

Germana quaedam antiquitatis eruditae monumenta quibus Romanorum veterum ritus varii tam sacri quam profani, tum Graecorum atque Aegyptiorum nonnulli illustrantur, Romae olim maxima ex parte collecta, ac dissertationibus jam singulis instructa ... adjuncta est mumiae Cantabrigiensis descriptio / [Conyers Middleton].

Contributors

Middleton, Conyers, 1683-1750.

Publication/Creation

Londini : Apud R. Manby et H. S. Cox, 1745.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/gpy9tadm>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

36723/C

EX BIBLIOTHECA

CAR. I. TABORIS.

Plakos 65

ANTIQUITIES

MIDDLETONIAN

ANTIQUITATES
MIDDLETONIANÆ.

MONUMENTA

ROMANORUM VETERUM RILIS VITI

ANTIQUITATES

MIDDLETONIANAE

Germana quædam ANTIQUITATIS eruditæ
M O N U M E N T A
Q U I B U S

Romanorum veterum Ritus varii

Tam Sacri quam Profani,

Tum Græcorum atque Ægyptiorum nonnulli

I L L U S T R A N T U R,

Romæ olim maxima ex parte collecta,

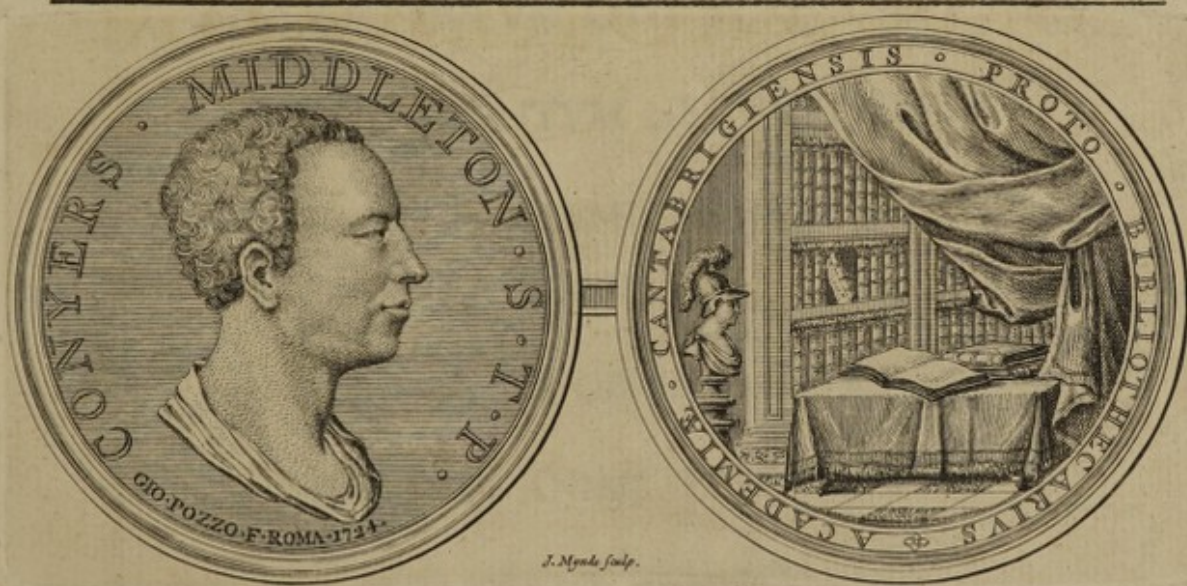
Ac DISSERTATIONIBUS jam singulis instructa,

A CONYERS MIDDLETON, S. T. P.

Academiæ Cantabrigiæ Protobibliothecario.

His Appendicis item Loco adjuncta est MUMIÆ CANTABRIGIENSIS Descriptio.

Quis autem est, quem non moveat clarissimis Monumentis testata, consignataque Antiquitas?
Cic. de Divin. l. i. 40.

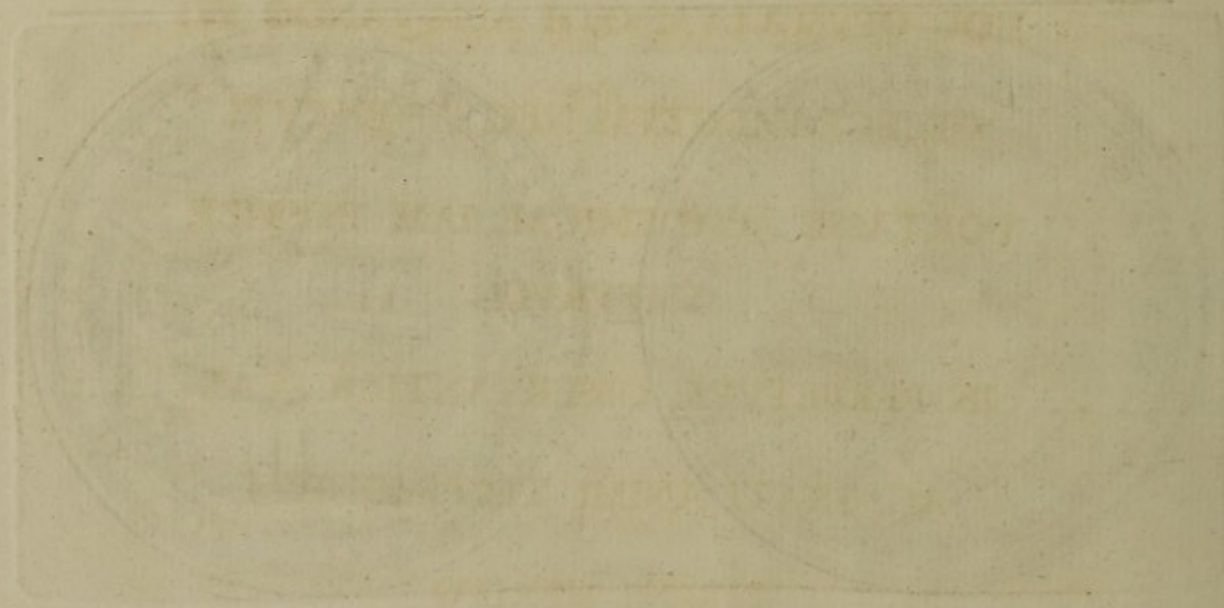
L O N D I N I,

Apud R. MANBY et H. S. COX in vico vulgo dicto Ludgate-hill.
MDCCXLV.

MONUMENTA

ROMANORUM VETERUM
TAM GREGORII ARS
ILLUSTRA

AC DISSECTATIONIBUS
A CONYERS WIDDELOW
IN APPLICANDIS

ALMAE MATRI
ACADEMIAE CANTABRIGIENSI
ARTIVM OPTIMARVM ALTRICI
VIRTVTVM OMNIVM FAVTRICI

C V I

QVOSCVNQVE IN LITTERARVM STVDIIS
VEL PROGRESSVS FECERIT VEL PRAEMIA
ACCEPERIT SE PENITVS DEBERE PROFITETVR

CONYERS MIDDLETON

HOC OPVSCVLVM OTII ALIQVANDO SVI
OBLECTAMENTVM NEC IVVENTVTI
FORTASSE ACADEMICAЕ IAM INVTILE
FVTVRVM

IN PERPETVVM OBSERVANTIAE SVAE

AC GRATI ANIMI TESTIMONIUM

LIBENS MERITO

D. D. D.

ALMAE MATRI

(VII)

ACADEMIAE CANTABRIGIENSIS

PRÆFATIO

VIRTVTVM OMNIVM FAVTICI
ARTVM OPTIMARVM FAVTICI

C V I

Cum in hoc seculo in litterarum studiis
quædam progressus fecerit vel præmia
accederent, et ceteris debere profectum
ut ad illam autem accedat, et ceteris
CONYERS MIDDLETON
HOC OPUSCULUM OTI ALIOVANDO SVI
OBJECTAMENTVM NEC INVENTVTI
FORTASSE ACADEMICAM IAM INVITIT
FVTVVM
In hac seculi antiquioribus contemplationibus
defines, paucula hanc præcedam, ex arboribus
AC GRATI ANIMI TESTIMONIUM
ceterum instrumentis cunctis est: atque ad his
initis, faciem hanc præcedam, quæ in
Angliam tandem infusum redire, colligere sa-
D. D. D.
tui.

PRÆFATIO.

CUM valetudinis olim confirmandæ causa, cælum mutare, et litterarum studiis aliquandiu depositis, peregre proficisci decrevissem, tum ad Italiam illico iter tendere, ac Romæ urbium amœnissimæ otiari, mihi ante omnia placuit. Ut ad illam autem accessi, loci admonitu incitatus, splendorisque ejus prisce memoriam recolens, non tam ad novæ urbis ornamenta, magnifica ea quidem et superba, quam ad antiquæ vestigia et monumenta perquirenda, memet contuli: quæ quidem omnia, etiamsi ab aliis descripta magnam sæpe voluptatem legenti antea dedissent, at oculis tamen subjecta, majorem mihi longe, res ipsas jam contemplanti, præbere sensi.

In hac igitur antiquitatis contemplatione pæne defixus, paucula statim quædam, ex urbis rudibus effossa, artium veterum specimina, rituumque veterum instrumenta coemere cæpi: atque ab his initiis, sarcinulam paullatim quandam, qua in Angliam tandem instructus redirem, colligere sta-

tui : in qua tamen colligenda, non illud mihi propositum erat, ut ea solummodo, quæ materia aut opere præstarent, sed quæ eruditionem, ut aiunt, aliquam continerent, ritumve aliquem illustrarent, ad Bibliothecæ quasi meæ ornatum, compararem.

Etenim hoc peregrinantibus fere commune esse scimus, quæcunque in exteris terris rariora, aut regionis alicujus propria sint, ea potissimum conquirere, domumque deportare ; ut eorum deinde conspectu, locorum quos peragraverint memoriam revocare, atque itineris præteriti voluptatem quodammodo redintegrare possint. At vero ex omnibus Orbis terræ regionibus, ager certe Romanus res istiusmodi pretiosissimas, et litteratorum præcipue ingeniis accommodatissimas edit. Quippe aliæ terræ marmora, aurum, gemmasve fortasse, sed rudes tantum pariunt ; hæc autem marmora in varias formas exquisite ficta, aurum eximio opere cælatum, gemmas summo artificio sculptas, ex sese fundit : quorum ipse singulorum exempla sane haud pauca, dum in iis locis commorabar, ex ea effossa vidi.

Ex his autem agri Romani divitiis, neminem profecto de peregrinatoribus nostris, thesaurum inde deportasse credo, et rerum delectu et pretio magis æstimabilem, ac quem amicus meus nobilis,
Ho-

Horatius Walpole in Angliam nuper advexit; Juvenis, non tam generis nobilitate, ac paterni nominis gloria, quam ingenio, doctrina, et virtute propria illustris. Ille vero haud citius fere in patriam reversus est, quam de studiis meis, ut consuerat, familiariter per litteras quærens, mihi ultro de copia sua, quicquid ad argumenti mei rationem, aut libelli ornamentum pertineret, pro arbitrio meo utendum obtulit. Quam quidem ejus liberalitatem libenter admodum amplexus essem, ni operis hujus, jam prope absoluti, fastidio quodam correptus, atque ad alia festinans, intra terminos ei ab initio destinatos, illud continere statuissem: attamen præclaram istam Musei Walpoliani suppellectilem, ab interprete aliquo peritiorè propediem explicandam, edendamque esse confido.

Sed ut ad propositum revertar. Meæ isti, quam modo dixi, emendi cupiditati, facultatum mearum tenuitas modum imposuit, nec ultra hanc rerum congeriem, quam in his Tabellis expositam videmus, eam provehi passa est: quæ, cum multos jam annos in armariis meis custodita, otium sæpe meum oblectasset, sermonisque cum familiaribus meis haud injucundi argumentum præbuisset, in lucem demum idcirco emissæ est, ut quos mihi unquam

vel delectationis, vel utilitatis fructus attulisset, eosdem item ceteris, qui hæc studia persequuntur, impertire posset. In ea enim nonnulla reperiemus, quæ ob raritatem atque operis etiam excellentiam, vel inter præstantissima ex hoc genere Antiquitatis monumenta numerari queant: de reliquis autem, si quæpiam contra, vulgaria nimis, atque hac tanta differendi pompa vix digna videantur, at ritum ea tamen, ut dixi, moremve aliquem, non ab aliis fortasse memoratum, aut clare satis explicatum, plerumque illustrent. Atque illud etiam animadvertendum est, hujusmodi videlicet opera, non peritis modo et intelligentibus, sed studiosis communiter omnibus et discendi cupidis proponi; atque ad omnium ideo ingenium accommodari solere; ita ut quæ peritioribus fortasse tedium fastidiumque creent, eadem tamen aliis, in hoc genere minus exercitatis, eruditionis ac scientiæ accessionem aliquam afferant. Istud vero utcunque fuerit, hoc saltem dicere licet, hunc omnem, qualiscunque est, rerum antiquarum apparatus, non quo scribendi occasionem arriperem, aut eruditionem meam ostentarem, ex aliorum Museis desumptum, sed meo opere ac sumptu conquistum esse; neque usum ejus meliorem me quidem excogitare potuisse, quam

ut accurate descriptum, ac dissertationibus hisce instructum, in publicum proponerem.

Ad hanc vero rerum mearum editionem, Mumiā item Cantabrigiensem, appendicis loco adjungere libuit, quoniam et mihi ea præcipue in custodiam tradita est, et nihil Academiæ ipsi me gratius facere posse cognovi, quam ut, quodcunque in thesauris suis lateat, quod litterarum studia accendere, litteratosve erudire aut delectare possit, illud pariter in commune omnium beneficium pervulgarem.

Sin autem reperti aliqui erunt, qui hoc omne litterarum genus, tanquam leve prorsus, atque homine gravi ac sene præsertim indignum aspernentur; ego tamen multorum et gravissimorum virorum exemplis memet defendere potero, qui vitam fere in his ipsis studiis consumpserunt. At istiusmodi reprehensores meminerint, velim, quantum in juventute nostra instituenda, litterisque humanioribus imbuenda, hæc una rerum antiquarum cognitio locum obtineat, quantamque vim habeat: hoc enim si secum reputare volent, tum profecto, quicquid ad cognitionem eam illustrandam auxilii aliquid afferat, illud fructus non contemnendos editurum esse, intelligent. Neque provec̃toris æ-
tatis

ætatis hominibus aut injucundum, opinor, aut inutile foret, fontes eos antiquos interdum repetere, unde primos doctrinæ liberalioris haustus duxerint, quibusque omnem eam, quamcunque teneant, cogitandi, dicendi, scribendive elegantiam, acceptam plerumque referre oportet.

Sed ut dicam plane quod sentio: juniores certe, ad hujusmodi studia persequenda, aptiores esse fatendum est: eoque memet libentius ad hoc opus absolvendum accinxi, ut eo demum absoluto, his aliquando litteris valedicerem, atque hæc earum fomenta, ex animo pariter ac manibus emitterem. Etenim ætas mea jam ingravescens ad graviora quædam et personæ accommodatiora me progredi monet; et quanto minus vitæ mihi reliquum sit, tanto magis ea meditari, atque ea scribere, quæ vitæ futuræ spem confirmare, possessionemque nobis præstare queant. Ea nimirum, quæ moribus publicis emendandis, et virtuti pietatique propagandæ conducant; quæque religionem potissimum Christianam, benevolentiae, pacis, ac gaudii conciliatricem, ab omni prava mixtura, papistica fraude, anili superstitione, fanatico furore, qualis olim e cælis descenderit, puram sinceramque conservent.

I N D E X

RERUM quæ in his TABULIS descriptæ atque in
DISSERTATIONIBUS deinde explicatæ sunt.

In Tabula I.

Pictura antiqua, ex sepulchri veteris pariete, Romæ excisa.
Ubi de historiola in ea expressa, et de figurarum vestitu ac descriptione, conjecturæ quædam proferuntur. Tum de picturis istiusmodi, in parietum tectorio repertis, earumque origine ac præstantia, nonnulla generatim differuntur.

Tab. II.

Figura muliebris, porcellum dextra, atque infantulum sinistra gestans. Ubi infantulos ad Deorum altaria initiandi, ac nominandi ritus omnes, cum apud Græcos tum Romanos, fuse satis explicantur.

Tab. III.

I. Bulla aurea. Ubi de Bullæ usu atque origine apud veteres Romanos disquiritur: eamque neque cordiformem, neque, ut doctorum plerique existimant, a triumphantibus omnino gestatam, neque nobilibus propriam, sed ingenuis promiscue omnibus pro arbitrio permissam esse, ostenditur.

II. Mulieris atque Infantuli, cui Bulla ex collo dependet,

a

Imagunculæ

I N D E X.

Imagunculæ duæ antiquæ, in vitro pictæ. Ubi de vitri origine ac conditura, ejusque pingendi artificio ; tum de picturæ nostræ explicatione, et de Trabea præcipue veterum, quam puerulus, et de monili, quod mulier gestat, disputatur.

III. Anulus Amuleticus, ex lapide Chalcedonio confectus, cui litteræ quædam barbaræ inscriptæ sunt. Ubi de Amuletis, Gemmisque potissimum Basilidianis ; ac de anulis veterum phycis et medicatis, quibus noxia quælibet, et Dæmones præsertim malos, se propulsare posse credebant, differtur. IV. Rei turpiculæ, figuræ duæ æneæ, non quidem in hanc Tabulam, sed in dissertationis marginem conjectæ. Ubi istiusmodi figuras, contra fascinationes, oculique maligni icтус, infantulorum olim collis suspendi solere, demonstratur.

Tab. IV.

Olla osuaria, e vitro confecta, et picturis ornata. Ubi de Ollis istiusmodi vitreis, ad mortuorum ossa excipienda paratis, ac de nostra præsertim, quæ ossium combustorum frustulis referta erat, agitur.

Tab. V.

Figuræ in fundo, lateribusque Ollæ depictæ ; quæ ritus funebres præcipue indicare videntur. Ubi de mortuis comburendis, ossibusque eorum legendis, et condendis, ceterisque ad sepulchra pertinentibus, disputatur.

Tab. VI.

Quatuor vascula, lacrymatoria, ut vulgo vocantur. Ubi vascula ejusdemmodi omnia, non quidem ad lacrymas, ut plerique existimant, excipiendas, sed ad unguenta solummodo in tumulos inferenda, a veteribus adhibita fuisse, contenditur.

I N D E X.

Tab. VII.

Quatuor item vascula vitrea, in eundem usum parata; quibus unguenta scilicet, ad mortuorum cineres inspergendos, in sepulchris asservari solerent.

Tab. VIII.

Lucernæ quatuor sepulchrales. Item, anuli duo aurei; atque inauris etiam muliebris. Ubi lucernarum sepulchralium usus, et figurarum in his nostris expressarum significatio investigantur. Deinde de anulis aureis, atque inauribus, ceterisque defunctorum ornamentis, una cum eorum ossibus in sepulchro a propinquis condi solitis, quædam dicuntur.

Tab. IX.

I. Libelli veteris sive Pugillaris, Operculum Eburneum, in sepulchro antiquo repertum. Ubi pugillarium forma ususque, ad notas scilicet breves excipiendas, demonstrantur. II. Tibicinis Utricularii Imaguncula ænea. Ubi de Tibiæ istius apud veteres usu, ac de Ludionum, Morionum, ac Mimorum genere omni, ad convivia ludosque adhiberi solito, disputatur. III. Pocillatoris, seu servi ad mensam ministrantis Imaguncula. Ubi Romanorum luxus, in servorum grege comparando illustratur, et Pocillatorum præsertim, seu servorum Tricliniariorum vestitus nitidus et delicatulus ex imagine nostra indicatus est. Tum de antiqua e cornibus potandi consuetudine nonnulla memorantur.

Tab. X.

Ibis Ægyptia. Ubi Avis istius natura, cultus, divinique, apud Ægyptios veteres, honores explicantur. Atque hanc

I N D E X.

nostram Ibidis effigiem, basi olim deauratæ impositam, ac numinis loco consecratam, cultamque fuisse, ostenditur.

Tab. XI.

Æsculapii Imago, una cum Telesphoro adjuncto. Ubi de Dei hujus religione, et quemadmodum Romam primum advecta fuit; item de Ægris in templo ejus cubantibus, et morborum suorum remedia, somniōrum monitu ediscentibus, differitur. Tum Telesphori etiam nomen, et qualis ille Deus fuerit, explicatur.

Tab. XII.

Antinoi Imago ænea, basi perpulchræ insistent. Ubi de Antinoo in Deorum numerum relato, honoribusque ei ab Hadriano Imperatore constitutis; item de basi Imaginis hujus singulari, figurisque ibi expressis, pauca quædam observantur.

Tab. XIII.

I. Bacchi Imaguncula ænea. II. Serapidis, Dei Ægyptii. Ubi de cultu ejus, nonnisi sero Romam traducto, differitur. Deinde, de minutis hisce Deorum veterum Icunculis, atque infinito fere earum numero hodie extante, quæstio instituitur et explicatur. III. Arula Larum seu Deorum Cubicularium perpulchra ex ære. Ubi ejusmodi Arulas, in privatarum ædium Sacellis seu Larariis, ad thuris aut vini paululum excipiendum paratas, atque ante Deorum imagines poni solitas, declaratur.

Tab. XIV.

I. Imago Bacchæ, seu fœminæ in Bacchi sacris initiatæ. Ubi sacra ista nocturna, a mulieribus celebrata, describuntur:

I N D E X.

tur : et cur Bacchantium coronæ ex hedera potissimum confectæ essent, declaratur. Item de oculis Imagunculæ hujus argenteis mentio facta est ; atque oculos istos conficiendi atque inferendi artem, ad Opifices quosdam proprios, a sculptoribus diversos pertinuisse, declaratur. II. Gladiatoris Imaguncula ænea. Ubi de Gladiatorio pugnandi more pauca quædam dicuntur : atque hanc Imagunculam, a Gladiatore aliquo celebri, ob victoriam partam vel libertatem acceptam, ex voto Deo alicui dicatam fuisse, conjectatur. III. Duæ aliæ hominum Icunculæ incognitæ. Quarum una tamen Germanici fortasse ; altera Etrusci Herois aut Dei effigies esse videtur.

Tab. XV.

Patera ænea, uti vulgo vocatur. Ubi vascula hujusmodi, haud recte Pateras dici ; neque ad vinum omnino fundendum, ut ex eorum forma apparet, accommodata esse, sed ad aridum potius quiddam vel Diis Laribus in sacrificio, vel cœnantibus fortasse in convivio, offerendum, adhibita fuisse, conjectatur : tum figuras in hoc vasculo insculptas, ad Ledæ fabellam referendas esse.

Tab. XVI.

Aliud vasculum ejusdem formæ ac generis. Ubi de figuris etiam in eo, perinde ac in ceteris plerumque insculptis, conjecturæ quædam proponuntur.

Tab. XVII.

Hastæ antiquæ spiculum, atque instrumenta duo fabrilia, ex ære confecta. Ubi de Hastis et Gladiis veterum, post ferrum etiam inventum, ex ære factis, disseritur ; atque in instrumentis istiusmodi fabricandis, æs, promiscuum diu cum

I N D E X.

ferro ipso usum obtinuisse, antiquorum testimoniis confirmatur.

Tab. XVIII.

As Romanorum libralis, ejusque partes. Ubi de æris signandi auctore; atque unde mos deductus; quibusque notis æs primum Romæ signatum esset, quæritur. Deinde, hujusmodi nummos, omnium, qui Romæ unquam signati fuissent, antiquissimos esse, atque ante bellum Punicum, non feriendo percussos, aut typo aliquo impressos, sed ex ære fusos conflatos, ostenditur. Tum singulorum momenta seu pondera notantur; ac signa in eis expressa illustrantur.

Tab. XIX.

As ad sextam ejus partem; deinde ad duodecimam, auctoritate publica imminutus; partesque utriusque ita imminuti. Ubi imminutiones istæ, ex nummorum nostrorum serie hic exposita, illustrantur. Atque alias quoque æris imminutiones, a nemine licet antiquorum memoratas, factas tamen esse, arguitur. Tum notæ et signa in his nummis impressa explicantur. Ac singulorum momenta propria indicantur.

Tab. XX.

Pondus antiquum librale, ex ære factum. Item quatuor Unciæ aeneæ, earumque partes nonnullæ. Ubi de Romanorum veterum ponderibus, auctoritate publica constitutis, ac de signis in eis insculptis, pauca quædam dicuntur: ac singulorum momenta demonstrantur. II. Aquilæ Imaguncula aenea, basi imposita. Ubi de Aquilis legionum et cohortitium, quæ magna religione coli solebant, differitur; atque Aquilam item nostram ad cultum quendam divinum, vel
domi

I N D E X.

domi vel militiæ, consecratam olim esse, declaratur. III. Guttus antiquus ex ære. Ubi vasculi istius usus, ad olea scilicet atque unguenta pretiosa, cum in balneis, tum in sacris, guttatim fundenda, demonstratur. IV. Pes æneus votivus. Ubi de pedum imaginibus, ex voto Deorum alicui in templo ejus dicatis, a navigantibus præsertim, seu pedibus etiam ex morbo aliquo laborantibus, differitur. Quam quidem superstitionem, hodie etiam Romæ, perinde ac in urbe antiqua, vigere, confirmatur. V. Tigridis Imago ænea, de cujus tamen usu nihil certi statui potest.

Tab. XXI.

Gemmarum series; in quibus imagines variæ, antiquo opere cælatae aut exsculptæ sunt. I. Imago Byzantis Herois, urbis Byzantii conditoris. II. Hermaphroditi ad arborem alligati; cujus ad caput Faunus, ad pedes Satyrus affidet. III. Regis cujusdam Parthorum. IV. Prusiæ, Regis Bithyniæ. V. Sexti Chæronensis, Plutarchi nepotis. VI. Omphales, Herculis insignibus instructæ. VII. Matidiæ Augustæ. VIII. Faustinae senioris. IX. Mercurii, symbolis suis omnibus instructi. X. Imagines variæ, symbolico quodam significato, inter sese commixtæ: videlicet, Socratis, Pavonis, Elephantis et Sceptri. XI. Galli Gallinacei; et Cornu-copiæ, quod e globulo quasi exsurgere videtur. XII. Mulieris, five Deæ cujusdam Ægyptiæ. XIII. Avis Ægyptiæ five Ibidis. XIV. Lapis denique Chalcedonius, rotundus et globi dimidiati instar, ex altera parte planus, ex altera convexus; cui litteris quadratis inscribitur. TRIUMPHUS QUADORUM—Quæ quidem omnia, quatenus explicatione aliqua egere videantur, ordine illustrata sunt.

Tab.

I N D E X.

Tab. XXII.

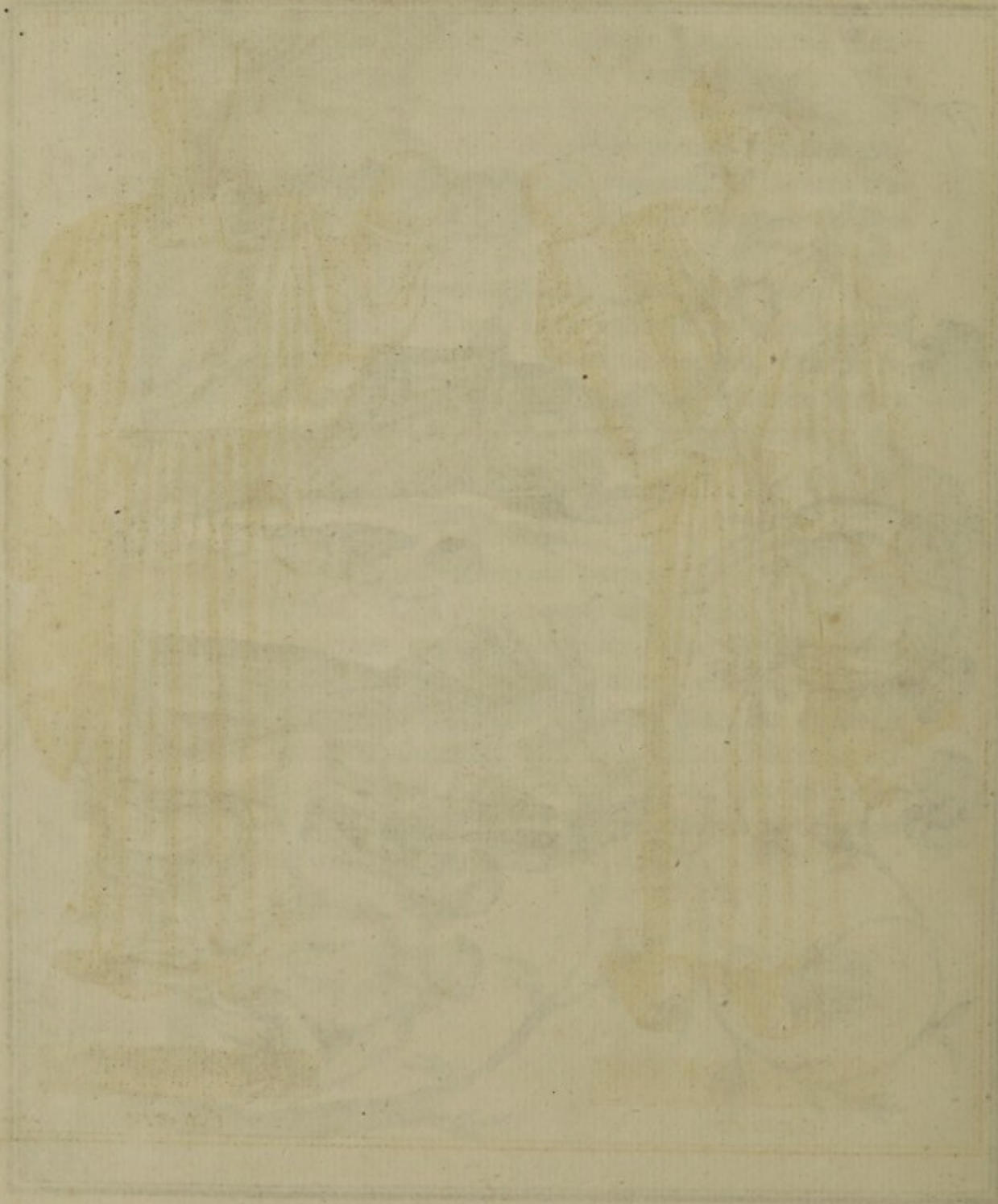
Mumia Ægyptia, a viro nobili Georgio Townshend, Academia Cantabrigiensi donata. Ubi de loculis præsertim, thecisve ligneis, in quibus cadavera Ægyptiorum more condita, reposita erant, differitur: Atque ex eorum forma et pingendi modo, et sculpturæ et picturæ primordia ad Græcos tracta esse, conjicitur. Deinde ex putrido Mumia nostræ statu, Ægyptiorum veterum vanitas arguitur, qui hoc condiendi ritu, se corporibus etiam suis immortalitatem quasi daturus esse credebant. Tum hanc cadaverum condituram, non tanto aromatum apparatu, tantoque sumptu, quanto fieri solere traditur, revera effectam fuisse, ex Mumia nostræ reliquiis, ceterarumque omnium, quæ a peregrinantibus descriptæ sunt, demonstratur.

Tab. XXIII.

Integumenti Mumia exterioris particula, pictis Deorum imaginibus ornata. Ubi picturarum earum descriptio quædam datur: quarum quidem nonnullæ, hanc cadavera condiendi artem, Ægyptiis olim divinitus datam esse, significant; item lapidis ejus Æthiopici, quem cultelli loco, in cadavere secando, adhibebant, formam exhibent; atque Deorum etiam eorum effigies, qui Avernici præcipue, seu malorum propulsores habebantur; quibusque cadaveris potissimum tutelam commendare solerent.

TAB. I.

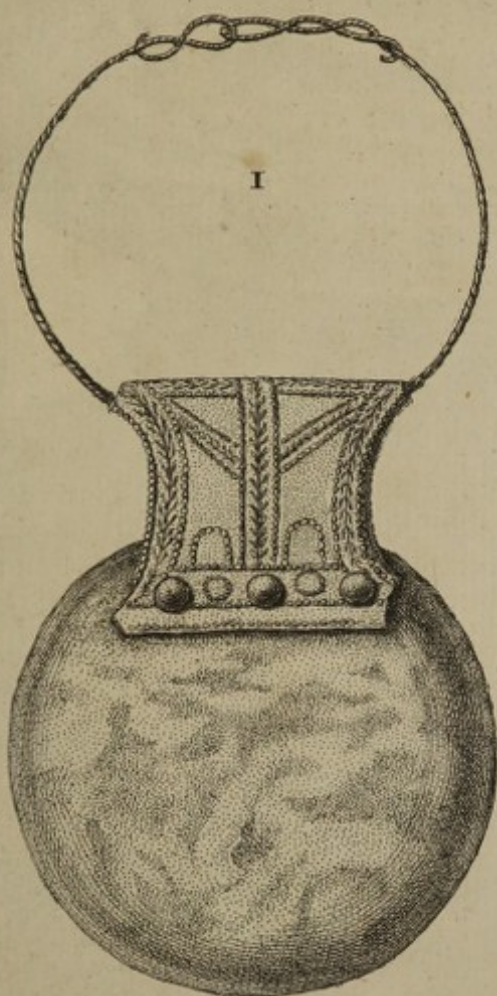
Ex are

Ex are

J. M. G. de J. p.

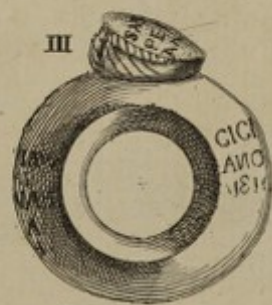

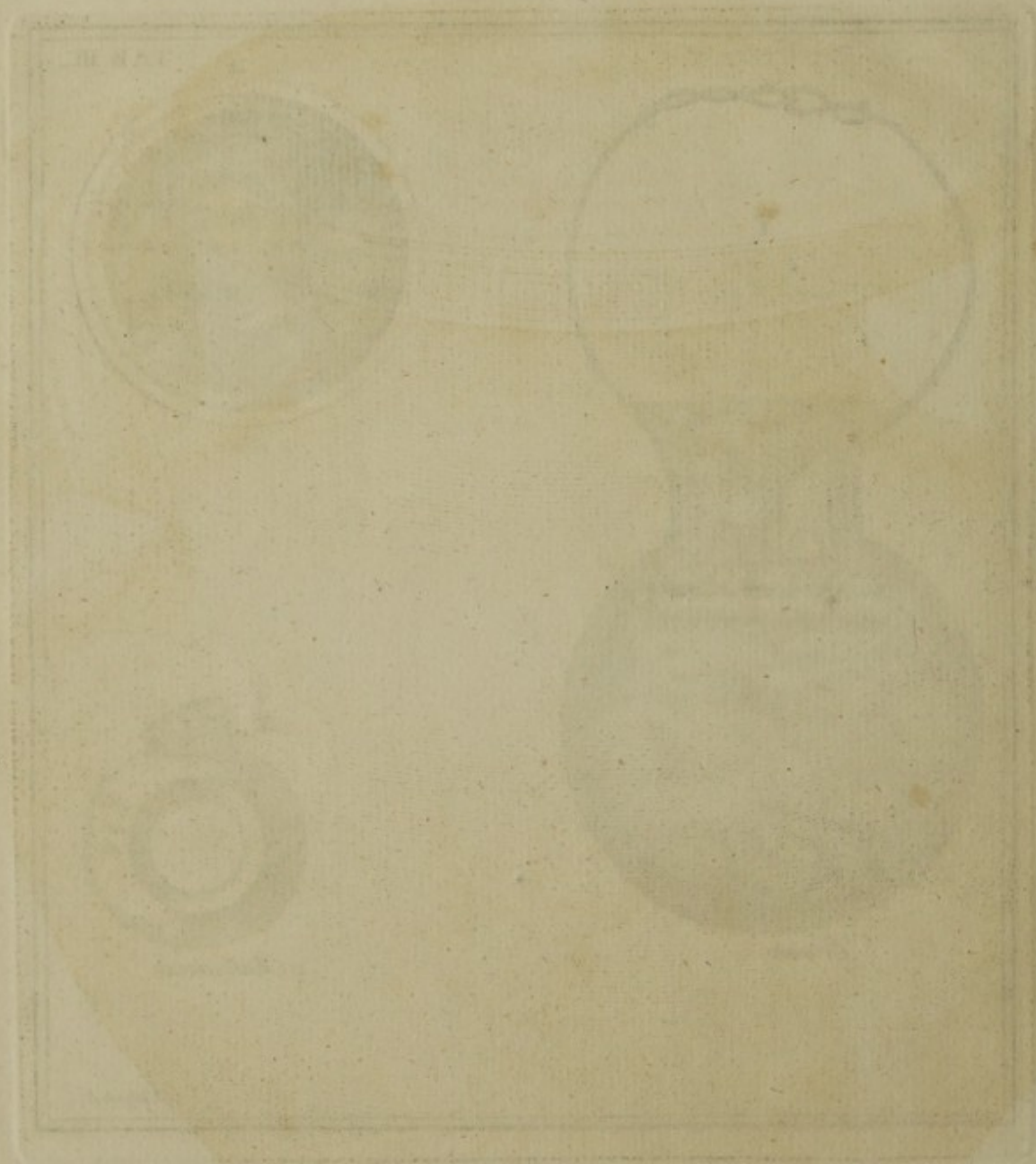
Ex auro

e Vitro

e Chalcedonio

TAB.IV.

e Vitro

J. M. G. de J.

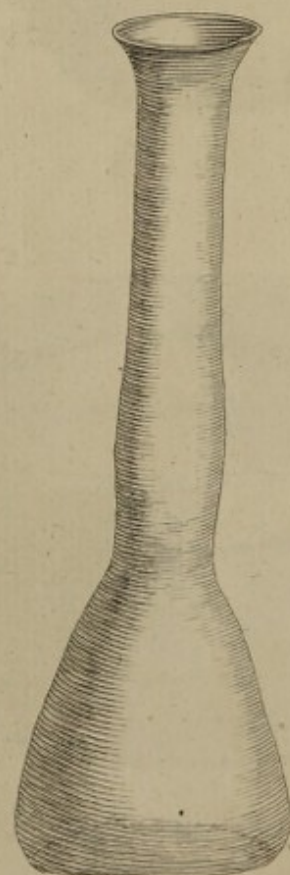
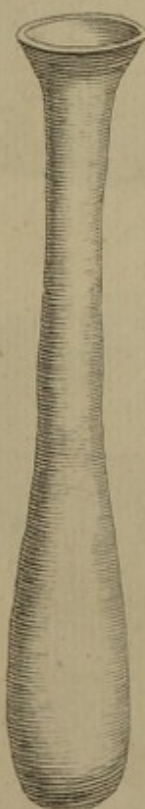
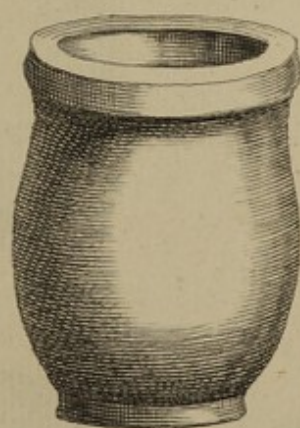
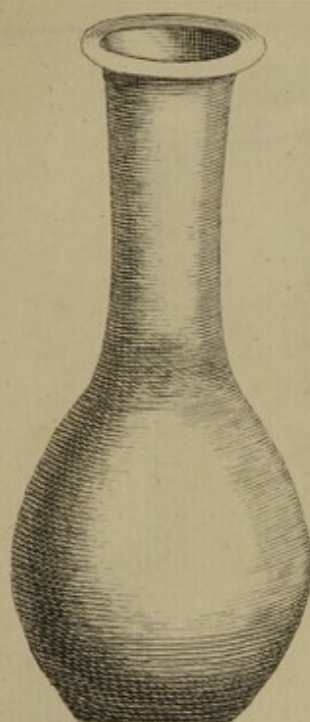

II

III

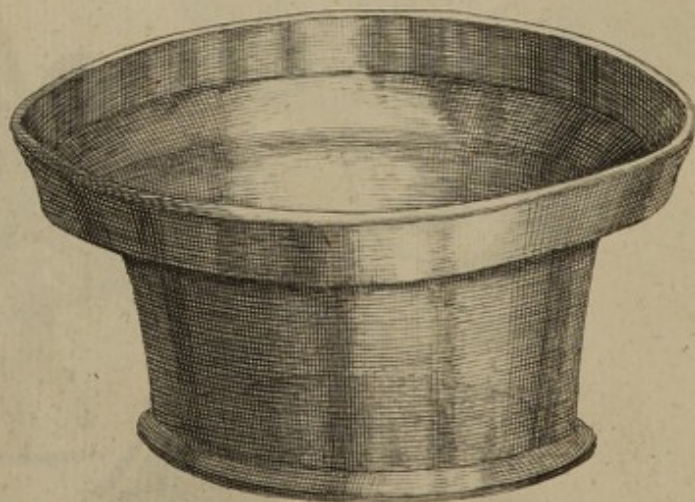
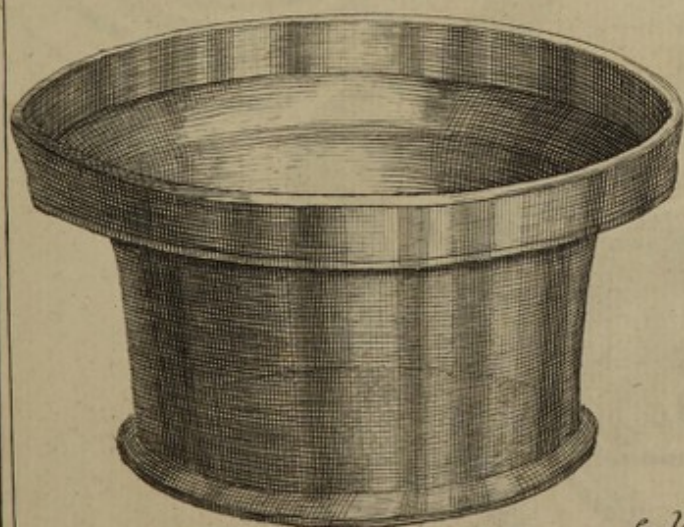
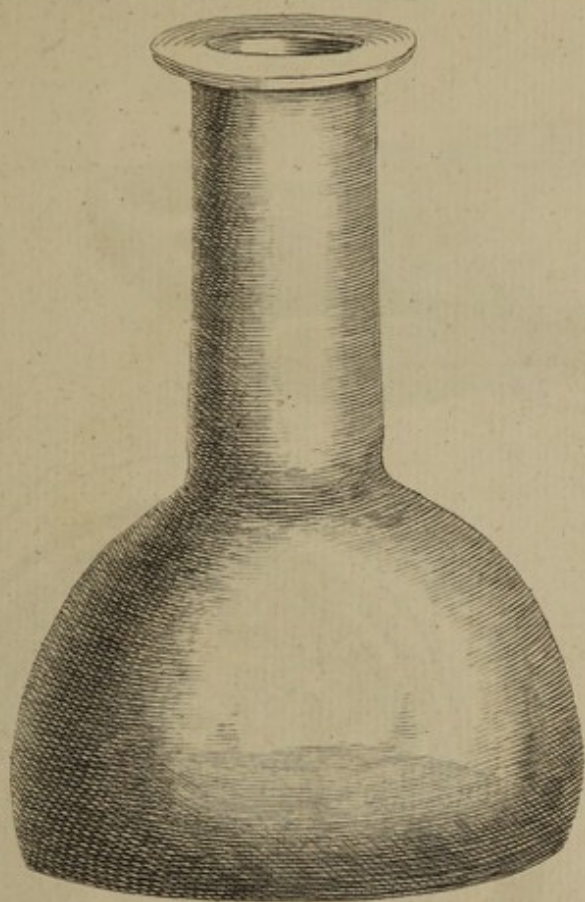

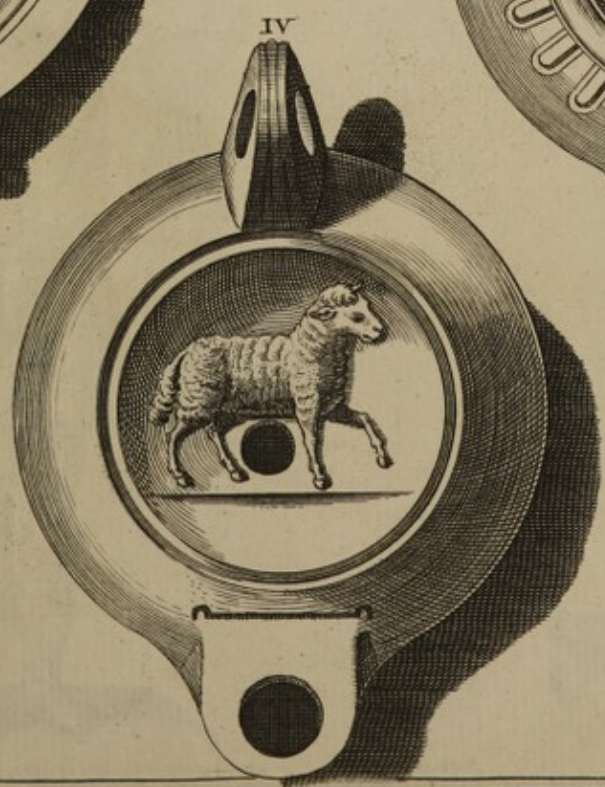
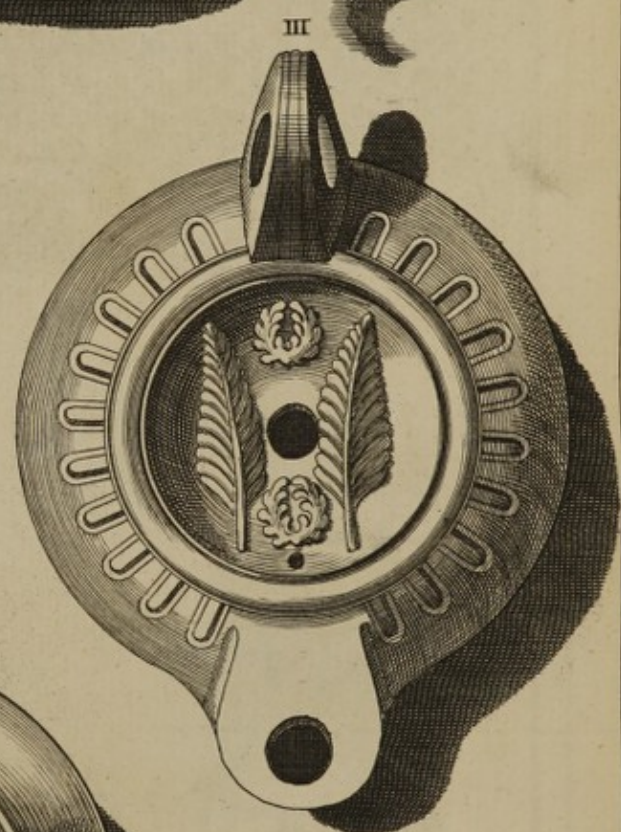
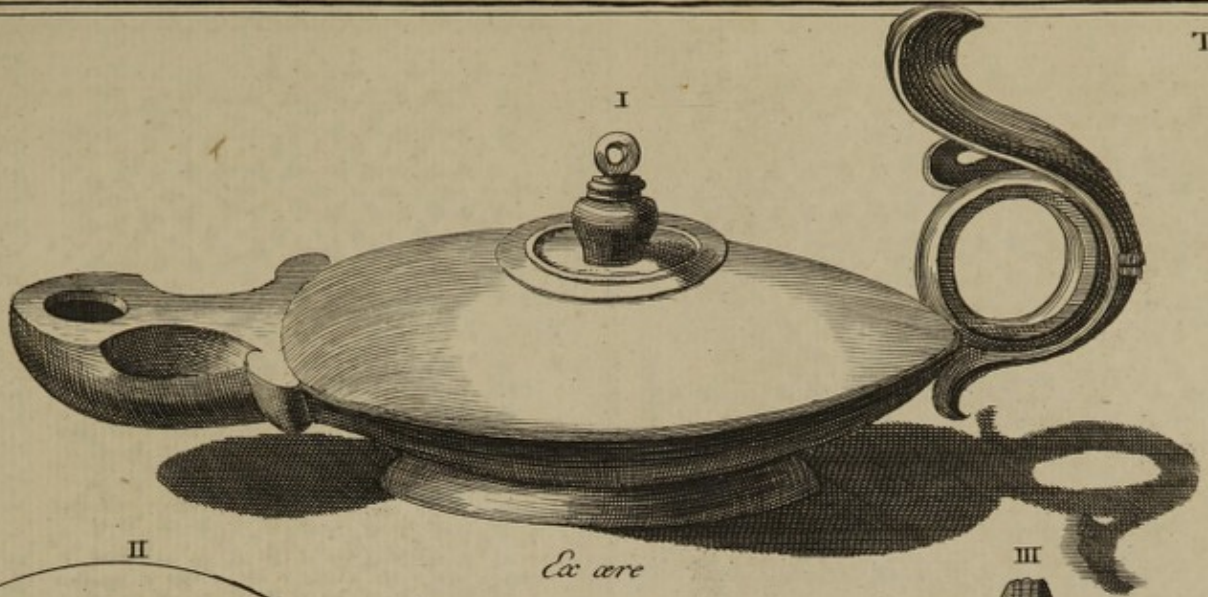
e Vitro

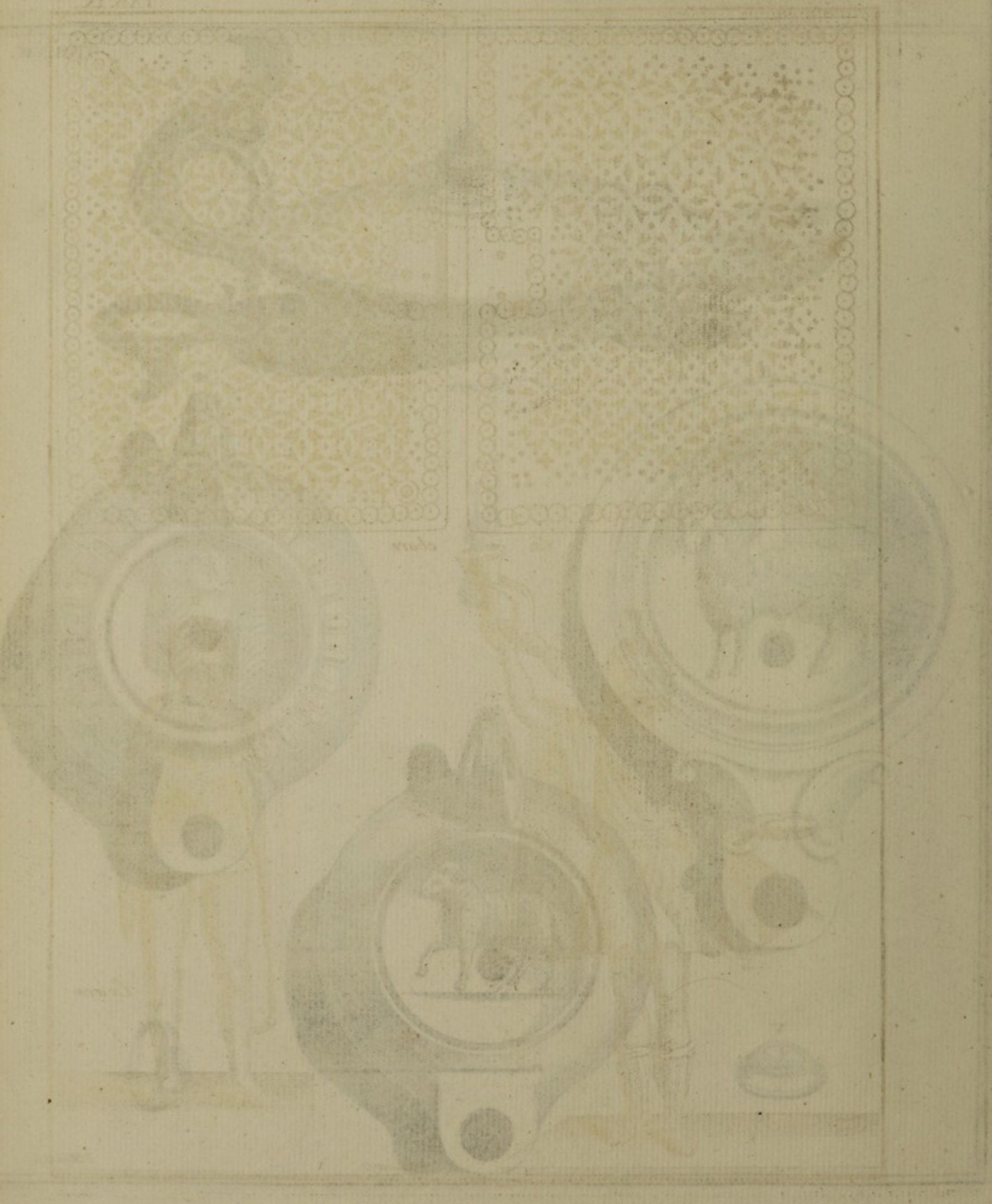
e Vitro

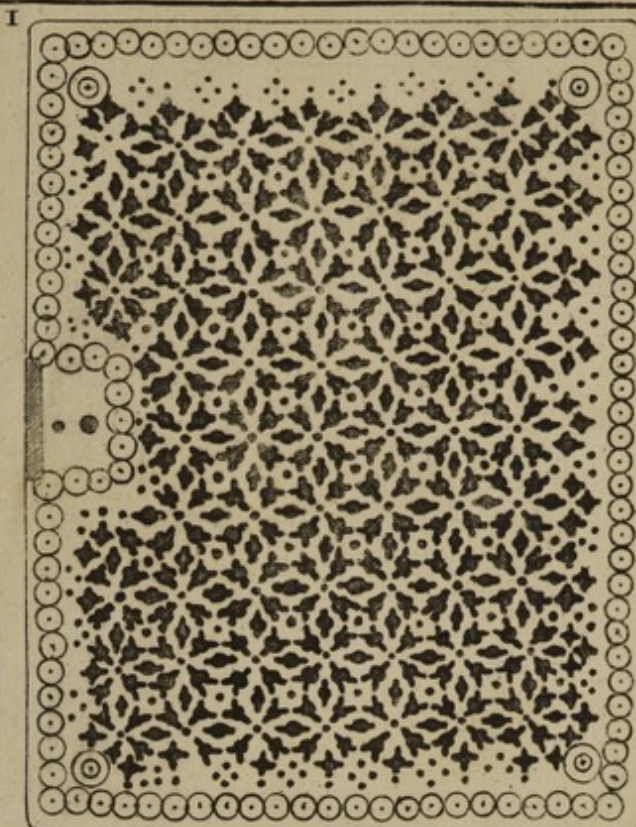
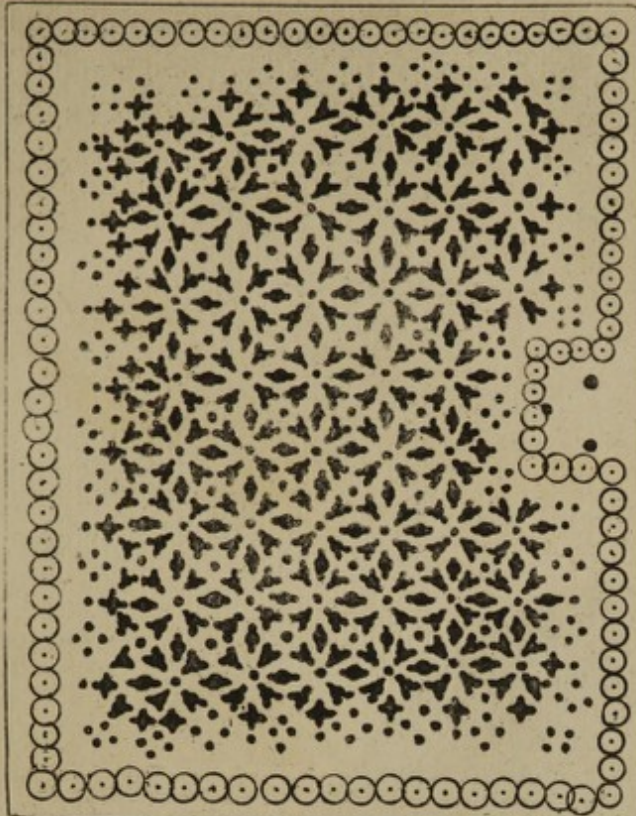
J. Mynde sc.

e Vitro

Ex

ebore

III

Ex ore

II

Ex ore

111

TAB. X.

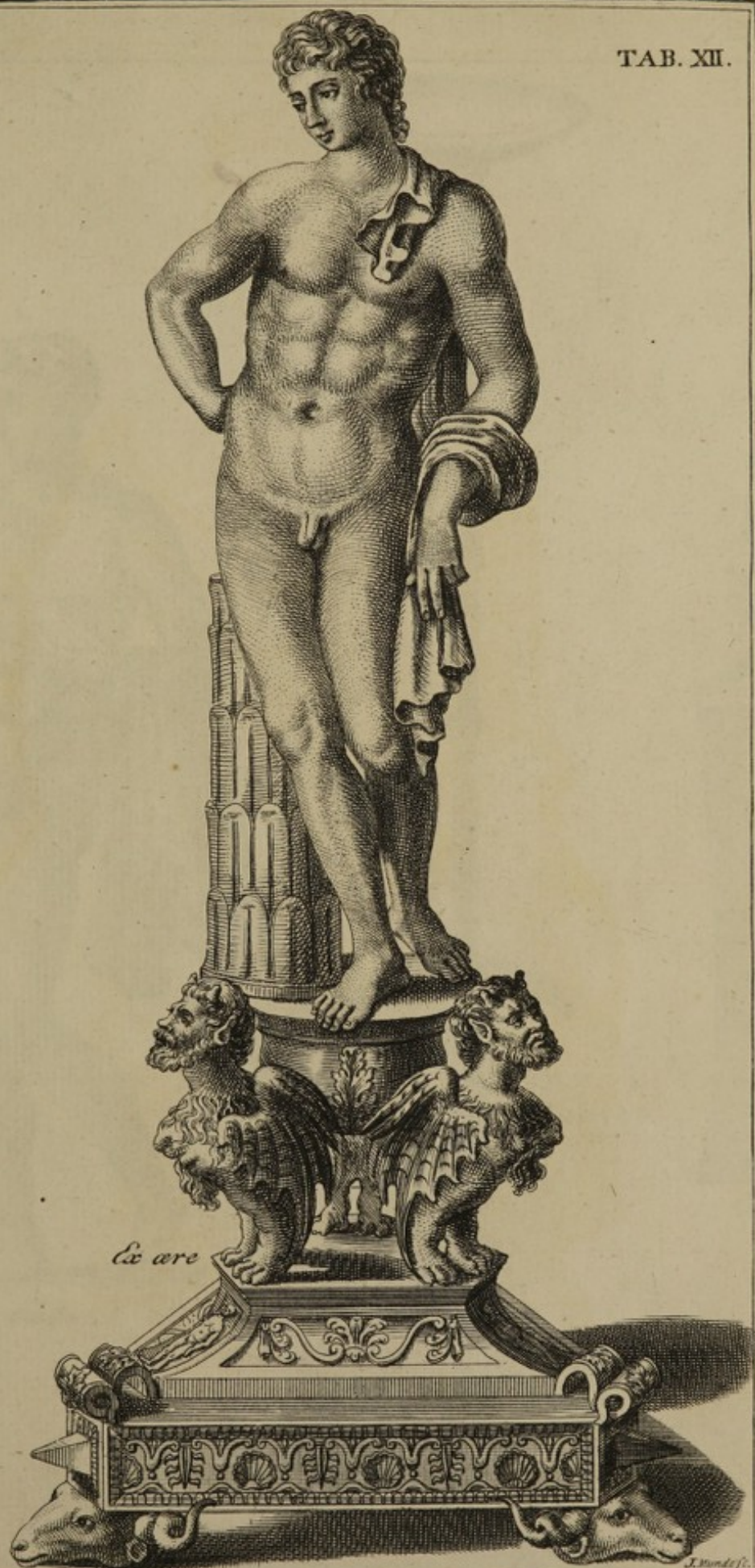
Ex are

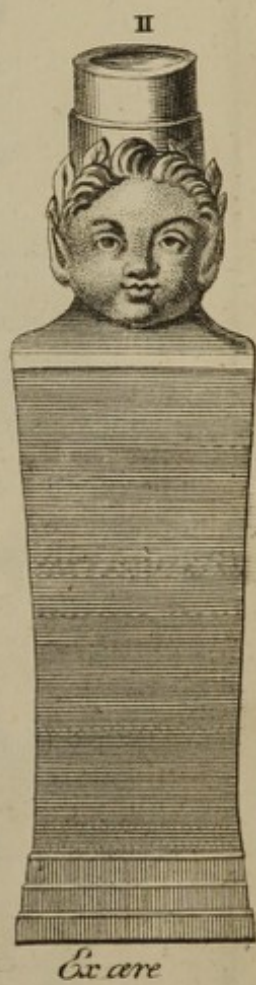
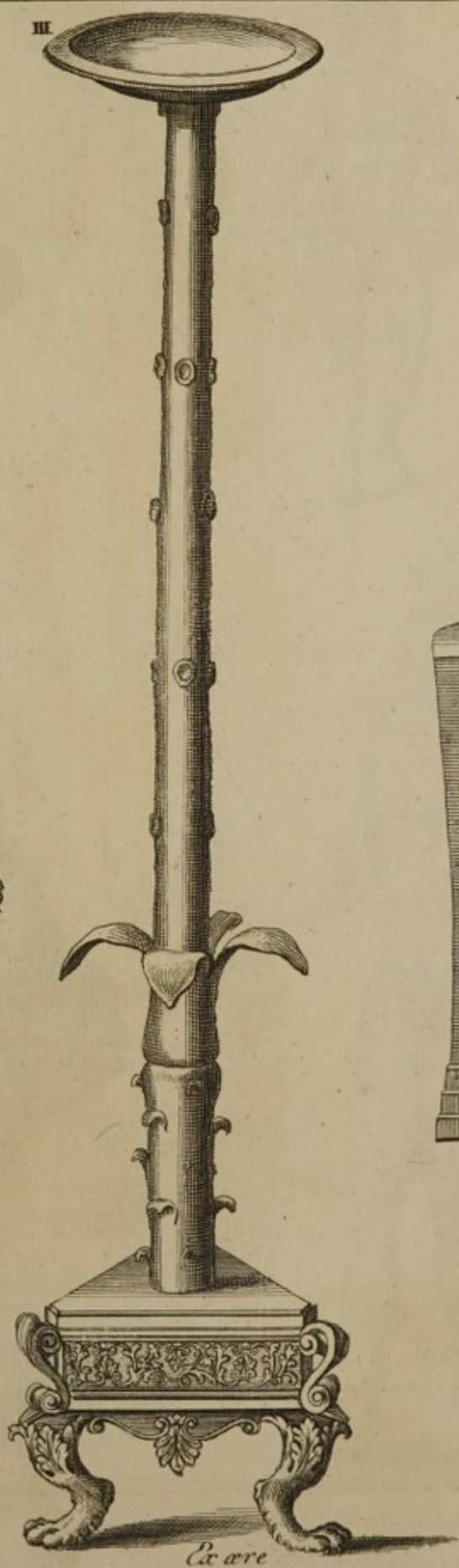
J. Myndes.

e Marmore

J. Mynde sc.

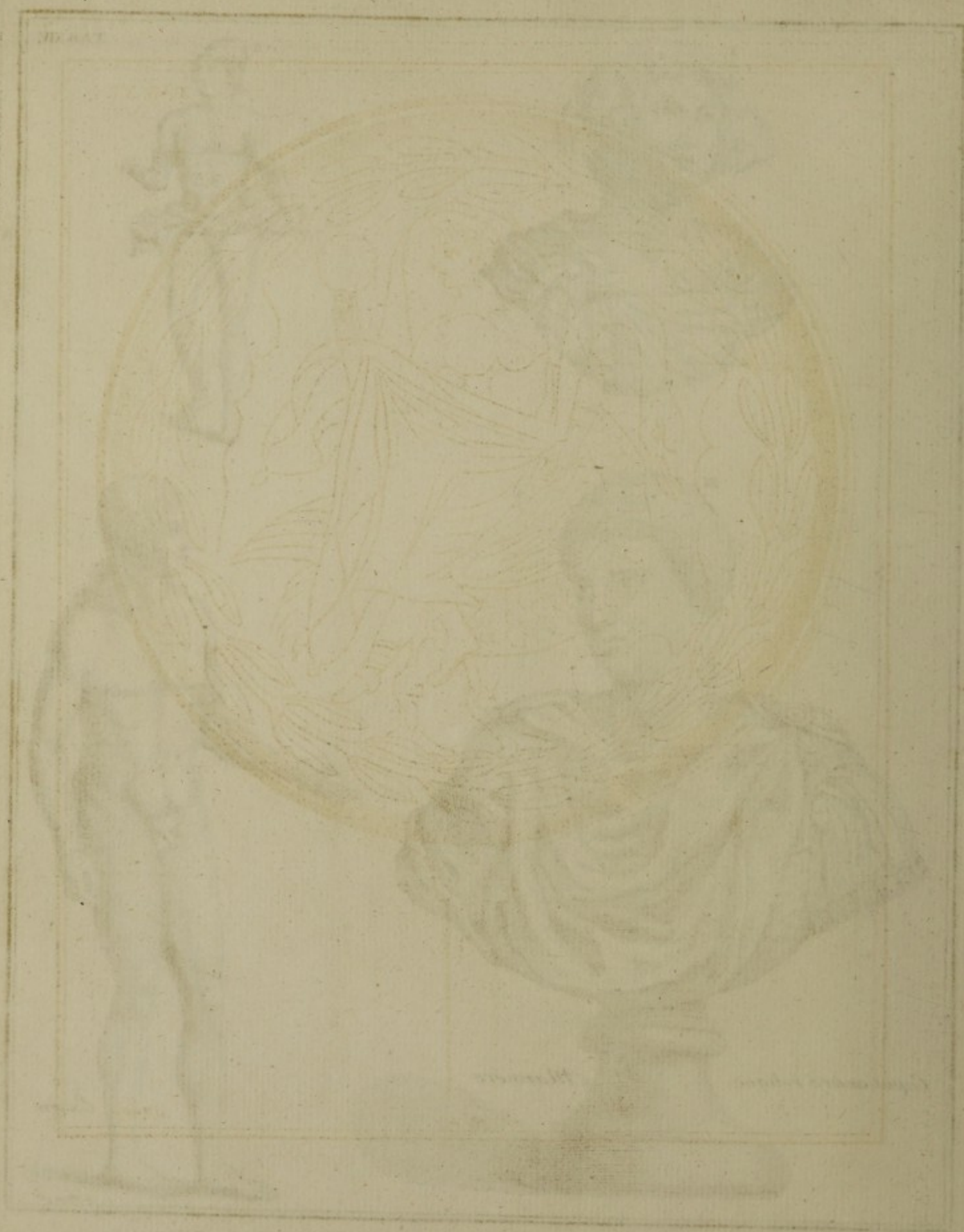
Caput ex ære. reliqua

e Marmore

Ex ære

J. Morda. sc.

La ere

J. Myndt sc.

Ex ære

Count Caylus Rec^{te} Pl. VI

TAB. XVII.

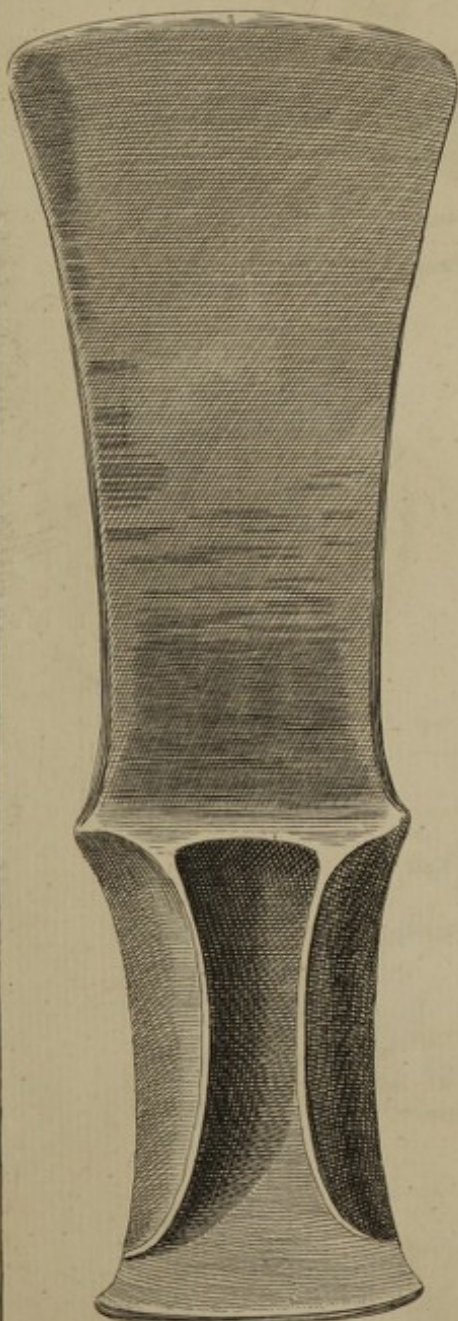
Found at Ammets

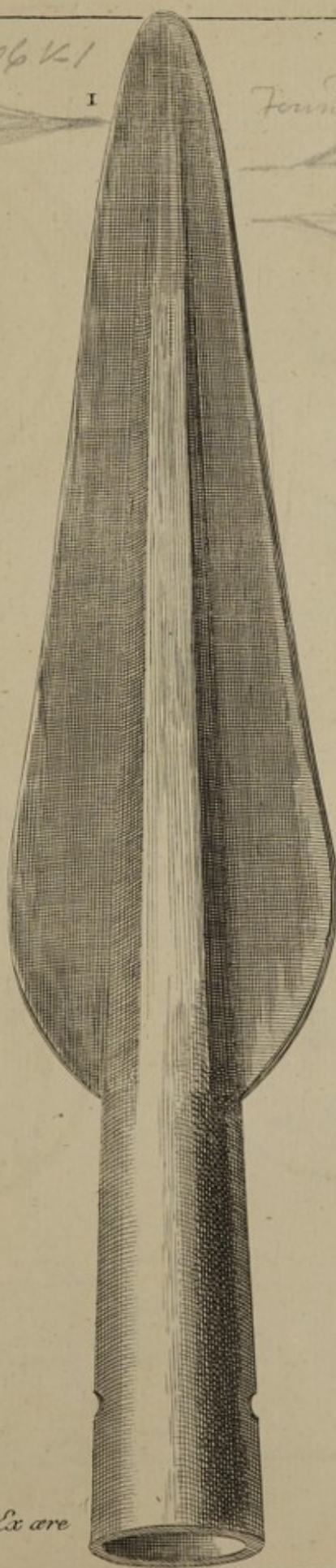
I

II

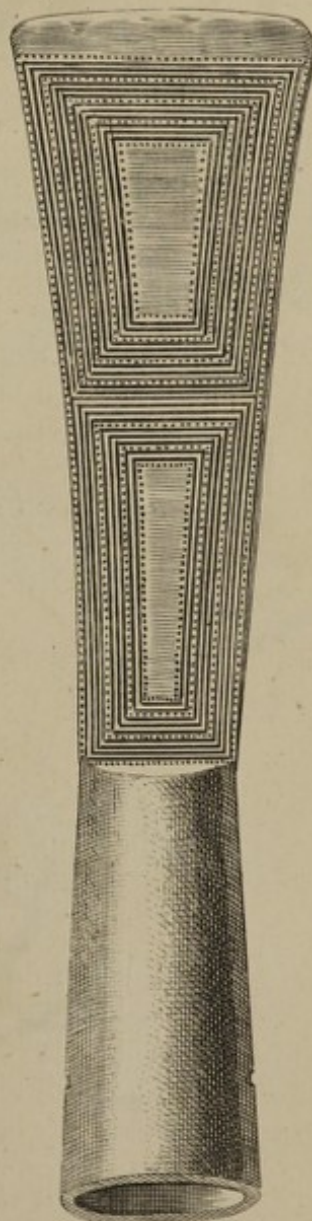

Ex ære

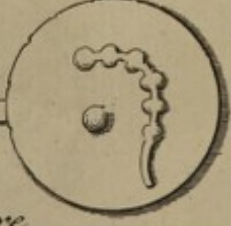
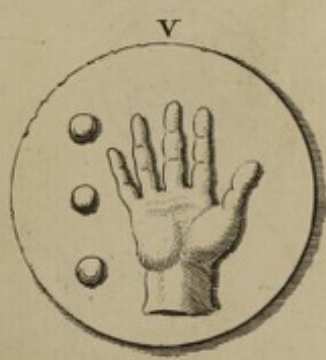
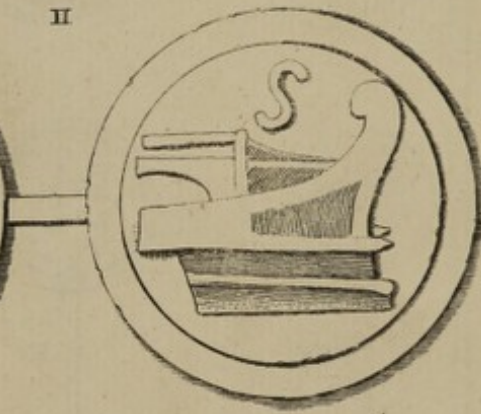

Ex ære

III

Ex ære

Ex ære

J. Myndesf.

TAB. XIX.

I

II

III

IV

V

VI

VII

VIII

IX

X

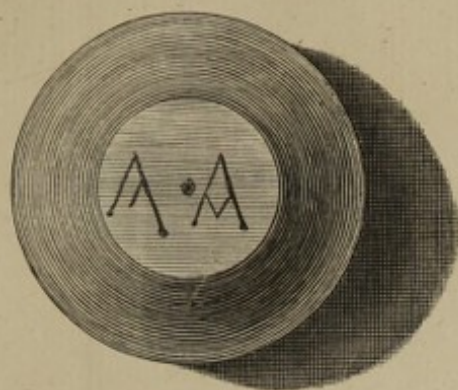
XI

Ex ore

J. Mynde sc.

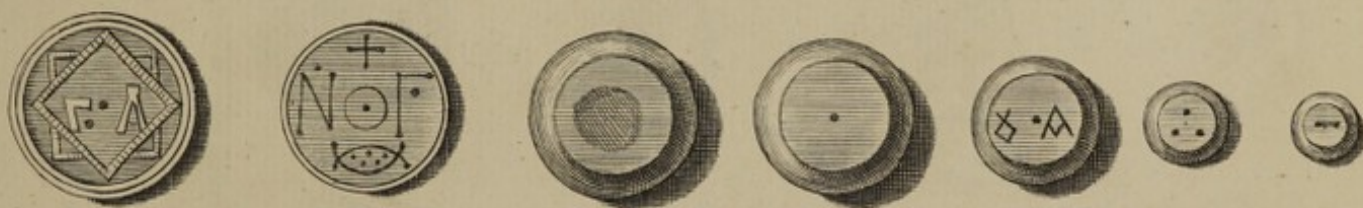
I

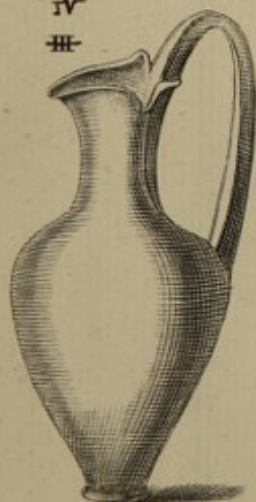
III

II.

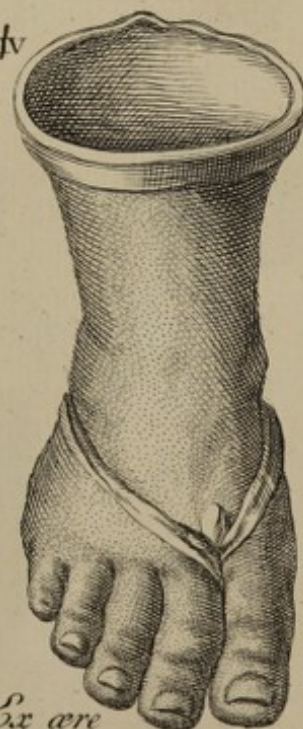
IV
III

VI

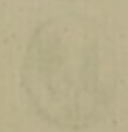
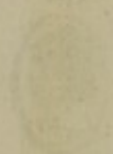
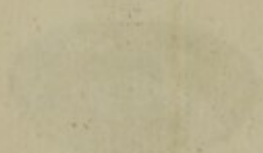
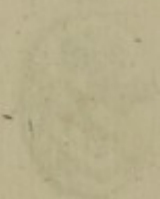
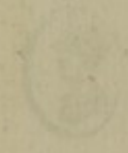
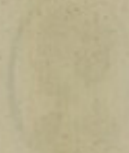
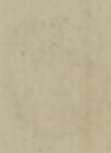
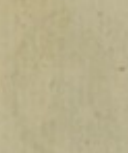
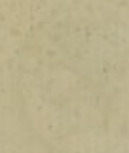
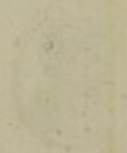
IV

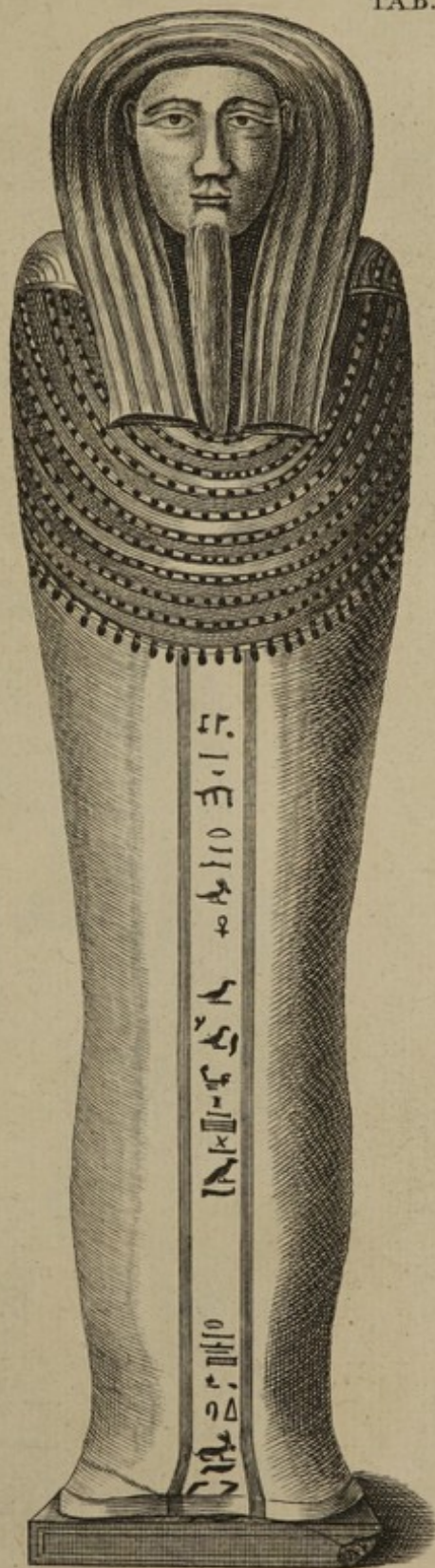

Ex ære

18X MAY

(I)

DISSERTATIONES VARIÆ
QUIBUS
MONUMENTA

In Tabulas Superiores distributa Ordine singula
explicantur.

TABULA I.

PICTURAM hanc antiquam, ex Sepulchri
cujusdam parietibus, una cum ipso parietum
tectorio, excisam, Roma mecum in Angli-
am advexi. Picturæ enim veteris reliquias, et
maiores eas quidem quam expectâram, cum in
Principum palatiis, tum in privatorum ædibus,
ibi adhuc extantes vidi: quæ in Sepulchrorum sci-
licet Balneorumve cameris subterraneis olim de-
pictæ, atque ædificiorum deinde superiorum rui-
nis oppressæ, et ab omni adeo humore, aerisque
accessu conservatæ, usque ad hanc ætatem illæ-
sæ, atque integræ sæpe reperiuntur: neque citius ta-

A

men

men reperiri, quam ab hominibus curiosis abripi, et quantum tectorii natura patitur, ad aedes proprias ornandas deportari solent.

Etenim tectoria ista antiqua, picturæ præsertim excipiendæ destinata, summa semper diligentia, atque artificio elaborata esse, constat; et tempore ipso ac senecta usque eo induruisse, ut vel marmoris firmitatem acquirerent. ¹ Horum igitur particulas, imaginibus pictis ornatas, homines in his rebus intelligentes, e parietibus facile excindere, atque, ipsorum quidem veterum exemplo, in alia loca amovere didicerunt. Quippe Græciam olim a Romanis, perinde ac Romam hodie ab exteris, spoliari solere, *opusque hoc tectorium lateritiis parietibus excisum, et ligneis formis inclusum, propter excellentiam picturæ, a Varrone et Muræna, ad Comitium in Ædilitate sua exornandum, Lacedæmone Romam deportatum esse*, legimus. ² At vero picturam nostram, ex eo genere primam atque unicam fane esse arbitror, quæ in Angliam unquam advecta esset; donec MEADIUS noster, Artis Medicæ decus, qui vitæ revera nobilis, vel principibus in Republica viris,

¹ Totum in eo est, quod mihi erit curæ, tectorium ut concinnum sit. Cic. Epist. ad Frat. l. 3. 1. § 1. vid. Plin. Hist. N. l. 36. c. 23.

² Plin. ib. l. 35. 14.

exemplum præbet, pro eo, quo omnibus fere præstat, artium veterum amore, alias postea quasdam, et splendidiore, opinor, Roma quoque deportandas curavit.

Picturæ hujus figuras quod attinet; ex altera ejus parte, Deum quendam fluviatilem, eo plane habitu jacentem cernimus, quo fluviorum Deos, vel in marmoribus fictos, vel ab auctoribus antiquis descriptos accepimus; *comatum* nempe *barbatumque*; *crines arundine*, seu *herba aliqua fluvio propria redimitum*; *humili recumbentem*; atque *in urnam*, unde *amnis largiter profluit*, cubito *innixum*³.

*Lævus arundineæ recubansque sub aggere ripæ
Cernitur, emissæque indulgens Inachus urnæ*⁴.

ex altera parte, viri duo discincti, sub arbore in eadem sella sibi invicem assident; juxta quos mulier astat, et gestu, vultuque hilari, coronam quandam floream capiti suo imponit. Hujus ad fini-

³ Fluvios omnes navigabiles, qui in mare decurrunt, senili plerumque forma fingi solitos docet Vir clariss. J. Vaillant in Græcis Imperator. Numismat.——Philostratus fluvios nunquam erigi solere scribit. (Icon. l. 2. c. 14.) Et de *Phasidis fluvii* imagine loquens, *vides*, inquit, *fluvium ipsum arundine in alta, tetrico vultu jacentem, coma densa, et erecta, barba subborrida, oculis cæcis*. Philostr. Jun. Icon. 8.

⁴ Stat. Thebaid. 6. 274. ib. 2. 218.

stam puer tunicatus, et ad genua succinctus, e poculo bibere, et virorum alteri propinare videtur; qui poculum item manu tenet, quasi mox bibiturus. Hæ quatuor figuræ seorsim paullulum a ceteris positæ, inter sese colloquentes et componentes describuntur; quas versus, alia quoque mulier accedit, floribus coronata, et canistrum simul floribus plenum in capite gestans, gressusque baculo quodam agresti quasi sub onere firmans⁵. Summa denique tabellæ pars fruticis cujusdam floriferi ramulis decoratur, quorum e medio caput juvenile, ex opere ipso tectorio effictum, atque alarum specie quadam instructum, extra reliquam picturæ superficiem prominet.

Quinetiam figurarum harum vestitus quiddam notatu dignum præbere videtur, ejusque omnino generis esse, quo Matronas olim Romanas ornatas legimus, quibus

Ad talos stola demissa, ac circumdata Palla⁶.

quippe stola nihil aliud erat, ac tunica clausa et talaris, zona plerumque cincta, et manicis instructa, quæ vel ad cubitum, vel, quod in hac pictura vi-

⁵ Hanc eandem baculi formam in aliis antiquorum picturis, et mulieris pariter in manu canistrum florum gestantis, animadverti. vid. *Pieces of Ancient Painting*, by G. Turnbull, N° 36.

⁶ Hor. Sat. l. 1. 2. 99.

demus, ad manus usque pertingebant. Palla quoque nihil aliud erat ac Pallium, quod tunicae superinduere, et vel apertum gestare, vel in finis varios colligere ac complicare solebant, quodque et Pallæ et Pallii nomine promiscue appellabant.¹

Mulierum altera, Pallio viridi seu oleagino, altera violaceo, utraque vero tunica rubra induta est: Quippe ad vestium muliebrium ornatum, omnigenos colores pro libitu adhiberi solitos constat; de quibus Ovidius;

Hic undas imitatus, habet quoque nomen ab undis:

Crediderim Nymphas hac ego veste tegi.

Ille crocum simulat, croceo velatur amictu,

Roscida luciferos cum Dea jungit equos.

Hic Paphias myrtos, hic purpureas Amethyustos,

Albentesve rosas, Threiciamve gruem. &c.²

Virorum figuræ, partim seminudæ, partim tuni-

¹ Palla, honestæ mulieris vestimentum, et tunicae Pallium. Non. de Sermon. propriet. c. 14.

Pallia, si terræ nimium demissa jacebunt,

Collige et immunda sedulus effer humo.

Ov. Art. am. 1. 153.

Et tegit auratos Palla superba pedes.

Id. Amor. 3. 13.

² Ovid. de art. Amand. 1. 3. 177.

Quot nova terra parit flores, cum vere tepenti

Vitis agit gemmas, pigraque cedit hyems,

Lana tot aut plures succos bibit—Ibid.

catae apparent: Eo nimirum habitu, quo extra urbem in villis suis otari consueverunt. Horum alteri Toga sive Lacerna caerulea, alteri rubra, tunicæ vero utrisque croceæ dantur. Etenim ruri semper fere lacernam induebant; vestem scilicet apertam, atque humero tantum aut pectore fibula nexam: quæ cum Toga contractior, leviorque, et cucullo plerumque contra pluviam munita esset,¹ in Togæ penitus vicem, tam intra quam extra urbem, Cæsarum demum temporibus, cessisse traditur. Colores ei quidem varios, sed omnium maxime rubrum, a Scriptoribus tributum invenimus,

*Phasis purpureis ruber lacernis.*²

*Crispinus Tyrias humero revocante lacernas.*³

Sed de Figurarum descriptione hæcenus; ad earum jam interpretationem progrediamur: in

¹ —Turpis, odoratum caput obscurante lacerna. *Hor. S. 2. 7. 55.*

Si possem totas cuperem misisse lacernas,

Nunc tantum capiti munera mitto tuo. *Mart. Ep. 14. 132.*

Ex quo Martialis loco lacernarum cucullos a lacernis ipsis separari interdum solere, Octavius Ferrarius ostendit. *De re Vestiar. Par. 2. l. 1. c. 20.*

² Mart. Epig. 5. 8.

³ Juv. Sat. 1. 27. Hinc posterioribus seculis Lacerna, a rubro colore, Byrrhus appellari cœpit. *Byrrhus*, inquit *Isidorus*, a *Græco vocabulum trahit. Illi enim eum Burrum, id est, πυρρὸν vocant*, l. 19. c. 24. Vid. Octav. Ferr. ib. c. 26.

qua

qua quidem me plane hæerere, neque certi aliquid aut explicati habere, fateor. Quum picturarum tamen harum interpretibus, item ac pictoribus ipsis, quidlibet audendi licentiam dari animadverterim, mihi quoque cæterorum exemplo, conandum esse statui, an e re dubia atque obscura, verisimile demum aliquid conjectura elicere queam.

Quamobrem Dei fluviatilis imagine, Tyberim, five Deum Tyberinum denotari conjicio¹; quem eodem fere modo in marmoribus, ac numismatibus antiquis persæpe exsculptum cernimus, ut historiam videlicet, actionemve a sculptore expressam, prope fluvium istum accidisse significaretur.² Atque hinc intelligere licet, picturæ nostræ scenam ad Tyberis ripas positam esse; hominesque istos, qui coronati ac potantes pinguntur, diem aliquem festum celebrare; quem Romani olim juxta Tyberim, cum conjugibus et liberis hilari-

¹ Hunc in sacris Tyberinum, in communi sermone Tyberim, in poemate Tybrim vocari Servius declarat, quem Virgilius ita describit.

Huic Deus ipse loci fluvio Tyberinus amæno,

Populeas inter senior se attollere frondes

Visus: Eum tenuis glauco velabat amictu

Carbasus, et crines umbrosa tegebat arundo.

Æn. 8. 31.

² Vid. Montfauc. Antiq. Vol. 3. par. 1. l. 5. c. 7. Tab. 35. it. Supplem. Vol. 1. l. 5. c. 2. Tab. 26.

ter agere solerent. Hujusmodi vero festum, Annæ Perennæ, idibus Martiis dicatum reperio: In quo populum ad Tyberis ripas, genio indulgisse, ac potu præsertim largiori, vitam sibi perennem auspicatum esse, memoriæ proditum est. *Mense Martio*, inquit Macrobius, et publice et privatim ad *Annam Perennam sacrificatum itur, ut annare et perennare commode liceat*:¹ hoc est, ut et annum præsentem et venturos omnes perenni ac perpetua felicitate transigerent. De hoc etiam Festo Ovidius,

Idibus est Annæ festum geniale Perennæ

Haud procul a ripis, advenit Tybri, tuis.

Plebs venit, ac virides passim disjecta per herbas

Potat, et accumbit cum pare quisque sua.

Sole tamen vinoque calent, annosque precantur,

*Quot sumant cyathos, ad numerumque bibunt. &c.*²

Jam vero Festi hujus celebratio, cum figurarum nostrarum descriptione satis apte congruit; in qua senes, mulieres, puerosque ad Tyberis ripas, floribus coronatos, potantes, diemque genialiter

¹ Saturn 1. c. 12.

² Fastor. 3. 523.

fumentes cernimus¹. Ubi arbores item rem extra urbem, ac verno potissimum tempore agi, declarant. Caputque istud juvenile, quod e superna picturæ parte eminet, Genium fortasse loci indicat, hilaritatis hujus fautorem, ejusque quasi conspectu sese oblectantem. Sed nodus adhuc quidam restat; quippe virorum alteri tempora, vitta seu diademate cincta apparent, quod quidem Deorum solummodo, Imperatorum, Regumve olim insigne fuisse cognovimus. At vero in festis hujusmodi genialibus, quæ potu præsertim atque omni hilaritatis genere fumebantur, quidni cum fertis florumque coronis, fascias etiam hæc aut diademata pro libitu, ac per ludum jocumque fumi solere credamus? Istud vero utcumque fuerit, hoc saltem certissimum est, in pic-

¹ Omnes, qui dies festos agunt, poculisque operam dant, eodem ferre habitu a Poetis describuntur—

potare et spargere flores

Incipiam ———

Hor. Ep. I. 1. 5.

Sed varii flores, et frons redimita corymbis,

Fusa sed ad teneros lutea palla pedes.

Tibul. 1. 7.

Bacchus amat flores; Baccho placuisse coronam,

Ex Ariadnæo sidere nosse potes.

Ov. Fast. 5. 339.

Neque coronas istas domi tantum atque inter potandum gestari solitas, sed coronatos etiam ebrios prodiisse atque in plateis versatos esse legimus.

Quid, tu, ego video?

PS. *Cum corona ebrium Pseudolum tuum.*

Plaut. Pseud. Ac. 5. 2.

B

turis

turis hujusmodi, sculpturisque sepulchralibus, Festos Deorum dies, Bacchantium ritus, ludosque eos describi solitos, quibus defuncti, cum viverent, delectati potissimum fuissent.

Hæc autem rei explicandæ ratio, quia nonnullis fortasse minus satisfactura sit, aliam quoque ei adjungere libuit, ut lectori demum optionem aliquam judiciumque relinquam.

Quum picturas igitur hæc sepulchrales, præter argumenta ista modo memorata, Sepulchrorum etiam ritus, mortuorumque apud inferos statum, ac vitæ degendæ conditionem sæpissime exhibere vidissem, subiit statim dubitatio, annon pictura nostra defunctorum potius in Campis Elysiis vitam beatam atque hilarem, hac figurarum descriptione, adumbrare posset. Nam in beatorum istorum deliciis, enumerantur præcipue a Veteribus, *fontes aquis limpidis scatentes; prata floribus nitentia; Philosophorum Scholæ; Poetarum chori; Musicorum cantus; compotationes denique, dapesque sese ultro offerentes*¹. Musæus autem, ac si ebrietatem optimum virtutis præmium existimasset, *beatos illos ad mensam accumbentes, et coronatos convivium celebrantes assidueque compotationibus sese oblectantes* facere solitus

¹ Vid. Plato. in Axioch. Vol. 3. p. 371.

dicitur¹. Neque aliter fere Virgilius locos istos lætos, et amoena vireta, beatorumque ibi studia depingit.

*Conspicit ecce alios dextra lævaque per herbam
Vescentes, lætumque choro pæana canentes,
Inter odoratum lauri nemus; unde superne
Plurimus Eridani per sylvam volvitur amnis.*

*Nulli certa domus, lucis habitamus opacis,
Riparumque toros, et prata recentia rivis
Incolimus²---*

qui vitæ vero castitate, armis, artibus, beneficiis-
ve patriam auxissent, his omnibus vittæ seu dia-
dematis honorem tributum dicit,

Omnibus his nivea cinguntur tempora vitta³.

Atque hic pariter omnia cum picturæ nostræ interpretatione convenire, eandemque fere vitæ degendæ rationem, a Pictore atque a Poeta descriptam videmus; hominum scilicet floribus vittisque coronatorum, et computationibus sese colloquiisque jucundis ad fluviorum ripas oblectanti-

¹ Ibid. de Rep. l. 2. p. 363.

² Æneid. 6. 656. it. 673.

³ Ibid. 665.

um. De duabus autem hisce conjecturis utra tandem verisimilior fuerit, non meum est dijudicare: Hoc tantum polliceri licet, si quis rectius aliquid invenerit, me illud, quicquid erit, libenter amplexurum.

Sed antequam hanc nostram dissertatiunculam concludamus, non nihil etiam de picturæ ipsius pulchritudine, ac pingendi artificio dicendum restat: In quo quidem genere hoc universe statuendum arbitror; picturas nimirum, in parietum tectoriis repertas, a præclaris licet artificibus confectas, non ea tamen diligentia, aut arte elaboratas fuisse, ac reliqua eorundem opera in tabulis singulis depicta. Etenim tectorii natura, tantis cum ruinarum tum incendiorum casibus obnoxia, haud ullam famæ diuturnitatem, qua artes omnes maxime aluntur, pictori præstare poterat: *Nulla igitur, ut Plinius ait, in tectoriis, Apellis pictura erat; nec parietes iis temporibus pingere libebat; nec ulla artificum gloria, nisi eorum, qui tabulas pinxere*¹. Quum vero tabulæ contra ex incendiis rapi, de loco in locum deportari, artificumque adeo famam per urbes gentesque propagare possent, in his omnem artis suæ vim atque industriam ponendam esse censuerunt; neque

¹ Hist. N. l. 35. c. 9.

aliud fere in parietibus pingendis curasse videntur, quam ut pictura coloribus fatis pulchre nitesceret, utque figuræ primariæ ad naturæ similitudinem exprimerentur; atque eo gestu habituque, qui personæ et actioni, quam exprimendam sumpsissent, accommodatus esset; de singulis interea figurarum membris, partibusque picturæ obscurioribus parum solliciti, nonnisi veloci manu ac penicillo levi istiusmodi omnia absolvere solebant.

In hoc igitur genere, picturam nostram inter elegantiores numerandam esse arbitror: In qua figuræ fatis apte dispositæ, pulchre coloratæ, nec sine iusta partium proportionem delineatæ apparent. Haud ei tamen certam aliquam ætatem præfinire ausim, sed hoc tantum affirmare, eam ante Constantini ævum depictam esse: quo quidem regnante, artes omnes elegantiores jacuisse liquet: uti cum ex aliis eorum temporum monumentis, tum ex celebri præsertim Principis istius Arcu, perspicuum est; quem ob sculptorum bonorum inopiam, ex Arcus Trajani spoliis fabricatum, figurisque inde desumptis ornatum esse cognovimus: quum figuræ contra istæ, quæ ad Constantini gesta illustranda, ea ætate sculptæ, atque in eodem arcu positæ erant, ita inconcinne ac deformes

mes sint, ut omnem artis ejus gloriam tunc temporis periisse ostendant.

At vero longe secus, ac antiqui isti Pictores cogitaverint, rem tandem evenisse videmus. Et enim quum præstantissima quæque eorum opera, in tabulis singulis depicta, vetustate jamdiu absumpta, ac penitus deleta sint, hæ tamen debiliores parietum picturæ, vel ipsis ædium ruinis munitæ, atque ab omni damno conservatæ, usque ad nostra tempora permanserunt.

Ex his autem picturæ veteris reliquiis, nonnulli de artis ipsius dignitate temere nimis judicantes, eam ad sculpturæ antiquæ perfectionem nequaquam pervenisse contendunt. Sed ex arctissima artium harum conjunctione, ambas passibus semper æquis ad perfectionem suam progressas esse constat; hoc tantum discrimine, quod ex diversa utriusque natura ac materia accidere necesse erat, ut picturæ nimirum vel optima quæque exemplaria, propter rei ipsius fragilitatem cito peritura, Sculpturæ vero contra, propter materiæ duritiem, in omne fere ævum duratura essent.

T A B U L A II.

HÆ C Imaguncula Muliebris, porcellum dextra, et infantulum sinistra gestans, sacrum aliquod solenne, ob liberos natos a veteribus fieri solitum, adumbrare videtur. Varios enim hujus generis ritus, a scriptoribus antiquis traditos accepimus, quos e Græcia fere omnes Romam manasse constat.

Infans simul ac natus, in terram, tanquam communem omnium parentem, ab obstetrice nudus abjiciebatur. Natura, inquit Plinius, *hominem nudum, in nuda humo, natali die abjicit, ad vagitus statim et ploratum*¹.

*Tactaque nascenti corpus haberet humus*².

Hoc terræ contactu, vox nascentibus dari credebatur; *Maiamque Mercurii matrem, eandem ac terram esse, Fatuamque a fando appellari Macrobius scribit, quod infantes partu editi non prius vocem edunt, quam attigerint terram*³.

¹ Hist. Nat. Præf. ad lib. 7. Atque solum istud, quod Augustus nascens primum attigisset, consecratum postea fuisse discimus. Sueton. in Aug. c. 5.

² Ovid. Trist. l. 4. 3.

³ Saturn. l. 12.

Puerum autem in terram abjectum, si parentes alere decrevissent, quod non sine consultatione quadam et deliberatione fecisse videntur, ab humo pater tollere solebat.

Quicquid peperissent, decreverunt tollere¹.

Consulti sunt, inquit Seneca, de nobis parentes nostri, qui cum conditionem vitæ noscerent, in hanc nos sustulerunt². Hinc deam quandam Levanam, liberos levandi auctricem atque præsidem, Romæ olim extitisse legimus³.

Infantulum dein lustrandi, sacrisque initiandi solennitas, quinto post partum die, celebrata fuit.

Quin Diis sacrificare hodie pro puero volo, Quinto die quod facere oportet⁴.

Hic ritus ἀμφιδόμια a Græcis dicitur, quia puer scilicet circa focum, quem Deorum domesticorum sedem propriam esse putabant⁵, ab obstetrice,

¹ Teren. And. I. 3. 14.

² De consolat. ad Marc. c. 18.

³ August. de Civ. D. iv. xi.

⁴ Plaut. Truc. 2. 4.

⁵ Vid. Platon. de legib. l. 12. Oper. T. 2. p. 955. Edit. Hen. Steph. Quem quidem locum Cicero ita interpretatur; *Terra igitur, ut Focus, domicilium sacrum omnium Deorum est.* De Legib. l. 2. 18.

celeri

celeri cursu circumferebatur¹. Ex qua pueri circumferendi consuetudine, verbum ipsum *circumferre*, eandem apud veteres significationem obtinuisse invenimus, ac purgare seu lustrare;

*Idem ter socios pura circumtulit unda*².

*Quæso quin tu istanc jubes
pro Cerrita circumferri---*³

Atque hinc quoque verbum, *lustrare*, in eodem plane sensu, ac circumire, usurpatum est.

*---Ter totum fervidus ira
Lustrat Aventini montem*⁴.

Lustrandi ritu confecto, nomina deinde infantibus, solenni modo cum sacrificiis epulisque, apud Græcos, die decimo imponebantur.

¹ Ritus hujus ratio a Socrate apud Platonem indicatur: ut Parentes scilicet, quinto post partum die periculum facerent, consiliumque de novo caperent, an puer corpore satis valido sanoque esset; dignusque omnino qui tolleretur. in Theæt. Oper. T. 1. p. 160. De hoc etiam ritu Suidas, in voce *Ἀμφιδρόμια*, quintum, inquit, ab infantibus natis diem celebrant; quo die manus purgant obstetrices, et propinqui dona mittunt, polypedas plerumque et sapias; deinde decimo die Infanti nomen imponunt.

² Virg. Æn. 6. 229.

³ Plaut. Amphit. 2. 2. 144.

⁴ Virg. Æn. 8. 230. vid. item Non. Marcell. c. 4. in lustrare.

Εἰς δεκάτην γάρ ποτε παιδαρίε κληθεὶς ὑπέπινον ἐν ᾧσει¹.

Nam ad decimum pueri diem olim vocatus cenavi in urbe ubi Scholiaſtes decimum diem ob liberos natos conviviiſ ſumi ſolituſ dicit, atque eodem die nomina eis imponi. Quod ab Euripide etiam confirmatur.

— — τίς σε, μάτερ, ἐν δεκάτῃ τόκον

ὠνόμασε—²

Quis tibi, mater, decimo poſt partum die, nomen impoſuit---

Hæc autem ſacra per obſetricem plerumque facta eſſe videntur; quippe Electræ matrem Clytemneſtram roganti, ut pro filio ſibi nato, ſuo nomine die decimo ſacrificaret, mater reſpondit

¹ Ἀλλῆς τοδ' ἔργον ἢ σ' ἔλυſεν ἐκ τόκων³.---

Alterius hoc munus eſt, quæ te partu levavit.

At vero Romæ rem paullo aliter tranſactam eſſe, infantiumque luſtrationem et nominum impoſitionem eodem die celebratas invenimus. *Nundina*, inquit Macrobius, *Romanorum Dea, a nono naſcentium die nuncupatur, qui Luſtricus dicitur, eſt autem dies luſtricus, quo infantes luſtrantur et nomen accipiunt: is maribus nonus eſt,*

¹ Ariſtoph. Avib. 494.

² Eurip. Fragm. in Ægeus.

³ Id. Electr. 1128.

*octavus feminis*¹. Atque hinc Caligula, ut Suetonius ait, Neroni infantulo, nomen Claudii patrui sui, die lustrico per jocum imposuit². Hoc lustrandi ritu ad Deorum altaria peracto, amicisque et cognatis ad convivium adhibitis, nomina deinde domi imposita esse videntur; in quibus numerus vocalium, par aut impar, ad morbos quosdam pellendos valuisse credebatur³.

Ex hac vero nominalium, uti vocabatur, solennitate⁴, Sanctus Chrysostomus ridiculas quasdam cæremonias in Ecclesiam Christi traductas esse queritur. “Cum puerum, inquit, nominandi dies advenerit, a sanctorum aliquo nomen mutuari, quod a veteribus fieri solebat, haud dignantes, lumina accendunt, singulisque nomina imponunt, ejusque, quod cæteris diutius perduraverit, nomen puero imponendum arripiunt, tanquam vitæ longævæ augurium⁵.

C 2

Romani

¹ Saturn. 1. 16. it. Pomp. Fest. in Lustricus.

² In Neron. c. 5. De hac diei lustrici pueris puellisque assignati differentia, quæstionem instituit Plutarchus, causamque reddere conatur. Quæst. Rom. 99.

³ Plin. Hist. N. l. 28. c. 4.

⁴ Tertull. de Idol. c. 16.

⁵ Hom. 12. in Epist. 1. ad Cor. Oper. T. x. p. 107. Edit. Benedict. — alios item ritus quosdam, ad infantium curam spectantes, atque a gentilibus deductos, Chrysostomus commemorat; de quibus ita demum

Romani denique liberorum fuorum nomina ad Præfectos ærarii deferebant, publicis actis inferenda, addito die et Consule, quo ætas eorum postea, ingenuitasque dignosci poterant.

*Tollis enim, et libris actorum spargere gaudes
Argumenta viri*¹----

Sed ad Icunculam nostram redeamus; quam Persius quodammodo describere videtur, dum in superstitiosos hosce lustrandi ritus, atque inepta mulierum vota, pro liberis die lustrico suscepta, invehitur.

*Ecce Avia aut metuens Divûm Matertera cunis
Exemit puerum, frontemque atque uda labella
Infami digito, et lustralibus ante salivis
Expiat, urentes oculos inhibere perita.
Tunc manibus quatit; &c.*²

Pueruli

mum cum Christianis suis expostulat : Quod apud Græcos quidem talia fiant, nihil sane mirum est ; quod autem apud eos, qui crucem adorant, ac mysteriorum ineffabilium participes sunt, et tam sublimem philosophiam persequuntur, tantum dedecus invaluerit, multis certe lacrymis descendendum est. Ibid.

¹ Juv. Sat. 9. 84.

² Sat. 2. 31. Saliva olim, ad fascinationes, contagia, morbosque pellendos, mirificam quandam vim habuisse putabatur. [Vid. Plin. l. 28. 4.] Sed in his infantium lustrationibus, non meram eam quidem adhibuisse videntur, sed luto seu pulvere commixtam. *Lutum*, inquit, Chry-

Pueruli hujus figura, caputque a capillis nudum, ac corpus ligamento quodam, tanquam vinculo, constrictum¹, uti paucorum admodum dierum ætatem denotant, ita hunc lustrandi ritum prorsus indicare videntur. Quippe porcum in lustrationibus fere omnibus, atque in Cereris præsertim sacris, adhibitum esse liquet².

ἔσ' χοιρίδιόν μοι νῦν δάνεισον τρεῖς δραχμας,
Δεῖ γὰρ μνηθῆναι με, πρὶν τεθνηκέναι³.

*Da mihi mutuo tres drachmas, ut porcellum emam,
Nam initiari me oportet, antequam mori.*

Ex quo conjicere licet, ad quem potissimum Deorum hic infantulus a muliere initiandus deferretur: quippe ex omni coelestium classe, Parentes Deum sibi aliquem pro arbitrio feligere consueverunt, cui sese liberosque suos præcipue commendare, atque in tutelam quasi tradere possent. Hinc Caligula infantem sibi natam, *Liviam Drusillam*, per omnium Dearum templa circumtulisse,

Chrysostomus, in balneo accipientes nutrices et ancillæ, digito tingentes, in pueri fronte imprimunt. Quid sibi vult lutum; quid cænum? Malum avertit oculum, inquiunt, livorem, et invidiam. Vid. Ibid.

¹ Ab hoc lucis rudimento hominem vincula excipiunt, et omnium membrorum nexus. &c. *Plin. Proëm. in lib. 7.*

² Ab Suillo genere pecoris immolandi initium sumptum videtur: cujus vestigia, quod initiis Cereris porci immolantur. *Varr. de rerust. l. 2. c. 4.*

³ *Aristoph. in Pace. v. 373.*

et Minervæ gremio imposuisse, eique alendam et instituendam commendasse, traditur¹. At vero porcus quem mulier dextra tenet, infantulum nostrum Cereri sanedictum esse ostendit: porcum enim Cereri tanquam proprium, a veteribus tributum cognovimus.

Prima Ceres avidæ gavisa est sanguine porcæ,

Uta suas merita cæde nocentis opes².

Tellurem porco, Silvanum lacte piabant³.

In numismatibus idcirco antiquis, fuem interdum vel porcum ad Cereris imaginem, tanquam symbolum, adjunctum videmus⁴: et in vase quodam apud Montfauconium, Cereris effigies exsculpta apparet, atque ex adverso mulieris, dextra porcum ferentis, quasi Cereri immolandum⁵.

Neque illud item prætermittendum, quod hæc Imaguncula in agro Neapolitano reperta fuerit; ea nimirum Italiæ parte, quæ a Græcis olim possessa, et magna Græcia vocata est; atque unde hæc ipsa Cereris religio Romam tra-

¹ Sueton. in C. Cal. c. 25.

² Ov. Fast. 1. 143.

³ Hor. Epod. 2. 1.

⁴ Vid. Fulv. Ursin. in Famil. Vibia.

⁵ Antiqu. Vol. 2. par. 1. p. 113. Fig. 1. In veteri quadam Inscripti-
one, T. Basilus *Porcam Deæ Cereri quotannis mactandam*, epulumque
dandum ex testamento legasse dicitur. Vid. Bonifac. de Epitaph. com-
pend. p. 95.

ducta

ducta esse dicitur: in qua quidem urbe simulachrum ejus, omnium primum, ex ære factum, ac summa deinceps veneratione cultum accepimus¹. Hinc in marmoribus antiquis Cererem Orsilianam, ac Organianam, memoratam legimus; a familiis quibusdam Romanis, cultui ejus addictis, ita nominatam². Quinetiam inter Sculpturæ veteris reliquias, effigiem quandam Cereris animadverti, cujus in sinu infantuli duo recumbentes finguntur; ad singularem istam infantium curam denotandam, propter quam *κρηστοτέφος* et *παιδοτέφος*, hoc est, puerorum altrix, ab antiquis appellatur³.

Quod interpretationem autem nostram maxime confirmat, hæc Cereris sacra per mulieres semper curata erant.

Festa piæ Cereris celebrabant annua matres⁴.

Aditus in id Sacrarium, inquit Cicero, non est viris, sacra per mulieres et virgines confici solent⁵. Et ne vetusti ritus perita deesset Antistes, Græcam

¹ Plin. Hist. N. l. 34. 4. Vid. it. Cic. Orat. pro Corn. Balbo. 24.

² Spon. Miscell. Erudit. Antiqu. p. 90.

³ Montfauc. Vol. 1. l. 2. c. x. Beger. Thesaur. Brandeb. V. 1. p. 6. Vid. it. Herodot. in Vit. Homer. p. 569. Edit. Lond.

⁴ Ov. Metam. l. x. 431.

⁵ In Verr. 4. 45.

Sacerdotem, quæ sacrum illud monstraret et faceret, e Græciæ magnæ urbibus, Neapoli aut Velia, Romanos plerumque accersere solitos declarat¹. De quibus Deæ hujus sacerdotibus Græcis, nonnulla adhuc monumenta extant.

CASPONIA. P. F.
MAXIMA
SACERDOS CERERIS
POPULI ROMANI
SICVL A².

Icunculæ nostræ materiem quod attinet; ex ære solido conflata est; at pigmento quodam albescente ab initio, ut videtur, delibuta; quo albam illam puramve, cum sacrificantium omnium, tum Cereris præsertim sacra curantium, vestem indicaret.

*Alba decent Cererem, vestes Cerealibus albas
Sumite³.*

Quod vero nutrices potissimum, hoc pueros lustrandi munus obeuntes, albatae fuerint, ex Persii loco discimus.

¹ Sacra Cereris summa majores nostri religione confici, cæremoniaque voluerunt: quæ cum essent assumpta de Græcia, et per Græcas semper curata sunt Sacerdotes—Has sacerdotes video fere aut Neapolitanas, aut Velientes fuisse——

Cic. pr. Corn. Balb. 24.

² Gruter. V. 2. p. 308. 4.

³ Ovid. Fast. 4. 619.

*Ast ego nutrici non mando vota : negato
Jupiter hoc illi, quamvis te albata rogarit¹.*

Atque hoc adeo simulachrum, mulierum ad Deorum altaria accedentium imaginem istam revera exhibet, quam verbis describit Plautus.

— *Æquius vos erat
Candidatas venire, hostiatasque ad hoc
Fanum².*

Brachium præterea dextrum, pedesque mulieris nudi, peculiarem quendam sacrificandi ritum indicant; quo quidem habitu in sculpturis sæpe antiquis sacrificantium figuræ cernuntur. Nudis pedibus sacrificare, apud veteres fere omnes usurpatum, atque a Judæis sane acceptum esse putatur. Quippe Dæmones, ut Justinus Martyr ait, *propter imitationem ejus quod Mosi accidisset, cultores suos, loca sacra ingredienti, calceos deponere docuerunt³*. Hinc apud Romanos Vestæ, quæ eadem ac Terra habitata est⁴, non nisi nudo pede sacra facere licebat.

¹ Sat. 2. 38.

² Rud. 1. 5.

³ Apol. 1. p. 91. Edit. Thirlb.

⁴ Rotundam ædem Vestæ Numa—consecrassè videtur; quod eandem esse Terram crediderit, eamque pilæ forma esse: ut sui simili templo Dea coleretur.—*Festus in Rotunda.*

Huc pede matronam vidi descendere nudo¹.

Jam vero si quærat tandem aliquis, ob quam causam, hanc Icunculam olim fictam esse putem; dicerem sane, ex voto pro Infantulo nato Cereri suscepto, eam confectam esse, atque in Templo deinde Deæ pro more suspensam. Etenim Tempula fere omnia, cum apud Græcos tum Romanos, istiusmodi donis referta fuisse, perspicuum est: quæ maxima ex parte nihil aliud erant, ac sigilla, seu minutæ quædam Deorum, hominumve figuræ, e marmore plerumque aut metallo conflatæ; quibus tabella etiam basisve adjuncta erat, quæ et Deæ et voventis nomen indicare, causamque voti exponere solebat; quam quidem basim, in tanta temporis longinquitate, ab imagine nostra sejunctam, et deperditam esse, haud mirandum est.

¹ Ovid. Fast. 6. 397. Virgines ex Sacerdotio Vestæ nudo pede fugientia sacra comitantur. Flor. l. 1. c. 13. § 12.

TABULA II.

27

I. O. M. — — —

— TERENTIA. NICE

— CVM. TERENTIO. DAMARI

— ONE. FILIO — — —

— — — SIGNVM. ET. BASIM.

VOTO. SVSCEPTO. DE. SVO. POSVIT.

LVSTRO. EIVSDEM. DAMARIO

NIS.

In tabella quadam figulina, antiqui operis, a viro doctissimo, Bonannio, in lucem edita, imaginem cernimus obstetricis, infantulum gremio foventis, matremque dextra sustinentis; quæ Puerperæ cujusdam votum esse putatur, Junoni Lucinæ susceptum². Quinetiam gemma antiqua a celeberrimo Montfauconio exhibetur, in qua Apollinis effigies insculpta est, una cum muliebri figura, quæ puerulum nudum, in patina quadam, Deo quasi in manus tradere videtur: quam

¹ Gruter. Vol. 1. 9. 5.

GENIO. DOMNOR. CERERI.

T. POBLICIVS. CRESCENS. LARIBVS.

PVBLICIS. DEDIT. IMAGINES. ARGENT. DVAS.

- - - - -

Marmi D'Orfat. Lett. 1. p. 4.

² Vid. Musæum Kircher. Class. 2. p. 67. Tab. 23. 1. — It. Thomassin. de Donariis. c. 14.

D 2

quidem

quidem gemmam votum item fuisse, pro puero nato susceptum, harum rerum periti omnes declarant¹. Ex his igitur veterum monumentis, aliisque permultis, quæ in eandem sententiam adduci possent, illud sane, quod modo dixi, verisimile admodum esse videtur; hanc scilicet imagunculam, infantis lustrandi ritum adumbrantem, Cereri olim ex voto donatam fuisse.

¹ Antiq. Vol. 2. par. 1. l. 3. c. 14. Tab. 27. 4.

TABULA

T A B U L A III.

BULLA hæc aurea, cujus formam et magnitudinem accurate satis descriptas damus, quum urbis antiquæ ruinis usque ad hanc ætatem sepulta jacuisset, integra tamen post tot seculorum decursum reperta, atque in lucem revocata est. Etenim Fossiores quidam, in monumentis veteribus explorandis, marmoribusque eruendis occupati, dum Mausolei cujusdam rudera, juxta viam Prænestinam, ad quartum ab urbe lapidem, perscrutantur, in conclave subterraneum, picturis ornatum, et pulchre pavimentatum irruerunt¹. In hoc urnam e marmore nobilem conspicientes, ejusque operculum plumbo defixum, nimisque ponderosum, quam ut amoveri facile posset, confringentes, vasculum intus ex alabastro orientali invenerunt, in quo ossium combustorum reliquiæ, una cum hac Bulla, conditæ erant: sed vasculum item ipsum, præ nimia auri reperiendi cupiditate, confregerunt. Atqui hæc

¹ Monumenta istiusmodi Sepulchralia, duarum videlicet contignationum, quæ duas cameras, alteram alteri impositam, habebant, græco nomine, Distega appellabantur: de quibus in antiquis Inscriptionibus mentionem factam observavi. Gruter. p. 827. 6. it. Spon. Miscell. p. 291, 292.

statim omnia, Franciscus Ficcoronius, sollertissimus ille quidem harum rerum investigator, marmoris, vasculi, et picturarum fragmenta, itemque Bullam ipsam, ab operariis istis coemit¹; quam ex ejus deinde manibus, at pretio tamen haud parum amplificato, redemi, atque in Angliam mecum advexi.

Hanc eandem Bullam, ut Roma rediens Parisios veneram, celeberrimo Montfauconio ostendi: qui me ante euntem benigne admodum exceperat, et quicquid Cœnobii istius Bibliotheca instructissima, vel rerum vel codicum antiquorum, singulare eximiumque habuit, id summa mihi comitate monstraverat. Vir autem ille eruditus, Bullæ licet hujus figuram ectypam, a Ficcoronio Roma missam viderat, at Bullam tamen ejusmodi germanam, se nunquam antea vidisse declaravit.

Hoc nobile pectoris aurum, ut a Statio vocatur², puerorum ingenuorum gestamen fuisse, collo suspensum, atque in pectus demissum, notissimum est; *ornamentum pueritiæ, indicium atque insigne fortunæ*³. Sed de ejus origine nihil fere

¹ Vid. Libellum de hac ipsa Bulla aurea, a Franc. Ficcoronio Italice conscriptum. p. 6. 4to in Roma. 1732.

² Silvar. l. 5. 3. v. 120.

³ Cic. in Verr. 1. 58.

certi memoriae proditum est. Plutarchus eam Romulo attribuit; qui ut Sabinas a suis raptas consolaretur, *Bullam et Prætextam earum liberis concessisse dicitur*¹. Plinius autem, “ a Tarquinio
“ Prisco, omnium primo, filium, cum in prætex-
“ tæ annis occidisset hostem, Bulla aurea dona-
“ tum, scribit, moremque inde deductum, ut
“ eorum qui equo meruissent filii, insigne id ha-
“ berent². ” Macrobius dein, utrasque has sen-
tentias, item ac alias quasdam recenset, sed ve-
tustatis peritissimos ad Romulum rem referre de-
clarat³. Mihi vero haudquaquam credibile vide-
tur, ornamenta tam pretiosa, quæ luxus divitia-
rumque speciem præ se ferunt, in ista Romuli
fæce, urbisque paupertate, excogitata primum
fuisse. At quæcunque rei ipsius origo fuerit, ta-
men usum ejus antiquissimum, atque ab Etruria
deductum esse liquet.

---- *Etruscum puero si contigit aurum*⁴.

¹ In Romul. p. 30. B.

² Hist. N. l. 33. 1.

³ Saturn. 1. 6.

⁴ Juv. Sat. 5. 165. At non pueris modo Bullam auream concessam esse, sed puellis etiam, et die ipso natali, dari solitam, ex Plauti loco quodam significari videtur.

Et Bulla aurea est, pater quam dedit mihi natali die.

Rud. 4. 4. 127.

Pueri autem Romani, cum virilem jam togam sumpturi essent, Bullam una cum prætexta deponere, Laribusque suspendere solebant.

*Cum primum pavido custos mihi purpura cessit,
Bullaque succinctis Laribus donata pependit¹.*

Atque hinc Lares Bullati a Petronio memorantur². Sed et aliis eam quoque Diis interdum donatam fuisse, ex Inscriptione antiqua apparet.

IVNONI PLACIDAE

CLAUDIA SABBATS
BVLLAM D. D.³

.

De tempore Bullam deponendi, togamque sumendi, diversas sane atque inter se discrepantes eruditorum sententias reperio. Nonnulli anno

¹ Pers. Sat. 5. 30.

Mox ubi Bulla rudi dimissa est aurea collo,

Matris et ante Deos libera sumpta toga.

Propert. 4. 1. 131.

Quippe in omni vitæ mutatione, veteribus solenne erat, ætatis anteaectæ insignia, seu artis quam exercuerant instrumenta, Deorum alicui consecrare; Ephebis Bullam; Virginibus nupturis, zonam; militibus et gladiatoribus, arma; Servis, catenas; pastoribus, fistulam. *Vid. Hor. Ep.*

1. 1. *it. Sat.* 1. 5. *Virg. Ecl.* 7. *Anthol. Græc.* 1. xi.

² c. 38.

³ Grut. p. 25. 2.

decimo quarto id fieri solitum declarant ; quod ex Suetonii potissimum testimonio, exemplisque ex Cæsarum temporibus petitis, confirmant. At vero Imperatores eos cunctas fere veterum consuetudines immutasse, togamque pro arbitrio atque honoris causa, filiis et propinquis ante legitimum tempus dedisse cognovimus. Neroni togam anno decimo quarto donatam legimus : at *maturatam* eam dicit Tacitus, *quo Reipublicæ capessendæ habilis videretur*¹. Priscis Reipublicæ temporibus, togam haud ante annum decimum septimum pueris concessam existimo ; at labante paulatim priscorum disciplina, parentes, quo liberis gratificarentur, gaudium istud libertatisque initium maturasse, togamque anno decimo sexto eis indulgisse, constat : quippe eo ætatis suæ anno Ciceronem, et ipsum togam virilem sumpsisse, et filio postea eundem annum agenti eam donasse, a Cardinali Norisio demonstratur².

Bullam vero, ut Laribus dicari, si ad pubertatis annos puer pervenisset, ita in sepulchro condifoleri, si prætextatus mortem obiisset, ex Bullæ nostræ historiola colligi posse videtur. Sponius etiam marmor quoddam sepulchrale exhibet, in

¹ Ann. 12. 41.² Cenotaph. Pis. Diss. 2. c. 4.

quo pueri bullati imago inculpta cernitur, cum hac inscriptione¹.

D. M.

Q. ATERIVS. AD

IVTOR. FECIT

Q. ATERIO. AGE

THEMERO. FILIO

SVO. VIXIT. AN.

IIII. M. II.

Ubi Quadrimuli hujus Bulla, cujus figura in pueruli pectore extrinsecus expressa est, intra Olam etiam, ut conjicere licet, una cum ossibus ejus recondita fuit.

De nominis autem perinde ac rei origine, auctores veteres haudquaquam inter se convenire video. Festus illud a græca voce, βελλη, derivatum dicit, ut eam ætatem aliorum consilio regendam, significaretur². Alii ab aquæ bullis, aere inflatis et nomen et formam deducunt; ad levitatem scilicet humanam, imbecillitatemque indicandam³; secundum vetus illud proverbium, *Homo Bulla*⁴. At vero Macrobius, *ingenuis pueris attributum esse scribit, ut cordis figuram in*

¹ Miscell. Erud. Antiq. p. 299.

² In voce Bulla.

³ Plutarchi in Romul. 30.

⁴ Varr. de Re Rust. l. 1. 1. 1.

*Bulla ante pectus annecterent, quam inspicientes, ita demum se homines cogitarent, si corde præstarent*¹. Ex quo quidem Macrobiani loco, eruditorum plerique, quoties in scriptis veterum explicandis in Bullæ mentionem inciderint, cordiformem eam esse declarant². Sponius autem, Causæusque, qui veram Bullæ aureæ formam ex monumentis statuisque antiquis accuratius investigant, Macrobiani errorem coarguunt, Bullamque auream, neque cordiformem neque ulla cordis figura insculptam, sed rotundam plane, atque huic nostræ simillimam paremque omnino fuisse ostendunt³.

Macrobius igitur, qui Honorii temporibus floruit, in quibus Bullæ aureæ mos in defuetudinem forsitan abiisset, hanc Bullarum Cordiformium notionem ex Christianorum usu arripuisse videtur; quibus cordis figura, ut Aringhus docet, tanquam amoris innocentiae atque integritatis symbolum, magno in honore fuit, eorumque sepulchris sæpissime insculpta, atque in Bullæ etiam ipsius locum substituta⁴. At vero Casalius mar-

¹ Saturn. l. 1. c. 6.

² Thom. Dempster. Etrur. Regal. p. 303. Aringh. Rom. Subterr. Vol. 2. l. 6. 690. it. Pier. Valerian. Hieroglyph. p. 242.

³ Spon. Miscell. Erud. Antiq. p. 299. Causæus. Mus. Rom. p. 103.

⁴ Aringh. ibid. 694.

moream pueri imaginem e Museo suo edidit, Bulla ornata, in qua cordis figura insculpta apparet: quod tamen ad Christianorum priscorum consuetudinem istam omnino referendum esse, Ficcoronius ostendit¹.

Quinetiam omnes fere, qui de Bulla aurea scripserunt, eam nobilium solummodo liberis, tanquam propriam attribuunt; attamen Equestri loco natis, usque ab initio concessam, liquet²: et postremis deinceps Reipublicæ temporibus, ab ingenuis sane quibuscumque, seu omnium ordinum civibus, quorum facultates ad istiusmodi sumptum pertingerent, pro libitu usurpatam esse, ex Ciceronis loco quodam perspicuum est.

Etenim Cicero, Verrem accusans, puerum quendam prætextatum, P. Junium, quem patrimonio Verres spoliavit, in conspectu Judicum sed sine Bulla produxit; quod cum Hortensius, qui Verrem defendebat, eum populariter, atque invidiæ commovendæ causa fecisse questus esset, Cicero ita respondet; "Quid erat, Hortensi, tandem in illo puero popolare? quid invidiosum?"

¹ De Veter. Christianor. ritib. p. 265. Edit. Rom. 1644. it. Ficcoron. Della Bolla d'oro. p. 14.

² Unde mos deductus, ut eorum, qui equo meruissent, filii insigne id haberent. Plin. Hist. Nat. l. 33. 1.

“ Gracchi credo, aut Saturnini, aut alicujus ho-
 “ minis ejusmodi produxeram filium, ut nomine
 “ ipso et memoria patris animos imperitæ multi-
 “ tudinis concitarem. P. Junii erat, hominis de
 “ plebe Romana, filius --- Hic istius nefario la-
 “ trocinio bonis patriis fortunisque omnibus spo-
 “ liatus venit in judicium --- Itaque tibi, Hor-
 “ tensi, non illius ætas sed causa ; non vestitus
 “ sed fortuna popularis videbatur : neque te tam
 “ commovebat, quod ille cum toga prætexta,
 “ quam quod sine Bulla venerat. Vestitus enim
 “ neminem commovebat is, quem illi mos et jus
 “ ingenuitatis dabat. Quod ornamentum pater
 “ dederat, indicium atque insigne fortunæ ; hoc
 “ a prædone isto ereptum esse, graviter et acerbe
 “ homines ferebant¹.” Ex quo loco patet, Bul-
 lam non nobilitatis, sed ingenuitatis tantum, di-
 vitiarumve potius insigne fuisse : quam quidem
 Cicero, a filio hominis de plebe gestatam, et for-
 tunis deinde imminutis, ab eodem depositam esse,
 declarat. Atque hoc idem ex Inscriptione ista
 sepulchrali supra allata, de puerulo quadrimo
 Bulla ornato, confirmari videtur: puerum nempe
 eum non nisi libertino genere natum esse, ex Græ-

¹ In. Verr. l. 1. 58.

co Agathemerī cognomine, adjutorisque titulo, quo pater insignitur, colligere licet: adjutores enim illi Cæsarum fere liberti erant, qui inter Domus Augustæ officia, vicariam aliquam operam præstabant¹.

Hæ Bullæ aureæ, ex omnibus, quæ jam restant, germanæ antiquitatis monumentis, rarissimæ sunt. Quippe quæ a fossoribus egenis atque esurientibus haud citius reperiri, quam in usus proprios converti, atque aurifici statim pro auri tantilli pondere, vendi solent. Etenim præter hanc unam, alteramque, quæ Romæ adhuc asservari dicitur, haud aliam uspiam extare credo. Alterius vero illius effigiem in lucem edidit Causæus²; huic nostræ simillimam, sive eandem potius, nisi quod illa CATULI nomen inscriptum præferat, nostra nullo nomine litterisve signata sit. Ex hac autem rerum inter se alias simillarum differentia, conjectare possumus, istam nominis inscriptionem, de qua nullam prorsus apud vete-

D. M.
P. AEL. AVG.
LIB. AGATHE.
MERI. ADIVT.
AB. EPIST. LAT.

D. M.
FASTVS. AVG. LIB.
ADIVTOR AB. EPIS
TVLIS. &c.

D. M.
T. AELIVS. CRISPINVS.
AVG. LIB. ADIVTOR
A. RATIONIBVS. &c.

Has inscriptiones una cum multis aliis ejusdem generis videre licet apud Fabret. *Inscript. Antiqu.* p. 345.

² Vid. Mus. Roman. Mich. Causæi. p. 103. Fig. 6.

res

res mentionem animadverti, non antea fieri solitam, quam puer toga jam virili sumpta Bullam deposuisset, Laribusque dicasset; nostramque propterea nomine carere, quod puer, qui eam gestasset, antequam eam ætatem attigisset, morte præreptus esset.

Bulla nostra ex duabus auri purissimi laminis rotundis confecta est, quæ a tertia item lamina sublonga, at in sese reflexa seu duplicata, et sculptili opere ornata, clavicularum trium aureorum ope, superne connectuntur. Hæ vero laminæ rotundæ ex omni alia parte a se invicem jam divisæ sunt, quas tamen margine quodam conjunctas olim fuisse constat, ut remedia, opinor, aliqua intus caperent, quæ ad valetudinem pueri tuendam valuisse credebantur; quibusque inclusis, lamina superior, globuli ad instar, convexa apparuit, qualem illam videlicet in statuis antiquorum Bullatis, Romæ adhuc extantibus, videmus¹.

Bullæ nostræ, ut primum reperta fuit, historiolum, italica lingua conscriptam, ad eruditum Baudelotium, Academiæ Parisiensis socium, miserat Ficcoronius; cujus quidem epistolam, una cum

¹ Plutarchus item Bullam, *lunæ dimidiato orbe fulgenti similem* dicit. *Quest. Rom.* p. 388. B. Edit. Par.

Dissertatiuncula quadam de Bullæ aureæ usu atque origine in lucem postea edidit Baudelotius ; in qua Bullam ipsam non *a puero, sed Imperatore aliquo in triumpho* gestatam esse declarat, propterea quod et magnitudine et pondere, ut ei videtur, majore esset, quam ut a puero commode gestari posset¹. Hanc autem opinionem vir iste doctus a Causæo sumpsisse videtur ; qui Bullam eam alteram, Catuli nomine inscriptam, in lucem antea emiserat, atque a Q. Lutatio Catulo, C. Marii in triumpho Cimbrico Collega, usurpatam esse censuerat². Montfauconius item, eundem Causæum secutus, et Bullæ ejusdem figuram in Thesaurum suum transferens, de Bullis eam *triumphalibus* fuisse existimat, ob causam scilicet istam, a Baudelotio allatam, quod ponderosa nimis esset, quam quæ puerili ætati conveniret³. At vero hanc hominum, doctissimorum licet, opinionem, mihi nullo modo probari fateor : primum, quod Bullas ejusmodi puerili ætati parum congruas esse ; deinde, quod a *Triumphantibus* omnino gestari solitas, affirmant : quorum neutrum quidem, quantum ipse investigare potuerim, ulla omnino vel

¹ Vid. Hist. Acad. Paris. Inscript. Vol. 3. p. 230.

² Mus. Roman. p. 103.

³ Antiq. Tom. 3. par. 1. l. 2. c. x.

monumentorum vel scriptorum veterum fide nūti reperio.

Primum quod attinet, bullam hanc nostram, perinde ac alteram istam a Causæo editam, cum germanis puerorum bullis et forma et magnitudine penitus congruere, perspicuum est; primum ex Statuis istis bullatis, quarum permultæ adhuc Romæ extant¹; deinde ex eis, quas Sponius, Begerus, alique in libris suis descriptas exhibuerunt²; tum ex pictura item vitrea, infra a me describenda; in qua bullam de pueruli collo, eadem plane magnitudinis proportionem ac nostram, dependentem videmus. Neque ullo modo incommodum, aut a puerili ætate alienum censeri potest, ejusmodi ornamentum haud unciae pondus exsuperans, a pueris usque ad annum ætatis decimum sextum gestari solere.

Præterea, quod viri isti docti affirmant, bullam videlicet auream a Triumphantibus gestari

¹ Statuæ puerorum Bullatæ dicuntur, quibus Bulla marmorea de collo ita dependet, ut a pueris ipsis ex auro revera gestata esset. Istiusmodi statuam Æmilio Lepido puero, in Capitolio S. C. positam legimus; quod in prætextæ annis in aciem progressus, hostem interemit, civemque servavit. [Val. Max. l. 3. c. 1.] Cujus quidem generis statuas sane multas, in Nobilium palatiis, Villisque Romæ adhuc extantes vidi.

² Vid. Spon. Miscell. Erud. Antiqu. p. 299. it. Beger. Thesaur. Brand.

solitam; etsi ab omnibus profecto, qui de ea scripserunt, idem quoque declarari video, mihi tamen in hanc rem quam diligentissime inquirenti, non modo dubium, sed falsum plane esse apparet; documentumque sane insigne præbet, quam facile monumentorum horum interpretes, in rebus præsertim obscurioribus, opinionem ab auctore aliquo probato susceptam amplecti, atque alius alium absque hæsitazione ulla sequi solent. Etenim omnes, hanc suam de bullis triumphalibus notionem, ex unico tantum atque incerto illo quidem Macrobiani testimonio confirmant, quod his verbis traditur; “ Tarquinius Priscus Rex
 “ tertius ab Hostilio, quintus a Romulo, de Sa-
 “ binis egit triumphum, quo bello filium suum
 “ annos quatuordecim natum, quod hostem ma-
 “ nu percussisset, et pro concione laudavit, et
 “ bulla aurea prætextaque donavit; insigniens
 “ puerum ultra annos fortem præmiis virilita-
 “ tis et honoris. Nam sicut prætexta magistra-
 “ tum, ita bulla gestamen erat Triumphanti-
 “ um, quam in triumpho præ se gerebant, in-
 “ clusis in eam remediis, quæ crederent adversus
 “ invidiam valentissima. Hinc deductus mos,
 “ ut bulla et prætexta in usum puerorum nobi-
 “ lium usurparentur¹. ” Ex quibus verbis, hoc

¹ Saturn. l. 1. 6.

imprimis notandum; quod Macrobius de bullæ origine hoc loco disputans, sententiam eam, non ut suam aut certam, sed unam solummodo ex multis proponat; quæ tamen ab eo postea rejecta est. Deinde, quod morem eum bullæ in triumpho gestandæ, ante Tarquinii tantum ætatem obtinuisse dicat: neque apud alium quemlibet scriptorem antiquum, de bullis hisce triumphalibus, mentionem omnino ullam animadverti.

Plutarchus contra scribit, “ Romulum, cum
 “ Veientes prælio fudisset, eorum Ducem pro-
 “ vectæ ætatis in triumpho captivum duxisse, sed
 “ puerili vestitu propterea indutum, quod præ-
 “ ter ætatem imperite et pueriliter rem gessisse
 “ putaretur: idque ad suam usque ætatem man-
 “ sisse, ut triumphantes, cum ob victoriam
 “ partam sacrificarent, senem quendam prætex-
 “ ta et bulla puerili, ludibrii causa ornatum, per
 “ Forum in Capitolium ducerent’.” Ex quo apparet, neque Romuli neque Plutarchi deinceps temporibus, bullam a Triumphantibus omnino gestatam esse, sed seni cuidam ridiculo, per jocum solummodo, in triumpho tributam: unde in proverbii consuetudinem venisse videtur, ut si-

’ In Vit. Romul. p. 33.

quis ætate provectior inepte aliquid fecisset, is bulla dignus appellaretur, secundum istud Juvenalis, in Crispinum illudentis,

--- *Dic Senior, Bulla dignissime*¹.

Ornamenta porro Triumphalia, Massaniissæ olim regi a populo Romano missa, a Livio sigillatim omnia enumerantur; aurea videlicet *corona, aurea patera, sella curulis, Scipio eburneus, Toga picta, et Tunica palmata*: quæ cum Scipio ille Africanus, populi jussu, regi traderet; addidit, inquit Livius, verbis honorem; *neque magnificentius quidquam Triumpho apud Romanos, neque Triumphantibus ampliore eo ornatu esse*²: in quo tamen ornatu bullam auream locum nullum habuisse videmus.

Quod argumentum vero nostrum quam maxime confirmat, puerorum bullatorum statuæ, ut dixi, permultæ adhuc extant, at nulla tamen Triumphantis bullati effigies uspiam visa est: cumque in marmoribus, arcubus triumphalibus, nummis, columnisque antiquis, Triumphantium interdum figuræ in ipso triumphandi actu curruque exsculptæ reperiuntur, bulla tamen aurea

¹ Sat. 13. v. 33.

² Liv. 1. 30. 15.

nusquam apparet; quæ cum supra togam de collo dependere soleret, nec omitti nec abscondi poterat, si ad Triumphantium omnino ornatum pertinuisset¹. At vero bullas istas pueriles, maximo semper apud Romanos in honore fuisse, accepimus. Bello enim Punico, cum summa pecuniæ inopia premerentur, ærariumque prorsus exhaustum esset, Senatus decrevit, “ut quicquid auri argenti ærisve signati domi habuerint, id omne in publicum conferrent, ita tamen ut anulos sibi quisque et filio bullam relinquat².” Sertorius denique, cum in Hispania bellum contra Romanos gereret, quo Hispanorum animos sibi devinciret atque in fide sua retineret, prætextam bullamque auream liberis eorum, Romano more gestandam, dedisse traditur³.

Bullæ vero aureæ loco, Libertinorum, civiumque pauperiorum filios, signum quoddam ejus-

¹ Pierius autem Valerianus, de Bullæ aureæ usu disputans, Triumphatoris fane, curru triumphali inveci, effigiem exhibuit, cui Bulla e collo dependet. Illa vero, ex nullo monumento vetere desumpta, sed ad argumentum solummodo pro more suo illustrandum inventa, atque ex auctoris ipsius ingenio penitus ficta est: cujus quidem speciem ornatumque omnem, a germano Triumphantium veterum habitu omnino abhorrere, constat. *Vid. Pier. Valer. Hieroglyph. de Bull. p. 301.*

² Liv. l. 26. 36. it. Flor. l. 2. 6.

³ Plutarch. in Vit. Sertor. p. 575.

dem formæ, sed ex corio factum, gestare consuevisse legimus; de quo Juvenalis,

---- *Etruscum puero si contigit aurum,
Vel nodus tantum, et signum de paupere loro*¹.

Sed pauperiores etiam isti, ut modo dictum est, quum ex rerum suarum angustiis emergere cœpissent, bullam sibi auream pro libitu sumpsisse videntur. Cujus quidem figura semper rotunda fuit; ita ut ea omnia, quæ alia quavis forma, bullarum vero nomine, Montfauconius cæteri-que exhibuerunt, ad amuletorum classẽ Bonannius omnino referenda putat²: quæ pro parentum arbitrio, et forma et materia inter se discrepantia, puerorum collis suspendi solebant.

Ab his autem bullis, ornamenta balteorum cingulorumque militarium deaurata, seu acupicta, quæ rotunditate et colore similitudinem quandam præ se ferebant, a scriptoribus antiquis bullæ vocantur.

¹ Juven. Sat. 5. 165. it. Macrob. Saturn. 1. 6.

² " In iis enim Ethnici characteres magicos seu alias res inferebant, quas putabant validiores ad avertendas fascinationes et morbos: eas inter amuleta repono, nequis putet illas ex eo genere Bullarum esse, quæ e collo puerorum nobilium olim dependebant." *Mus. Kicherian.* p. 37.

----- *Phaleras Rhamnetis et aurea Bullis*
*Cingula*¹-----

Humerum nodis cui balteus asper
*Subligat*².

Ubi quas Virgilius, Bullas, Juvenalis et Valerius Flaccus nodos appellant; quippe eodem sensu vox utraque usurpata erat, pro rotundis scilicet et convexis operis cujolibet particulis, quæ supra reliquas e superficie eminebant.

Hinc item clavorum capita rotunda et deaurata, quæ in templorum valvis, divitumve foribus infigi solebant, bullas vocari cognovimus.

Fussin' in splendorem dari Bullas has foribus
*nostris*³?

bullasque præterea, ex auro solido conflatas, Cicero e templo Minervæ a Verre furto ablatas, commemorat⁴.

¹ Virg. Æn. 9. 359.

-----*Notis fulserunt cingula Bullis*
Pallantis pueri-----

ibid. 12. 942.

² Valer. Flacc. Argonaut. 579.

³ Plaut. Afinar. 2. 4. 20.

⁴ Bullas aureas omnes ex his valvis, quæ erant multæ et graves, non dubitavit auferre, quarum iste non opere delectabatur, sed pondere.
Cic. in Ver. 4. 56.

At-

Atque hinc quoque figilla ista rotunda et speciosa, quæ ex auro vel alia quavis materia, Diplomatum Epistolisque Imperatorum ac summorum Pontificum adnectebantur, a mediæ ævi scriptoribus bullæ appellantur¹. At vero nomen tandem a figillis, ad Chartas ipsas traductum est; atque Imperatorum, Pontificumque decreta et diplomata, bullas etiam hodie nominari cognovimus.

¹ Du Fresne Glossar. οἰκεία ἐσφράλισεν βύλλῃ.

T A B U L A III.

S E C T. II.

PICTURA hæc vitrea, in qua mulieris ac pueruli imagines coloribus aureis venuste factis expressas cernimus, in Tiburis antiqui ruinis, una cum aliis quibusdam vasculis, e vitro pariter conflatis, reperta fuit: quæ quidem ex pulchritudine ejus, eorum certe temporum fuisse apparet, quibus ars ipsa pingendi haud multum a priscorum adhuc perfectione descivisset. Ficcoronius, qui figuram ejus ectypam Romæ in lucem edidit, eam ad Alexandri Severi ætatem referendam arbitratur¹. At comarum ornatus, reticulumque aureum, quo mulieris caput tegitur, antiquitatem quandam superiorem redolere videntur: quippe reticulum vel Republica florente, perinde ac Cæsarum postea temporibus, inter muliebria capitis ornamenta recensitum legimus.

*Reticulumque comis auratum ingentibus implet.*²

G

Sed

¹ In libro Italice conscripto, Della Bolla d'Oro de' Nobil. Roman. &c. 4to in Roma. 1732. p. 12.

² Juven. Sat. 2. 96. Varr. de ling. lat. l. 4. Nonius Marcellus reticu-

Sed mulieris item collum catenula, seu monili aureo ornatum est; ejusdem plane generis, ac quod in ollis veterum sepulchralibus, una cum ossibus mortuorum interdum conditum reperitur¹. Quod vero ad rem nostram magis pertinet, de pueruli collo bulla aurea, ingenuitatis insigne, dependens cernitur; quæ cum forma, tum magnitudinis proportionem, cum bulla ista germana, quam supra exhibui, penitus congruit.

Quinetiam pueruli hujus toga singulare quiddam exhibere videtur; nam fasciam quandam latam, baltei ad instar, trans pectora ductam, atque alteram inde ejusdem formæ, deorsum pendentem cernimus. Atqui hanc eandem togæ speciem in aliis item paucis, et virorum et foeminarum statuis observavi; de qua tamen nihil omnino quod liquet, a scriptoribus traditum reperio. Hoc mihi tamen verisimile apparet, fascias hæc, togæ ejus quam *trabeam* vocabant, formam et gestandæ morem indicare. Trabea enim nihil aliud erat, ac togæ species quædam, pur-

reticulum tegmen capitis muliebre vocat. [De prop. Serm. c. 14.] Servius locum istum Virgilii, *Crines nodantur in aurum*, de retiolo aureo intelligit, in quod Didonis comæ colligebantur. [Æn. 4. 138.] Isidorus autem reticulum, non a rete, sed quod crines retineret, ita vocari, haud recte arbitratur. Orig. l. 19. 31.

¹ Vid. Ficcoron. ibid. it. Beger. Thesaur. Brandeb. Tom. 3. p. 426. pureis

pureis fasciis, virgisve, velut trabibus distincta; quam ita in gestando componere ac complicare solebant, ut ex fasciis istis una semper in pectore niteretur, altera deorsum inde fluere videretur¹. Trabeam autem ipsam non nisi regum initio gestamen fuisse constat²; deinde consul³; tum equitum quoque in solenni eorum transvectione, a Q. Fabio idibus quintilibus instituta⁴. At vero hunc, quem in pictura nostra videmus, trabeæ gestandæ morem, non nisi imperatorum postea temporibus obtinuisse puto; neque a principibus tantum aut consulibus, sed a principum item filiis ac propinquis, tunc quidem gestari coepisse: de quorum fortasse numero hunc puerulum matremque ejus fuisse credamus. At posterioribus deinceps seculis, togæ hujus honorem nobilibus, divitibusque promiscue omnibus pro libitu permissum esse, ex sculpturis, statuis-

¹ Vid. Ferrar. de re bestiar. l. 2. c. 5. it. Dempst. Etrur. Regal. Vol. 1. l. 3. c. 26.

² Ancilla natus trabeam et diadema Quirini,
Et fasces meruit, Regum ultimus ille bonorum. *Juv. S. 8. 259.*
Trabeis usos accipio reges. Plin. Hist. N. l. 8. c. 48. it. l. 9. c. 39.

³ Ipse Quirinali trabea, cinctuque Gabino
Insignis referat stridentia limina consul. *Virg. Æn. 7. 612.*

⁴ Liv. l. 9. ad fin. Val. Max. 2. 2.

que antiquis hac ipsa trabea ornatis, perspicuum est¹.

Permulta vitrorum antiquorum fragmenta, auro coloribusque variis depicta, ab harum rerum studiosis collecta, atque in publicum edita cognovimus²: de quibus librum sane singularem, atque eximia eruditione refertum, vir illustris, Philippus Buonarotti, Senator Florentinus, Italica lingua conscripsit³. Ad quem, ab humanissimo doctissimoque sene, Salvinio, ipse olim Florentiæ deductus, ædes ejus vidi, cum Romanorum, tum Tuscorum veterum statuis, vasculis, sculpturisque egregie ornatas; neque minus tamen ob posteriorum item seculorum inventa celebrandas; nobilia præsertim summi istius pictoris atque antecessoris sui, Michaelis Angeli Buonarotti opera, a quo conclave quoddam, exquisito artificio pictum, in iisdem ædibus ostenditur.

Auctor autem iste eruditus fragmentorum istiusmodi vitreorum octoginta circiter accurate descripta, in librum suum contulit; singulisque dis-

¹ Vid. Boissard. Tom. 3. p. 92. Montfauc. Vol. 3. l. 1. Tab. 6. fig. 2. item arcus Constantini figuras.

² Aringh. Rom. Subterr. Tom. 2. p. 265, 403, 689. &c. it. Fabrett. Inscript. p. 537, 593.

³ Osservazioni sopr. alcun. Framment. di vasi antichi di vetro, ornati di figure. Fol. in Firenze. 1716.

fertatiunculam adjecit. Horum vero pars maxima a priscorum temporum Christianis provenisse apparet, ut ex Christi Apostolorumque ejus figuris, opere plerumque rudi ac deformi pictis significatur; quas tamen omnes, ex litteris, notisque ibi adscriptis, Constantini ætate antiquiores esse, vir doctus contendit¹.

Sed præter ista Christianorum vitra, pauca etiam quædam præstantiora, ac majori artificio elaborata, in eodem libro reperiuntur, ex Gentilium reliquiis et supellectile derivata; Deorumque veterum imagines ac symbola plerumque exhibentia: quorum quidem unum alterumve, cum forma ipsa et magnitudine, tum picturæ ipsius elegantia, comarumque muliebrium ornatu, huic nostro quam simillimum apparet, atque ex eo vitri pingendi artificio, quod auctor iste omnium præstantissimum esse declarat². Cum hæc vero vitrorum fragmenta, semper fere rotunda, interdum concava, ac sæpe effracta reperiantur; ea non nisi vasculi cujusdam majoris partes, et poculorum præsertim fundos fuisse, casu quodam abruptos, a viris doctis affirmari video; quod etsi de non-

¹ In Prefaz. xi, xii.

² Id. Tab. 25. Fig. 3.

nullis fortasse concedendum sit, de universis tamen nequaquam statuendum arbitror¹.

De hac autem quaestione, et de vasculorum simul vitreorum apud Romanos usu, antequam plura differamus, de vitri ipsius origine pauca quaedam dicere libet, quæ in tanta rei obscuritate, ex scriptorum veterum monumentis eruere potuerim. “ Pars Syriæ est, inquit Plinius, quæ
 “ Phoenice vocatur, finitima Judææ, juxta montis Carmeli radices, cujus in littore arena quædam invenitur, quæ vitro gignendo aptissima,
 “ atque unica fere per multa secula habebatur. Ad hunc locum fama est, navem olim mercatorum nitri appulsam esse; et cum sparsi per
 “ littus epulas pararent, nec esset cortinis attolendis lapidum occasio, glebas eos nitri, lapidum loco, e navi subdidisse; quibus accensis
 “ permixta arena littoris, translucens nobilis liquoris fluxisse rivos, atque hanc fuisse originem vitri².” Hinc Sidon, urbs ejus regionis primaria, atque ob artium multarum præstanti-

¹ Cum certum sit, figuras hæc nonnisi in fundis poculorum pictas reperiri; ut ex eorum concavitate pluries animadverti. [Fabrett. Inscript. p. 539.] Posso dire, che sono fondi di Bicchieri. *Buenar. Præf.* 3.

² Hist. N. l. 36. c. 26.

am, ab Homero ipso celebrata¹, vitri quoque officinis nobilis, speculorumque inventrix esse dicitur².

Apud Persas, ante Alexandri Magni tempora, calices vitreos in usu deliciisquē fuisse liquet: quippe legati quidam Athenienses ab Aristophane Comico inducti sunt, tanquam a Persis nuper reversi, qui Regis istius luxum et magnificentiam laudibus extollentes, *se vinum ibi dulce e poculis vitreis atque aureis bibisse*, narrant³. In Ptolemæi quoque Philadelphi pompa Alexandrina, duo calices vitrei, sive calicum potius vitreorum abaci, e gaza regia ad populum producti memorantur⁴. In Lesbo pariter, vitriariorum officinas eadem ætate extitisse, poculumque quoddam vitreum, cui Lesbium nomen erat, apud Græcos in conviviiis usurpatum esse, ex epigrammate veteri discimus⁵. At posterioribus deinde seculis, hoc vitri fingendi artificium in Ægypto maxime floruit: ubi Strabo, *se a vitriariis Alexandrinis audisse scribit, terram quandam vitrariam reperiri, sine qua nulla pretiosa, aut variorum colorum ope-*

¹ Iliad. Z. 289. Ψ. 743. Odyss. O. 115.

² Sidon artifex vitri. Plin. l. 5. 19. it. l. 36. 26.

³ Acarn. Act. 1. Scen. 2. v. 74.

⁴ Καὶ κυλικεῖα δύο, καὶ ὑάλινα διάχρυσα δύο. Athenæ. l. 5. c. 7.

⁵ Λέσβιον ἐξ ὑέλε &c. Athen. l. xi. c. xi.

*ra effici possent.*¹ Ex quo genere calices fane isti fuere, quos Hadrianus Imperator, ad Servianum scribens, a sacerdote sibi Ægyptio donatos ait. “ Calices tibi, inquit, allasfontes², [versicolores] tres misi, quos mihi sacerdos templi obtulit; tibi et forori meæ specialiter dedicatos; quos tu velim festis diebus conviviiis adhibeas: caveas tamen ne his Africanus noster indulgent³ utatur³.” Neque ex alio genere vitrea quoque ista fuisse videntur, quorum *diversitate atque operositate*, Tacitus Imperator delectatus esse memoratur⁴.

Ab Ægypto igitur, a Romanis demum subacta atque in provinciam redacta, immanis iste vitreorum luxus, una cum ceteris Alexandriae deliciis, Romam præcipue invectus apparet. Nam ante id tempus rara admodum de vitri usu aut pretio, apud scriptores Latinos mentio reperitur⁵.

¹ Lib. 16. p. 758.

² Vox Græca Ἀλλάσσοντες, allasfontes, idem significat ac colorem mutantes, vel ut hic explicatur, versicolores, quod quidem verbum interpretationis gratia in margine adscriptum, in textum inde irripisse videtur.

³ Flav. Vopisc. in Saturnino. c. 8.

⁴ Vid. eund. in Tacito. c. xi.

⁵ Cicero autem, inter merces ex Ægypto Romam advectas, chartas, lintea, vitrum, recenset: [Pr. Rab. Posth. c. 14.] de vitro autem, ante id tempus, ne verbum quidem a Romano aliquo dictum memini.

Sed

Sed a primis usque Cæsarum temporibus, pocula vitrea seu crySTALLINA, ut sæpè eadem vocantur, et principibus et divitibus item quibuscumque summo in pretio fuisse certissimum est. “ Cum
 “ Augustus, ut a Seneca memoriæ proditum est,
 “ apud Vedium Pollionem cœnaret, unus ex servis
 “ vis fregerat ejus crySTALLINUM. Rapi eum jussit
 “ Vedius, nec vulgari quidem periturum morte;
 “ te; nam murænis objici jubebatur, quas ingens
 “ piscina continebat---evasit e manibus puer,
 “ et confugit ad Cæsaris pedes; nihil aliud
 “ petiturus, quam ut aliter periret, nec esca fieret.
 “ Motus est novitate crudelitatis Cæsar,
 “ et illum quidem mitti, crySTALLINA autem omnia
 “ coram se frangi jussit, complerique piscinam
 “ nam¹.”

Tiberii deinde principatu, illud vitri temperamentum Romæ excogitatum fertur, ut flexibile esset: de quo celebris sane historia a scriptoribus tradita est. “ Faber fuit, inquit Petronius, qui
 “ vitrea vasa fecit tenacitatis tantæ, ut non magis
 “ quam aurea vel argentea frangerentur: quum
 “ ergo phialam hujusmodi de vitro purissimo, et
 “ solo, ut putabat, dignam Cæsare fabricasset,

¹ Sen. de ira. l. 3. c. 40. Vid. it. Dio. l. 54. p. 537. it. Plin. Hist. N. l. 9. c. 23.

“ cum munere suo Cæsarem adiens, admissus
 “ est. Laudata est species muneris, commenda-
 “ ta manus artificis, acceptata devotio donantis.
 “ Faber, ut admirationem intuentium verteret
 “ in stuporem, et sibi plenius gratiam conciliaret
 “ Imperatoris, petitam de manu Cæsaris phialam
 “ recepit, eamque validius projecit in pavimen-
 “ tum, tanto impetu, ut nec solidissima et con-
 “ stantissima æris materia maneret inlæsa. Cæ-
 “ sar autem ad hæc non magis stupuit, quam
 “ expavit. At ille de terra sustulit phialam;
 “ quæ quidem non fracta erat, sed conlisa; ac si
 “ æris substantia vitri speciem induisset. Dein-
 “ de martellum de sinu proferens, vitrum cor-
 “ rexit aptissime, et tanquam conlissum vas æne-
 “ um, crebris ictibus reparavit. Quo facto se
 “ coelum Jovis tenere arbitratus est; eo quod fa-
 “ miliaritatem Cæsaris, et admirationem omnium
 “ se promeruisse credebat. Sed secus accidit.
 “ Quæsit enim Cæsar, an alius sciret hanc con-
 “ dituram vitrorum; quod cum negaret, eum
 “ decollari præcepit Imperator, dicens, quia si
 “ hoc artificium innotesceret, aurum et argen-
 “ tum vilescerent quasi lutum¹.” Eandem histo-
 riolam Dio, sed confuse ac absurde narrat, de

¹ Petron. Sat. p. 189. Edit. Var.

phiala scilicet, non *conlisa* sed *fracta*, atque a Fabro statim de integro resecta¹: ad eandem quoque Plinius alludit, at *famam ejus crebriorem, quam certiore* fuisse dicit².

Claudio porro imperante, vulgo dici solitum legimus, *eum qui vascula vitrea vel fracta donaret, civem Romanum fieri posse*³. Ac Neronis ætate, ut Plinius scribit, ea vitri fingendi ars reperta fuit, quæ modicos duos calices, quos Pterotos vocabant, *H-S sex millibus* venderet⁴. Hac eadem ætate, Seneca eam plane vitri condituram describit, quam in officinis nostris hodie usurpatam videmus. Quippe contra Posidonium Stoicum, artes quibus vita utitur, non a Philosophia repertas esse contendens, “ cuperem, inquit, “ Posidonio vitrarium aliquem ostendere, qui spiritu vitrum in habitus plurimos format, qui vix “ diligenti manu effingerentur. Hæc inventa “ sunt, postquam sapientem invenire desivi-

¹ Dio. l. 57. p. 617. E.

² Plin. l. 36. 26.

³ Dio. l. 60. p. 676. D.

⁴ Plin. l. 36. 26. Per calices istos Pterotos, nihil aliud intelligi videtur, ac calices ansa utrinque alarum quasi modo instructos. Qui sex millibus nummum sestertiorum, seu 50 circiter libris nostræ monetæ vendi dicuntur; ob recentem forsitan ea ætate ansas fingendi, et cum calice conjungendi inventionem—

“mus¹.” Ex quo, istud vitri artificium Romæ tunc recens esse, neque Posidonio, qui Pompeii temporibus floruit, cognitum, indicari videtur. At vero paucis deinceps annis, Plinius calicum vitreorum usum *argenti aurique metalla pepulisse*, ait².

Jam poculorum istorum fundos auro coloribusque variis depingi solitos esse, ex fragmentis eorum, quæ adhuc restant, apparet; ita tamen, ut imaginum ibi pictarum, litterarumque inscriptarum formæ, intus usque conversæ, a bibentibus solummodo in situ proprio conspicerentur³. Vitri autem pingendi artificium hoc fere modo effectum esse creditur. In lamella nimirum vitrea figuras primum, quas vellent, instrumento quodam fabрили exarare, atque insculpere solebant; tum in sculpturæ hujus fulcos materiem quandam vitream five encausticam, quam smaltum vulgo vocant, coloribus variis, at aureo præsertim imbutam, infundebant; ita tamen, ut luminis simul et umbræ rationem aliquam fervarent; totam de-

¹ Senec. Epist. 90.

² Lib. 36. 26. Alexandri Severi temporibus, inter Domus Augustæ Officia, Præpositum a Crystallinis, in marmoribus antiquis commemoratum invenimus. Gruter. p. 474. 4.

³ Vid. Buonarott. Prefaz. p. iii, iv.

nique

inique vitri lamellam, hoc modo depictam, encausto rursus alio crassiori a tergo penitus operiebant: atque hoc quidem optimum vitri pingendi artificium, quod Romæ unquam viguisset, existimatur¹. Neque alio sane modo hæc nostra Tabella confecta apparet; cujus imagines aureo penitus colore, at reliqua vitri pars, seu picturæ, ut dicitur, fundus purpureo seu violaceo, depictus est.

At non eadem arte aut diligentia reliqua ista, quæ diximus, Christianorum vitra effecta erant: sed in tenui quodam auri folio, lamellæ vitreæ superimposito, figurarum lineæ extremæ tantum ac præcipuæ, opere simplici ac rudi exaratae esse videntur. Clemens Alexandrinus pocula hujusmodi *vitrea, celata aut depicta, a Christianorum mensis* exulare jubet; quippe quæ propter fragilitatem et timere simul ac bibere docent². Ex permultis tamen vitrorum eorum fragmentis, quæ in curiosorum adhuc Museis conservantur, vel Priscos istos Christianos a luxu isto haud immunes fuisse, liquet.

¹ Vid. ibid.

² Pædag. l. 2. c. 3. De hoc Crystallinorum frangendorum timore ita quoque Martialis;

Frangere dum metuis, frangis Crystallina: peccant

Securæ nimium, sollicitæque manus. l. 14. iii.

Hæc vero vitrorum Christianorum fragmenta, in antiquis Romæ Coemeteriis, quæ Catacumbæ vocantur, cuncta fere reperiuntur; in calce plerumque murali infixæ, et juxta loculorum eorum ora seu aperturas, in quibus mortuorum cadavera sepulta jacent. Quæ quidem haud aliam ob causam ibi posita esse existimantur, quam ut in cryptis istis subterraneis et tenebricosis, quæ in infinitos viarum meatus, vicorumque quasi diverticula distribuuntur, mortuorum quisque suorum sepulchra, signo aliquo proprio dignosceret, et pia ibi defunctis seu anniversaria quædam officia præstaret¹.

Ex his autem vitri fragmentis, etiamsi nonnulla, ut modo dixi, poculorum quondam fundos fuisse concedamus, non ita tamen de omnibus statuendum est. Vitrum enim nostrum, nec superficie concavum, nec ulla orbis sui parte effractum, sed circulo aureo, tanquam opus quoddam integrum ac perfectum, ab opifice ipso circumductum esse apparet: neque ob aliam certe causam in hunc modum pictum erat, quam ut Fœminæ cujusdam nobiliset filioli imagines ad vivum, ut dicitur, exhiberet, posterisque mandaret. Quippe

¹ Vid. Buonarott. Præf. 8.

alia quoque ejusdem omnino generis ac formæ vitra, imaginibus pictis ornata, ex Romæ antiquæ ruinis conservata, atque in libris interdum descripta animadverti: quorum quidem unum, eximie pictum, atque Herculis symbolis instructum, Caninius protulit, idque Commodi Imperatoris effigiem præ se ferre suspicatur¹. Duas præterea alias, hac eadem magnitudine, imagines, in vitro affabre pictas, unam Tibicinis, alteram pueruli, Ficcoronius se tenere scribit, atque ejusmodi esse ait, ac quæ ab hominibus curiosis in armariis plerumque condi solent².

Hæc encaustica pingendi ars apud Græcos sane vetusta erat. Pamphilus enim, Apellis præceptor, et pinxisse encaustica fertur, et docuisse Pausiam Sicyonium, primum in hoc genere nobilem; qui parvas tabellas puerosque præsertim pingere solebat³. Romæ etiam insignes quosdam imaginum pictores Reipublicæ temporibus floruisse accepimus. Etenim Lala quædam, ut Plinius ait, *Virgo Cyzicena, et penicillo pinxit, et cestro in ebore, imagines mulierum maxime*---arte vero tanta, ut multum manupretio antecederet celeberrimos eadem ætate imaginum pictores,

¹ Iconograf. Tab. 82. p. 112.

² In libro Della Bolla d'oro &c. p. 12.

³ Plin. l. 35. c. x.

Sopylon et Dionysium, quorum tabulæ pinacothecas implebant¹. Epicuri denique vultum, *in parvis quibusdam tabellis* depictum, discipuli ejus secum circumferre soliti dicuntur². Hujusmodi autem imagines in tabellis vitreis persæpe confectas fuisse, propterea conjicere licet, quod *nulla alia materia*, uti ex eodem Plinio discimus, *se-quacior, aut picturæ accommodatior* ea ætate habitata fuit³.

Seçt. III.

PRÆTER bullam istam auream, de qua modo disserui, alia item quædam, diversæ prorsus formæ ac generis, a pueris olim Romanis, amuletorum nomine, gestata esse dixi. Apud veteres enim istos opinionem quandam ridiculam et superstitiosam obtinuisse cognovimus, de invidiæ oculique maligni ictu quodam venenato, qui tenera præsertim infantulorum corpora affligere, variisque morbis cruciare solebat. Contra hanc igitur pestem multa ab eis remedia excogitata sunt, quæ a liberis suis gestata, atque e collo po-

¹ Ibid.

² Ibid. c. 2. ubi M. item Varronem septingentorum illustrium imagines cuidam suo volumini inseruisse scribit.

³ Id. l. 36. c. 26.

tissimum

tissimum fufpenfa, incolumes eos ab omni fascinatione præstare credebantur. Sed ex hac omni amuletorum classe, nihil certe valentius habebatur, quam pudendi virilis effigies, ex auro interdum, ære, ebore, aut corio etiam facta¹. De qua quidem re disputare, seu loqui omnino puderet, ni non eos modo omnes, qui Romanorum sibi ritus explicandos fumpsissent, sed et sanctos etiam Ecclesiæ primævæ patres, quo obscænam hanc Gentilium superstitionem ludibrio darent ac detestabilem redderent, de ea libere differuisse, vidissem.

Quamobrem duas rei ejus turpiculæ figuras hic delineatas damus: quarum altera Romæ mihi in manus incidit; altera Rutupiis², in agro

¹ Pueris, inquit Varro, *res turpicula* in collo quædam suspenditur, nequid obfit, bonæ scævæ causa. *De Ling. Lat. l. 6.*

² Rutupie olim Urbs, Castrum, portusque Romanorum. De quibus Vid. Batteley Antiquitat. Rutupin.

Cantiano reperta, ab amico meo erudito, et in rebus antiquis exquirendis admodum curioso, Gul. Warren LL. D. Aulæ Trin. apud Cantabrigienses socio, mihi donata est. Quod utraque vero a pueris olim gestata fuisset, ex anulis superne annexis perspicuum est; quorum alter diuturno plane usu haud parum attritus apparet.

Permultas fane ejusdemmodi figuras in eruditorum passim museis conservatas, atque in libris quoque descriptas vidi¹; atque unam quoque alteramve, a viris gravissimis, Montfauconio et Bonannio in lucem editam². Rem vero ipsam nominibus variis ab antiquis celebratam invenimus, et Phallum, Mutinum, Tutinum, vel ab effectu, quem edere putabatur, Fascinum plerumque a fascino repellendo, appellatam³. Quippe figuræ hujus turpitudine repulsus, ut Plutarchus ait, *malignorum intuitus, ab homine ipso avertatur*⁴: sive, ut alii dicunt, Deus ipse Priapus,

¹ Vid. Memorie del Museo di Lod. Moscardo. in Pad. 1656. it. Mich. de la Chaussée sive Causæi Mus. Romam. Fol. Romæ. 1707. it. Beger. Thesaur. Brandeb. Vol. 3. p. 427.

² Montfauc. Antiqu. Vol. 3. par. 1. l. 2. it Museum. Kirch. p. 37.

³ ——— Minusve languet Fascinum. *Hor. Epod. 8. 18.*

Pomarii tutela diligens, rubro

Priape, furibus minare Mutino.

Priapeia. 7.

⁴ Symposi. l. 5. p. 681, 682.

tanquam fascinantium omnium, seu invidentium vindex, ultorque præsens, colebatur¹.

At vero Fascino, seu pudendo virili, velut generis humani auctori, cultum quendam divinum a plerisque gentibus tributum esse constat². In Ægypto, ut apud Herodotum est, “ in Bacchi sacris, mulieres statuas quasdam cubitales per pagos circumferebant, quæ nervis seu fidiculis intus dispositis tractæ, membra sua movere, spontaneo quasi motu, videbantur: Fascino præsertim, quod reliquam fere statuam magnitudine exæquabat, hinc inde nutante³.”

Hæc eadem Phalli pompa, uti vocabatur, ab Ægyptiis ad Græcos traducta est, qui Eusebio teste, pudendum virile in *Bacchi sacris mysteriisque*, Phalli nomine circumferre ac venerari solebant⁴. Qui vero Cypriæ Veneri initiabantur, eos

I 2

cer-

¹ Diod. Sic. p. 78. D. it. p. 214. Edit. Hanov.

² Ibid. p. 78. Neque alium sane fuisse antiquissimum illum Moabitum Deum, Baal-Peor seu Beelphegor ac Romanorum Priapum, ab eruditorum plerisque existimatur. *Istiusmodi Idololatria*, inquit Hieronymus, *erat in Israël, colentibus maxime feminis Beelphegor, idolum tiginis, quem nos Priapum possumus appellare*. Hieron. in. Hoseam, c. vi. it. in c. ix. Oper. T. 3. p. 1261. vers. fin. Vid. it. Calm. Dictionar. in voce Baal-peor.

³ Herodot. l. 2. p. 109. Ed. Lond.

Præpar. Evang. l. 1. Sect. 1. it. Plutar. de divitiar. cupiditat. p.

certas quasdam stipes Deæ intulisse legimus, et retulisse Phallos, a sacerdotibus sibi donatos, tanquam propitii numinis signa¹.

Hic idem Fascini cultus e Græcia deinde Romam tranſiit, ubi Phalli ingentis erectique species, e columna marmorea seu ligna exsculpta atque extans, qualis in sculpturis interdum antiquis cernitur, sub Priapi, Mutini, vel Fascini nomine, divinos plane honores obtinuit. “ Mutini
“ Tutini facellum, inquit Festus, fuit in Veliis
“ adversus murum Mustellinum in angiportu, de
“ quo aris sublatiſ balnearia sunt facta domus
“ Cn. Domitii Calvinii; cum mansisset ab urbe
“ condita ad principatum Augusti Cæsaris inviolatum, et sancte cultum fuisset, ut manifestum
“ est ex Pontificum libris. Nunc Ædiculam ha-

527. D. Hinc Phallophorum, qui Phallos scilicet istos in sacris Dionysiacis portabant; itemque Ithyphallorum nomina apud antiquos scriptores occurrunt. [Diod. Sic. l. 3. p. 214.]

— *Sed truncum forte dolatum*

*Arboris antiquæ, numen venerare Ithyphalli,
Terribilis membri, medio qui semper in horto
Inguinibus puero, prædoni falce minatur.*

Columel. de Hortor. cult.

Suidas autem Muscorum genus quoddam nominibus illis denotari dicit, qui in Dionysii sacris carmina quædam Phallica, cum gesticationibus mimicis cantare solebant. Vid. it. Athenæum. l. 24. c. 4. it. Cæl. Rhodig. l. 7. c. 16.

¹ Arnob. con. Gent. l. 5.

“ bet

“bet ad sextum et vicesimum, dextra via, juxta
 “diverticulum viæ; ubi et colitur, et mulieres
 “sacrificant in ea togis prætextis velatæ¹.” Quid
 autem in sacrificiis istis a mulieribus factum erat,
 a sanctis, ut dixi, Patribus, in nefandos hosce ritus
 invehentibus, discere licet. *Mutini immanibus pu-*
dendis, inquit Arnobius, horrentique Fascino, ves-
tras inequitare matronas, et auspicabile ducitis et
optatis². Lactantius item, *in sinu ejus pudendo*
nubentes præsidere, ait, ut illarum pudicitiam pri-
or Deus delibaret³. Augustinus quoque scribit,
novas nuptas super ejus immanissimum et turpissi-
imum fascinum sedere jussas esse, more honestissi-
mo ac religiosissimo matronarum⁴. Theophilus de-
 nique Alexandriæ Episcopus, in cultum hunc in-
 sanum non verbis solummodo illudere contentus,
 Phallos ipsos, ex Templorum veterum adytis ex-
 tractos, per *medium forum portari, ac gentium*
mysteria ludibrio palam omnibus exponi jussit: sed
 ingentem inde tumultum a Gentilibus excitatum,
 nec sine magna Christianorum strage postea feda-
 tum legimus⁵.

Phalli

¹ Vid. in voce Mutinus.² Arnob. con. Gent. l. 4.³ Divin. Institut. l. 1.⁴ De Civit. Dei, l. 7. c. 24. it. l. 6. c. 9.⁵ Sozomen. Hist. Eccles. l. 7. c. 15. Ingens Phallorum scilicet
 numerus, et molis quidem horrendæ, in agro Etruriæ Clusino, A. D.

Phalli autem duplicis species ista, quam in figurarum nostrarum altera cernimus, manusque singularem in modum complicata, ut rei obscenitatem ac turpitudinem illustriorem reddunt, ita amuleti quoque ipsius vim sine dubio augere putabantur. Caligula manum suam in eundem modum formatam, Cassio Chæreæ, ut Suetonius scribit, *ludibrii causa, osculandam offerre consue- rat*: ob quam quidem contumeliam a Cassio postea occisus est¹.

Quinetiam Fascinum, non infantium modo et muliercularum Deum, sed Imperatorum quoque custodem haberi, ac *sub curru etiam triumphantium*, ad invidiam pellendam, suspendi sole- re, ex Plinio discimus². Consentaneum nempe antiquis illis visum est, ut idem ille Deus, cui generis humani propagandi munus tributum erat, ad noxia item quælibet ab eo arcenda paratissimus esset. Quod quidem illustrari quodammodo vi- detur a Symbolica quadam apud Causæum Priapi effigie, cui Galli Gallinacei caput crista orna- tum, rostri vero loco, Fascinum ingens datur: cu- jusque in basi litteris Græcis inscriptum legitur

1726, a fossoribus quibusdam erutus est. Unde Templum ibi Priapi olim stetit viri eruditi conjiciunt. *Vid. Gor. Mus. Etrusc. 144.*

¹ In vit. Calig. c. 56.

² Hist. N. l. 28. 4.

TABULA III.

71

ΣΟΤΗΡ ΚΟΣΜΟΥ. *Servator orbis.* Quæ omnia vir doctus ita interpretatur: “ Gallum scilicet, a-
“ vem soli sacram esse; solemque generatricis
“ facultatis præsidem; pudendumque ideo virile
“ Gallinaceo capiti adjunctum denotare, quod a
“ conjunctis solis Priapique viribus, animalium ge-
“ nus omne procreatum et conservatum sit, se-
“ cundum physicum quoddam Aristotelis axio-
“ ma, *Homo hominem generat et Sol*¹.”

In marmore antiquo apud Boissardum, insigne quoddam Priapi sacrificium, egregio opere exsculptum, atque a mulieribus celebratum cernimus: quarum aliæ asinum mactant, paterisque sanguinem ejus excipiunt. Sacerdos vero pudendum Dei floribus ornare, atque unguento aliquo seu aqua e vasculo quodam perfundere videtur. Aliæ florum pomorumque calathos, aliæ vascula sacrificalia capitibus ferre: aliæ tibias inflare; ac

¹ Cauf. Muse. Romam. p. 125. Aliam item, nec absimilem sane Priapi ex ære effigiem Begerus protulit, quæ Galli cristam capiti impositam, fascinumque tantæ longitudinis præfert, quantæ mulieres, uti supra dictum est, inequitare facile poterant. Tertiamque simul e marmore adjungit, cujus in basi litteris pariter Græcis inscribitur.

ΤΩ ΤΗΕ

ΓΕΝΕΣΕΩΣ

ΠΟΙΜΕΝΙ

Vid. Thes. Brandeb. Vol. 3. p. 261, 266. it. Montfauc. Vol. I. par. 2. l. 1. p. 28.

cym.-

cymbala quædam manibus sublati quater; omnes vero, Bacchantium ritu, trepidare, oculosque et manus ad Dei simulachrum certatim tendere videntur¹.

Sed ut argumentum tandem hoc turpiculum dimittamus: ex nefando isto Mutini cultu, quem usque ab urbe condita Romæ obtinuisse legimus, verisimile videtur, Romulum ipsum, qui urbis suæ opes atque incrementa, ab hominum multitudine, civiumque numero pendere sciret, non sine consilio quodam civili ac politico sacrum tam obscœnum vel instituisse, vel aliunde exceptum adoptasse; ut cives scilicet sui, ex orgiis istis Priapeis, furore quasi fanatico correpti, et religionis pariter ac libidinis stimulis accensi, ad sobolem procreandam fortius validiusque incitarentur.

Sect. IV.

AD duas istas Fascini figuras, anulum quendam singularem, quem ad amuletorum omnino classẽ referendum censeo, adjungere libuit; in parte cujus superna, quæ e medio prominet, itemque in utroque orbiculi latere, hæ voces litteris Græcis inscriptæ sunt.

Boissard, Vol. 1. par. 2. it. Montfauc. ibid.

CABAω

PEICTE

ADO

NAIAAω

AI

MEIXAH

P BIBA

ΛH

CICINTEVII

ANΦAPANTH

NEICOVX

Ex vocibus hisce conjunctis etiamsi nullus plane sensus elici queat, inscriptionis tamen formula, anulum nostrum ex amuletorum eorum numero esse ostendit, quæ in ipsis Ecclesiæ Christi primordiis, a Basilide, Heretico Ægyptio, ejusque sectatoribus fingi ac venditari solita accepimus. Qui quidem Heretici, ut apud Iræneum est, *utabantur magia, et incantationibus, et universa periurgia; et CCCLXV ementitorum cælorum nomina et principia, et angelos et virtutes exponere conabantur*¹. Hæc autem angelorum ac potestatum nomina, una cum vocibus quibusdam barbaris atque incognitis, in gemmis aut lamellis æneis insculpere, et tanquam amuleta gestare solebant: quorum permulta in eruditorum adhuc armariis conservata sunt; quæ Abraxas vulgo vocantur;

¹ Advers. Heres. l. 1. c. 23.

eodem videlicet nomine, quo Heretici isti summum Deum invocasse feruntur¹.

Sed inter alia vocabula, in gemmis his Abraxeis insculpta, Dei nomina Hebræa, e scripturis sacris desumpta, semper fere reperiuntur, qualia nimirum in hoc item anulo ea clare satis expressa cernimus, in vocibus CABAω, ADONAI, AIΛωAI. Ex angelis autem, Michaelis præcipue nomen, qui eximium quendam cultum apud eos obtinuisse fertur, in amuletis hisce observare licet², cuius quidem vestigia hic quoque perspicua sunt, in

¹ Vid. Gemm. Antich. Da Rossi. Vol. 2. Fig. 22, 23. it. Cabinet. de S. Genev. p. 124. it. Montfauc. Antiqu. Vol. 2. par. 2. l. 3. it. Goriæ Dactylioth. Gemm. 324. &c. in Gemmis autem hisce Basilidianis, quæ hodie restant, Dei nomen Græcis litteris, non ABRAXAS sed ABRA-SAX, plerumque scriptum reperitur——

Hereticorum horum doctrina his verbis a Tertulliano summatim traditur, “Basilides summum Deum, *Abraxam*, vocat, a quo mentem creatam, quam Græci, NOVN, appellant; inde verbum; ex illo providentiam; ex providentia, virtutem et sapientiam; ex ipsis, principatus, et potestates, et angelos factos; deinde infinitas angelorum editiones et probolas; ab istis angelis, trecentos sexaginta quinque cælos institutos, et mundum in honore Abraxæ; cuius nomen hunc in se habeat numerum computatum.” [De Præscript. Heret. p. 250. Edit. Rigalt.] Numeri vero hujus supputandi rationem Augustinus indicat. In nomine Abraxas, inquit, sunt septem litteræ, α, β, γ, α, ξ, α, σ, id est, secundum Græcam supputationem, *unum et duo, et centum et unum et sexaginta, et unum, et bis centum*. Quæ fiunt in summa, *tercentum sexaginta quinque*. [De Heresib. in Basilidiani.]

² Vid. Montfauc. Vol. 2. par. 2. l. 3. it. Gori. Dactyl. 343, 353. it. Jo. Chifflet. Abrax. Tab. 4, 6, 21.

MEIXAH. Ubi sculptor, pro ultima littera A, litteram P, vel oscitanter, vel consulto forsitā posuisse videtur¹.

Hæc, inquam, vocabula, apud Hereticos istos usitatissima, anulum nostrum ex eorum disciplina prodiisse ostendunt: neque illud nos movere debet, quod reliqua prorsus barbara nec omnino intelligibilia sint; quippe hoc quoque cum eorundem consuetudine penitus convenire accepimus. Etenim Sanctus Hieronymus, nomina ab eis usurpata enumerans, *portenta ea magis, quam nomina vocat; quæ ad imperitorum et muliercularum animos concitandos, eos invenisse dicit, simplices quosque terrentes sono, ut quod non intelligunt, plus mirentur*². Has easdem voces Porphyrius, *barbaricas et nihil significantes*³; Apu-

¹ Hi enim Heretici, quo præstigias suas tenebris melius involverent, voces non modo barbaras, atque incognitas, in amuletis suis miscere, sed cognitas etiam ac usitatas corrumpere solebant. Quod in hac ipsa voce MEICHAEL, item ac in aliis nonnullis eos revera fecisse, vir eruditissimus J. Chiffletius ostendit. [Abrax. Prot. p. 43.] Atque eodem modo vox, PEICTE, nonnisi ad CHRISTI nomen referendum videtur, omiſsa tamen prima littera X, nam diphthongum EI pro vocali, I, in antiquis marmoribus, numismatibus, ac codicibus MSS. sæpiſſime usurpatum est; uti hic in voce MEIXAHL, et alibi in ipſo item CHRISTI nomine animadverti.

² Oper. Vol. 4. par. 2. p. 581. Edit. Benedict.

³ Apud Euseb. Præp. Evan. l. 4.

leius, litteras ignorabiles appellat¹. Quas ob eam omnino causam finxisse dicuntur, ut superstitionem suam melius et magica deliria tegerent, ac majorem inde venerationem sibi conciliarent: in ore nimirum habere soliti, *hæc arcana esse, neque a multis sciri posse; sed ab uno tantum e mille, et duobus e myriadibus*²; atque hominibus licet ignota, *Deo tamen cognita esse; et mysticam quandam rationem continere*³.

Hæc Basilidis figmenta ex Ægypto Romam migrasse constat. Nam in gemmis hisce Basilidianis, Romanorum interdum Deorum figuras ex una parte, et vocabula ista abraxea ex altera; atque in nonnullis, Deorum simul Latinorum Ægyptiorumque symbola commixta cernimus⁴: ad quod Prudentius sane alludere videtur,

*Isis enim et Serapis et grandi simia cauda,
Et Crocodilus, id est, quod Juno, Laverna, Priapus.
Hos tu Nile Deos colis, et tu Tybris adoras*⁵.

De Basilide autem ita Sanctus Hieronymus,

¹ Metamorph. l. 2.

² Iren. Adv. Heres. l. 1. c. 23. it. Epiphan. Heres. 24. §. 5. it. Theodor. Heret. Fab. l. 1. c. 4.

³ Vid. Jamblich. de Myster. §. 7. c. 4.

⁴ Vid. J. Chifflet. Abrax. Prot. Tab. 21, &c.

⁵ Contr. Symmach. l. 2. v. 868. *grandi Simia cauda*, Hereticorum Deum, *Abraxam*, denotare putatur, quem sub ea forma in gemmis suis describere solebant. Vid. Chifflet. Tab. 14.

“ Quadringenti, inquit, fere anni sunt, quod Christi
 “ prædicatio fulget in mundo, ex quo innume-
 “ rabiles Hereses tunicam illius consciderunt. U-
 “ niversus pæne error de Chaldæo et Syro et
 “ Græco fermone processerat. Basilides magister
 “ luxuriæ et turpissimorum amplexuum, post tot
 “ annos ita in Jovinianum, quasi in Euphorbum
 “ transformatus est, ut latina quoque lingua ha-
 “ beret heresim suam¹.

Hac autem Basilidis ætate, magicas hæc va-
 nitates non Romæ tantum, sed apud omnes fere
 gentes summo in honore fuisse legimus. De quo
 præclarum fane Plinii testimonium huc adducere
 libet. “ Hæc, inquit, fraudulentissima artium,
 “ plurimum in toto terrarum orbe, plurimisque
 “ seculis valuit. Auctoritatem ei maximam fu-
 “ isse nemo miretur, quandoquidem sola artium
 “ tres alias imperiosissimas humanæ mentis in
 “ unam se redegit: natam primum e medicina
 “ nemo dubitat; ac specie salutari irrepsisse, ve-
 “ lut altiore sanctioreque medicinam: ita
 “ blandissimis, desideratissimisque promissis addi-
 “ disse vires religionis, ad quas maxime etiam-
 “ num caligat humanum genus: atque ut hoc
 “ quoque fuggerit, miscuisse artes mathemati-

¹ Advers. Jovinian. l. 2. Oper. Vol. 4. par. 2. p. 227.

“ cas ; nullo non avido futura de sese sciendi,
 “ atque ea e coelo verissime peti credente. Ita
 “ possessis hominum sensibus triplici vinculo, in
 “ tantum fastigii adolevit, ut hodieque etiam in
 “ magna parte gentium prævaleat, et in oriente
 “ Regum Regibus imperet¹.

At vero de anulis hisce magicis, qui morbos, Dæmones, et noxia quælibet avertere credebantur, crebram ab antiquis mentionem factam invenimus. Apud Aristophanem, Sycophanti cuidam judicium minitanti, Justus respondit, *Ego te non flocci facio, nam gesto hunc anulum, ab Eudamo drachma emptum.* Ubi Scholiastes, Eudamum istum, *Pharmacopolam, vel aurificem esse ait, qui anulos physisos vendebat, contra Dæmones, serpentes, invidiam, atque alia ejusmodi noxia*². De iisdem anulis, Antiphanis item, Comici veteris, versus quosdam in hunc sensum ab Athenæo citatos legimus ; *mali jam nihil habeo, et ne habeam precor: at si quid ventrem mihi aut umbilicum cruciet, anulum teneo, drachma emptum a Phertato*³.

¹ Hist. Nat. l. 30. c. 1.

² Οὐδὲν προτιμῶ σε, Φορῶ γὰρ πριάμεναι
 Τὸν δακτύλιον τὸνδὲ παρ' Εὐδάμου δραχμῆς.

In Plut. 884.

³ Οὐ γὰρ κακὸν ἔχω, μηδ' ἔχοιμι. εἰάν δ' ἄρα
 Στρέφη με περὶ τὴν γαστέρα, ἢ τὸν ὀμφαλόν,
 Παρὰ Φερτάτου δακτύλιον ἔσσι μοι δραχμῆς.

l. 3. c. 35.

Jo-

Josephus, multos a Dæmonibus correptos, ab Eleasaro quodam Judæo, coram Vespasiano Imperatore, sanatos se vidisse scribit; admoto nimirum Dæmoniaci naribus *anulo quodam medicato*, et Solomonis nomine, carminibusque nonnullis ab Eleasaro recitatis, *Dæmones illico per nares hominum extractos esse*, declarat¹. In has autem hominum vafrorum præstigias, fictasque anulorum vires, Lucianus more suo illudens, *velim modo*, ait, *Mercurius mihi det anulos, qui hujusmodi vim habeant, primum, ut semper valeam et corpore sano sim, neque vulneribus, neque malo ulli obnoxius, &c.*². Atque alio loco, de *Dæmoniacis*, a Syro quodam e Palæstina palam sanatis, loquens, se talia millies conspexisse dicit, neque visu eo terri, postquam *Arabs anulum sibi dedisset, ex ferro de cruce factum, carmenque docuisset, ex multis nominibus constans*³.

Anulus autem noster, non ille quidem de ferreis, aut vulgaribus istis drachma emptis, sed ex gemma integra, seu lapide Chalcedonio, cæruleo et pellucido, effectus est. Qui mole licet prægrandis, at præ circuli tamen exiguitate, non-

¹ Antiquitat. l. 8. c. 2.

² In Navig. seu Votis. p. 511. Edit. Var. T. 2.

³ Id in Philopseud. p. 338.

nisi a puerulo aut muliercula gestari posset. Et enim Romanos, ea magnitudine anulos, qui vel pondere ipso molesti essent, gestare solitos cognovimus: jam nonnulli, inquit Plinius, *pondera eorum ostentant*¹. Atque hinc anulos æstivos hibernosque eos habuisse, pro temporum scilicet diversitate, diversæ molis ac ponderis, a Juvenale indicari videtur.

*Ventilet æstivum digitis sudantibus aurum,
Nec sufferre queat majoris pondera gemmæ*².

Singulis hisce gemmis virtutes quasdam physicas et proprias ab antiquis tributas legimus; quæ ad morbos pellendos, corporisque aut animi vires augendas valere putabantur. Jaspis viridis, e collo suspensa, *stomachum firmare, ac calculos urinamque propellere* traditur³. Adamas autem,

¹ Hist. N. l. 33. 1. Huc etiam spectat Martialis istud, de Dactylitheca Epig. l. 14. 123.

Sæpe gravis digitis elabitur anulus unctis;

Tuta meâ fiet sed tua gemma fide.

² Juven. Sat. 1. 28. Sunt tamen qui anulos hosce æstivos, non ex ponderis sed materiæ differentia explicandos esse putant. Quippe qui ex istiusmodi gemmis effecti essent, de quibus Plinius loquitur, Heliotropiis nempe, Asteriis, Mitharibus aut Iridibus; quæ æstate potissimum nitescere, viresque suas ostentare, et cum soli opponerentur, magna colorum varetate admirationem sui excitare solerent. Vid. J. Kirchman. de anulis c. 17. it. Plin. Hist. N. l. 37. ix, x.

³ Vid. Anselm de Boot. Gemmar. Hist. l. 2. c. 102.

*venena irrita reddere, metusque vanos depellere*¹.
Chalcedonium vero, Marbodæus, Poeta vetus,
ita describit.

*Chalcedon lapis est hebeti pallore refulgens,
Inter Hyacinthum medioximus atque Beryllum,
Qui, si pertusus, digito colloque feratur,
Is, qui portat eum, perhibetur vincere causas*²

Has denique gemmas, vel in anulis aureis infertas, vel ipsas interdum, perinde ac Chalcedonium nostrum, perforatas, atque in anulorum formam conversas, et Græci et Romani, more quodam ab Ægypto deducto, in sinistrae manus digito, qui minimo proximus est, gestare solebant. Quippe ab Ægyptiis, uti Gellius scribit, “com-
“pertum erat, nervum quendam tenuissimum ab
“eo uno digito ad cor hominis pervenire; ac prop-
“terea non inscitum visum esse, eum potissimum
“digitum tali honore decorandum, qui continens et
“quasi connexus esset cum cordis principatu³.”

Atqui hæc rei explicandæ ratio, certissimis medicorum experimentis, vana prorsus ac inutilis esse convincitur. Aliam vero, ac magis eam quidem

¹ Plin. ib. c. 4.

² Vid. Marbod. de Gemmis Poema ad Gorlæi Daçtylioth. a Jac. Gronov. adjunctum. Lugd. B. 1695.

³ l. x. c. x.

verisimilem, ab Ateio Capitone traditam, Macro-
 bius commemorat. “ Veteres, inquit, non or-
 “ natus sed signandi causa anulum secum circumfe-
 “ rebant----imprimebatur autem sculptura mate-
 “ riae anuli, sive ex ferro sive ex auro foret: et
 “ gestabatur ut quisque vellet, quacunque manu,
 “ quolibet digito. Postea usus luxuriantis æta-
 “ tis signaturas pretiosis gemmis coepit insculpere:
 “ et certatim hæc omnes imitatio laceffivit, ut de
 “ augmento pretii, quo sculpendos lapides paraf-
 “ sent, gloriarentur. Hinc factum est, ut usus
 “ anulorum exemptus dextræ, quæ multum ne-
 “ gotiorum gerit, in lævam relegaretur, quæ o-
 “ tiosior est; ne crebro motu et officio manus dex-
 “ træ, pretiosi lapides frangerentur. Electus
 “ autem in ipsa læva manu, digitus minimo proxi-
 “ mus, quasi aptior ceteris, cui commendaretur
 “ anuli pretiositas. Nam----et minus officii ge-
 “ rit, et ideo servando anulo magis accommoda-
 “ tus est¹.”

¹ Macrobi. Sat. l. 7. c. 13.

TABULA IV.

HÆC Olla Vitrea, forma fane eleganti, in urna marmorea inclusa, ossiumque combustorum reliquiis plena, reperta est. Quippe vascula hujusmodi omnia, quibus defunctorum cineres aut ossa condita erant, in inscriptionibus antiquis Ollæ vocantur; addito tamen interdum epitheto, Ossuariæ, vel Cinerariæ¹. Harum pars maxima fictilis, permultæ vero e marmoribus pretiosis, sculptili opere ornatis, et nonnullæ ex alabastro etiam orientali formatæ erant: de vitreis autem, nulla, opinor, a scriptoribus antiquis mentio facta est: quas tamen, non tam ob pretium, quam fragilitatem, rarissimas fuisse credendum est; apud populum præsertim, quem, in sepulchrorum apparatu, posteritatis memoriam, et nominis quasi perpetuitatem, omnium gentium maxime spectasse cognovimus.

At præter Ollam nostram, alias duas, tresve ad summum, e vitro pariter conflatas, a rerum antiquarum peritis descriptas, atque in lucem edi-

¹ Vid. Gruter. Inscript. De Ollis. it. Monument. Libertor Liviae Augustæ a Gorio Edit. Florent. 1727. Fol.

tas animadverti¹: quarum una, pari fere forma ac magnitudine, atque in urna etiam fictili inclusa, in monumento Libertorum Liviae Augustae, Romae haud dudum reperta fuit; cujus quidem figuram, vir eruditus, Franc. Gorius, in monumento istius descriptione, delineatam edidit²: sed nullam prorsus, perinde ac nostram, pictis hominum imaginibus, coloribusque aureis ornatam, vel ipse unquam vidi, vel ab alio quovis visam esse, audivi.

¹ Vid. Beger. Thesaur. Brandeb. Tom. 3. p. 470.

² *Vitreum Vasculum, Dioton*, five cum duabus ansis, operculo munitum exhibemus: quod sane perelegans est, altitudine unius palmi Romani, quod in fictili olla inclusum erat. Vid. Gorium ibid. Tab. 17. p. 49.

T A B U L A V.

IN fundo Ollæ nostræ, mortui imago aureis coloribus picta est, qui, quatenus ex vultu ejus, ossiumque reliquiis intra ollam repertis atque adhuc conservatis, conjicere liceat, haud annum ætatis vicesimum attigisset. Imago vero ipsa fronde pampinea, foliis racemisque florente, tanquam circulo, circumducta est: quo quidem ornatu Urnas veterum sepulchrales sæpe decoratas videmus; atque eo fere modo, quo in Sarcophagis interdum marmoreis, mortuorum imagines sculptili opere fictas, atque orbiculari tabella inclusas reperimus¹.

S E C T. II.

IN ambitu Ollæ, figuræ istiusmodi pinguntur, quæ ad sepulchrorum ritus, mortuorumque statum pertinere credebantur. Duæ imprimis Cupressi, arbor Diti sacra; atque ad mortuorum domos, ut Plinius ait, *funebri signo posita*². De quo ritu Festus, quia *hæc arbor*, inquit, *excisa non re-*

¹ Vid. Monument. Libert. Liv. Aug. Tab. 8, 9, 10, 13. &c.

² Hist. N. l. 16. 33.

nascitur.

*nascitur, in tutela Ditis patris esse putabatur*¹. Servius eam ad mortuorum januas idcirco positam dicit, *ne quis imprudens funestam domum rem divinam factururus introiret*². Atque hinc in Urnis, Lucernisque sepulchralibus, Cupressi sæpe figuram, ex utroque vasculi latere, eodem modo atque ad mortuorum fores poni consuevit, positam videmus³: Neque tamen ad omnium, sed ad divitum præcipue domos collocari solere, ex Claudiani loco quodam significari videtur.

*Et non plebeios luctus testata Cupressus*⁴.

Hæ vero Cupressi cum ad mortuorum fores dies aliquot⁵ mansissent, in pompa demum funebri portatæ, atque una cum mortui cadavere in rogam conjectæ erant; propter gravem ut Varro scribit, *Ustrinæ odorem, ne eo offendatur populi circumstantis corona*⁶. Hinc illud Horatii,

¹ In voce Cupressus.

² Ad Æneid. 4. v. 506.

³ Vid. Boissard. Tom. 6. p. 62. it. Lucern. Antich. Da Pet. Sant. Bartoli Fig. xi. 13. it. in hac nostra collectione Tab. 8. Fig. 3.

⁴ l. 3. v. 442.

⁵ Mortuus, ut Servius ait, *domi erat septem diebus, octavo incendebatur, nono sepeliebatur*. Ad Æneid. 6. v. 152.

⁶ Varro, a Servio citatus ad Æneid. 6. v. 216.

*Linguenda tellus et domus et placens
 Uxor: neque harum, quas colis arborum
 Te præter invisas Cupressos
 Ulla brevem Dominum sequetur¹.*

S E C T III.

INter Cupressos istas, ex una vasculi parte, duas figuras alatas, alteram Cupidinis, alteram opinor Psyche, depictas cernimus. Quas quidem easdem, diverso licet gestu ac positura, in Sarcophagis, Ollisque antiquorum marmoreis persæpe insculptas observavi². Psyche, persona prorsus symbolica est, et Papilionis semper alis instructa; qua quidem, perinde ac Papilione ipso, veteres animam humanam a corpore sejunctam, denotare solitos accepimus. Nihil enim ad naturam ejus immortalem exprimendam aptius esse ducebant, quam animal istud aerium ac volatile, quod per varias formas ad vitam usque novam morien-

¹ Od. l. 2. 14. Hinc Cupressus nunquam fere sine epitheto quodam funesto a Poetis memoratur; atque *atra, feralis, funerea, invisa, deplorata*, appellatur.

² Vid. Spon. Miscell. p. 7, 8. Admirand. Rom. Antiqu. 66, 67. it. Montfauc. Antiq. Vol. 1. l. 3. c. 25.

do transire animadvertissent¹. Psyche igitur figuram, in Olla nostra expressam, non nisi defuncti animam e corpore evolantem, ac cum Cupidine sive amore, quasi summo suo bono, sese conjungere nitentem, denotare puto².

Cupido vero ad aram quandam astare, et thure odoribusque Deos Manes placare videtur. Quippe aras ad mortuorum sepulchra exstrui solitas esse, ex innumeris fere Auctorum Inscriptionumque veterum testimoniis colligere licet³.

¹ Vox græca ψυχή, Psyche, et animam humanam et papilionem simul significabat. [Vid. Aristot. Hist. Anim. l. 5. c. 19. et Hesych. in voce] quæ quidem ambigua vocis hujus significatio, causa fortasse fuit, quamobrem animalculum istud pro animæ deinceps symbolo sumptum esset.

² Hæc rei interpretatio a Platone confirmari videtur; qui animis puris et perfectis alas tribuit, quibus ad cœlestia semper vehuntur; quum alæ vero iste defluerint, tum ad terrena præcipites ferri ait. [Oper. T. 3. p. 246 in Phædro.] Dein alio loco scribit, animum quum corporis et sensuum ministerio ad aliquid contemplandum utitur, tum trahi a corpore ad ea, quæ nunquam in eodem statu permanent; atque ipsum errare et tumultuari et tanquam ebrium vertigine corripì: quum vero a corpore sejunctus, per seipsum contemplatur, tum ad purum istud immortale, quod semper existit et in eodem statu permanet, contendit, et tanquam ei cognatus cum illo semper versatur. [in Phædon. T. 1. p. 79. Atque hæc animi tumultuantis atque ebrii imago, in Inscriptione quadam sepulchrali expressa esse videtur, in qua M. Porcius Hæredibus mandat——ut *meus Ebrius Papilio Volitet* &c. Vid. Ofservaz. Sopr. Alcun. Framment. di Vetro. a Phil. Buonarott. p. 197.

³ Vid. Card. Norr. Cenotaph. Pisan. Dissert. 3. p. 608. Gruter. Inscript. p. 527. 4. 528. 1. 549. 1. &c.

*Divinique ossa Parentis
Condidimus terra, mœstasque sacravimus aras¹.
Ante sepulchrales infelix astitit aras².*

In his autem aris, *thus atque odores Diis Manibus* plerumque incendere solebant: ad quem quidem morem Plinius alludens, *Arabia*, inquit, *felix appellatur, falsa et ingrata cognominis, quæ hoc acceptum superis ferat, cum plus ex eo Inferis debeat³.*

S E C T. IV.

EX adversa Ollæ parte, inter easdem Cupressos, tres hominum figuræ pictæ sunt, quæ pompæ funebris speciem quandam exhibere videntur. Mimus chorum ducit, qui Cupressum item manibus sublati ad rogam ferre, ac ridiculo quodam gestu saltare videtur. Etenim Mimorum Ludionumque genus omne ad nobilium divitumque funera adhibitum esse legimus. In funere Vespasiani, *Archimum quendam, personam Imperatoris egisse, atque ut mos erat, facta et dic-*

¹ Virg. Æneid. 5. 47.

² Ovid. Met. 8. 480.

³ Hist. N. l. 12. 18.

*ta vivi, gestu ac voce imitatam esse, a Suetonio traditur*¹.

Mimum sequitur mulier, lancem seu ferculum, thure forsitan aromatibusque plenum, ferens. Magnam enim odorum omnium copiam, ab amicis et propinquis collatam, in lancibus ferri, atque in rogum conjici solere notissimum est.

---- Congesta cremantur
*Thurea dona, dapes*²----

quem quidem luxum Propertius a funere suo prohibet,

*Desit odoriferis ordo mihi lancibus*³----

“ In funere J. Cæsaris, præferentibus munera,
“ inquit Suetonius, præscriptum erat, ut omisso
“ ordine, quibus quisque vellet itineribus urbis,
“ in campum portaret⁴.

¹ In Vespas. c. 19.

² Virg. Æn. 6. 224.

³ L. 2. 14. de hoc ritu item Statius,

*Quis carmine digno
Exequias et dona malæ feralia pompæ
Perlegat? omne illic stipatum examine longo
Ver Arabum, Cilicumque fluit, floresque Sabæi
Indorumque arsura seges, præreptaque Templis
Thura:*

⁴ In J. Cæs. c. 84.

Sed

Sed coenam quoque feralem, in pompa funebri portari solitam constat.

- - - - *Exigua feralis cæna patella*¹.

Hanc coenam, filicernium vocabant, et funere peracto, ad sepulchrum celebrare solebant². Horum igitur rituum, unum alterumve, vel coenam scilicet vel odores lance ferendi, ab hac muliebri figura indicatum puto.

Alia figura restat, facie, ut videmus, averfa, quasi ignem pyræ subditura; quod capite semper averfo, tanquam ab invitis fieri dicitur.

----- *Subiectam more parentum
Aversi tenuere facem*³.

Sed quid homo ipse in manibus teneat, quidve omnino agat, ob colores ibi paullulum detritos,

¹ Juven. Sat. 5. 85. de hoc etiam ritu Persius,

Sed cænam funeris Hæres

Negliget iratus, quod rem curtaveris; urnæ

Ossa inodora dabit,

S. 6. 35.

Vasculum item, quo cæna ferebatur, Plinius, *ferculum funeris*, vocat. Hist. N. x. x.

² Funus exequiati laute, ad sepulchrum, antiquo more, Silicernium confecimus, id est *πρὸς δειπνον*, in quo pransi discedentes dicimus, alius alii Vale—[Var. Fragm. e Meleagro, a Nonio citat.] Sequebantur epulæ, inquit Cicero, quas inibant propinquicoronati. De Legib. 2. 25.

³ Virg. Æn. 6. 223.

haud satis perspicuum est. Ex gestu sane, tibiacinem eum potius esse conjicerem; nam et tibiā et tubā ad funera adhibitas esse liquet: tibia vero puerorum, tuba majorum natu et nobiliorum praesertim exequiis propria fuisse videtur.

Tibia cui teneros suetum producere manes

*Lege Phrygum mæsta*¹----

Nec mea tunc longa spatietur imagine pompa,

*Nec Tuba sit fati vana querela mei*².

At vero Ollam nostram ossium combustorum reliquiis plenam esse dixi: quippe, rogo extincto, Ossa mortui a matre praesertim aut propinquis, lugubri veste indutis, legi atque in Olla condi solebant.

¹ Stat. Theb. 6. 120. it. Ov. Fast. 6. 657.

² Propert. 2. 13. Qui tubis tibiisve ad funera caneant, *τυμβᾶνλαι* græce, siticines latine dicebantur. Quippe qui apud sitos, hoc est, vita functos caneant: quos propriam quandam tubæ speciem, ceteris longiorem ac latiore habuisse, ex Gellio discimus. [Noct. Att. lib. 20. c. 2. Vid. Hieron. Mag. Miscell. l. 1. 1. it. Kirchman de Funerib. l. 2. 5.] Hæc nobilium funera quia a Præcone indici publice solebant, indictiva vocabantur. [Vid. Cic. de Legib. 2. 24.] indictmentis autem istius formulam, apud Gutherium de Jure Manium videre licet. l. 1. c. 19.

*Abstineas mors atra precor: non hic mihi mater,
Quæ legat in mæstos ossa perusta sinus¹.*

Hinc Seneca ad Helviam, *modo in eundem sinum,* inquit, *ex quo tres nepotes emiseras, ossa trium nepotum recepisti².*

Figuras denique hæc pingendi modum quod attinet, non arte illæ quidem encaustica, neque ea sane diligentia absolutæ sunt, qua mulieris ac pueruli imagines, supra descriptæ; sed in ipsa tantum vitri superficie, coloribus aureis penicillo leviter ductis, formatæ apparent.

³ Tibull. Eleg. l. 1. 3. v. 5. de eodem ritu Virgilius,

Postquam collapsi cineres et flamma quievit,

Reliquias vino, et bibulam lavere favillam,

Ossaque lecta cado textit Chorinæus abeno.

Æn. 6. 226.

Ritus ipse Ossilegium dicebatur, a Græcis item Οσσεολογία. Diod. Sic. l.

4. p. 243. Ed. Han.

² De Consolat. ad Helv. c. 2.

T A-

T A B U L A VI.

V Ascula jam quatuor lacrymatoria, ut vulgo dicuntur, hic descripta videmus : duo videlicet vitrea, et duo item fictilia ; quæ hac plerumque forma in Romanorum veterum sepulchris, juxta Ollas ossuarias posita reperiuntur. Etenim in pompis funebribus mulieres quædam, quæ Præficæ vocabantur, quæque lacrymas prohibitu fundendi artem quandam usu didicerant, ad mortuos deflendos pretio conductæ erant. *Præficæ, inquit Festus, ad lamentandum mortuum conductæ, dant ceteris modum plangendi, quasi in hoc ipsum præfectæ*¹.

Præficarum igitur harum, item ac propinquorum lacrymis colligendis, atque in sepulchro condendis, hæc vascula parata esse creduntur. Quæ quidem opinio, primum ex Præficarum munere confirmari putatur ; deinde ex vasculorum horum forma, ore videlicet patulo, lachry-

¹ Quod Præficæ vero nomen in desuetudinem abiisset, a Varrone indicari videtur. Hæc mulier, inquit ille, vocitata olim Præfica, usque ad secundum Punicum bellum. [Fragment. de Vit. Pop. Rom. l. 3.] attamen mos ipse mansit, ut ab Horatio discimus,

Ut qui conducti plorant in funere, dicunt,

Et faciunt prope plura dolentibus ex animo, sic— Art. Poet. 431.
mis

mis excipiendis apto; colloque oblongo, quo manu commodius teneantur; tum ex urnarum sepulchralium operculis, quorum pars media in cyathi sæpe formam excavata, foraminibusque distincta est, ut lacrymæ istæ in suppositos mortuorum cineres defluere facile possent; denique ex verborum formula, in tumulorum sæpe inscriptionibus usurpata, *lacrymas ponere, cum lacrymis ponere, et tumulum lacrymis plenum dare*². Atque has potissimum ob causas, omnes rerum antiquarum interpretes, hujusmodi vascula, uno prorsus ore lacrymatoria, seu ad lacrymas, appellant.

Hæc vero hominum doctissimorum sententia, speciosa licet et probabilis, mihi tamen nullo modo vera esse videtur. Equidem mulieres in funeribus veterum ad plorandum adhibitas lubens agnosco: at vero de lacrymis in phialas fundendis, atque in tumulum condendis, ne verbum quidem a veteribus traditum; neque de vasculis ipsis, aut lacrymas colligendi consuetudine, mentionem omnino ullam factam, reperio: neque in pomparum funebrium descriptionibus, ubi

² Fabrett. Inscript. p. 63. Beger. Thesaur. Brand. Tom. 3. p. 464. Causeus. Mus. Rom. p. 108. Monument. Libertor. Livie Aug. p. 48. &c.

plorantium imagines exsculptæ interdum cernuntur, ullum istiusmodi vasculum in mulierum usquam manibus visum memini¹.

Præterea, in Christianorum priscorum sepulchris, hæc eadem vascula, et vitrea et fictilia, reperta esse constat: quorum figuras haud paucas Aringhus in lucem edidit; eaque non lacrymis condendis, apud primævos istos, quibus mori lucrum credebatur, sed aquæ lustralis aspersioni parata esse, declarat². Quippe in priscorum Christianorum funeribus, neque Præficarum munus, neque vanam eam luctus ostentationem adhibitam esse, verisimile est, sed dolorem solummodo talem, qualem natura exigit; quem ratio simul et religio coercent, quemque vitæ futuræ

¹ Vasculum ejusdem fere generis ac formæ, atque unicum quidem, quod in Romæ veteris monumentis exsculptum unquam vidi, in sacrificio quodam Priapi supra memorato, cernitur: e quo sacerdos liquorem quendam odoratum forsitan, in Priapi fascinum floribus ornatum, fundere videtur. Boissard. V. 1. par. 2.

² Aringh. Rom. Subterr. Vol. 1. p. 502. Bonannius item, Jesuita eruditissimus, "Notandum est, inquit, similia vasa sæpius etiam inveniri in sepulchris Christianorum, quæ tamen lacrymas continuisse, non est credendum. Mus. Kircher. p. 115.

*Jam mæsta quiesce querela,
Lacrymas suspendite matres,
Nullus sua pignora plangat,
Mors hæc reparatio vitæ est.*

Prudent. Hymn. x. circa exequias. v. 125.

I

spes

spes in gaudium quodammodo convertit. Sanctus Cyprianus, “ fratres mortuos desiderari
 “ debere ait, non plangi---neque occasionem
 “ dandam esse Gentilibus, ut nos merito
 “ ac jure reprehendant, quod quos vivere
 “ apud Deum dicimus, ut extinctos, ut perdi-
 “ tos lugeamus¹.” Sanctus item Hieronymus,
 de Paullæ Romanæ morte loquens, “ non ulu-
 “ latus, inquit, non planctus, ut inter seculi
 “ homines fieri solet, sed psalmorum linguis
 “ diversis examina concrepabant².” In balneo-
 rum quoque antiquorum rudерibus, ejusdem for-
 mæ ac moduli vascula, reperta nonnunquam cog-
 novimus³: quæ non nisi odoribus, unguentisque
 conservandis inservisse, haud cuiquam dubium
 esse potest. In quem quidem usum et hæc nos-
 tra, et ejusdem generis reliqua omnia, quæ vel
 in Gentilium, vel Christianorum sepulchris re-
 periantur, parata fuisse existimo; perinde ac ista
 quoque, de quibus, proximo loco, jam pau-
 ca quædam dicturus sum.

¹ Cypr. de Mortalitat.

² Epist. 86. Oper. T. 4. par. 2. p. 687. Edit. Bened.

³ Bonann. Mus. Kircher. Tab. 51. 7, 8. p. 184.

T A B U L A VII.

HÆc quatuor vascula, e vitro candidissimo confecta, atque in sepulchro antiquo reperta, unguentis, ut modo dixi, odoribusque in tumulum inferendis inserviisse, ex eorum forma et magnitudine perspicuum est. Mortuorum enim propinquos, certis quibusdam diebus, sepulchra eorum adire, cineresque floribus, thure, ac odoribus respergere, et vascula, quibus ista intulissent, cum odorum residuo aliquo in tumulo relinquere solitos, constat: de qua quidem consuetudine, frequens admodum cum in libris tum monumentis veterum mentio occurrit.

*Mista bibunt molles lacrymis unguenta favillæ¹
Afferet huc unguenta mihi, fertisque sepulchrum
Ornabit custos, ad mea busta sedens².*

Ficcoronius urnam quandam grandem paucis abhinc annis Romæ repertam commemorat, supra quam viginti quatuor vascula fictilia, Ollulæ,
pa-

¹ Ovid. Fast. 3. 56 l.

² Propert. l. 3. 15. De odoribus item hisce, in marmoribus sepulchralibus mentio frequens occurrit.

patellæ, pocilla, pulchre elaborata, posita erant; quæ unguentis odoribusque variis in tumulum inferendis comparata fuisse, censet¹. Vasculi quoque vitrei in alio sepulchro reperti meminit, in quo liquoris etiam residuum aliquod invenisset². Gorius etiam Florentinus, sagax ille quidem fidusque rerum antiquarum interpres, *liquores interdum in vasculis his sepulchralibus comper- tos esse*, scribit, quos odoratos olim fuisse arbitratur³.

D. M.	I.	2.
GEMINIAE. P. FIL.		C. LAELIO. C. F. IV.
MAXIMAE	— — —	
STATVTA	— — —	
ODORAMENTA.	— — —	
EX. H-S. ∞ ∞ ∞ ∞		FVSCA. MATER.
PRIMA. MATER.	AD. LVCTVM. ET GEMITVM. RELICTA.	
MISERRIMA.	CVM. LACHRIMIS. ET OPOBALSA	
FILIAE. CARISSIMAE.	MO. VDVM.	
ANN. XVIII.	HOC. SEPULCHRO. CONDIDIT	
Gruter. p. 1122. 12.	Muse. Kircher. p. 115.	

Montfauconius, Inscriptionis secundæ auctoritate inductus, liquidi genus quoddam *e lacrymis et opobalsamo* commixtum, in *phialas istas lacrymatorias*, ad mortuos respergendos condi solere, declarat. [Antiq. Vol. 5. l. 3. c. 7.] Sed nihil profecto aliud Inscriptio ipsa indicare videtur, ac matrem largo fletu atque unguentis cadaver filii humectasse.

¹ Della Bolla d'Oro. p. 58, 59.

² Ibid. p. 66.

³ Vid. Monument. Libertor. Liv. Aug. p. 49. it. Gruter. Inscript. p. 927. 5.

Sed permulta fane ejusdem generis vascula, e vitro pariter conflata, atque ex Christianorum veterum sepulchris eruta, in lucem edidit Aringhus; quæ, quia rubro fortasse, seu sanguineo colore tincta reperiuntur, Martyrum ibi olim sepultorum indicia jam a Papistis certissima esse creduntur¹. At vero hujusmodi quoque omnia, unguentis odoribusque condendis destinata esse, haud dubium est: quem quidem morem a Gentilibus ad Christianos, vel priscis istis seculis, traductum esse cognovimus. Tertullianus enim, plus odoramentorum a Christianis profundi solum queritur, quam ab Ethnicis ipsis. “Thura, inquit, plane non emimus. Si Arabiæ querantur, sciant, pluris et carioris merces suas Christianis sepeliendis profligari, quam Diis fumigandis².” De hoc item ritu Prudentius,

*Nos tecta fovebimus ossa
Violis et fronde frequenti,
Titulumque et frigida saxa
Liquido spargemus odore.
Aspersaque myrrha Sabæo
Corpus medicamine servat³.*

¹ Aringh. Rom. Subterr. Vol. 1. p. 496.

² Apologet. c. 42.

³ Cathemerin. Hymn. x. v. 177. it. v. 59.

(101)

T A B U L A VIII.

DE Lucernis jam sepulchralibus, quarum tres fictiles, et unam quoque æneam, e sepulchris veterum erutas, hic delineatas damus, nonnihil dicendum est. Nam etsi hoc argumentum a viris eruditis exhaustum plane videatur, qui innumeras fere Lucernarum harum figuras e museis suis descriptas ediderunt, de nostris tamen, quatenus proprium saltem aliquid, aut notatu dignum præbeant, pauca etiam quædam differenda esse, duxi.

Lucernas equidem, et in omnibus veterum sepulchris positas esse, et in omnibus pariter, quæ vel hodie etiam fodiendo aut casu aliquo Romæ detegantur, repertas esse, notissimum est. Etenim Romani, ut supra dictum est, certis quibusdam diebus, mortuis iuxta facere, inferiasque Diis Manibus, et sacra quædam gentilitia in tumulum inferre consueverunt. Hinc Aræ in sepulchris conditæ, urnæque ipsæ sepulchrales, ararum sæpe forma exstructæ, atque ararum nomine vocatæ¹: atque hinc in sepulchrorum titulis,

¹ Fabrett. Inscript. p. 107, 108, 719. it. Monument. Libertor. Liv. Aug. p. 42.

itus, aditus, ambitus ad sacra ista facienda dari memorantur¹.

In sepulchrorum autem eorum cameris, subterraneis plerumque et tenebricosis, ad ritus eos peragendos, lucernis opus fuisse, necesse est: atque hinc in marmoribus sepulchralibus, de Lucernis et Lychnuchis pensilibus in sepulchris positis, mentionem interdum factam invenimus²: et libertatem etiam servis, ea conditione donatam, ut *in monumento, alternis mensibus, lucernam accenderent*³.

De Lucernis nostris, Prima, nullis licet figuris aut sculptura ornata, forma tamen eleganti et perbella, atque ex ære conflata est.

S E C T. II.

SEcunda, Cupidinis Hirco infidentis effigiem exhibet; cui haud aliam unquam similem me vidisse memini. In picturis equidem sepul-

¹ Fabrett. p. 265, 293, &c. it. Gruter. 855. 3.

² Monument. Libert. p. 50, 51. it. Gruter. 1143.

³ Guther. de Jur. Manium. l. 2. c. xi. Gorius Florentinus, qui de monumento *Libertorum et servorum* Liviæ Augustæ, Romæ haud dudum reperto, librum perpulchrum edidit, ad singula monumenti istius *Columbaria, Lucernas singulas* olim appensas fuisse, dicit. Vid. Monument. ibid.

chralibus, Cupidines, Geniosve alatos, cum Hircis sese exercentes ludentesque animadverti; puerorumque lusus varios, in sepulchris veterum, et coloribus pictos, et e marmore fictos vidi¹. Tamen quid istiusmodi figmenta sibi velint, quidve nobis indicent, mihi sane nequaquam liquet: quorum pleraque fortasse nonnisi loci ornandi causa, pro artificis arbitrio excogitata erant. Cum vero Hircum, apud omnes fere gentes, tanquam lasciviæ ac libidinis symbolum, habitum esse constet, haud scio, an hac Cupidinis Hirco infidentis imagine admoneamur, eos videlicet omnes, qui amoris lascivi ac libidinosi impulsu agantur, ad mortem immaturam præcipites ferri.

S E C T. III.

Tertia, Cupressis hinc et inde exsculptis, decorata est; quas in aliis item Lucernis, perinde ac Ollis sarcophagisque eodem sæpe modo expressas esse dixi, quo ritus scilicet iste, supra memoratus, arborem eam ad mortuorum fores ponendi indicetur².

¹ Vid. Sepolch. Nafon. Append. Tab. 3. it. Ollas, sarcophagosque a Boiffardo et Montfauconio delineatos—

² Vid. Lucern. Antich. Da. P. Bartoli. Par. 1. Tab. xi, 13. it Boiffard et Montfauc.

S E C T. IV.

Q Uarta vero, ex Agni effigie, qua insignitur, ad Christianorum veterum usum aliquem pertinuisse, apparet. Etenim priscis istis Ecclesiæ temporibus, Christi imago sub agni specie ac symbolo pingi solebat: nec ante Constantini magni ævum, ulla ejus ad crucem affixi effigies, ut Aringhus, auctor sane pius et eruditus, declarat, Gentilium unquam oculis oblata fuit; ne probum inde aliquod in religionem Christianam derivatum foret, “ Quapropter eorum temporum
 “ imbecillitati, uti ait, caute et pro animi viri-
 “ bus prospicientes, crucem duntaxat, suppressa
 “ Christi imagine, fingeant---et agnum inter-
 “ dum sub ipsa cruce consistentem affabre pin-
 “ gebant. De quo etiam Paulinus,

*Sub cruce sanguinea niveo stat Christus in Agno,
 Agnus, ut innocua injusto datur hostia letho*¹.

In cujus rei testimonium picturam item vetustissimam, e Coemeterio antiquo, Aringhus profert, in quo *Agnus crucem baculo affixam*, vexilli ad instar, gerens depingitur². Duosque præterea

¹ Aringh. Rom. Subterr. Vol. 2. p. 557.

² Ibid. p. 559.
 alios,

alios, e Coemeterio Callisti, agnos affabre pictos exhibet, quorum uterque baculum pastorale, cum vasculo quodam appenso, gestat¹: quibus Christi persona, tanquam Pastor bonus, *agnusque ab origine mundi occisus*, symbolice significari intelligitur. Agni vero typus, in Lucerna nostra, perinde ac in aliis quibusdam expressus, ex istis Apostoli verbis desumptus plane videtur; *Lucerna ejus est Agnus*².

Quod hæc vero Lucernæ a Christianis æque ac Gentilibus ad sepulchrorum ritus celebrandos adhibitæ essent, ab omnibus traditum accepimus. Aringhus, innumerabiles fere, vel in uno Sancti Callisti Coemeterio, Romæ repertas esse, testatur; quarum figuras etiam permultas harum rerum studiosis contemplandas exhibet³: atque oleum earum, e martyrum sepulchris desumptum, miracula quædam edidisse, morbosque sanasse, scriptorum veterum testimonio confirmat⁴. Lucernas denique istas in eundem finem a Christianis, ac a Gentilibus antea usurpatas esse, perspicuum est; scilicet, ut in Coemeteriis suis tenebricosis, pia quædam officia, seu sacra anniver-

¹ Id. V. 1. 557.

³ Vol. I. p. 510.

² Apocal. c. xxi. v. 23.

⁴ Ibid. p. 89.

ria defunctis præstarent; vigiliæque præsertim, pro temporum istorum consuetudine, ad Martyrum tumulos agerent. Ubi nonnulli etiam, ut Sanctus Ambrosius queritur, “ pocula secum deferre, “ atque in vesperam usque bibere solebant, ne- “ que aliter se exaudiri posse credebant---O stul- “ titiam hominum, inquit, qui ebrietatem sacri- “ ficiū putant: quique æstimant illis ebrieta- “ tem placere, qui jejunio passionem sustinere “ dedicerunt¹.”

S E C T. V.

IN sepulchris item veterum, Ollisque ossuariis, res ejusmodi omnes, quæ defunctis, cum viverent, in deliciis fuissent, quasque ornatus præsertim gratia gestassent, una cum cineribus eorum condi solitas cognovimus; puerulorum scilicet *crepundia*, *Bullas*, *anulos aureos*; *mulierum inaures*, *monilia*, &c. quæ propinquorum pietas, parentumque maxime erga liberos caritas, in mortuorum honorem Diis Manibus dicare solebant. Quam quidem consuetudinem, etsi a nullo, quod sciam, scriptore antiquo memoratam,

¹ De Elia et Jejun. c. 17.

Romæ tamen universim fere obtinuisse constat; uti rebus ipsis, quæ ex sepulchrorum veterum ruinis quotidie effodiuntur, aperte demonstratur.

Ficcoronius, in ruinis istis perscrutandis omnium sane versatissimus, se anulos permultos aureos, et gemmis quidem insignitos, una cum ossibus et puerorum, et virorum etiam ac foeminarum, in Ollis reconditos invenisse scribit¹. De quo genere duos istos in hac Tabula descriptos, a puerulis olim gestatos, atque in sepulchris eorum repertos ab eo accepi; quorum alter Deæ Cybeles imaginem, ex auro ipso exsculptam; alter vero Cupidinis, Delphini dorso insidentis, figuram, in Jaspide rubra, in anuli orbiculum inserta, insculptam exhibet.

Hanc eandem Cupidinis figuram, Delphinum fræno ac flagello regentis, in gemmis monumentisque antiquis sæpissime insculptum videmus². Quam quidem plerique, Amoris in utrumque elementum, in maria scilicet perinde ac terras imperium, denotare censent; secundum vetus istud de consimili quadam imagine Epigramma.

¹ In libro Della Bolla D'Oro &c. p. 54, 57, 58, 60, 64.

² Vid. Gemm. Antich. Da Domenico De Rossi. Vol. 3. Tab. 16, 17, 18.

Οὐδὲ μάτην παλάμαις κατέχει Δελφῖνα ἢ ἄνθος,

Τῇ μὲν γὰρ γαῖαν, τῇδε θάλασσαν ἔχει¹.

Nec frustra manibus florem ac Delphina coercet,

Illā etenim terras, hac tenet oceanum.

Nonnulli autem nihil aliud figuris hisce significari existimant, ac singularem piscis hujus erga hominum genus benevolentiam; puerorumque præcipue amores, quibus Delphini flagrare credebantur; quorumque exempla quædam insignia ac mirifica a veteribus memoriæ prodita sunt².

Ex anuli nostri forma, lapidisque infigendi ratione, colligere licet, quam in gemmis in anulos inferendis, imperiti ac rudes, vel florentissimis Reipublicæ temporibus, artifices isti Romani, præ nostrorum hominum sollertia fuerint. Etenim anuli orbiculum ab ima parte gradatim amplificare solebant; quoad pars ejus summa, qua

¹ Antholog. l. 4. c. 12. — Hæc rei interpretatio ab Euripidis loco quodam, a Clemente Alexandrino citato, confirmatur.

Ἔρως γὰρ ἄνδρας ἔ μόνος ἐπέρχεται

Οὐδ' αὖ γυναῖκας, ἀλλὰ καὶ θεῶν ἄνω

Ψυχὰς ταρασσει, καὶ πῖ πόντον ἔρχεται.

Amor enim non viros tantum neque sæminas etiam aggreditur; sed et superiorum quoque animos commovet, atque ad infera maris descendit. —

Strom. lib. 6. p. 745. Edit. Oxon.

² Plin. Hist. Nat. l. 9. c. 8. A Gellius l. 7. 8. Plutarch. de industr. Animal.

gemma includenda erat, quæ Pala dicebatur, magnitudinem gemmæ, quantacunque fuerit, intra orbiculi cavitatem excipere poterat: unde anulos sæpenumero, ob gemmarum magnitudinem et pondus, deformes molestosque fuisse, necesse est¹. Horum ego nonnullos usque ad hæc tempora conservatos vidi, atque unum quidem cui S. Pompeii caput, una cum sculptoris nomine, in Sarda eximie insculptum erat: cujus etiam figura ectypa, inter præstantiores sculpturæ veteris reliquias, a Dominico Rosi Romano in lucem edita est².

Anulos hosce *morientibus olim religione quadam detrahi solitos* a veteribus traditum est³: Quod haud ob aliam fortasse causam factum erat, quam ut cadaver, anulis detractis, lavari commodius, unguis posset, vel ne a Pollincitoribus furtim abriperentur: nam ex iis, quæ supra dixi, apparet eosdem mortuis postea resti-

¹ Ficcoronius, se anulos interdum aureos in sepulchris antiquis invenisse dicit, quorum alii sex, alii decem Zecchinos, (hoc est, monetæ Anglicæ tres circiter aut quinque guineas) auri pondere exæquarunt. [L. L. p. 64, 67.] Hinc Isidorus, multi, inquit, *Romanorum pro gravitate anulum in digito gestare abstinuerunt*. [Orig. l. 19. c. 32.] Jam alii, inquit Plinius, *pondera eorum ostentant*. l. 33. 1.

² Gemm. Antich. Vol. 1. Tab. 6.

³ Plin. Hist. Nat. 33. 1. Vid. Kirchman. de anulis. c. 22. qui de hoc argumento libellum summa eruditione refertum edidit.

tutos,

tutos, atque in sepulchris plerumque conditos fuisse; nisi quod in rogam interdum, ut a Propertio indicatur, coniecti, combustique essent.

Et solitum digito Berillon adederat ignis¹.

S E C T VI.

I Naures etiam, uti dixi, una cum cineribus, in sepulchris Ollisque ossuariis, condi solere certissimum est: quarum quidem unam, e sepulchro veteri erutam, mihiq; Romæ donatam, in hac etiam Tabula delineatam cernimus. De inauribus, frequens sane apud scriptores antiquos mentio occurrit; quos de mulierum suarum luxu, sumptuque in auribus ornandis immani, querentes sæpe invenimus. “ Quare ux-
“ or tua, inquit Seneca, locupletis domus cen-
“ sum auribus gerit²? neque in alia parte, ait
“ Plinius, foeminis majus impendium, margari-
“ tis dependentibus³: ac rursus; quo magis
“ admirari subit, unionem in maris rubri pro-
“ fundo, smaragdum in ima tellure quæri.
“ Ad hoc excogitata sunt aurium vulnera:
“ nimirum quoniam parum erat, collo crini-

¹ Propert. l. 4. El. 7.

² De Vit. beat. c. 17.

³ Hist. Nat. l. xi, c. 37.

“busque gestari, nisi infoderentur etiam corpori¹.”

In hac nostra in auri, lapillum quendam rubrum et pellucidum, sive Rubinus fuerit, sive vitrum solummodo rubro colore tinctum, in auro insertum videmus; atque in vitro ipso, Gallum Gallinaceum opere encaustico affabre depictum; margaritamque inde, qua inaurium maxime decus ac pretium constituebatur, ex aurea catenula pendentem: quæ quidem verum illud esse ostendit, quod de hoc Margaritarum genere Plinius scribit; *senecta nimirum eas flavescere, rugisque torpescere; nec nisi juventa vigorem illum, qui quaeritur obtinere*².

Margaritis autem, sive unionibus, ut vocabantur, in aures fere omnes ornatiores, instructas esse liquet; quas, ob rei similitudinem, *baccas* etiam a poetis appellatas legimus.

*Nec sit marita, quæro tundioribus
onusta baccis ambulet*³.

*Aure leves baccæ, redimicula pectore pendent*⁴.

Alia

¹ Ibid. l. 12. Proæm. quæ hoc loco a Plinio, *aurium vulnera*, a Juvenale, *molles in aure fenestras*, vocantur. Sat. 1. 104.

² Ibid. l. 9. 35.

³ Hor. Epod. 8.

⁴ Ovid. Met. l. x. 264. Quia baccæ autem istæ guttarum etiam formam

Alia tamen erat, et pretiosior illa quidem, unionum species, quos Elenchos vocabant: “fa-
“stigiata, uti Plinius ait, longitudine et alaba-
“strorum figura, in pleniorē orbem definen-
“tes; quorum binos aut ternos auribus sus-
“pendere, ceu sono quoque et collisu ipso mar-
“garitarum gauderent, foeminarum gloriam esse
“dicit¹.”

formam præ se ferebant, inaures ipsas a priscis scriptoribus, græca vo-
ce, *Stalagmia*, dictas invenimus; eodem scilicet sensu, ac a nostris hodie
Drops; *distillantes enim hiberno gelu stirias, stalagmias*, vocabant. Plin.
l. 34. 12. uti a Cæcilio apud Festum, [in voce]

Jam ex aure ejus Stalagmium domi habeo.

Atque a Plauto itidem; Menæch. Act. 3. Sc. 3.

*Amabo, mi Menæchme, inaures da mihi
Faciundas, pondo duum nummum Stalagmia.*

Hæc duorum nummum, parvuli sane pretii, *Stalagmia*, ænea certe
fuerunt cujusquidem generis inaurem, in Museo Sanctæ Geneviève Pari-
siensis, descriptam videmus; anulum scilicet æneum, ex quo in aurem
inserto, tres baccae, five guttæ vitreæ dependent. p. 33. c. 15. at bac-
cas etiam ipsas interdum æneas fuisse, ex Ovidio discimus

————— ——— *parilique ex ære nitebant*
Auribus in geminis circum cava tempora baccae. Met. x. 115.

De hoc autem argumento, consule Gasp. Bartholinum de Inaurib. qui
omnia sane, quæ ad illud illustrandum pertinent, in opusculum suum
eruditum accurate congeffit.

¹ Hist. Nat. l. 9. 35.

Nil

*Nil non permittit mulier sibi; turpe putat nil,
Cum virides gemmas collo circumdedit, et cum
Auribus extentis magnos commisit elenchos¹.*

De his etiam Seneca, “ video uniones, inquit,
“ non singulos singulis auribus comparatos;
“ jam enim exercitatae aures oneri ferendo sunt:
“ junguntur inter se, et insuper alii binis super-
“ ponuntur. Non satis muliebris infania viros
“ subjecerat, nisi bina ac terna patrimonia au-
“ ribus singulis pependissent².”

Hos igitur uniones sive elenchos, qui nostris
jam temporibus plane jacent, a Romanis ta-
men summo in pretio habitos, et gemmis fere
omnibus antelatos esse apparet. *Principium*,
inquit Plinius, *culmenque omnium rerum pretii
margaritae tenent. Indicus maxime has mittit
oceanus---dos earum omnis in candore, magnitu-*

¹ Juven. Sat. 1. 456. Hos elenchos, uti a Plinio describuntur, *fastigiata longitudine et in pleniorum orbem desinentes*, nonnisi Pyri formam habuisse constat. De quo quidem genere, Ficcoronius, se Inaures duas aureas in urna quadam invenisse scribit, e quibus *duo Smaragdi in Pyrorum speciem conformati dependebant*. In libro della Bolla d'Oro &c. p. 60. *Due Orecchini d'Oro, legatevi due Smeraldi fatti a pera.*—

² De Benef. 7. 9. Ex hoc inaurium luxu, inter Domus Augustae ministeria, *AVRICVLAE ORNATRICES* in Inscriptionibus antiquis recenseri videmus. Quibus inaurium scilicet custodiam curamque omnem commissam esse verisimile est. Vid. Grut. p. 579. 2, 3.

*dine, orbe, levore, pondere*¹: quæ vero in his rebus omnibus præstabant, immensi pretii æstimabantur. Hinc celebris ista historiola de margarita ex aure Metellæ detracta, ab Horatio et Plinio celebrata.

*Filius Æsopi detractam ex aure Metellæ, Scilicet ut decies solidum exsorberet, aceto Diluit insignem baccam*².

Vitellius etiam, in Germaniam a Galba missus, et rei familiaris inopia laborans, *unionem ab aure matris detractum ad itineris impensas pignora-
viffe* traditur³. Atque Alexander Severus, “ quum Regis exteri Legatus quidam uxori suæ
“ uniones duos, magni ponderis et inusitatæ
“ mensuræ, obtulisset, vendi eos jussit. Qui
“ quum pretium non invenirent, ne exemplum
“ malum a regina nasceretur, si eo uteretur,
“ quod emi non posset, inauribus Veneris eos
“ dicavit⁴.”

¹ Hist. Nat. 9. 35.

² Sat. 1. 2. 3. 239. Decies solidum, Baccæ hujus pretium, octo millia librarum Anglicarum et paullo plus valuisse putatur.

³ Sueton. in Vit. c. 7.

⁴ Lamprid. c. 15.

Haud tamen credendum est, veteres istos in luctu ita dementes fuisse, ut inaures illas insigniores, in defunctorum tumulos abjicerent, sed vulgares potius quasdam et quotidianas; quales illæ sane omnes esse apparent, quas ex variis eruditorum museis a Montfauconio collectas, ac delineatas videmus¹: quarum nulla profecto, aut opere, aut materia aut pretio, huic nostræ anteferenda videtur.

¹ Vid. Antiqu. Vol. 3. l. 2. c. 3.

(116)

T A B U L A IX.

Prima Tabulæ hujus figura operculum libelli veteris eburneum exhibet : hujusmodi vero libelli, Pugillares appellabantur ; quos quidem Romani, sive litteris sive negotiis dediti essent, secum circumferre solebant, ut quicquid sibi, vel meditantibus vel agentibus, notatu dignum occurreret, illud statim perscribere atque notare possent : nam ad notas breves excipiendas, pugillares potissimum adhibitos esse, constat.

*Puer notarum præpetum
Sollers minister, advola.
Bipatens Pugillar expedi,
Cui multa fandi copia,
Punctis peracta singulis¹. &c.*

Venor aliquando, inquit Plinius, sed non sine pugillaribus² ; nam inter venandum, dum focii ejus apros persequiebantur, ipse, ut ad Tacitum scribit, ad retia sedebat ; non venabulum aut lanceam, sed stylum et pugillares in proximo tenens, meditantisque aliquid ac enotans, ut si manus vacuas, plenas tamen ceras reportaret³.

¹ Auson. Epigr. 146.

² Epist. l. 9. 36.

³ Ib. l. 1. 6.

Pugillarium horum folia ex rebus variis effecta fuerunt: maxima pars, *e laminis ligneis, cera illitis*, in quibus stylo scribebatur; nonnulla tamen ex ebore, membranis, aut plumbo. De Citreis item, membraneis atque eburneis, epigrammata quædam Martialis extant. Plumbei vero in Sarcophago antiquo reperti effigiem, huic nostræ haud absimilem, a doctissimo Bonannio descriptam cernimus; cui septem laminæ, seu folia plumbea, litteris referta erant: sed quia nullus omnino sensus ex litteris istis elici poterat, librum ipsum ad Talismanorum classem referendum, atque *ad Manes fortasse placandos, Dæmonesve fugandos in Sarcophago isto reconditum esse, vir ille eruditus censet*¹.

Noster autem pugillaris an ob eandem causam in sepulchro conditus fuerit, haud facile dixerim; sed in Familiæ Passienæ sepulchro, juxta viam Appiam, anno 1710, Romæ repertus fuit. Folia ei quidem membranea erant, sed ita lacera penitus ac vetustate absumpta, ut nihil inde aliud colligi posset, ac quod litteræ in eis olim perscriptæ, latinæ essent. Pugillaris ejusdemmodi figuram, in monumento mulieris sepulchrali insculptam, apud Fabretum videre licet; ex qua scilicet vir

¹ Museum Kircher. p. 180. Tab. 60.

doctus, mulierem istam *notarum describendarum studio ac sollertia* præstitisse, indicatum esse putat¹. In inscriptione quoque antiqua apud Gruterum, T. quidam Tarfenius, inter alia multa, Municipibus Rheginis testamento donata, *Pugillares membranaceos, operculis eboreis*, legasse dicitur².

S E C T. II.

S Ecunda figura, ex ære conflata, Tibicinis speciem quandam singularem, atque ex omnibus, quas vidi, Tibicinum Imagunculis, unicam plane, præ se fert. Qui hujusmodi Tibiis canebant, vel græco nomine Ascaulai, vel Utricularii, a scriptoribus Romanis vocantur³. Has autem Tibias, etsi raro admodum a veteribus memoratas, quippe quæ plebeculæ potissimum in pretio fuerint, antiquissimas tamen esse, Cæsarumque saltem temporibus, ad ludos et convivia adhiberi solitas accepimus. Quippe Nero, ut

¹ Vid. Fabrett. Inscript. p. 206.

² Vid. Gruter. p. 174. 7.

³ Martial. l. x. 3. Utriculi, sive Tibiæ Utricularis figuras et Pignorus et Montfauconius ediderunt: sed Tibicinis Utricularii Imagunculam, neque in rerum antiquarum collectionibus recensitam, neque in libris unquam descriptam animadverti. Vid. Pign. de Servis. p. 82. Montf. Supplem. Vol. 3. l. 8. c. 2.

Suetonius scribit, cum Musicorum genus omne, in sua quemque arte ac instrumento, cantando superare studeret, *sub exitu vitæ palam voverat, se, ludis publicis, proditurum etiam Utricularium*¹.

Tibicinis nostri os, persona scenica tectum, vestitusque mimicus, haud artis suæ proprius, sed ad risum jocumque plane accommodatus, hominem ex illo γελωτοποιῶν Ludionum, Morionumve grege fuisse ostendit, qui ad hilaritatem in conviviis excitandam a divitibus adhiberi solebant. Luxus hujus originem Livius ab Asia devicta deducit; *tunc Psaltriæ, inquit, Sambucistriæque et convivalia Ludionum oblectamenta addita epulis*². De quibus epularum oblectamentis, exstat Epistola quædam Plinii ad Genitorem suum, quæ ab argumento nostro haud aliena videtur.

“ Accepi tuas litteras, quibus quereris, tædio
 “ tibi fuisse quamvis lautissimam coenam, quia
 “ Scurræ, Cinædi, Moriones mensis inerrabant.

¹ Suet. Ner. c. 54. Inscriptionem antiquam L. IVLIO SECUNDO VTRICVLARIO dicatam apud Gutherium legimus: de Jur. Manium. l. 2. c. 12.] Atque apud Gruterum, de VTRICVLARIORVM etiam Corporibus seu Collegiis, in Coloniis constitutis, Inscriptiones quædam extant, quæ tamen non ad Tibicinum nostrorum gregem, sed ad Nautarum seu Piscatorum genus quoddam referendæ sunt, quorum lintres seu naviculæ, Utriculi etiam vocabantur. [Vid. Grut. p. 547, 649. 448.]

² Lib. 39. c. 6.

“ Vis tu remittere aliquid ex rugis? Equidem
 “ nihil tale habeo, habentes tamen fero. Cur
 “ ergo non habeo? quia nequaquam me ut in-
 “ expectatum festivumve delectat, si quid molle
 “ a Cinædo, petulans a Scurra, stultum a Mo-
 “ rione profertur. Non rationem sed stoma-
 “ chum tibi narro. Atque adeo quam multos
 “ putas esse, quos æque ea, quibus ego et tu
 “ capimur et ducimur, partim ut inepta, par-
 “ tim ut molestissima offendant? quam multi,
 “ cum lector, aut lyristes, aut Comoædus induc-
 “ tus est, calceos poscunt, aut non minori cum
 “ tædio recubant, quam tu ista, (sic enim appel-
 “ las) prodigia perpeffus es? Demus igitur alie-
 “ nis oblectationibus veniam, ut nostris impetre-
 “ mus. Vale¹.”

Alexander Severus, ut a Lampridio scriptum
 legimus, *Nanos et Nanas, et Moriones et Voca-
 les exoletos, et omnia acroamata et Pantomimos,
 quæ Eliogabali ad mensam ministeria fuissent, po-
 pulo donavit*². Martialis autem Morionem quen-
 dam describens, *acuto capite, auribusque longis*, ad
 hanc Tibicinis nostri figuram fere alludere vi-
 detur.

¹ Epist. l. 9. 17.

² In Alex. Sev. c. 34.

*Hunc vero acuto capite, et auribus longis,
Quæ sic moventur, ut solent Asellorum,
Quis Morionis filium neget Gyrthæ¹?*

In hac autem γελωτοποιῶν classe, de Mimaulis etiam mentionem factam animadverti: quo nomine mimorum genus quoddam denotari videtur, qui vel ad tibiam gestus agere, vel tibia simul canere et gesticulari solebant: atque de hoc genere figuras quasdam Scenicas, fistula canentes, et gestu simul ridiculo saltantes, in marmoribus interdum antiquis, exsculptas invenimus².

Hoc denique Ludionum genus omne, quo partes suas, in conviviiis, ludisque publicis, commodius ageret, salesque et dicteria in vulgus liberiorius spargeret, personæ cooperimento tectum prodiisse constat. Permultas fane personarum harum figuras, e veterum monumentis desumptas, a viris eruditis in lucem editas videmus; quarum pleræque eadem plane forma, ac Utricularii nostri persona, esse apparent: qualesque a Varrone et Luciano, *Personæ istæ antiquæ* describuntur; *distortis scilicet oribus deformes, ac immane quiddam hiantes, quasi spectatores devo-*

¹ Epig. l. 6. 39.

² Vid. Dempster. Etrur. Antiq. T. 1. p. 413.

Q

raturæ:

*raturæ*¹: atque hinc infantibus eas puerulisque terrori semper fuisse legimus.

*Cum personæ pallentis biatum
In gremio matris formidat rusticus infans*².

S E C T. III.

Tertia ista, ex ære itidem Imaguncula, servi ad mensam ministrantis, seu Pocillatoris antiqui effigiem exhibet; eo prorsus habitu, quo Servuli divitum Triclinarii, cum a scriptoribus descripti, tum in marmoribus ficti reperiuntur. Pueri scilicet formosi et delicatuli, pulchre calamistrati, tunicisque nitidis, ad genua usque fuccincti.

---- ut omnes

*Præcincti recte pueri, comptique ministrent*³.

Immanem nempe Romanorum veterum luxum, in fervorum istiusmodi numero ac delectu, scrip-

¹ Varr. de ling. lat. l. 6. it. Lucian. Dial. de Saltatione.

² Juven. Sat. 3. 175.

³ Hor. Sat. l. 2. 8. v. 70.

*Astabat Domini mensis pulcherrimus ille
Marmorea fundens nigra Falerna manu.*

Martial. l. 8. 56.

tores fere omnes commemorant, ac nonnulli graviter reprehendunt. Apuleius coenam Fotidis describens, "Diribitores, inquit, plusculi, splendide amicti, fercula copiosa, puellæ scitulæ ministrantes; pueri calamistrati, pulchre indufiati, gemmas formatas in pocula vini vetusti frequenter offerentes¹. convivia mehercule horum, inquit Seneca, non posuerim inter vacantia tempora, cum videam quam solliciti argentum ordinent; quam diligenter exoletorum suorum tunicas succingant;-----Quanta celeritate, signo dato, glabri ad ministeria discurrant²." Alio etiam loco, "Quæris, inquit, quam paribus ministeriis et levibus affertur cibus?---ambitiosa non est fames---et si pertinere ad te judicas, quam crinitus puer, et quam perlucidum tibi poculum porrigat, non fitis."

Philo vero Judæus, dum in mollem istum ac delicatulum fervorem, in Tricliniis ministrantium, gregem invehitur, hunc ipsum Pocillatoris nostri ornatum depingere pæne videtur. "Adfunt, inquit, Servi ministrantes, pulcherrimi illi quidem

Metamorph. l. 2. p. 52.

Sen. De Brev. Vit. c. 12.

³ Id. Epist. 119.

“ et formosissimi; quasi non tam ministrandi,
 “ quam convivas aspectu suo delectandi gratia,
 “ adhibiti. Ex his minores natu pueri vinum
 “ fundunt, majores aquam afferunt; loti, gla-
 “ brique, vultu fucato, capillisque in cincinnu-
 “ los eleganter plexis. Comam enim alunt, vel
 “ omnino intonsi, vel a fronte tantum præfec-
 “ tis in orbem crinibus. Tenuissimas, candi-
 “ dasque præcincti tunicas, anteriore parte ad
 “ genua demissas, posteriore aliquantulum infra
 “ poplites, utramque partem tæniis duplicatis,
 “ secundum commissuras tunicae, adstringen-
 “ tes: sinus ex lateribus in altum tollentes seu
 “ ventilantes, ac tunicae latera dilatantes ad
 “ munera attenti convivas observant. Adfunt
 “ etiam alii adolescentes, vix prima lanugine ef-
 “ florescentes, amatorum nuper fuorum deliciae,
 “ atque ad ministeria graviora diligenter admo-
 “ dum exercitati: Dominorum opulentiae, uti
 “ illi quidem, qui eis utuntur, existimant, ut
 “ vero sese res habet, stultitiae ostentatio¹.

Ex hoc Servorum grege, Pueros Alexandri-
 nos, Romanis omnium maxime in deliciis fuisse
 constat. Quippe qui natura dicaces, jocisque et
 salibus dediti erant, artibusque etiam istis, qui-

¹ Phil. de Vit. Contemplat. Oper. Vol. 2. p. 479. Edit. Londini.

bus convivæ inter cœnandum delectari solent, cantandi præsertim et saltandi plerumque instructi. “ Tandem ergo discubuimus, inquit Petronius, pueris Alexandrinis aquam in manus nivatam infudentibus, aliisque insequentibus ad pedes; ac paronychia cum ingenti subtilitate tollentibus. Ac ne in hoc quidem tam molesto tacebant officio, sed obiter cantabant¹. &c.”

Horum puerorum Mercator quidam celebris, Augusti ætate, Thoranius floruit, Imperatori ipsi familiaris²: de quo Plinius hanc historiolum narrat; “ Thoranius, inquit, M. Antonio jam Triumviro, eximios forma pueros, alterum in Asia genitum, alterum trans Alpes, ut geminos vendidit; tanta unitas erat. Postquam deinde, feromone puerorum detecta fraude, a furente increpitus Antonio est; inter alia magnitudinem pretii conquerenti (nam ducentis mercatus erat sestertiis) respondit versutus ingenii Mango, ob id ipsum se tanti vendidisse; quoniam non es-

¹ Petron. Arbit. p. 96. it. p. 121. De mancipiis, hisce item Statius, [Silv. l. 5. 5. — v. 66.

Non ego mercatus Pharia de puppe loquaces

Delicias, doctumve sui convicia Nili

Infantem, linguaque simul, salibusque protervum.

² Adultas ætate virgines denudarent et perspicerent, tanquam Thoranio Mangone vendente. Sueton. Aug. c. 69.

“set mira similitudo in ullis eodem utero editis;
 “diversarum quidem gentium natales tam con-
 “cordi figura reperiri, super omnem esse taxa-
 “tionem¹.” Alius ejusdem Thoranii locus in
 Augustum ipsum illudentis, a Macrobio traditur.
 “Augustus nimirum delectatus inter cœnam Sym-
 “phoniacis Thoranii, frumento eos donaverat;
 “cum in alia acroamata² nummis fuisset liberalis:
 “eosdem igitur postea quærenti inter cœnam Cæ-
 “sari, Thoranius sic excusavit; *ad molam sunt*³.”

Pocillator noster altera manu lancem, altera
 poculum in effigiem cornu formatum tenet, cu-
 jus ima tamen pars in animalis cujusdam speci-
 em definit. Etenim pocula, ab antiquissimis
 temporibus, ex animalium cornibus effecta esse
 legimus: cujus quidem generis nonnulla etiam
 hodie in curiosorum armariis reperiuntur: neque
 alia omnino, Pocillatores hosce, quorum Ima-
 gunculas mihi videre contigit, manibus unquam
 tenuisse animadverti⁴. Hinc Bacchus ipse ab

¹ Hist. N. l. 7. c. 12.

² Acroama, vox græca est, latinitate donata, quæ lepidi aut festi-
 vi aliquid, quod in conviviis recitari aut cantari solebat; significat; nec
 non homines interdum ipsos qui recitabant, cantabantve: hinc Ne-
 pos in vitâ Attici, *Nemo*, inquit, *in convivio ejus aliud acroama audivit,*
quam anagnosken.

³ Macrobi. Sat. 2. c. 4.

⁴ Vid. Montf. Supplem. Vol. 3. l. 3. c. 2. it. Mus. Etrusc. p. 190,
 196. it. Caufæi Mus. Roman. p. 67. Fig. 39. it. Pignor. de Ser-
 vis, p. 68.

antiquis corniger finge batur; non, ut Festus ait, quod homines nimio vino truces fiant; sed, ut Athenæus, quod e cornibus bibere solerent¹. Quem quidem bibendi morem, apud Græcos obtinuisse ex Xenophonte discimus, qui se sociosque suos ab expeditione Persica reuerfos apud *Paphlagonas, Thracæque vinum e cornibus largiter bibisse*, commemorat². Philippus item Macedo, cum benigne aliquos excipere vellet, e cornu illis propinasse fertur. Sed poculorum horum labra, argento aurove plerumque cooperta, ac cornua item ipsa ex argento interdum solido conflata esse dicuntur: quorum fabricam usumque Athenæus, qui M. Aurelii temporibus floruit, usque ad suam ætatem mansisse, scribit³.

Quod cornua vero a Romanis pariter ac Græcis ad bibendum adhibita fuerint, in conviviiis præsertim eis, quibus hilarius epulari, largiusque bibere propositum esset, ex his ipsis Pocillatorum Icunculis, quæ magno sane numero adhuc ex-

¹—*Accedant capiti cornua, Bacchus eris.*—[Ov. Ep. Sapph ad Phaon.] vid. Fest. in voce Cornua. it. Athen. Deipnos. l. xi. p. 476. Hinc *κεράσαι*, vinum scilicet in cornu miscere, et *κρατήρ*, quasi *κεράληρ*, originem duxisse putantur.

² Xenoph. in Expedit. Cyri. l. 6. p. 444. & l. 7. p. 550. Edit. Oxon.

³ Vid. Athenæum. ibid. Hieron. Mercurialis, animalium cornua a veteribus propterea bibendum usurpata esse existimat, quod contra venenum vim quandam habuisse crederentur—De Venen. l. 1. 17. it. Var. lect. 1. 24. tant,

tant, perspicuum est. Sanctus Ambrosius, de seculi sui ebriositate querens, militumque præcipue compotationes temulentas describens, “Cornu, inquit, in medio, vini plenum: non præli-
 “aris sed epularis instrumentum buccinæ, quod
 “discumbentes in certamen accendat---primum
 “minoribus poculis præluditur---ubi res calere
 “cœpit, poscunt majoribus poculis---mensura
 “proponitur, certatur sub iudice, sub lege decernitur.¹” Atque alio deinde loco, “Hos,
 “homines, an utres verius æstimaverim?---per
 “cornua etiam fluentia in fauces hominum vina
 “decurrunt, et si quis respiraverit, commissum
 “flagitium, soluta acies, loco motus habetur².”

Poculum igitur ejusmodi, quod Pocillator noster dextra in altum sublata tenet, ad veterem istum bibendi morem alludere, poculorumque eorum genus indicare, quod ad Symposia potissimum exhilaranda, convivasque inebriandos, tanquam cumuli loco adhiberi solebat: quumque lex ea data erat, quam Cicero commemorat, ut aut biberent aut discederent³.

¹ Ambros. de Elia et Jejun. c. 13.

² Ibid. c. 17.

³ In Verr. l. 1. Verres, ut Cicero ait, qui populi Romani legibus nunquam paruiſſet, tamen legibus eis, quæ in poculis ponebantur, diligenter parebat. Has bibendi leges Plinius enumerat, atque inter alias, *optima fide non respirasse in hauriendo; neque expuisse; nihilque ad elidendum in pavimentum sonum ex vino reliquisse.* Hist. N. l. 14. c. 22.

T A B U L A X.

AVIS imaginem perpulchram, atque opere antiquo ex ære fictam, Tabula hæc delineatam exhibet: quæ in basi itidem ænea, sive ara potius, quasi ad cultum quendam divinum consecrata, insistit: quam quidem aram, ex nonnullis auri particulis in superficie ejus adhuc restantibus, deauratam olim fuisse, constat. Imago vero ipsa, Ibis, opinor, Ægyptiæ germanam figuram indicat: quam tamen a diversis auctoribus, diversa interdum forma descriptam animadverti.

Cicero eam, *avem excelsam* esse ait, *cruribus rigidis, corneo proceroque rostro*¹; Strabo, *forma et mole corporis, Ciconiæ persimilem*². Atque ex horum testimoniis, generatim enuntiatis, scriptores nonnulli, atque illi quidem eruditissimi, Ciconiæ eam vel Gruï prorsus similem depingunt; rostro scilicet oblongo, neque incurvato; et capite glabro, neque cirro ullo aut crista ornato³.

¹ De Nat. Deor. l. 1. 210. Edit. Lamb.

² L. 17. p. 1179. B. Edit. Amstel. 1707.

³ Pignorius. Meus. Ifiac. p. 76. Fig. 29. Kircher. Obelisc. Pamph. l. 2. p. 130.

At vero Herodotus, qui avem ipsam in Ægypto sæpissime viderat, *crura ei sane gruina, at rostrum maxima ex parte aduncum* tribuit¹. Plinius etiam *rostri ejus aduncitatem*, præcipue commemorat²: atque in obelisco deinde Pamphilio, a Caracalla olim ex Ægypto Romam traducto, hanc avem capite aliquoties cirrato, insculptam cernimus³. Quæ sane omnia figuram nostram, uti dixi, ad Ibim plane referendam esse ostendunt.

Duas autem Ibium species in Ægypto fuisse, traditur⁴: unam, partim albam, partimque nigram; alteram penitus nigram: atque hanc cum serpentibus præcipue bellum gessisse ac magno propterea in honore fuisse accepimus. “Fama est, inquit Herodotus, serpentes quosdam alatos, vere ineunte, ex Arabia in Ægyptum versus volare, Ibes vero ad ingressum eis occurrentes, aditu prohibere, omnesque interimere⁵. Ipsi inquit Cicero qui irridentur Ægypt-

¹ Σκέλεα δὲ φορέει γεράνη, πρόσωπον δὲ ἐς ταμάλιστα ἐπίγρυπον. lib. 2. p. 118. Edit. Lond.

² Hist. N. l. 8. c. 27.

³ Vid. Obelisc. Pamphil. a Kircherō delineat. p. 489.

⁴ Herod. ibid. Aristot. Hist. Animal. l. 9. c. 27. Plin. l. x. c. 30. *Ibis circa Pelusium nigra est, ceteris locis omnibus candida*—quod ab Aristotele Plinius transtulit.

⁵ Herod. ib. p. 117.

“ tii nullam belluam, nisi ob aliquam utilitatem,
 “ quam ab ea caperent, consecraverunt. Ibes
 “ maximam vim serpentum conficiunt; avertunt
 “ pestem ab Ægypto, cum volucres angues, ex
 “ vastitate Libyæ vento Africo invec̃tas, interfi-
 “ ciunt, atque consumunt¹.” Hoc idem a Plinio
 quoque confirmatur; qui contra *serpentum horum*
adventum, Ægyptios Ibes suas, tanquam numina
 quædam, *invocare solitos* declarat².

At vero non ob Serpentes modo consumptos,
 sed ob alia etiam, et majora illa quidem beneficia,
 Ibim divinis honoribus cultam legimus. Quippe
 Mercurius, corpore ejus vestitus, *Ægyptum per-*
agrasse, artiumque variarum inventionem docu-
isse dicitur³. Hinc litterarum quarundam for-
 mæ ab alitis hujus membris ac gestibus deductæ
 esse, hominesque clysteris præsertim usum ab ea
 primum didicisse, feruntur. Nam cum Ægyptii,
 ut Plutarchus ait, “ Ibim, aquam marinam in
 “ alvum per rostrum injicere, et sese purgare vi-
 “ derint, idem illi quoque facere didicerunt: Sacer-
 “ dotes etiam, cum sese lustrarent, ea semper aqua

¹ De Nat. Deor. l. 1. p. 210.

² L. x. c. 28.

³ Vid. Kircher. Obel. Pam. p. 234.

“ utebantur, e qua Ibes bibere solebant, quia nul-
 “ lam unquam insalubrem noxiamve illæ adire
 “ visæ sunt¹.”

Ob hæc, inquam, beneficia Ibis, una cum ce-
 teris Ægypti animalibus, consecrata fuit. Nam
 cum “ Ægyptus, ut Herodotus tradit, bestiis
 “ non multum abundaret, omnes in ea repertæ,
 “ legibus sacrae constituebantur. His igitur be-
 “ stiis, qui in urbibus præcipue degebant, vota
 “ facere, atque alimenta præbere solebant; et
 “ siquam earum aliquis volens necaverat, morte
 “ mulctabatur; si nolens, ea poena, quam Sa-
 “ cerdotes juberent: quisquis vero Ibim aut ac-
 “ cipitrem, siue volens, siue nolens interfecisset,
 “ eum morte puniri necesse erat².”

Hanc Ægyptiorum superstitionem, tanquam
 mirabile quoddam insaniae ac vecordiae indicium,
 Cicero sæpenumero commemorat. “ Ægypti-
 “ orum morem quis ignorat? inquit, quorum
 “ imbutæ mentes pravitatis erroribus, quamvis

¹ De Soërt. Animal. p. 974. C. Hoc idem etiam Cicero indicat,
 ubi *alvo se Ibes Ægyptias curasse*, dicit. [Nat. Deor. l. 2. p. 233.]
 Plinius autem apertius, *simile quiddam, inquit, et volucris in eadem*
Ægypto monstravit, quæ vocatur Ibis; rostri aduncitate per eam par-
tem se perluens, qua reddi ciborum onera maxime salubre est. [l. 8. c.
 27.] Vid. Ælian. de Nat. Animal. l. 2. c. 35. & l. 7. 45.

² Herod. l. 2. p. 115.

“carnificinam prius subirent, quam Ibim aut
 “Aspidem, aut Felem, aut Canem, aut Cro-
 “codilum violent. Quorum etiam si impru-
 “dentes quidpiam fecerint, poenam nullam re-
 “cusent¹.” Atque alio loco; “at vero ne fan-
 “do quidem auditum est, Crocodilum, aut Ibim,
 “aut Felem violatam ab Ægyptio².”

Ibes igitur, cum tanta religione in Ægypto
 cultæ, ac publice altæ essent, cumque huma-
 no quasi convictu atque urbibus fruerentur, ci-
 cures demum, mansuetasque fieri necesse erat:
 neque mirum ideo illud videri debet, quod a Stra-
 bone memoriæ proditum est; eas nempe in “A-
 “lexandriæ, Urbis refertissimæ, vicis triviisque
 “tam frequentes reperiri, ut molestiam pariter
 “ac utilitatem civibus darent; utilitatem, quia
 “et serpentes, et macellorum etiam fordes omnes
 “devorabant; molestiam vero, quia omnivoræ
 “atque immundæ, neque a mundis alienisque
 “contaminandis facile prohibendæ erant³.”

Alia fane permulta de Ibe tradita reperio, at
 nimis illa quidem fabulosa, quam ut fidem ul-
 lam mereri videantur. Illud tamen haud prætere-

¹ Tusc. Quæst. l. 5. p. 189.

² Nat. D. l. 1. p. 207.

³ Strab. l. 17. p. 1179.

undum, quod ab Æliano scriptum legimus; hanc avem Ægypti propriam esse, neque *extra ejus fines unquam evolasse; et si ab aliquo inde exportata esset, sibi ipsi mortem semper fame conscivisse*¹.

Jam vero si quærat quispiam, quam demum ob causam, usumve hæc nostra figura ficta olim fuerit; ab Ægyptio sane aliquo Romæ degente, vel a Romano fortasse, Ægyptiorum superstitioni ritibusque addicto, eam olim comparatam esse conjicerem, ut in Larario suo, inter Deos cubiculares colendam poneret. Nam ad cultum quendam religiosum et domesticum eam consecratam esse, basis ejus, uti dixi, deaurata indicare videtur: atque hanc adeo Ibis nostræ effigiem, perinde ac alia ista Ægypti portenta, in quæ Juvenalis invehitur, auream olim stetisse verisimile est.

*Quis nescit, Volusi Bithynice, qualia demens
Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc: illa pavet saturam serpentibus Ibim.
Effigies sacri nitet aurea Cercopithecî*².

¹ Hist. Animal. l. 2. c. 38. Hinc in Numismatibus antiquis, Hadriani præsertim Imperatoris, Ibim sæpe, tanquam Ægypti ipsius symbolum insculptum videmus. Vid. Vaill. et Havercampt. in Hadr. Numif.

² Sat. 15. 1.

T A B U L A XI.

Æ Sculapii et Telesphori imagines, e marmore fictas, ac quales in numismatibus, monumentisque antiquis persæpe exhibentur, sibi invicem hic adjunctas, cernimus. Æsculapius, medicinæ Deus, tanquam humani generis servator, salutisque dator, a veteribus invocatus erat¹. Vultu ille quidem senili, Jovique simillimus depingitur, neque ab eo fere, nisi symbolorum diversitate, dignoscendus. Minucius eum bene barbatum vocat, Apollinis *licet semper adolescentis filium*². Atque hinc vafer iste Syracusarum Tyrannus, ut a Cicerone scriptum legimus, *barbam ejus auream, de templis demi jussit*, neque enim convenire, barbatum esse filium, cum in omnibus fanis, Pater imberbis esset³.

Hoc fere amictu semper indutus fingitur; pal-

¹ Æsculapius iste, quem prædicatis, Deus præstans, Sanctus Deus, salutis dator, Valetudinum pessimarum Propulsator. &c. Arnob. con. Gent. l. 7. juxt. fin.

In Numismat. Antonini Pii, ΚΩΤΗΠΙ ΑΣΚΛΗΠΙΩ, Servatori Æsculapio. it. in nummis Coorum. &c. Vid. Spanheim. 217. it. Gruter. Inscript. p. 68, 69. &c.

² Octav. p. 180. Edit. Varr.

³ De Nat. Deor. l. 3.

lio nimirum talari, at in sinus ita collecto, atque in humerum lævum injecto, ut pectus, brachiumque item dextrum nudum appareat. Atque hunc amictum viri docti eundem esse credunt, ac quem Poetæ veteres *Pæonium* appellant, medicisque quasi proprium attribuunt.

Ille retorto

*Pæonium in morem senior succinctus amictu,
Multa manu medica, Phæbique potentibus herbis
Nequicquam trepidat*¹.

ritu se cingit uterque

*Pæonio*².

Brachium autem Dei pectusque nudum, fidem eam atque integritatem, dextramque ad opem usque ferendam paratam denotant, quibus medicorum maxime laus continetur.

*Hunc medicus multum celer atque fidelis
Excitat*³.

¹ Virg. *Æn.* 12. 400.

² Stat. *Sylv.* 1. 4. 107.

Intortos de more accinctus amictus.

Sil. Ital. 1. 5,

³ Hor. *Sat.* 1. 2. 3. 147.

Corporis auxilium medico committe fæli. in *Dist. Caton.* adscript.
Cicero item de *Asclapone* medico, mihi inquit, tum ipsa scientia, tum fidelitate——satisfecit. *Ep. Fam.* 13. 20.

Quinetiam in numismatibus, marmoribusque antiquis, Dei hujus signa, in baculum a serpente circumplicatum innixa fere omnia videmus. *Diceres, inquit Apuleius, Dei medici baculo, quod ramulis semiampulatis nodosum gerit, serpentem generosum lubricis amplexibus inherere¹.* Atque hoc idem baculum, casu licet aliquo jam abruptum, ad nostram tamen imaginem adjunctum olim esse liquet; cujus altera extremitas in foramen, quod in basi marmorea adhuc vacuum restat, inserta fuisset; altera vero inter brachium imaginis latusque dextrum, ad axillam usque pertinuisset. Nonnulli serpentem, qui pelle vetusta deposita novam quotannis induit, tanquam sanitatis et juventutis symbolum, Æsculapio tributum existimant; quo Dei hujus ope, homines morbis levare ac juventuti quodammodo restitui, significaretur². Plinius autem serpentem, Æsculapio idcirco dicatum esse scribit, *quia multa ei remedia inesse credebantur³.* Quod a Statio item indicari videtur,

¹ Metam. l. 1. juxt. init.

² *Anguibus exuitur tenui cum pelle vetustas.* Ov. Art. Am. 3. 78.
 "Οτι καθάπερ ἐκεῖν αὖ ποδύει τὸ γῆρας ἄνωγ' ἡ ἰατρικὴ τῶν νοσῶν ἐλευθεροῖ.
 Theodoret. Serm. 8. de Martyr. Vol. 4. p. 596.

³ Hist. N. l. 29. 4.

_____ *Maximus ægris*
Auxiliator adest, et festinantia sistens
Fata; salutifero mitis Deus incubat angui¹.

At vero Æsculapium ipsum sub serpentis olim specie cultum esse, et sub ea forma Romam, circa annum Urbis CCCCLXII, cum pestilentia gravi urbs laboraret, Epidauro primum advectum accepimus; neque citius ad urbem accessisse, quam de navi sponte dilapsum, in insulam Tyberinam transnavisse, ac pestilentiam, cujus causa quæsitus fuerat, restinxisse².

Scinditur in geminas partes circumfluis amnis.

Insula nomen habet——

Huc se de Latia pinu Phæbeius anguis

Contulit³——

Hinc Ædes illi statim magna religione in Insula consecrata est: atque Insula deinceps ipsa in navis formam redacta: qualem eam interdum in

¹ Stat. Sylv. 3. iv. 23. \

² Val. Max. 1. 8. Hic serpentis adventus in Numismate Antonini Pii pulchre descriptus cernitur apud Montfauconium. Supplem. Vol. 1. l. 5. c. 1. Tab. 26.

³ Ovid. Metam. l. 15. 739.

urbis antiquæ tabulis delineatam cernimus¹. At tamen Dei ipsius simulacra, cum e marmore ficta, tum coloribus picta, non serpentis postea specie, sed eo plane habitu, quem supra diximus, in Templis passim dicari cœperunt².

In his Æsculapii fanis, ægroti cubare, ac somniorum ab eo immissorum monitu, morborum suorum remedia perdiscere solebant³: quod monumenta sane permulta, ob morbos ejus ope levatos, ei publice dicata, atque hodie etiam extantia, testantur⁴. Hinc Tempia ejus donis referta legimus, quæ *remediorum salutarium mercedem*, ut Livius ait, *ægri sacraverant Deo*⁵. Atque ex *his somniis, visisque nocturnis*, diuturno usu atque observatione comprobatis, *artem ipsam Medicam* constitutam esse, Jamblichus declarat⁶. Quippe ægrorum, Dei hujus ope sanatorum, no-

¹ Vid. Jac. Laur. Antiq. Urb. Splend. p. 31. Marlian. Urb. Topogr. l. 5. p. 107.

² Plin. Hist. l. 34. 8. 35. xi.

³ An Æsculapius potest præscribere per somnium curationem valetudinis, Neptunus Gubernantibus non potest? Cic. de Div. 2.

Οὕτως ἐν Ἀσκληπιῷ μὲν τὰ νοσήματα τοῖς θεαῖς ὀνείροις παύεσθαι.

Jamblich. de Myster. § 2. c. 3.

⁴ Gruter. Inscript. p. 68. &c.

⁵ Lib. 45. 28. Consul Apollini, Æsculapio—dona vovere, et dare signa inaurata jussus. Id. lib. 40. 37.

⁶ Jamblich. Ibid.

mina et morbi et curationis ratio, in Tabulis marmoreis a sacerdotibus descripta atque in Templis ejus suspenſa erant: quarum quidem tabularum fragmentum quoddam memorabile, in Insula ipsa Tyberina repertum, Gruterus edidit; in quo cæcis duobus, curatione quadam a Deo præscripta, *visum redditum esse, populo inspectante ac gratulante*, significatur¹. Hæc autem remedia, in Templo Dei, conspectui omnium proposita, Hippocrates ipse, ut Plinius ait, *exscripsisse traditur, et Templo jam cremato, instituisse medicinam eam, quæ Clinice vocatur*².

In hanc igitur Æsculapii Insulam, Romani mancipia sua ægra, morbisque affecta exponere, atque omni alia ope destituta, Dei tutelæ committere consueverunt; donec Claudius Imperator, quo tam immanem dominorum erga servos crudelitatem cohiberet, edicto sanxit, “ut omnes qui exponerentur, liberi essent, nec redirent in ditionem domini, si convaluissent: et si quis necare quem mallet, quam exponere, is cædis crimine teneretur³.”

¹ Gruter. p. 71. Ex hac Tabula, ut Montfauconius ait, vel Dæmonum in morbis infligendis ac pellendis potestatem, vel Sacerdotum Gentilium fraudes ac præstigias colligere licet. Vid. Antiqu. Vol. 2. par. 1. l. 4. c. 6.

² Hist. N. l. 29. c. 1.

³ Sueton. in Claud. c. 25.

Attamen Æsculapium, non ægros profecto quoslibet, sed dignos tantum probosque fanasse, scelestis vero, neque somnia, neque opem omnino ullam dedisse, legimus¹: quod quidem illi, cum a Christianis, tum a Gentilibus interdum ipsis exprobatum est: etenim Arnobius, Christianorum more, cultum ejus irridens, *cum medendi, inquit, artibus præsit, cur plurima morborum ac valetudinum genera ad sanitatem perducere nequeunt*²? Ac Leno etiam quidam apud Plautum, qui in fano ejus ægrotus cubaverat, ita demum querens egreditur.

*Migrare certum est, jam nunc e fano foras,
Quando Æsculapi ita sentio sententiam,
Ut qui me nihili faciat, nec salvum velit:
Valetudo decrescit, accrescit labor*³.

Telesphorus denique, qui Æsculapio, ut supra dixi, comes sæpe adjungitur, convalescentium Deus habitus est; cujus munus proprium erat, ut nomen ejus indicat, morbis jam liberatos et convalescentes, ad perfectam sanitatem per-

¹ Exempla hujus rei varia a Philostrato commemorantur, lib. 1. c. 9. x.

² Con. Gent. l. 4. circa med.

³ Curcul. Act. 2. Scen. 1.

ducere.

ducere. Hunc autem a Nicæensibus potissimum et Pergamenis, una cum Æsculapio, tanquam Deum Tutelarem, cultum, accepimus; ab aliis vero quibusdam civitatibus, Evemeriona et Acefium dictum. Forma ille semper puerili, ac pallio penitus coopertus fingitur; cui cucullus etiam plerumque annexus est, quo caput ejus omne, facie tantum excepta tegitur¹: atque sub hac eum specie, in monumentis nummisque antiquis sæpissime exhibitum, et Æsculapio adjunctum videmus². Forma autem ejus puerilis, palliumque penitus clausum, infirmum istum debilemque convalescentium statum denotare; ac multa adhuc cautione opus eis esse, ad perfectam sanitatem recuperandam, significare videtur.

¹ In nostra tamen Telesphori imagine, quod in aliis ejus figuris haud unquam animadverti, cucullus iste de capite prorsus in humeros rejectus est.

² In Numismate quodam Antonini Pii, Nicææ percussio, græce inscriptum legimus, Deo Telesphoro Nicæensium. [Morell. Spec. p. 52.] in Numismate item L. Veri, eum rursus a Nicæensibus una cum Æsculapio exhibitum cernimus. Atque in Numismatibus item Commodi ac Caracallæ, a Pergamenis. Vid. Offervaz. sopr. alcun. Medaglioni Antich. Da Buonarott. Tab. 4. 5. Tab. 6. 2. Tab. 7. 9. item de variis Telesphori nominibus, vid. Pausan. lib. 2. c. 7.

T A B U L A XII.

Figuram hanc æneam, quæ Apollinis, Bacchive speciem, at nullis Deorum illorum symbolis instructam, præ se ferre videtur, Antinoi effigiem esse existimo. Antinuum enim, Hadriani delicias, eximia forma adolescentem, e Bithynia oriundum, in Divorum numerum a Principe isto relatum cognovimus----“ Antinuum suum, inquit Spartianus, dum per Nilum navigat, perdidit; quem muliebriter flevit: de quo varia fama est: aliis, eum devotum pro Hadriano, asserentibus; aliis, quod et forma ejus ostentat, et nimia voluptas Hadriani: et Græci quidem, volente Hadriano, eum consecraverunt, oracula per eum dari asserentes; quæ Hadrianus ipse composuisse jactatur¹.” Hadrianus certe Tempia ei statim, statuasque dicari jussit; urbemque juxta eum locum, in quo mortuus est, Antinoi nomine instauravit². Hinc in Inscriptione quadam antiqua adhuc extante,

¹ Vid. Ælium Spartian. in Hadr. c. 14.

² Dio. p. 793.

Deorum Ægyptiorum Sunthronus appellatur¹: qui eosdem scilicet honores, cultumque apud gentem istam, ac ceteri eorum Dii, obtinuerat.

At non in Ægypto tantum, sed per totum fere terrarum orbem divinos Antinoo honores tributos esse legimus. Quippe cum Hadrianus Imperii Romani provincias peragraret, Civitates istæ omnes, in quibus commoratus est, inter sese quasi certasse feruntur, quænam Antinoi maxime cultum memoriamque celebrarent; Deorum sibi quæque priorum honores atque insignia ac formam etiam ei tribuentes; quibus eum quidem, in Civitatum istarum nummis, adhuc extantibus, instructum sæpe videmus².

Mantineia autem, ut Pausanias tradit, præter Templum ei dicatum, initia etiam quædam anniversaria, ludosque quinquennales in honorem ejus instituit; domumque præterea in Gymnasio, et fictis, et pictis item ejus imaginibus egregie instruxit; quæ Bacchi potissimum insignibus ornatae erant³.

—ANTINOΩΙ
CTNΘPONΩΙ TΩN
EN AIGYPTΩΙ ΘΕΩN
M. ΟΥΛΠΙΟΣ ΑΠΟΛΛΟΝΙΟΣ
ΠΡΟΦΗΤΗΣ

Gruter. p. 86. 1.

² Vid. Vaillant. Selectior. Numism. Max. Mod. p. 19. it. Buonarrotti Osservaz. sopra alcun. Medaglioni. Tab. 2. p. 25.

³ Pausan. l. 8. c. 9. p. 617.

Tarsus item, Ciliciæ Metropolis, in nummis suis, in honorem Antinoi percussis, Apollinis ei symbola, cum ipso Novi Pythii titulo, attribuit¹. Atque sub Apollinis maxime forma illum a ple-
risque civitatibus, cultum esse liquet. Cui qui-
dem Deo, simulacra Antinoi omnia, quæ mihi
videre contigit, quorumque plurima adhuc re-
stant, et habitu corporis, et facie ipsa quam si-
millima apparent.

At vero insanum hunc Antinoi cultum, ab or-
tu licet tam infami profectum, non Hadriano so-
lum vivente, sed, quod mirandum magis est,
post mortem ejus diu floruisse, atque a Sanctis
Ecclesiæ patribus, gentilibus sæpe exprobatum
esse legimus. *Noctes Antinoi sacræ*, inquit Cle-
mens, *etiam hodie ab hominibus celebrantur: quas*
is, qui cum puero vigilaverat, turpes esse cogno-
vit. Quid mihi eum inter Deos refers, qui stu-
pris honorem istum meruit? Hieronymus etiam
Hegesippum ita querentem inducit; “ Tumu-

¹ Vid. Buonarott. ibid. p. 36. Nam ex omnibus antiquorum Deis, nonnisi hos duos eximia quadam oris venustate, perpetuaque juventute insignitos legimus.

Solis æterna est Phæbo, Bacchoque juvena,

Nam decet intonsus crinis utrumque Deum. Tibul. l. 1. 4.

—— *Tibi enim inconsumpta Juventus,*

Tu puer æternus —— Ov. Met. l. 4. 17. de Baccho.

T los

“ los mortuis, templaque fecerunt, sicut hodie
 “ usque videmus: e quibus est et Antinous, fer-
 “ vus Hadriani Cæsaris, cui et gymnicus agon
 “ exercetur Antinoius, Civitatemque ex ejus no-
 “ mine condidit, et statuit Prophetas in templo¹.
 “ Prudentius denique in cultum ejus ita inve-
 “ hitur.”

*Quid loquar Antinoum cœlesti sede locatum?
 Illum delicias nunc Divi Principis; illum
 Purpureo in gremio spoliatum sorte virili,
 Hadrianique Dei Ganymedem; non cyathos Diis
 Porgere, sed medio recubantem cum Jove ful-
 chro²?*

Figuræ hujus basis opere item antiquo, atque egregio exsculpta est; at vero a Montfauconio dudum, e Museo Cardinalis Gualtieri descripta, ac Deæ Vestæ imagini adjuncta cernitur³. Quam quidem post mortem Cardinalis, a Vestæ Icuncula ista, casu nescio quo, sejunctam atque in Angliam advectam, ipse pretio emendam, atque ad Antinoi nostri effigiem accommodandam cura-

¹ Clem. Alex. Cohort. ad Gent. p. 43. Edit. Oxon. et Hieron. de Viris Illustrib. in Hegefippo. item Euseb. Hist. Eccl. l. 4. c. 8.

² Con. Sym. l. 1. 271.

³ Supplem. Vol. 1. l. 2. c. 5. Tab. 6. p. 38.

vi. At neque Vestæ, uti Montfauconius existimabat, neque ulli omnino simulacro, eam basis olim vicem subiisse constat, sed lucernæ potius seu Candelabri imam partem fuisse; ut ex foramine quodam amplo ac rotundo colligere licet, quod in parte ejus superiore jam vacuum restat, nec nisi ad vasculi cujusdam stipitem truncumve excipiendum, paratum esse apparet¹.

Tripodis autem forma, quam basis nostra gerit, eam ad templorum usum aliquem pertinuisse ostendit; in quibus mensas, arulasque etiam tripodes consecrari cognovimus. Sed et sculptura etiam quiddam notatu dignum præbet. Monstrorum nempe species quædam singularis, neque alias fere visa, ex singulis ejus angulis exsculpta prominet; quæ, cetera quidem, sphingibus plane simillima sunt, nisi quod facies illis foeminea semper seu puellaris, nostris autem, virilis tributa est. At nescio equidem, an Sphinges etiam mares

¹ Fort. Licetus, basim quandam triangularem, insigni sculptura ornatam, neque huic nostræ simillimam exhibet, e qua, columella quædam, cui lucernæ duæ hinc inde appensæ sunt in altum exsurgit: *in apice vero cujusque anguli*, ut Licetus ipse basim describens ait, *Sphinges insident miræ tres; capite barbati Sileni, collo prorsus humano, alis, ventre, caudaque draconis.* Atque ad ejusmodi fortasse Candelabrum lucernamve, basim itidem nostram adjunctam olim fuisse, conjicere licet. Vid. Licet. de Lucern. l. 6. c. 14. p. 667. it. Montfauc. Vol. 5. l. 2. c. 9. Tab. 44.

a Veteribus interdum fingi solerent: quod nonnulli sane, ex Philemonis loco quodam, ab Athenæo citato, indicari crediderunt; ubi homo quidam de Coquo suo, ænigmatice semper loquente, querens, se non Coquum sed Sphingem marem in domum suam introduxisse dicit¹.

Istud tamen utcunque fuerit, ego profecto, ex monstrorum nostrorum alis, mammis, pedibusque leoninis, quæ Sphingibus certe propria sunt, artificem nonnisi Sphingum imagines exhibere voluisse arbitror: quas quidem Veteres istos ante Tempa collocare, atque in Vasculis quoque sacris sæpe insculpere solitos cognovimus; quo res nimirum divinas mysticas esse, atque *ænigmatum involucris a profanis tegendas, significarent*²,

¹ Athen. l. 14. c. 22. p. 659.

² Clem. Alex. Strom. l. 5. p. 664, 671. &c.

T A-

T A B U L A XIII.

B Acchi Imagunculam æneam hic delineatam habemus; de cujus symbolis, muneribusque, cum a scriptoribus antiquis tantopere decantata, atque omnibus cognita sint, plura hoc loco differere, lectori certe fastidiosum esset.

Alteram vero ista Icuncula, Hermarum forma, ex ære ficta, explanatione forsitan aliqua egere videatur; quippe cui nullam omnino similem, vel in libris descriptam, vel in Museis asservatam vidi. Calathus iste seu modius, quem capiti impositum gerit, Serapidis fere proprius habetur; neque alii cuivis Deo, nisi rarissime attributus: facies autem imberbis ac juvenilis, Phœbum potius, Bacchumve, quam Serapim præ se ferre videtur, qui barbatus plerumque, Jovique aut Æsculapio simillimus fingi solet¹. Cum vero Serapim Deorum fere omnium vicem Ægyptiis suis supplivisse, atque Apollinis potissimum, Solisve mune-

¹ Vid. Dei hujus imagines a Montfauconio collectas. Antiqu. Vol. 2. Par. 2. l. 1. c. x. Tab. 4c.—N.B. Inter Deos istos, qui Hermarum interdum forma fingi solebant, Sponius, Hermanubim, exhibuit. Hunc igitur nostrum quidni Hermeserapim appellemus?

ra præstitisse constet¹, haud alienum cenferi potest, ut vultu ille quoque juvenili nonnunquam fingeretur; qualem illum quidem in lucernis veterum, gemmisque anularibus exhibitum animadverti².

At præter calathum, quo Serapis semper instructus est, radiis eum quoque, aureisve, quas vocant, Solis comis, ornatum aliquando videmus³. Atqui figura item nostra diadema seu coronam gestat, punctis quibusdam, sed jam attritis distinctam, quæ radiorum fortasse speciem olim exhibere potuissent: hoc autem utcunque fuerit, at calathus certe non nisi *fœcunditatis atque abundantiae symbolum* esse intelligitur, quam Serapidis præcipue numen per terrarum orbem diffundere credebatur.

Principes Dei, inquit Varro, sunt Cælum et

¹ Alexandria—Serapin atque Ifin cultu pæne attonitæ venerationis observat; omnem tamen illam venerationem Soli se sub illius nomine testatur impendere, vel dum capiti ejus calathum infigunt &c. Macrob. Sat. 1. 20—Serapim multi Æsculapium;—quidam Osirim; plerique Jovem;—plurimi Ditem Patrem. Tacit. Hist. 1. 4. 84. it. Diod. Sic. 1. 1. c. 2.

² Vid. Fort. Licet. De Antiquor. Lucern. 1. 6. c. 13. p. 1178. Vid. it. Montfauc. ib. & Goriæi Dactyloth. Tab. 30.

³ Vid. Montfauc. ibid. et Chifflet. de Gemmis Abraxeis, Tab 26.

*Terra; iidem qui in Ægypto, Serapis et Isis*¹. Serapidis autem cultus Romam nonnisi sero, et postremis Reipublicæ temporibus traductus esse apparet. Quumque Fana ejus nonnulla *privatim intra urbem exstructa esse*, indicatum esset, Senatus ea demoliri, nec nisi extra pomoerium ædificari, jussit²: hinc meretrix quædam apud Catullum homines quosdam lecticarios sibi commodandos petit, qui ad Serapim eam deferrent³: nam ad ædes extra pomoerium positas, iter mulieri sane longinquum fuerit, necesse est. Hæc autem sacra, quum intra urbem rursus grassari, atque aperte celebrari cœpissent, Agrippa urbis Præfectus repressit, et *ne quis in Suburbano etiam, intra quingentos passus, ea perageret, edicto vetuit*⁴. Tiberius denique *ritus hosce Ægyptiacos, una cum Judaicis etiam, penitus compescuisse*⁵ dicitur.

Haftenus quidem Ægyptiorum Deos, Romanis nonnisi invidiosos, suspectosque esse videmus; sed haud magno deinceps temporis intervallo, intra urbem ipsam receptos, Templisque

¹ De Ling. lat. l. 4. Si Dii sunt illi quos colimus, cur non in eodem genere Serapim, Isimque numeremus? — Cic. Nat. D. 3. 19.

² Dio. l. 40. p. 142. E.

³ Catul. Epigr. x.

⁴ Dio. l. 54. p. 525. B.

⁵ Sueton. in Vit. c. 36.

consecratos reperimus. De quorum numero Serapis Vespasiani potissimum auctoritate, Romanis commendatus esse videtur; qui Dei nimirum hujus ope ac monitu, *visum caeco cuidam Alexandriae, pro concione palam restituisse fertur*¹. Atque hinc in filiorum ejus, Titi et Domitiani, nummis, Dei hujus effigiem, perinde ac in anulis antiquorum nonnullis, in sculptum videmus²: ad quem quidem morem Plinius, qui eadem ætate floruit, alludens, *Statuas Ægyptiorum numinum a viris quoque in digitis portari, queritur*³.

Templum ejus in Circo deinde Flaminio positum, atque ab Imperatoribus ornatum⁴, Serapimque ipsum, Dei magni Inviæque nomine invocatum legimus; ut Inscriptiones permultæ, ob beneficia accepta, morbosque sanatos, ei dicatæ testantur⁵. Hunc enim, perinde ac Æsculapium, tanquam Deum Medicum, Salutisque datorem, a Veteribus cultum esse liquet. “ Quid

¹ Suet. in Vespas. c. 7. Cæci hujus, claudique etiam a Vespasiano sanati historiam Tacitus quidem fufius narrat; additque demum; *Utrumque, qui interfuere, nunc quoque memorant, postquam nullum mendacio pretium.* Hist. l. 4. c. 81.

² Mus. Romam. p. 105. it. Gorlæi Daçtyl.

³ l. 33. 3.

⁴ Ifium et Serapium decenter ornavit, &c. Lamprid. de Alexand. Sev. c. 26.

⁵ Vid. Gruter. Inscript. Vol. 1. p. 84. 8: 85. 3, 4, 8.—

“convenit, inquit Cicero, ægros a conjectore
 “somnia potius quam a Medico petere Me-
 “dicinam? An Æsculapius, an Serapis potest
 “præscribere per somnium curationem valetudi-
 “nis, Neptunus gubernantibus non potest¹?”
 Varro etiam, Ciceronis æqualis, (quorum ætate,
 Serapim nondum in honore Romæ constitutum
 diximus) in cultum ejus illudens, hoc distichon
 composuit.

*Hospes quid miras nummo curare Serapim?
 Quid? quasi non curet tantidem Aristoteles².*

Jam vero, quum hæ Deorum Imagines, ex
 ære aut marmore factæ, et numero tere infinitæ,
 e Romanorum veterum suppellectile ad hæc usque
 tempora conservatæ sint; si quærat tandem ali-
 quis, cuinam usui inservierint; et cur simula-
 chra tam exilia tanto olim in numero ac pretio
 fuerint? Ratio fane facilis atque expedita est.
 In singulis nempe ædibus, nobilium præsertim ac
 divitum, Lararium fuit, seu Sacrarium quoddam
 domesticum, minutulis hisce statuis refertum;
 quibus sacra quædam privata aut gentilitia facere,

¹ De Divinat. l. 2. 59.

² In Eumenid. apud Non. Marcell. de Propriet. Serm. c. 7. 105. in
 voce miras, pro miraris.—

thus adolere, cultumque prorsus divinum tribuere solebant. “ Apud Heium Mamertinum, ut
 “ Cicero scribit, sacrarium erat magna cum dignitate a majoribus traditum, perantiquum: in
 “ quo signa pulcherrima quatuor, summo artificio, summa nobilitate---unum Cupidinis e
 “ marmore, Praxitelis; alterum, Herculis egregie factum ex ære, Myronis opus: item ante hosce Deos erant arulæ, quæ sacrarii religionem significare possent. Erant ænea præterea signa duo, non maxima, sed eximia venustate, virginali habitu atque vestitu,---
 “ Canephoræ ipsæ vocabantur---quarum artificem Polycletum esse dicebant---hæc omnia
 “ signa ab Heio de Sacrario Verres abstulit¹. ”

Quinetiam in cubiculis quoque, Deos hosce domesticos, Laresque interdum collocabant; et Cubiculares ideo appellabant. Atque hinc inter domûs Augustæ officia, servos, qui curæ Larum Cubiculi præfuere, commemoratos invenimus²: e qua quidem Deorum classe, “ Nero, ut
 “ Sue-

¹ In Verr. 4. 2.

² Suet. in Domitan. 17. Ad harum autem imaginum cultum et custodiam, Collegium etiam seu sodalitium, Cæsarum temporibus institutum fuisse, Fabrettus docet, quod *Collegium magnum Larum et Imaginum*, in Inscriptionibus antiquis appellatur. [de Colum. Traj. p. 205.]
 in

“ Suetonius ait, Icunculam quandam puellarem,
 “ pro summo numine, trinis in die sacrificiis,
 “ coluit; volebatque credi, se monitione ejus fu-
 “ tura prænoscere¹. Galba quoque simulachrum
 “ Fortunæ æneum, cubitali majus, in parte ædi-
 “ um suarum consecrassè, ac menstruis supplica-
 “ tionibus, et perviligio anniversario coluisse tra-
 “ ditur².” Atqui hæc eadem Fortuna, nonnisi
 ex auro postea ab Imperatoribus, in cubiculis su-
 is consecrata erat; quam Antoninus, jam mori-
 turus, ad M. Aurelium, successorem suum,
 transferri jussit³. Neque hoc tamen a principi-
 bus solummodo, sed a Philosophis quoque facti-
 tatum legimus. Etenim Asclepiades quidam Cy-
 nicus, Juliani Imperatoris amicus, *argenteum*
quoddam Dæ Cælestis figmentum, quocunque ibat,
secum efferre, accensisque cereis in cubiculo vene-
*rari solitus fertur*⁴.

Inter Deos hosce domesticos, defunctorum
 etiam quorundam imagines, qui virtutis, ingenii,

in quarum una, *Signum Libertatis restitutæ*, sub Galba Imperatore,
Imaginum Domus Augustæ Cultoribus, positum dicitur. Boissar. Tom.

5. p. 12.

¹ In Ner. c. 56.

² Suet. in Gallb. c. 4.

³ Vid. Capitoln. in Antonin. P. c. 12. & M. Aurel. c. 7.

⁴ Amm. Marcellin. l. 22. 13.

aut rerum gestarum gloria floruissent, in cubiculis collocari, colique solitas cognovimus. Suetonius, se Augusti *Imagunculam æream Hadriano Imperatori dono dedisse scribit, quam Princeps iste inter cubiculares postea coluit*¹. Vitellius autem, quo Claudium adulando demereretur, *libertorum ejus, Narcissi et Pallantis, imagines inter Lares consecravit*². Sanctus Augustinus, *Marcellinam quandam, Carpocratis Heretici discipulam, imagines Jesu, et Paulli, et Homeri, et Pythagoræ, adorando incensumque ponendo, coluisse dicit*³: neque aliter fere Alexander Severus, in Larario suo, et *Apollonium, et Christum, et Abraham et Orpheum et hujuscemodi Deos habuisse* traditur⁴.

At non domi solummodo, atque in Larariis, Imperatores olim simulacra ista colere, sed in itineribus etiam bellicisque expeditionibus secum efferre solebant. Etenim Herculis *Iduncula* quædam, men-

¹ In Aug. c. 7.

² Suet. in Vitell. c. 2.

³ De Hæresib. § 7.

⁴ Lamprid. in Alex. Sev. c. 29. Item Plinius Junior, de Titinio Capitone; *mirum est, inquit, qua religione, quo studio imagines Brutorum, Cassiorum, Catonum domi, ubi potest, habeat.* [Epist. l. i. 17.] ita quoque Alexander Severus, *Virgilii imaginem cum Ciceronis simulaculo, in secundo Larario habuit, ubi et Achillis et magnorum virorum,* &c. Lamprid. ib. c. 31.

fura haud pedali, Lyssippi opus, a Martiale et Statio celebratur, quod Alexandro magno, et Hannibali et Syllæ deinceps in bellis suis omnibus comes fuisset¹. At Syllam, Apollinis potius Imagunculam auream, Delphis ablatam, in sinu circumtulisse legimus; eamque in præliis suis, militumque in conspectu, *amplecti et orare solitum, ut promissa maturaret*².

Ex hoc igitur simulacrorum usu cultuque, quem jam exposui, haud mirum videri potest, quod tantus eorum numerus, ex urbis antiquæ ruinis erutus, atque ad hæc usque tempora conservatus sit; quum omnes fere et Principum et privatorum domos, tum ornatus, tum religionis potissimum causa, eis refertas esse constet.

¹ — *Non est fama recens, nec nostri gloria cæli
Nobile Lyssippi munus, opusque vides.
Hoc habuit numen Pellæi mensa Tyranni,
Qui cito perdomito victor in orbe jacet.
Hunc puer ad Lybicas juraverat Hannibal aras:
Fusserat hic Syllam ponere regna truce.
Offensus variæ tumidis terroribus aulæ
Privatos gaudet nunc habitare lares.* Mart. Ep. l. 9. 44.
vid. item Stat. Sylv. 4. 6.

² Plutarch. in Vit. p. 471. B. it. Valer. Max. l. 1. c. 2. — J. Cæsar etiam, uti Dio tradit, *Venerem armatam, in anulo insculptam, gestabat, qua quidem, Tessera loco, in maximis præliis uti solebat.* l. 43. p. 235. A.

S E C T. II.

IN Larariis autem istis, ædiumve privatarum facellis, arulæ semper quædam, ut supra dictum est, ante Imagunculas ipsas positæ fuere, in quibus thus odoresque Diis Laribus incendere, dapesve interdum, pro more, apponere solebant. Itaque figuram Tabulæ hujus tertiam, antiquo opere ex ære conflata, ex arularum earum numero fuisse censeo. Basis enim ejus tripes, ad usum aliquem sacrum eam pertinuisse, indicat; vertexque rotundus ac concavus, ad nihil fere aliud, ac thuris pauxillum excipiendum, accommodatus esse apparet. Quod veteres autem, thure aut farre, aut vino, Laribus supplicare, coronasque interdum, festis diebus, offerre solerent, certissimum est.

*O parvi, nostrique Lares, quos thure minuto,
Aut farre, aut tenui soleo exornare corona¹.*

In Museo Etrusco, a Franc. Gorio in lucem edito, figuram quandam tripodem, huic nostræ haud

¹ Juven. Sat. 9. 137. Plautus etiam Larem ita loquentem introducit.

Huic filia una est: ea mihi quotidie

Aut thure, aut vino, aut aliqui semper supplicat;

Dat mihi coronas.

Prolog. in Aulular.

abfi-

abfimilem, descriptam cernimus, quam Vir ille eruditus, atque in rebus hisce versatissimus, Geniorum arulam esse declarat¹: Genios autem istos, haud alios fere, ac Lares Penatesque ab antiquis habitos cognovimus².

Arulae nostrae forma plane perbella est; basisque sculptili opere affabre ornata: cujus quidem ad exemplar, mensarum saepe, fellarum, lectorumque pedes, vel hodie etiam fabricatos videmus. Quippe ex hujusmodi veterum monumentis, ac supellectilis antiquae reliquiis, nostrorum temporum opifices, qui in artibus suis famam ullam nomenque consecuti sunt, operum suorum modulos plerumque sumpsisse cognovimus; laudemque eos maximam semper adeptos esse, qui priscos illos quam diligentissime essent imitati.

¹ Tab. 166. ejusdem etiam formae Arulas in Romanorum Imperatorum nummis saepe insculptas cernere licet.

² Adhaerent ergo singulis, et sub nomine Geniorum aut Penatium domos occupant. His sacraria constituuntur; his quotidie libatur, ut Laribus. Lact. Div. Justit. c. 28. Vid. it. Montfauc. Vol. 1. l. 2. c. 12.

T A B U L A XIV.

PRima Tabulæ hujus figura, Bacchæ cujusdam, seu feminæ in Bacchi sacris initiatæ, imaginem præ se fert. Etenim Bacchus, cum ad Indos armis domandos proficisceretur, multas secum mulieres in exercitu duxisse traditur; quæ lymphatico quodam furore actæ, tripudiis carminibusque gesta ejus celebrabant, ac cultum ei divinum tribuebant. Quamobrem in perpetuam expeditionis istius memoriam, mulieres postea ad Bacchi semper sacra adhibitæ erant: quæ, quia in Orgiis istis, insanientium sese more agitare, ac gesticulari solerent, græco nomine Bacchæ ac Mænades dictæ sunt; velut Deus item ipse, ab earum comitatu, Bacchus¹.

*Ubi capita Mænades vi jaciunt hederigeræ,
Ubi sacra sancta acutis ululatibus agitant².*

Bac-

¹ Diodor. Sic. 1. 4. p. 211, 212. &c. Edit. Han. it. Suid. in voce——

² Catull. de Aty. 64. Hi Bacchantium chori, sive virorum, sive feminarum, Thiasi vocantur.

Instituit Daphnis Thiasos inducere Baccho.

[Virg. Ecl. 5. 30.] hinc Bacchus apud Euripidem

Bacchæ vero nostræ caput corona hederacea redimitum cernimus: Quippe hæc Bacchantium propria erat, ac mitra interdum et diadema a veteribus appellatur; quam Bacchus omnium primus invenisse, et capiti suo imposuisse fertur¹. Qui, ut Diodorus ait, ad repellendos capitis ex nimio potu dolores, *mitra caput cinxit, Regibusque inde diadematis gestandi exemplum dedit*². Sed de Bacchi, et Bacchantium, atque ebriorum fane omnium coronis, frequens admodum apud Poetas mentio occurrit. De Baccho ita Ovidius;

*Bacche racemiferos hedera redimite capillos*³.

Tum de muliere Bacchi sacra celebrante;

*Cur hedera cincta est? hedera est gratissima Baccho*⁴.

Θίασος ἐμὸς, γυναῖκες, αἷς ἐκ βαρβάρων

Εκόμεσαι παρέδρες——

O Thiasè mi, mulieres, quas ex barbaris

Eduxi comites——

in Bacch. v. 56.

Vid. it. Athenæum. l. 8. c. 16. p. 362. F. At vero Thiasos hocce, non Bacchi modo, sed aliorum item Deorum fuisse, neque aliud omnino ac Sodalitium seu Collegium, in Dei alicujus honorem institutum, sodaliumque ipsorum conventum significasse. Vir eruditus Ant. Van Dale demonstravit. Dissert. 9. c. 1.

¹ Plin. Hist. N. l. 16. 4.

² Diodor. Sic. ibid.

³ Fast. 6. 43.

⁴ Ib. 3. 765.

Propertius deinde, de ebris quibuscumlibet.

*Sobrius ad lites: at cum est imposta corona,
Clamabis capiti vina subesse meo¹.*

Cur autem ex hedera potissimum coronæ istæ contextæ fuerint, rationes quasdam physicas a scriptoribus antiquis traditas accepimus; atque ab Athenæo præsertim in hunc sensum. “ Bacchi cultoribus, quorum capita ex nimio potu dolerent, remedio aliquo opus erat. Itaque vinculum sive fertum in eum finem promptissimum reperiiebatur, natura ipsa viam indicante. Nam cum capitis quidam dolore affectus esset, et compressu deinde ejus levatus, tum vinculum doloris istius remedium esse intellexit. Hanc igitur medicinam inter potandum postea adhibentes, corona præcipue hederacea caput revinciebant; quia hedera et magna copia et omni loco spontanea nascitur; neque aspectu sane invenusta, foliisque virentibus ac corymbis frontem opacans, et absque ullo odore incommodo præterea refrigerans². ”

Sed aliam quoque rationem Plutarchus reddit;

¹ Propert. El. l. 4. 2. it. apud Plautum; *Quid, tu, ego video?*
Pf. *Cum corona ebrium Pseudolum tuum.* Pseud. Act. 5. 2.

² Athen. l. 13. c. 5. p. 675. it. Plut. Sympos. 3. p. 647. A.

quippe “ mulieres, inquit, Bacchicis furoribus
 “ correptæ, ad hederam recta feruntur, quam
 “ manibus statim arripientes ac devorantes, dis-
 “ cerpunt; ita ut non fide omnino indigni esse
 “ videantur, qui hederæ spiritum quendam ines-
 “ se dicunt, qui insaniam furoremque excitat,
 “ mentesque hominum labefacit, et absque vini
 “ ope, ebrietate ac delectatione quadam eos po-
 “ tissimum afficit, qui ad concitationes ejusmodi
 “ fanaticas natura procliviores sint¹.” Hæc
 Plutarchi sententia, a Plinio item confirmatur,
 qui *hederæ succum, largius potum, mentem tur-*
bare, et caput purgare, nervisque nocere, scri-
 bit². Atque ob hanc fortasse causam *hederam,*
inter doctarum præmia frontium recensitam, Po-
 etisque præsertim pro corona datam legimus³:
 propter inebriandi scilicet, sive enthufiasmum

¹ Plutarch. Quæst. Rom. ad Fin.

² Lib. 24. c. x.

³ Hor. Od. l. i. i. i. Cælius item ^{Aræ}Valerianus, Medicus antiquus,
 artis suæ experientia, ut credere licet, edoctus, hanc eandem vim He-
 deræ attribuit; *eamque cum bibitur, mentis errorem inducere,* declarat.

N.B. Hoc autem omne, quod de hederæ vi inebriante hoc loco
 dictum est, a familiari meo multis, mihi nominibus carissimo, Gulielmo
 Heberden M. D. Collegii Div. Johan. apud Cantabrigienses socio, ac-
 cepti. Qui ad Artis Medicæ scientiam, qua quidem egregie præstat, lit-
 teras eas omnes reconditiores, atque ea humanitatis studia adjunxit, quæ
 hominem ingenuum ornare, suisque jucundum reddere queant.

quendam excitandi potestatem, quam, perinde ac laurus, habuisse reperta est.

Bacchi vero sacra, tam apud Græcos, quam Romanos, noctu plerumque celebrari solebant; ut Bacchus ipse apud Euripidem declarat.

Νύκτωρ τὰ πολλὰ. σεμνότητ' ἔχει σκότος.

Noctu plerumque: tenebræ reverentiam creant.

Cui Pentheus respondet,

Τῷτ' εἰς γυναῖκας δόλιόν ἐστὶ καὶ σαθρόν.

Hoc mulieribus insidiosum est ac turpe¹.

Quod quidem Romæ olim verum esse comper-
tum est: nam cum Consulibus indicatum esset,
Orgia ista nocturna nonnisi stupris flagitiisque in-
quinari, ac *corruptelarum omnium*, ut Livius ait,
officinam esse; non modo ex urbe, sed ex Italia
etiam omni exterminata fuerunt². Quæ tamen,
labante rursus disciplina, paucis post annis revo-
cata, atque a mulieribus palam celebrata inveni-
mus. At vero, ex ingenti Icuncularum harum
numero, quæ, bacchantium habitu, usque ad hæc
tempora conservata sunt, eas ad viventium simi-
litudinem fictas esse, germanasque matronarum

¹ Euripid. Bacch. v. 486.

² Liv. l. 39. x.

quarun-

quarundem, quæ Bacchi sese sacris addixerant, imagines fuisse, verisimile videtur.

At illud denique haud silentio prætereundum; Bacchæ nimirum nostræ imaginem *oculos argenteos* habere: quod tamen in aliis sæpe Imagunculis inveniri; neque ex argento tantum, sed e crystallo, gemmisque item pretiosis, oculos effici solere, harum rerum periti confirmant¹. Plinius, *Leonem marmoreum* in Insula Cypro extitisse ait, *cui oculi ex smaragdis radiantibus inditi essent*². Et Pausanias Minervæ simulachrum commemorat, *cujus oculi cærulei erant*³.

Hanc oculos conficiendi artem, opifices quidam proprii, atque a sculptoribus diversi, exercuisse videntur: de quorum grege M. Rapium, in Inscriptione quadam antiqua celebratum legimus.

M. RAPILIVS. SERAPIO. HIC

AB. ARA. MARMOR.

OCVLOS. REPOSVIT. STATVIS.

QVOAD. VIXIT. BENE⁴.

¹ Offervaz. Istoric. Sopr. Alcan. Medaglioni. Da Fil. Buonarroti. Pr. xii.

² Lib. 37. 5.

³ Lib. 1. 14.

⁴ Spon. Miscell. Sect. 6. p. 232. it. Inscript. Antiqu. Etrur. Vol. 1. p. 406.

Atque hinc ex Icunculis hisce, nonnullæ oculis penitus destitutæ, foraminibus jam vacuis relictis, reperiuntur; quibus oculi scilicet vel ob vetustatem delapsi, vel ob pretium abrepti essent. At in nostra imagine, nil nisi album oculi argenteum fuisse apparet, cujus in medio foramen adhuc concavum restat, in quod gemma olim aliqua pupillæ loco inserta fuisset. Ex quo intelligere possumus, quantum artifices isti veteres operum suorum laudem ex oculorum acie pendere existimaverint, quantamque ideo in iis fingendis curam atque industriam posuerint.

S E C T. II.

Figura secunda, Gladiatoris effigiem æneam nobis ostendit, sed ex quo Gladiatorum genere aut factione, haud facile dici potest. Nam etiam si multæ hujusmodi figuræ in libris descriptæ ac pervulgatæ sint, attamen nudæ plerumque, neque armis ullis, quibus factiones istæ maxime distinguebantur, instructæ apparent. Nudos eos quidem depugnare solitos, ab antiquis traditum est. *Homo, inquit Seneca, sacra res, jam per ludum jocumque occiditur: et quem erudiri ad inferenda accipiendaque vulnera nefas erat, is jam nudus*

*nudus inermisque producitur, satisque spectaculi in homine mors est*¹.

Gladiatoris autem nostri caput vel galeæ specie quadam, vel pileo potius, libertatis symbolo, tectum est. Etenim galea, quam Gladiatorum plerisque communem esse scimus, non caput modo, sed faciem quoque penitus obtegisse videtur.

— — — *Nec Myrmillonis in armis,
Nec Clypeo Gracchum pugnantem aut falce supina,
Nec galea faciem abscondit*² — — —

Bonannius, qui duas quoque Gladiatorum figuras, ex ære fictas edidit, omnes ejusdemmodi Icunculas, Marti seu Herculi, ob victoriam aliquam partam, libertatemve concessam, ex voto donatas esse arbitratur³. Atque in hunc igitur finem Icunculam item nostram, effectam olim esse judicemus: neque enim ratio ulla probabilior inveniri facile poterit, quamobrem tantum earum numerum vel hodie extantem reperiamus. Ad quem quidem figuras istas consecrandi morem Tertullianus quasi alludere videtur, cum melio-

¹ Sen. Epist. 95. vid. item Ep. 7.

² Juven. S. 8. 200. vid. item. Fabrett. Column. Trajan. c. 8. p. 258, 259. ubi Batonis, Gladiatoris galeam videre licet, et duos Genios pileum libertatis, victori cuidam Circensi deferentes.

³ Museum. Kircher. p. 70.

rem *Homicidam*, laudem suam consecratione pensare, scribit¹.

S E C T III.

A Liæ duæ Icunculæ restant, mihi tamen haud ita cognitæ, ut quidquam de eis certi statuere audeam. At quoniam in argumento prorsus conjecturali versamur, alteram, cujus capiti æneo antiqui operis, thorax e marmore recens accommodatur, Germanici fortasse effigiem; alteram autem æneam, ex oris habitu, comarumque ornatu, vel Ægyptii alicujus, vel Etrusci potius Herois simulachrum esse conjicerem.

¹ De Resurrection. Carn: p. 390.

T A-

T A B U L A XV.

INstrumenta hujusmodi ænea, qualia in hac et sequenti Tabula delineata damus, ansis longiusculis, et sculptili opere ornata, quorumque exemplaria, in rerum antiquarum collectionibus, vel hodie etiam bene multa reperiuntur, ab eruditorum plerisque Pateræ vocantur¹. At vero Pateram, nihil aliud ac poculi genus quoddam fuisse, perspicuum est; cujus quidem usus tam in conviviis, quam in sacrificiis, a scriptoribus fere omnibus celebratur. “ In poculis, inquit Var-
 “ ro, erant pateræ, eo quod pateant, latine ita
 “ dictæ. Hisce etiam nunc in publico convivio,
 “ antiquitatis retinendæ causa, cum magistri fi-
 “ unt, potio circumfertur; et in sacrificando,
 “ hoc poculo magistratus dat Deo vinum².”
 Macrobius item, “ Pateram, uti nomen ipsum

¹ Vid. Causei Musæ. Rom. Fabrett. Inscript. p. 538, 542. Cabinet de S. Genev. p. 20, &c.

² De ling. lat. l. 4. Cicero a Thucydide traditum scribit, Themistoclem, cum taurum immolavisset, excepisse sanguinem patera, et eo poto mortuum concidisse. [in Brut. 43. Ed. Lamb.] Isidorus item, Pateræ inquit sunt dictæ, vel quod in ipsis potare solemus, vel quod patentes sunt, dispanfis labris. Origin. l. 20. 5.

Y

“ indicio

“ indicio est, poculum planum ac patens esse,
 “ dicit¹.”

*Hic regina gravem gemmis auroque poposcit
 Implevitque mero pateram*

Ille impiger hausit

Spumantem pateram et pleno se proluit auro².

Ex his, aliisque veterum testimoniis apparet, pateras, Vascula quædam concava et capacia fuisse, quibus vinum vel in conviviiis largiter bibere, vel in sacrificiis Diis libare, vel in cornua victimæ fundere, vel sanguinem ejus excipere solerent; ad quæ quidem munera, has nostras figuras, ob superficiem planam atque æquabilem, inhabiles omnino atque inutiles esse, vel primo intuitu declarare licet. At vero germanam paterarum effigiem, in sculpturis numismatibusque antiquis, in quibus sacrificium aliquod solenne describitur, in sacrificantis usque manu cernimus; rotundam scilicet, et concavam, neque ansa ulla aut manubrio instructam³.

¹ Saturn. I. 5. 21.

² Virg. Æn. I. 732.

Supponunt alii cultros tepidumque cruorem

Excipiunt pateris

ibid.

³ Vid. Column. Trajan. Tab. 67, 74, 78. it. Du Choul. Relig. Vet. Rom. p. 96, 135, &c.

Itaque Begerus Causeum, ceterosque rerum antiquarum interpretes, jure reprehendit, qui figuras ejusmodi planas atque ansatas, paterarum nomine appellant; quas ille quidem, Isidori auctoritate, Apophoretas vocat; quibus poma seu bellaria quælibet in conviviiis, coenantibus dari solita, contendit¹. At hæc eadem instrumenta, Vir doctus Bonannius patellas vocat²; quibus epulas nimirum Diis Laribus apponere consueverunt.

*Et libate dapes; ut grati pignus honoris
Nutriat incinctos missa patella Lares³.*

Hinc Varro a Nonio citatus, *Quocirca, inquit, oportet bonum civem legibus parere, et Deos colere, atque in patellam dare μισθὸν ἡέτας, paullulum carnis⁴*. De his autem patellis, quod Diis appositum esset, comedere, tanquam hominis summe impii indicium a Cicerone commemoratur; *atqui reperiemus, inquit, asotos, primum ita non religiosos, ut edant de patella⁵*.

¹ Thesaur. Brandeb. Vol. 3. p. 424. ² Muse. Kircher. p. 12. Tab. 5.

³ Ovid. Fastor. l. 2. 633.

Fert missos Vestæ pura patella cibos.

ibid. l. 6. v. 310.

⁴ Non. Marcell. c. 15. 6. Hinc Dii Lares, Patellarii dicti. Plaut. Cist. 2. 1. 46.

⁵ De Finib. 2. 22.

Sed patellas item istas, perinde ac pateras, concavas fuisse, atque a nostris propterea diversas, certissimum est: quippe quæ oleribus obsoniisque interdum coquendis, atque in mensam etiam ponendis inservisse dicuntur.

*Nec modica cœnare times olus omne patella*¹.

Montfauconius igitur, in rebus antiquis omnium sane versatissimus, de instrumentorum nostrorum usu ac nomine, nihil omnino statui posse putat, donec e veterum monumentis, quiddam nondum visum eruatur, quod lucem aliquam majorem ad hanc litem dirimendam præbeat².

At quocunque demum nomine hæc vascula appellanda sint, hoc saltem ex eorum forma perspicuum videtur, ea videlicet nonnisi ad aridum aliquid, vel in sacrificando Diis, vel in cœnando convivis, offerendum, inventa atque adhibita esse.

Quod vero ad res potissimum divinas olim pertinuissent, ex figuris in eis insculptis, conjicere

¹ Hor. Epist. l. 1. 5. v. 2.

Quamvis lata gerat patella Rhombum

Rhombus latior est tamen patella.

Mart. Epig. 13. 81.

Plinius item pulmentarium in patellis decoctum commemorat. [Hist. N. l. 13. 8. ad fin.] Atque apud Varronem legimus, multifariam in patellis coquere cæpe. in Fragm. p. 71.

² Antiqu. Vol. 2. l. 3. c. 5. §. 4.

licet; quæ Deorum fere fabellas, imaginesque eas exhibent, quibus vascula potissimum sacra ornari solita accepimus. “ Apud Siculos, inquit “ Cicero, ante Verrem Prætorem, domus erat “ nulla paullo locupletior, qua in domo hæc “ non essent, etiamsi præterea nihil esset argenti: patella grandis cum sigillis ac simulachris “ Deorum; patera, qua mulieres ad res divinas “ uterentur; Thuribulum: hæc autem omnia “ antiquo opere et summo artificio facta¹.” Jam ex hoc loco, *Pateræ istæ, quibus mulieres uterentur*, a reliquis omnibus, ad communem usum adhibitis, distingui videntur: neque alienum sane existimari potest, genus quoddam paterarum ornatus, leviusque mulierum præcipue usui dictum fuisse; e quibus vini modo pauxillulum fundere, ad libationes rite faciendas sufficeret: et si talis paterarum distinctio, a nemine, quod sciam, memorata, revera tamen extitisse inveniretur, conjicerem sane, instrumenta hæc nostra de paterarum earum classe fuisse, quæ foeminarum propriæ haberentur. Nam etiamsi nulla eorum figura vel in marmoribus vel numismatibus unquam visa sit, in quibus sacrificium aliquod a vi-

¹ In Verr. lib. 4. 21.

ris celebratum exprimitur; in Priapi tamen sacrificio supra memorato, atque a mulieribus confecto, vasculi speciem quandam, his nostris haud abfimilem, mulieris cujusdam in manu cernimus, quæ de Sacerdotum numero esse apparet¹. Atqui hoc tanquam incertum penitus, nec nisi conjectura quadam extemporali fultum, aliis diligentius investigandum relinquo.

S E C T. II.

IN hac patera, mulieris Cygno infidentis effigies insculpta est; quæ dextra collum avis amplectitur, sinistra speculum orbiculare tenet: quod ad Ledæ certe historiolum, a Poetis fere omnibus decantatum, referendum arbitror. De qua quidem fabella, Helena, Ledæ filia, ad Paridem ita scribens, ab Ovidio inducitur.

*Dat mihi Leda Jovem Cygno decepta parentem,
Quæ falsam gremio credula fovit avem².*

¹ Vid. Boissard. Vol. 1. par. 2. it. Montfauc. Vol. 1. par. 2. lib. 1. c. 28. Tab. 83. 9.

² Ovid. Epist. Helen. ad Parid. v. 55.

Ledam autem ipsam, in speculo sese contemplantem, ac forma oris eximia, qua Jovem ipsum subegerat, quasi exultantem videmus¹.

*Seu pendent nivea pulli cervice capilli,
Leda fuit nigra conspicienda coma².*

² Id. Amor. l. 2. El. 4. v. 41.

T A B U L A XVI.

Figuræ in hac patera insculptæ, et vetustate, et vasculi ipsius effractione quadam, ita mutilatæ ac pæne oblitteratæ sunt, ut haud jam dignosci aut describi facile queant. Tres tamen hominum vel Deorum potius imagines cernimus; quarum duæ, ora sibi mutuo obversæ, atque eodem plane gestu, altero nimirum pede in terram, altero supra amphoram posito, inter sese quasi colloquentes finguntur. Hisce duabus imaginibus, tertia item media interjecta est, figura scilicet muliebris sedens, cujus ima tantum pars jam restat, reliqua penitus deleta: hanc vero Minervam esse conjicio, ex clypei specie quadam ei adjuncta, quæ os Gorgonis præ se ferre videtur. Atque in aliis etiam hujusmodi pateris, Heroum interdum Deorumque figuras, hac eadem positura, inter sese colloquentes animadverti¹.

Sculpturæ denique genus præstantiamque quod attinet: illa quidem, in his nostris, perinde ac

¹ Vid. Montfauc. Antiqu. Vol. 2. l. 3. c. 5. it. Caufæi Mus. Roman. p. 84. Tab. 20. &c.

in omnibus, quæ vidi, ejusdemmodi instrumentis, nonnisi levi admodum opere, in summa æris superficie exarata est; ubi omnis artificis cura in eo posita apparet, ut lineæ modo extremæ rerum ipsarum formam aliquam rudem, ac similitudinem præ se ferrent.

TABULA XVII.

HAstæ antiquæ spiculum sive cuspidem æneam in hac Tabula descriptam cernimus, una cum instrumentis duobus fabrilibus, ex ære pariter conflatis: quæ primo quidem aspectu antiquissima certe, nec nisi eorum temporum fuisse diceremus, quibus ferrum vel nondum cognitum, vel, quod magis mirum est, nonnisi raro usurpatum; quibusque Romanorum etiam gladii, quales illi quidem ex urbis veteris ruinis jam sæpe effossi dicuntur, ex ære quoque conflati erant.

Nam prior æris erat quam ferri cognitus usus¹.

At vero Ennius, vel priscis istis Reipublicæ seculis, enses, hastas, atque arma fere omnia, ferrea fuisse testatur.

Hastati spargunt hastas, fit ferreus imber².

Tum Clypei resonant et ferri stridet acumen³.

Lucretius quoque eam ipsam ferri indurandi artem, qua vel hodie utimur, tanquam communem atque omnibus cognitam, commemorat.

¹ Lucret. 5. 1286. ² Vid. Enn. Fragmen. p. 81. Edit. Amstel. 1707.

³ Ib. p. 95. vid. it. p. 80, 50, 56, &c.

Humor aquæ porro ferrum condurat ab igni.¹

Atque hac demum arte inventa, enses ferreos in æneorum locum successisse, atque instrumenta omnia, quibus ex ære antea usi essent, abjecta, et cum ferreis commutata esse declarat.

*Inde minutatim processit ferreus ensis,
Versaque in opprobrium species est falcis ahenæ,
Et ferro cæpere solum proscindere terræ².*

Virgilius item, et enses, et hastas quoque ferreas plurimis locis memorat.---

*Bina manu lato crispans hastilia ferro³.
Haud secus instructi ferro, quam si aspera Martis
Pugna vocet⁴—*

Vitruvius denique, qui Augusti ætate floruisse dicitur, *Machinam istam bellicam, quæ aries dicitur, rostrum de ferro duro, perinde ac naves etiam longas, habuisse*, scribit⁵. Quod ab ipsis arietum, naviumque rostris, adhuc extantibus, quorum nonnulla ipse vidi, confirmatur.

Cum ferri igitur usus temporibus istis cognitus ac familiaris fuisse appareat, illud profecto

¹ l. 6. 968.

² l. 5. 1292.

³ Æn. 12. 165.

⁴ Ib. 124.

⁵ Lib. x. c. 21. vid. etiam Amm. Marcell. l. 23. c. 4.

mirum videtur, quod ad armorum eorum fabricam, quorum vis virtusque omnis ex metalli duritie, mucronisque subtilitate pendent, æs tamen adhiberetur: nam ita sese rem habuisse, hæc nostra instrumenta, atque alia ejusdem generis permulta, in libris passim descripta, demonstrant: quæ quidem omnia post ferrum inventum ex ære fabricata esse, promiscuumque diu cum ferro ipso usum obtinuisse, certissimum est. Virgilius enim, quem de ferro, tanquam pugnæ ac Marti proprio, loquentem modo induximus, hastas tamen, ensesque ac proras etiam navium, æratas vocat.

*Æratæque micant peltæ, micat æreus ensis*¹.

*Quot prius æratæ steterant ad littora proræ*².

Attamen hujusmodi omnia, commentatorum plerosque tanquam poetice dicta, interpretari scio, et æs, vocem metallis omnibus communem esse, nec nisi de ferro in istis locis intelligi debere, contendunt³. Sed *gladii ipsi ænei, hastarumque et sagittarum cuspides ex ære quoque conflatæ*, quarum ingens plane numerus ex urbis antiquæ ru-

¹ Æn. 7. 743.

² ib. 9. 122. it. 463.

³ Vid. Notas Lud. de la Cerda in Virg. Æn. x. 482. it. Fabrett. Col. Traj. 109.

deribus ad hanc usque ætatem conservatus est, interpretationem istam prorsus refellunt¹, promiscuumque æris ac ferri usum per multa secula durasse confirmant. Quæ quidem utraque a Cicerone, tanquam belli instrumenta, et Marti propria, commemorantur².

Plutarchus, Aristotele auctore, tradit, *vulnera illa, quæ spiculis gladii æneis infliguntur, minorem efficere dolorem, faciliusque sanari posse quam quæ ferreis; propterea quod æs virtutem quandam medicinalem in se habeat, quam in vulnere ipso statim deponit*³. Si ob hanc igitur rationem, vanam licet ac futilem, veteres istos, humanitatis sensu commotos, arma ænea usur-

¹ Vid. Montfauc. Antiqu. Vol. 4. l. 2. c. 7.

² Jam æs atque ferrum, duelli instrumenta non fani. Leg 2. 18.

³ Plut. Sympof. 3. c. ult. De hac vulnerum medicina ab æris rubigine petenda, celebris quædam fabella, a Poetis fere omnibus decantata, apud antiquos ferebatur. Telephus enim, Mysiæ rex, cum ab Achille graviter vulneratus esset, nec remedium ullum invenire posset, ab Oraculo hoc responsum accepit, *ut ab eo, a quo vulnus accepit, sanaretur*. Ab Achille igitur opem petiit, qui hastæ ejus rubiginem, qua eum feriisset, ad vulnus adhibens, illud statim sanavit.

Ego Telephon hasta

Pugnantem domui, victum orantemque refeci.

Ov. Met. 13. 171.

Mysus et Hæmonia juvenis qua cuspide vulnus

Senferat, hac ipsa cuspide sensit opem.

Propert. 2. 1.

Et sic, inquit Plinius, Telephum proditur sanasse Achilles, sive id ærea sive ferrea cuspide fecit. Ita certe depingitur eam decutiens gladio.

Hist. N. 34. 15.

passē arbitraremur; cur fabrorum tamen sculptorumque instrumenta ex ære etiam fecerint, mihi sane permirum, nec ullo modo explicabile videtur.

De Hastæ nostræ ætate, aut ubinam demum terrarum reperta fuerit, nihil equidem habeo, quod liquet. Sin conjecturis indulgere liceat, cum præacutam eam, usuque simul rubigine attritam videmus, haud scio, an in camporum eorum aliquo, ubi de Romæ ipsius fato decertatum esset, Pharsalico nimirum, Mutinensi, aut Philippico, inventam esse dicamus; secundum celebre istud Virgilii vaticinium;

*Scilicet et tempus veniet, quo finibus illis
Agricola, incurvo terram molitus aratro,
Exesa inveniet scabra rubigine pila¹.*

S E C T. II.

Figuræ secundæ, aliam item consimilem, ac plane parem, a Comite Mascardo Veronensi, descriptam observavi; quam auctor iste nobilis, jaculi seu sagittæ, qualis e catapulta olim emitti solet, cuspidem fuisse dicit². Mont-

¹ Georg. 1. 493.

² Vid. Museo Di Ludov. Moscardo. p. 305.
fauconius

fauconius autem, qui tres quatuorve ejusdem generis ac formæ e diversis museis protulit, eas nonnisi sculptorum instrumenta esse declarat, quibus scilicet, ad lapides in formas quaslibet fingendos, utebantur¹.

S E C T. III.

Figura tertia sculptoris certe instrumentum fuit; ac celebrioris fortasse cujusdam, quatenus ex instrumenti ipsius ornatu, ac sculptili opere, conjectare liceat. Mucronem ejus, rubiginē paullulum deterfa, auri penitus nitorem exæquare reperii: Plinius nempe, “ æs auro quondam argentoque confusum esse dicit, ac tria ejus genera recenset: Candidum, argento nitore quam proxime accedens, in quo illa mixtura prævaluit: alterum, in quo auri fulva natura: tertium, in quo æqualis omnium temperies fuit². ” Strabo etiam lapidem commemorat, “ qui combustus in ferrum transit: et in camino deinde cum terra quadam excoctus pseudargyrum stillat: cui ubi æs additum est, temperamentum fit, quod nonnulli orichalchum vocant³: ” quod orichalchum vero istud auri

¹ Montfauc. Antiqu. Vol. 3. l. 5. c. 1. Tab. 60. ² Hist. N. 34. 2.

³ L. 13. p. 908. Edit. Amstel. 1707.

plane:

plane pulchritudinem exæquaverit, neque alterum fere ab altero dignosci potuerit, ex Cicerone intelligimus, qui de hac ipsa re quæstionem instituit, *siquis aurum vendens orichalcum se putet vendere, indicetne ei vir bonus, aurum illud esse? an emat denario quod sit mille denarium*¹. Quamobrem ex orichalcho fortasse, seu temperatura istiusmodi aliqua, instrumentum nostrum conflatum esse puto.

¹ Cicer. Offic. l. 3. 23. Isidorus de Aurichalco loquens, *fit autem, inquit, ex ære et igne multo, ac medicamentis perducitur ad aureum colorem: nomenque ex lingua Latina et Græca compositum dicit*. [l. 16. c. 19.] sed errare prorsus videtur, nam Orichalcum ab antiquis scriptum, atque a Græco penitus fonte derivatum esse, constat. [vid. Festum in voce et Fabri notas. it. Plinii Hist. Nat. 34. 2.] Atqui ex his veterum testimoniis colligere licet, istud æris temperamentum, quod jam auri plane nitorem exæquat, quodque Pinchbackii, Opificis Londinensis, nomine celebratum est, non horum temporum inventum esse, sed antiquis in usu communi fuisse.

T A-

T A B U L A XVIII.

JAM vero nummorum, quos omnium primos a Romanis ex ære signatos accepimus, feriem quandam hic descriptam damus. Quorum quidem plerosque Romæ dudum ipse collegeram, nonnullos autem, ibi quoque repertos, a viro mihi amicissimo, et cum ingenii acumine, tum literis omnibus politioribus ornatissimo, Daniele Wray, S. R. S. dono accepi.

Æris signandi originem, a scriptoribus fere omnibus ad fabulas, Janumque referri invenio. Athenæus a Dracone Corcyræo memoriæ proditum scribit, “ Janum e Græcia in Italiam migrasse, montemque ibi juxta Tyberim occupasse, Janiculum postea ab eo dictum : ac inter alia, in vitæ humanæ commodum, ab eo excogitata, coronas et rates, et navigia invenisse ; omniumque primum, nummos præfertim æneos signasse ; in cujus beneficii memoriam, multas deinde Græciæ, Italiæ, ac Siciliæ urbes, in nummis suis, ex altera parte Janum bicipitem, ex altera, ratem vel
A a “ navem,

“navem, vel coronam insculpsisse’.” Alii vero rem paullo aliter tradunt; “Saturnum scilicet, “a Jove filio expulsum, ad Janum confugisse; “qui eum benigne admodum excepit, atque in “regni societatem admisit; et quo adventus “ejus memoriam in posteros propagaret, æra, “ex altera parte, capitis sui, ex altera navis effigie signavit².”

¹ Deipnos. l. 15. c. 13. p. 692. Quod vero ab Athæneo hoc loco de nummis istis traditur, a Siciliæ ac Magnæ Græciæ nummis antiquis, adhuc extantibus, plane confirmatur; in quibus, ex altera parte, Jani bicipitis, ex altera, coronæ vel navis sæpe effigiem videmus. Vid. Sicil. de Phil. Parut. p. 142, 143.

² Macrobian. Sat. 1.7. p. 217. Lactant. Div. Instit. c. 13. Plut. Quæst. Rom. 274.

Atque hanc quidem famam ad Ovidii certe ætatem mansisse, constat; qui Janum de hac ipsa re secum colloquentem, et quærenti sibi, cur in nummis hisce, Imago biceps, navisque insculptæ fuerint, rem ita exponentem inducit,

Multa quidem didici. Sed cur navalis in ære

Altera signata est, altera forma biceps?

Noscere me duplici posses in imagine, dixit,

Ni vetus ipsa dies extenuaret opus.

Causa ratis superest. Thuscum rate venit in amnem,

Ante pererrato Falcifer orbe Deus.

Hac ego Saturnum memini tellure receptum,

Cælitibus regnis ab Jove pulsus erat.

Inde diu genti mansit Saturnia nomen,

Dicta quoque est Latium terra, latente Deo.

At bona posteritas puppim servavit in ære,

Hospitis adventum testificata Dei.

Atqui hæc profecto de Jano Rege, apud priſcos eos fama conſtans ferebatur; eum videlicet in Etruria diu ac feliciter regnaſſe, atque ob multa deinde beneficia, in hominum genus collata, omnium mortalium primum, in Deorum numerum relatum eſſe.

*Publica quem primum vota preceſque vocant*¹.

Forma autem ejus biceps nihil aliud denotare videtur, ac circumſpectionem iſtam et ſollertiam, quæ ex præteritorum memoria, futurorumque prudentia oritur; quamque Homerus, ſeni cuiusvis cauto ac provido attribuit, *ὅς ἅμα πρόσω καὶ ὀπίσσω λεύσσει*. Qui a fronte pariter atque a tergo proſpicit².

At vero Romæ quiſnam æra primus ſignaverit, haud ſatis compertum habemus. Suidas, Tranquilli auctoritate, ad Numam rem deferret; atque æs ita ſignatum, de nomine ejus, nummum vocari ait, quum ante id tempus, coriorum tantum ſegmenta, aut teſtas, nummorum loco ad-

Mart. Epig. l. x. 28. Principem in ſacrificando Janum eſſe voluerunt. Cic. Nat. Deor. 2. 27.

² Iliad. 3. 109. Quali etiam prudentia Plinius, Mauricum fuiſſe dicit, multis experimentis eruditum, et qui futura poſſet, ex præteritis providere. Epist. l. 1. 5.

hibuissent¹. Plinius autem, quem jam omnes fere sequuntur, *Servium Tullium æs primum signasse scribit*, quo rudi antea usi essent, signatum vero *nota pecudum esse*, unde pecunia appellata². Attamen hac pecudum nota, quam boum oviumve effigiem esse dicit³, nonnisi majorum ponderum nummos signatos fuisse cenſeo; eos nimirum, quos cum mercibus istis commutare possent, quibuscum boves antea, ovesve commutare solebant. Æris enim lamina duarum librarum, as dupondius vel dupondium vocabatur; trium librarum, Treſſis; quatuor, Quadrupſſis; et sic usque ad Centupſſim, seu centum asſium pondus, quem nummorum æneorum maximum fuisse, ex Varrone discimus⁴. De hac autem nummorum classe, duos omnino Quadrupſſes, bovis effigie signatos, vel in curiosorum Museis asservatos, vel in libris descriptos vidi⁵. In asse vero librari, ejusve partibus, quorum plurima adhuc exemplaria restant, nullam unquam bovis ovive effigiem, unica tantum excepta, insculptam animadverti⁶.

¹ Suid. in voce Assarion.

² Hist. Nat. 33. 3.

³ Ibid. 18. 3.

⁴ Quo majus æris vocabulum non est. De ling. lat. 1. 4.

⁵ Vid. Montfauc. Antiqu. Vol. 3. par. 1. c. 9. Tab. 27.

⁶ Vid. Cabin. S. Genev. Paris. a Molineto edit.

S E C T.

SECT. I.

Primus iste nummus, germana Assis libralis imago est: ejus prorsus generis, quod Romæ olim, vel a Numa, vel Servio Rege, omnium primum signatum esse liquet. Ex quo idem illud, quod ab aliis Italiæ ac Siciliæ civitatibus factum esse, supra memoravimus, Reges quoque Romanos fecisse, Janique memoriam in nummis suis celebrasse, videmus. Cujus forma biceps ex altera Assis nostri parte, ex altera, Mercurii caput signatum est: quem quidem Deum, tanquam lucri auctorem, commerciique præsidem, priscos istos invocasse cognovimus.

*Te quicumque suas profitetur vendere merces,
Thure dato, tribuas ut sibi lucra, rogat^r.*

Istud vero, five falx, seu quodvis aliud instru-

^r Ovid. Fast. 5. 671.

— grates habeo —

Simul Mercurio, qui me in mercimoniis

Fuvit, lucrisque quadruplicavit rem meam.

Plut. Stîch. 3. 1.

Inscriptio item antiqua extat apud Gruterum. p. 55. 1.

MERCVRIO. NEGOTIATORI

SACRVM.

NVMISIVS ALBINVS

EX VOTO.

mentum

mentum fuerit, quod juxta Mercurii caput exsculptum prominet, nihil aliud esse a viris doctis putatur, ac nota quædam, qua æris signandi artifices, officinam quisque suam, nam quatuor Romæ institutæ dicuntur, pro arbitrio distinguere consueverunt.

Aſsem antiquorum libralem, uncias æris duodecim, et pondere et pretio exæquasse, notissimum est: cujus partes primariæ, in communi maxime usu tritæ, sæpiusque idcirco a scriptoribus memoratæ, hæ sunt; Semissis, five pars dimidia, sex unciarum; Triens, seu pars tertia, quatuor unciarum; Quadrans, seu pars quarta, trium unciarum; Sextans, seu pars sexta duarum unciarum; Uncia denique five Stips uncialis, pars duodecima. Quorum quidem nummorum omnium, sextante tantum excepto, exemplaria jam perpulchra quædam lectori contemplanda damus.

S E C T II.

S Ecundus nummus, semissis est, ut littera, S, nota ejusdem propria, utrinque insculpta indicat. Ex altera parte, capite senili, laureato, vel Jovis Capitolini, vel Servii fortasse Regis, æris signandi auctoris; ex altera, navis effigie signatur.

S E C T.

S E C T. III.

Tertius item, Semissis est, sed rubigine haud parum attritus, et cui littera, S, vetustate jam fere evanuit. Hic autem Pegasi effigie utrinque signatus est: cujus quidem ratio haud explicatu facilis videtur, ni cum Begero, Pegasum, tanquam Corinthi symbolum, ad Tarquinii Prisci, Corintho oriundi, originem celebrandam, a Servio ejus successore et privigno adhibitum censeamus¹. Quippe Pegasum in Syracusarum item nummis; quæ Corinthi colonia fuit, persæpe signatum cernimus; perinde ac in Familiarum etiam Romanarum nonnullis, in quibus litteræ, COR, interdum inscriptæ, eos ad Corinthum respectum aliquem habere, et vel ab Achaia Prætoris, vel alio quovis magistratu, Corinthi cum imperio degente, percussos esse, indicant².

¹ Vid. Thesaur. Brandeb. Vol. 3. p. 80.

² Vid. Sicil. di Phil. Paruta, descritt. con Medagl. p. 48. &c. it. Morell. Thesaur. in Famil. Bellia et Cæcilia. Tab. 2. Numm. A. iv. B. c.

S E C T. IV.

Quartus, Triens est; tertia pars Assis, quatuor uncias complectens, totidemque punctis notatus. Nam singulæ Assis partes istiusmodi punctis, unciarum numerum denotantibus, inter sese distingui solebant. Hic autem Triens, ex utraque parte, capitis equini effigie signatur; quod quidem signum, in aliis quoque Romanorum nummis nonnunquam animadverti; a priscis istis idcirco fortasse adhibitum, ut bellicam eam virtutem, animumque ferocem indicarent, quibus populus Romanus omnes gentes superaturus esset: ob quam etiam causam, urbis ipsius fundator, Romulus, equos ad bellum aluisse, ludosque equestres instituisse traditur¹.

*Hac Quirinus
Martis equis Acheronta fugit².*

Atque hinc equum, tanquam Marti dicatum, ac

¹ Equiria, ludi, quos Romulus Marti instituit, per equorum cursum. Fests. it. Ovid. Fast. 2. 859.

² Hor. Od. 1. 3. 3.

bello utilem, et bellatoris etiam nomine a Poetis latinis celebratum legimus.

*Bello armantur equi, bellum hæc armenta minantur*¹.

S E C T. V.

Quintus, Quadrantem, seu quartam assis partem exhibet, trium unciarum nummum, tribusque ideo punctis notatum: is autem manu aperta, fidei videlicet, in mercibus nummisque permutandis, symbolo, ex utraque parte signatus est.

S E C T. VI.

Sextus, stips uncialis, five uncia est, assis libralis pars duodecima; unico puncto notatus: atque ex altera parte, vasculi cujusdam sacrificialis, ex altera, litui auguralis effigie signatus.

¹ Virg. Æn. 3. 540.

Post bellator equus, positus insignibus, Ætbon.—ib. xi. 89.

Vid. it. Georgic. 3. 84. Lucret. 2. 660. Stat. Thebaid. 2. 66.

S E C T. VII.

SEptimus item, stips uncialis esse videtur, ex utraque parte securis, opinor, ac clavæ specie quadam insignitus.

Quod hi autem nummi, affem, ut supra dixi libralem, partesque ejus revera exhibeant, ex ponderibus eorum inter se collatis, perspicuum est. As enim antiquus duodecim uncias continebat, quæ quidem uncia ejusdem plane momenti erant, ac istæ, quas Gallico nomine, Averdupois vocamus, atque ad merces varias ponderandas hodie adhibemus. Uncia enim vetus Romana ex granis quadringentis et triginta octo constabat, hanc scilicet nostram, grani tantum unius dimidio, exsuperans¹. Hæc vero æra, quum figuris, e superficie eminentibus, ac majori idcirco attritui obnoxiiis, signata sint, haud parvam fane, post tot elapsa secula, ponderis antiqui diminutionem subiisse reperiuntur; nec majorem tamen, quam quæ ex annorum bis mille vetustate et rubigine expectari facile poterat: nam quædam eorum, par-

¹ Vid. Hooper on Ancient Meas. p. 10, 14. it. Arbuthn. Tab. 7. Note 1.

tem solummodo octavam, alia sextam, alia autem quartam, pro variis, quos subierant, casibus, amisisse videbimus.

Unc. Gran.

As noster jam continet	- -	10	10
Semissis	- - -	4	366
Semissis alter	- -	4	239
Triens. o o o o	-	3	283
Quadrans. o o o	-	2	179
Stips Uncialis. o	- o	347	
Stips altera	- -	o	327

Hæc profecto Æra, monumentorum omnium, quæ a priscis Romanis ad nos pervenerunt, vetustissima esse censeo: cujus rei indicium hoc mihi certissimum videtur, quod non typo aliquo impressa aut percussa, sed ex ære fuso conflata sint; atque eis certe seculis, quibus æris feriendi ars nondum inventa erat¹.

B b 2

At

¹ Omnes item Tuscorum veterum nummi ænei, quos hodie extare cognovimus, quosque cum in Dempsteri Etruria Regali. [Vol. 1. p. 350 et Append. 38.] tum in Gorii Museo Etrusco [p. 425. Tab. 196.] delineatos videmus, ex ære fuso conflati sunt: atque hoc ipsum Gorius inter Etruscorum Romanorumque nummos discrimen statuit, quod Etruscorum semper fusi, Romanorum impressi fuerint. [ibid. Vol. 2. p. 421.] at vero nullum istiusmodi discrimen, aut scriptorum aut monumentorum veterum auctoritate confirmatum reperio: Romanosque præsertim, in nummis signandis, hanc æris fundendi rationem per multa secula secutos esse, nec ante bellum fortasse Punicum, feriendi

At vero ante bellum Punicum primum, signata ea omnia fuisse necesse est: quippe eo bello, ut Plinius ait, “ cum impensis Respublica non
 “ sufficeret, pondus æris imminutum, constitu-
 “ tumque, ut asses Sextantario pondere feriren-
 “ tur; ita quinque partes factæ lucri, dissolu-
 “ tumque æs alienum. Nota æris fuit, ex al-
 “ tera parte Janus Geminus, ex altera rostrum
 “ navis; in Triente vero et Quadrante rates---
 “ postea Annibale urgente, Q. Fabio maximo
 “ Dictatore, asses unciales facti——ita respub-
 “ lica dimidium lucrata est——mox lege Papi-
 “ riana, semiunciales asses facti¹.” Ex quo
 Plinii testimonio, tres assis Romani diminutio-
 nes, diversis temporibus publice constitutas, in-
 telligimus; quibus as scilicet a pondere librali,
 primum ad sextam, deinde ad duodecimam,
 endi artem invenisse, ex asse nostro librali, aliisque permultis adhuc ex-
 tantibus, probabile est.

Sed alias quasdam discriminis notas inter nummos istos a Phil. Buonarotti constitutas animadverti; qui caput istud bifrons, quo signatos eos sæpe videmus, in *nummis* Etruscis, *juvenile et imberbe ac pileo teetum*, in Romanis contra, *barbatum ac nudum* semper inveniri, dicit. [Vid. Addend. ad Dempst. Etrur. Reg. p. 38.] At hæc quoque distinctio nequaquam vera esse videtur; nam hac ratione, assem nostrum libralem et Etruscum et Romanum simul dicamus necesse erit; Etruscum, quia capite bifronte, imberbi ac juvenili; Romanum, quia nudo nec pileato signatus est.

¹ Plin. Hist. Nat. l. 33. 3.

tum ad vicesimam quartam ejus partem redactus est. Hoc autem interea lectori memoria tenendum, assen istum, utcunque pondere imminutum, in duodecim tamen partes æquales, atque idem usque pretium obtinentes, quæ unciae vocabantur, divisum semper fuisse.

T A B U L A XIX.

UT Aſſis modo libralis, partiumque ejus figuras, in Tabula ſuperiore exhibui, ita Aſſis jam imminuti, membrorumque ejus, germana quædam monumenta, in hac Tabula deſcribere progredior; quæ quidem omnia, ob æris feriendi artem, hoc temporis intervallo, ut videtur, inventam, non fuſa amplius aut conflata, ſed impreſſa aut percuſſa eſſe apparent.

S E C T. I.

Primus igitur nummus aſſem, ad ſextantis five duarum unciarum pondus, imminutum indicat; quem eodem plane modo ſignatum cernimus, quo Plinius aſſes ejus generis ſignatos eſſe memorat, ex altera parte, Jano Gemino, ex altera, roſtro navis. Infra navem vox, ROMA, at litteris jam fere evaneſcentibus, legitur: ſupra vero, Deæ Victoriæ effigies, lauream coronam manu geſtans, ad navem quaſi coronandam, advolare videtur; ob victoriam fortaffe celebrem iſtam Duilianam, quæ primo Punico bello,

bello, quo hic ipse nummus signatus fuit, contra Pænos parta est. Notam vero istam, seu litteram, I, quæ supra capita, navimque utrinque exsculpta est, tanquam signum assis proprium, ab eruditis intelligi reperio.

S E C T. II.

SEcundus, assis sextantarii pars dimidia, sive semissis est, littera, S, utrinque notatus; atque ex altera parte, capite, corona laurea redimito, ex altera, rostro navis, signatus. Infra navem VOX, ROMA, at vetustate jam fere oblitterata, inscripta est.

S E C T. III.

TErtius, assis ejusdem pars tertia, sive triens est, quatuor punctis notatus; cujus ex altera parte, Romæ caput galeatum, atque eleganter exsculptum; ex altera, rotæ species quædam cernitur; intra singulos cujus radios singulæ litteræ inscriptæ apparent, artificis fortasse nomen, quasi operis præstantia superbi, olim indicantes; sed nimium jam attritæ, quam ut dignosci facile queant. Atqui eandem etiam

rotæ figuram, in Tuscorum antiquorum nummis, unde Romani, hanc ipsam æris signandi artem accepisse dicuntur, interdum animadverti¹; et quum signa istiusmodi omnia symbolicum quiddam continere, a plerisque existimari video, haud scio, an hac rotæ imagine, volubilem nummorum conditionem, citumque de manu in manum transitum significari, censendum sit.

S E C T IV.

Quartus, assis ejusdem pars quarta, five quadrans est, tribus punctis notatus: cujus ex altera parte, Herculis juvenis caput, pelle leonina tectum; ex altera rostrum navis exsculptum est; ac supra navem VOX ROMA. Herculis autem caput clavamque in nummis hisce haud raro signari cernimus: quem quidem Deum, tanquam *Furum latronumque* propulsatorem, a pecuniosis præcipue invocari, ac *domuum conservatorem*, *magnumque Custodem* appellari²;

¹ Vid. Dempst. Etrur. Regal. Vol. 1. p. 350.

² Vid. Gruter. Inscript. p. 45. x. it. p. 134. &c.

eidemque

eidemque divites idcirco bonorum fuorum decumas vovere solitos, legimus¹.

*Hæc vænisse jam opus est, quantum potest,
Uti decumam partem Herculi polluceam².*

Jam nummorum item horum pondera, cum assis Sextantarii, partiumque ejus descriptione satis apte congruunt, nisi quod Quadrans pondus ejus legitimum aliquantulum exsuperet: atque hoc idem Montfauconius, se in hoc nummorum genere persæpe invenisse declarat³. Quippe in nummis istiusmodi feriendis, si æris percussi aliquid, quod accidere nonnunquam necesse erat, ultra modum pondusque nummi proprium forte adhæfisset, illud tamen opifices, in re tantilli pretii, negligendum omnino arbitrarentur.

	Unc.	Gran.
As noster Sextantarius jam continet	I	348
Semissis	- - - o	342
Triens	oooo - - o	264
Quadrans	ooo o	248

Sed assẽm deinde ad unciale item pondus imminutum esse, a Plinio supra traditum legi-

¹ Διὰ τὴ τῷ Ἡρακλεῖ πολλοὶ τῶν πλεσίων ἐδεκάτευον τὰς ὑσίας. Plut. Quæst. Rom.

² Plaut. Stich. Ac. 1. Sc. 3. 80.

³ Supplem. Vol. 3. l. 4. c. 7.

mus: cuius quoque imminutionis exemplaria pariter quædam hic delineata proferuntur.

S E C T. V.

Quintus enim nummus, assen, ni fallor, uncialem præ se fert. Quippe nota ista, I, quæ assis propria habetur, utrinque notatus, atque ex altera parte, Jani bicipitis, ex altera, navis effigie, una cum voce, ROMA, subscripta, signatus est.

S E C T. VI.

Sextus, assis ejusdem pars dimidia, sive Semissis est, littera, S, utrinque notatus; atque ex altera parte, capite senili laureato, ex altera rostro navis insignitus: supra navem vero littera, T, et vasculi quoque cujusdam species, artificis scilicet nota, vel tabernæ ejus signum, exsculpta cernitur¹.

S E C T.

¹ Romæ enim olim, perinde ac in urbibus hodie nostris, Opifices, ac mercium quarumlibet venditores, tabernas suas, pro cujusque arbitrio, tabulis pictis seu imaginibus, quas signa vocamus, distinguere consueverunt. Hinc Galli cujusdam effigiem deformem atque immanem, in C. Marii Scuto Cimbrico pictam, et Tabernæ cuidam in Foro Romano

S E C T. VII.

Septimus, assis hujus pars tertia, five Triens est, quatuor punctis utrinque notatus, atque ex altera parte, Romæ galeatæ capite, ex altera, rostro navis signatus; cui vox, ROMA, etiam supra navem inscripta est.

S E C T. VIII.

Octavus, assis ejusdem pars sexta, five sextans est: ex altera parte, Mercurii capite, ex altera, rostro navis signatus¹.

Atque horum item nummorum momenta inter sese satis apte conveniunt, nisi quod As modum ei præscriptum nonnihil excedere reperitur.

mano appositam legimus: de quo celebris Crassi Oratoris jocus memoriae proditur. [Cic. de Orat. l. 2.] *Tabernæ erant circa Forum ac Scutum illud, signi gratia positum.* Quintil. l. 6. c. 3.

² Hunc Sextantem, nummulum eundem esse puto, quem Varro Sextulam vocat, ærisque signati partem minimam declarat. [De Ling. Lat. l. 4. vers. fin.] Haud mirum igitur, quod Montfauconius assis hujus *stipitem uncialem*, five partem duodecimam in Museo suo desiderari ait: quia nullam omnino partem, Sextante minorem, signatam unquam fuisse, ex hoc Varronis loco intelligimus.

Vid. Montfauc. Supplem. Vol. 3. l. 4. c. 7. §. 3.

	Unc.	Gran.
As enim hic uncialis continet	I	83
Semissis S -	o	220
Triens o o o o -	o	165
Sextans - -	o	87

Tertiam istam assis imminutionem quod attinet, qua ad pondus demum semiunciale, Papiriana lege, redactus fuit, ea quidem a C. Papirio Carbone Tribuno plebis, A. U. 563, facta putatur. Hujus autem assis, haud ullas omnino partes, præter Semissem ac Trientem percussas esse arbitror.

S E C T IX.

DE nummis autem nostris, nonus iste, qui nullis punctis notatus, Janique bicipitis, et navis effigie signatus est, As Semiuncialis esse videtur: quippe semunciae fere pondus adhuc habere reperitur; grana videlicet 194.

Sed litteris eum etiam quibusdam insculptum cernimus, Q. TITI. quæ magistratus, opinor, cujus jussu percussus erat, nomen indicant. Nam eadem plane litteræ, in Familiæ Titiae nummo quodam consimili, insculptæ apparent; quibus apis item effigies, de nostro ære jam detrita, adjuncta

juncta est; qua quidem Havercampius, nummorum istorum interpres doctissimus, significari putat, Q. istum Titium, quem tribunum plebis fuisse ait, eloquentiæ laude floruisse, atque ex disertorum eorum numero fuisse, quorum sermo melle dulcius fluere dicitur¹.

At vero alias præterea assis antiqui imminutiones factas olim fuisse, a nemine licet scriptorum veterum memoratas, Montfauconius declarat; idque ex monumentis ipsis, Assiumque partibus adhuc extantibus, quæ cum trium earum imminutionum nulla omnino conciliari possunt, demonstrari contendit². Atque hoc profecto verisimile admodum censendum est; istiusmodi videlicet imminutiones non ita præcipites fuisse, sed gradibus potius lentioribus processisse, quam ut prima penitus vice, duodecim uncia ad duas redigerentur: idque sane a nostris item nummis duobus confirmari videtur.

S E C T X.

NUmmus enim decimus, quatuor punctis notatus, Triens sine dubio esse apparet;

¹ Vid. Thesaur. Morell. in Fam. Titia. Numm. iv.

² Montfauc. Suppl. Vol. 3. l. 4. c. 6. §. 2.

ex altera parte Romæ galeatæ, ex altera, Herculis, Centaurum clava ferientis, imagine signatus: eum autem assis olim semilibralis, seu sex unciarum, Trientem fuisse, necesse est, propterea quod unciam adhuc unam, et grana item 365 pondere exæquet.

S E C T. XI.

NUmmus denique undecimus, unico puncto notatus, atque ex altera parte Romæ galeatæ capite, ex altera, rostro navis signatus, assis certe ejusdem pars duodecima, five Stips uncialis est, quippe quæ Semuncia fere, seu granorum 215 jam pondus habet.

Præter has autem Assis antiqui partes, quas in Tabulis his expressas videmus; aliæ præterea quinque, atque omnes quidem semisse majores, a scriptoribus sæpe memorantur; Deunx, Decunx, Dodrans, Bes, Septunx: quæ tamen omnes, non nummi totidem signati, sed fictitii tantum erant, seu summæ potius nummorum diversæ, quæ in pecunia numeranda, ex unciis aliquot vel de Assē demptis vel semissi additis conficiebantur. “ Septunx, inquit Varro, a septem et
“ uncia conclusum: reliqua a diminutione; ut a
“ duo-

“ duodecim, una dempta uncia, Deunx ; demp-
 “ to Sextante, Decunx ; dempto Triente, Do-
 “ drans ; dempto Triente, Bes, ut olim Des¹. ”

Infra semissem quoque nummus adhuc unus restat, Quincunx scilicet, cujus nulla in his Tabulis figura datur. An is autem inter nummos signatos revera censendus sit, mihi sane haud perspicuum est. Montfauconius, se unicum modo ejus exemplar vidisse declarat, quinque punctis notatum². At vero, quanquam de viri sanctissimi pariter ac doctissimi fide, nullo modo derogare velim, tamen cum puncta ista ita confuse interdum atque obscure expressa animadverti, ut haud facile dignosci possent ; cumque nemo eorum quispiam, qui nummos ejusmodi ediderunt, Quincuncis omnino figuram exhibuerit³, horum certe alterum verum esse oportet, Quincuncem videlicet aut nunquam signatum fuisse, aut si fuerit, in defuetudinem postea abiisse ; neque de nummo idcirco signato jam intelligendum esse, sed perinde ac nostræ monetæ quinque denarios, de nummi tantum

¹ De Ling. Lat. I. 4. vers. fin.

² Supplem. Vol. 3. l. 4. c. 7. §. 3.

³ Vid. Cabin. de Sainte Genev. p. 45. &c. it. Dempst. Etrur. Rég. gal. V. 1. p. 350.

fictitii nomine, ex uncia de semisse dempta, vel Trienti addita, confecti; neque aliter equidem Horatius de eo interpretandus videtur.

*Romani pueri longis rationibus assem
Discunt in partes centum diducere. Dicat
Filius Albini, si de Quincunce remota est
Uncia, quid superet. Poteras dixisse Triens. Eu!
Rem poteris servare tuam. redit uncia, quid
fit?
Semis.—¹*

Jam in ærum nostrorum plerisque ea ipsa signa impressa cernimus, quæ Plinius Aſsi, partibusque ejus tanquam propria attribuit; Jani videlicet bicipitis, ac navis ratifve imagines². Præter hæc autem ærum signa legitima ac propria, alia interdum diverſi prorsus generis animadvertere licet, quæ a magistratibus, quibus æris signandi munus commissum erat, pro arbitrio plerumque posita esse videntur³. Etenim
in

¹ De Art. Poet. 325.

² Hinc Festus Quadrantem, ratitum dictum esse scribit.

³ Post Reges Urbe pulsos, Æris signandi potestatem penes consules fuisse, haud dubium est; hi tamen, cum rebus gravioribus distenti essent, reliquis, opinor, magistratibus munus istud committere solebant. Temporis autem progressu, magistratum quendam proprium, qui

in Familiarum Romanarum nummis, asses hocce, item ac singulas eorum partes, signis sibi propriis notatos, et una cum percussoris nomine, symbolis etiam quibusdam ad familiam ejus pertinentibus, signatos sæpissime videmus¹: ex quo quidem signorum in his nummis varietatem maxima ex parte derivatam arbitror. Quod Janus autem Geminus et Navis, signa semper æris legitima ac præcipua fuerint, ex puerorum lusu quodam, ut Macrobius scribit, demonstratur: nam æs, inquit ille, *ita signatum fuisse, hodie intelligitur ex aleæ lusu; cum pueri denarios in sublime jactantes, Capita aut Naviam, lusu teste vetustatis, exclamant*².

qui huic rei præfesset, constitutum invenimus; tres videlicet cives, quos Triumviros seu Treviros monetales appellabant. Hos Ciceronis ætate extitisse, ex joco quodam ejus in nomen illud illudentis, apparet. [Vid. Epist. Fam. l. 7. 13. it. de Leg. 3. 3.] Pitiscus, ex Fastorum Consularium auctoritate, eos ante bellum Punicum creatos esse contendit. Vid. Lexic. in Voce——

¹ Vid. Thesaurum Morell. ubi horum nummorum exempla in Familiis saltem antiquioribus satis multa exhibentur.

² Macrobi. Sat. 1. c. 7. Navia, ratis erat ex unico ligno exsculpta. Fest. Atqui hunc eundem aleæ lusum, a Romanis, ut videtur, derivatum, apud pueros item nostros in usu adhuc esse videmus; qui nummos æneos in aerem jactantes, Capita aut Feminam, exclamant, sponcione interim facta, utrum eorum ad terram superius sit casurum.

Priscis Reipublicæ temporibus, post Reges statim exactos, nonnisi modicam admodum æris signati copiam Romæ inventam esse, multasque propterea civium, bobus ovibusve solvi solitas, traditur¹. Legibus vero tunc cautum erat, ne multa gravissima duos boves, et triginta oves excederet; utque bos Centussibus, Ovis Decussibus æstimeretur. Fannius deinde Consul, A. U. 592. legem sumptuariam tulit, ut in festis solennioribus, Centussis, in aliis quibusdam, Trecussis, reliquis autem diebus, Decussis tantum, seu deni Asses in singulas cenas infumerentur². His igitur seculis, ob æris signati inopiam, assen haud parvi pretii fuisse liquet: sed postquam argentum aurumque deinde signari, atque in urbe sensim abundare cœperint, tum æris pretium imminui, assenque demum, tanquam vilem prorsus, nec sine contemptu quidem memoratum, legimus; ita ut qui summam rei aliqujus vilitatem significare vellent, se assen daturos, negarent³.

¹ Plutar. in Vit. Poplic. p. 103.

² Vid. Dionys. Hal. it. A. Gell. l. 2. 24. it. Macrob. Sat. 2. 13.

³ Cic. Orat. pr. Quinctio. 5. As enim quarta fere parte minus, quam denarius noster, pretio valuisse putatur.

— — — *Cum deerit egenti*
*As laquei pretium*¹. —
 — — — *Mersa rate Naufragus assem*
*Dum rogat*². —

At vero Quadrans, seu quarta assis pars, balneatoribus semper, tanquam propria eorum merces, vel more vel lege constituta erat; quam plebecula nimirum pro balneorum publicorum usu solvere solebat. Hinc Quadrante lavari; idem fere apud auctores veteres significat, ac balneo uti³. Quippe apud populum sub sole calido degentem, neque linteis omnino ullis, sed lana prorsus vestitum, cum balnea certe, et ad munditiam et ad valetudinem etiam necessaria erant, prudenter admodum provisum esse videtur, ut eorum usus omnibus promiscue, et pretio sane quam minimo permissus esset.

¹ Hor. Sat. l. 2. 2. 99.

² Juv. 14. 301.

³ — — — *Dum tu Quadrante lavatum*

Rex ibis — —

Hor. Sat. l. 3. 137.

Cedere Silvano porcum Quadrante lavari. Juv. Sat. 6. 446.

(212)
T A B U L A XX.

PRima Tabulæ hujus figura ponderis antiquorum libralis effigiem satis pulchram, ex ære conflata, exhibet; quæ litteris græcis in hunc modum signata est; Λ.Α. Quarum quidem primæ duæ, Λ, ponderis ipsius nomen, Litram, indicant; Α, vero unam Litram denotat. Hujusmodi pondera, ex ære facta, et publice signata, in templis, ærariis, macellisque urbis, ad communem civium usum asservari solebant, ut ex monumentis, inscriptionibusque antiquis apparet¹. Pondus hoc nostrum, ob materiæ duritiem, superficiemque glabram et æquabilem, nonnisi parvulum quiddam de gravitate pristina amisisse reperio: nam uncias adhuc undecim et paullo plus dimidia, continet; parte nimirum ejus haud vicesima quarta absumpta: quod eruditorum eorum sententiam plane confirmat, qui libræ veteris uncias, ut supra dictum est, easdem esse contendunt, ac nostras istas, quas Averdupois hodie vocamus².

¹ Vid. Fabrett. Inscript. p. 524. &c.

² Vid. Hooper on Ancient Measures, p. 10, 15. Arbuthnot. Tab. 7. Note. 1. vid. item, Operis hujus p. 194 Not. 3.

At

At vero omnes, qui de ponderibus his antiquis scripserunt, ac momenta eorum accurate definire conati sunt, magnam in eis sane varietatem et discrepantiam se invenisse dicunt, ita ut in singulis non modo Italiae, sed urbis etiam ipsius regionibus, diversa eorum genera in usu fuisse existiment, quæ ad modulum aliquem certum legitimumque a magistratibus haud redigi potuerunt: quorum quidem pleraque, quæ hodie manent, a mensura fere usitata deficere, quædam tamen contra, eandem exsuperare reperiuntur¹. Atque hæc ponderum antiquorum discrepantia, nummorum item æneorum, qui ad ponderum rationes semper accommodari solent, varietates eas supra indicatas explicare poterit.

S E C T II.

PONDERA ea minora, quorum seriem quandam proximo loco descriptam videmus, nonnisi unciam veterem ejusque partes aliquas exhibent. Ex variis autem eorum momentis perspicere licet; uncias hæc, prout in locis diversis reperta, aut ad usus diversos adhibitæ essent, et magnitudine plerumque et pondere a se invicem discrepasse. Me-

¹ Vid. Hoop. ib. p. 173.

dici Romæ degentes, unciam Atticam usurpasse dicuntur, quæ Romana gravior erat, atque ex granis circiter quingentis constabat¹. Quamobrem de ponderum horum minutorum figuris, primam et maximam, unciam istiusmodi Atticam esse puto; haud viginti jam grana de pondere justo desiderantem.

Secunda Figura, uncia Romana est, de pondere tamen antiquo parvulum quiddam diminuta.

Tertia item, uncia est, ut notæ istæ argenteæ in superficiem ejus insertæ, indicant: quarum altera, ⚭, unciæ propria esse, altera vero, A, unam, ut dixi, denotare, putatur². Hæc autem uncia, vel vetustate attrita, vel pondere potius minori, quam par erat, ab initio conflata, jam quartam unciæ Romanæ partem, et amplius aliquanto desiderare reperitur.

Quarta, tribus punctis distincta, Drachma Attica est, octava unciæ Atticæ pars, quæ medicis præcipue in usu fuit, et tres scrupulos, tribus istis punctis indicatos, continebat³.

Quinta, duobus punctis notata, duos unciæ ejusdem scrupulos denotat.

¹ Vid. Hoop. ibid. p. 56.

² Vid. Le Cabin. de S. Genev. p. 63. Tab. 18. Fig. 1, 5.

³ *Drachma Attica (fere enim Attica observatione Medici utuntur) denarii argentei habet pondus.* Plin. l. 21. 34.

Δραχμή τὸ ὄγδοον τῆς ἐγκίας. Hesych. in Δραχ.

Reliquæ duæ, quæ restant, forma plana atque orbiculari, Unciam item Romanam, et Semunciam indicant; ut ex notis, momentisque eorum apparet. Nota enim ista $\Gamma\theta$, quam in aliis quoque ponderibus animadverti, Unciam, Græce scriptam, $\omicron\upsilon\sigma\upsilon\acute{\iota}\alpha\nu$, denotat¹. Quid autem notulæ istæ, in figura Semunciali insculptæ, significant, haud dictu facile est. Crucis sane forma, eam Imperatorum Christianorum temporibus confectam², momentumque ejus, semunciam esse, ostendit; quæ grana tantum quatuordecim de pondere antiquo amisit.

	Unc.	Gran.
Litra igitur nostra, seu Libra } jam continet	11	222
Prima Uncia -	1	46
Secunda - - -	o	424
Tertia - - -	o	321
Drachma - - -	o	55
Duo Scrupuli -	o	42
Uncia plana - -	o	407
Semuncia - -	o	205

¹ Vid. Le Cabin. ib. Fig. 11.

² Ibid. —

S E C T. III.

Figura tertia, Aquilæ effigiem æneam, basi quoque æneæ insistentem, præ se fert. Hujusmodi autem Imagunculas, ex auro, argento, aut ære interdum deaurato fictas, signa militum Romanorum præcipua et nobilissima fuisse, notissimum est: quæ hastis nimirum longiusculis impositæ, singulis legionibus, tanquam propria earum insignia, singulæ tributæ erant: quem quidem alitum regem, Josephus, Legionibus Romanis, quasi *imperii symbolum, omenque victoriae*, præfuisse scribit¹.

Præter Aquilas autem istas Legionarias, cohortes item singulæ, ac manipuli signa sibi propria habuerunt, quæ ex rerum variarum formis, alia super aliam congestis, atque hastæ pariter impositis, constabant. In his, Imperatorum imagines pictæ, et in clypeis singulis inclusæ, principem fere locum obtinebant; quibus Aquila quoque deaurata, et clypeo inclusa, desuper plerumque adjuncta erat; ita ut ex triplici aut quadruplici clypeorum ordine, una cum Aquila superimposita, hæc signa in nummis, sculpturisque

¹ De Bell. Jud. 1. 3. c. 6. Edit. Haverc.

antiquis in altum persæpe exstructa reperiantur¹.

Hæ vero Aquilæ et magnitudine et pondere perexiguo fuerint, necesse est, propterea quod hi omnes clypeorum ordines, imaginumque, ut vocantur, suggestus², a signifero facile, idque vel una, ut videtur, manu, portari possent: ut ex signiferorum ipsorum figuris, in columnis antiquis incisis, colligere licet³. At vero Legionarias etiam Aquilas, quæ vel singulæ portabantur, hac nostra figura haud majores multo fuisse, ex Floro discimus, qui insignem eam Variani exercitus cladem, qua tres legiones perierant, commemorans, “signa, inquit, et Aquilas duas adhuc
“barbari possident; tertiam signifer, priusquam
“in hostium manus veniret, avulsit,mersamque
“intra baltei sui latebras gerens, in cruenta palude sic latuit⁴.” Quippe perexiguam Aquilam istam fuisse, fatendum est, qui in baltei militaris latebris occultari commode poterat.

Hæc signa militaria, sacrata semper habita esse, Aquilasque præsertim, fulminis ministras, divinis plane honoribus coli solitas, accepimus. Tacitus eas quidem, *propria legionum numina*, appel-

¹ Vid. Colum. Trajan. p. 7, 16, 29, 77, &c.

² Tertull. Apol. c. 16.

³ Vid. Column. ib. p. 77. &c.

⁴ Lib. 4. c. 12.

lat¹. *Religio tota castrensis*, inquit Tertullianus, *signa veneratur, signa jurat, signa omnibus Deis præponit*². Itaque hac religione commotus, *Parthorum Rex, Artabanus, Aquilas et signa Romana, Caesarumque imagines adoravisse*, traditur³. Atque hinc in signis istis, facella quædam parvula et fastigiata, Aquilis, ad divinitatem earum indicandam imposita, atque in nummis interdum antiquis expressa videmus⁴.

Attamen non in castris modo ac militiæ, sed domi etiam Aquilas hæc in istiusmodi facellis collocatas, et cultas esse legimus: de quo quidem genere, *Aquila ista argentea fuit, cui Catilina sacrarium domi constituisse, cultumque divinum tribuisse* dicitur⁵. Atque hanc igitur Aquilæ nostræ Icunculam, quæ basi, in arulæ plane modum conformatæ, ad vota quasi excipienda, infistit, ex Aquilis istis sacratis fuisse conjicio, quæ vel in signis militaribus portari, vel domi etiam consecrari, ac numinum instar in Larariis coli solebant.

¹ Annal. 1. 39.

² Tertull. ibid.

³ Sueton. in Calig. c. 14. 5.

⁴ Vid. Patin. in Numm. Constantini et Filior. it. Stewech. in Vegetium. c. 6.

⁵ Cicer. in Catil. Orat 1. 9. 2. 6.

S E C T IV.

Figura quarta, Gutti antiqui, ex ære confecti, effigiem ostendit; vasculi scilicet, ad olea, unguenta, ac liquida quævis pretiosa conservanda, atque ut nomen indicat, guttatim fundenda, inventi. Ufus autem ejus in balneis præcipue vigeat: ubi lautiores quique, cum lavati jam, strigilibusque absterfi essent, tum oleo, seu unguento aliquo nobili, ex his vasculis guttatim effuso, inungi solebant.

—*Domus interea secura patellas
Jam lavat et bucca foculum excitat et sonat unctis
Strigilibus, et pleno componit lintea Gutto*¹.

Præterea ad sacros item ritus, Guttos adhibitos esse, a Plinio indicatur; qui *M. Curium jurasse*, scribit, *se ex hostium præda nihil attigisse, præter Guttum faginum, quo sacrificaret*². Quippe in prisca illa urbis paupertate, nonnisi Guttis ligneis aut fictilibus, vel principes civitatis libamina sua ad Deorum aras ferre solitos, constat.

At vero vasculorum eorundem figuras, in monumentis arulisque sepulchralibus sæpissime in-

¹ Juven. S. 3. 261.

² Lib. 16. 38.

sculptas, reperimus¹: quod quidem Guttos item hosce ad sepulchrorum sacra pertinuisse, atque ad unguenta pretiosa et odorifera in mortuorum cineres fundenda, adhibita fuisse, ostendit.

S E C T. V.

Hæc Pedis ænei figura, de donariorum eorum numero fuisse videtur, quæ ex voto Deorum alicui suscepto, ac beneficio inde accepto, tanquam grati animi pignus, in Templo ejus suspendi solebant. Hanc enim apud omnes fere gentes opinionem invaluisse accepimus, Deos nimirum donis maxime placandos esse.

*Munera, crede mihi, placant hominesque Deosque;
Placatur donis Jupiter ipse datis².*

Quamobrem omnes istæ membrorum humanorum imagines, quæ vel fictiles vel ex metallis conflatae, e Templorum veterum ruinis sæpe effossæ atque ad hunc diem conservatae sunt³, ex hac superstitione originem duxisse videntur; ne-

¹ Vid. Boissard. Par. 3. p. 46, 61, 65, 68, &c.

² Ov. de Art. Amand. 3. 653.

³ Vid. Montfauc. Antiqu. Vol. 2. l. 4. c. iv. &c. it. Muse. Kircher. Class. 2. p. 61. it. Thomassin. de Donar. &c.

que aliud omnino esse, ac dona istiusmodi, quæ, ob membra ista morbo aut dolore aliquo levata, Deorum alicui ex voto dicata fuissent.

Hujusmodi vero donariis, etiamsi Æsculapii potissimum templa, ut supra dixi, referta fuerint, quæ *remediorum salutarium mercedem, ægri sacraverant Deo*; attamen omnibus promiscue Deis hæc eadem quoque suspenfa fuisse, constat: quorum quidem exempla bene multa adhuc extantia, et in libris passim descripta, videre licet. De his autem Pedum imaginibus, Fabrettus tria fane paria marmorea exhibuit, quorum primum ISIDI. FRUCTIFERAE dicatum est; secundum, Deæ cuidam, haud alias memoratæ, QUIE IANAE; tertium, nullo omnino titulo insignitum¹.

Bonannius item, Jesuita fane eruditus, tres Pedum figuras, æneam, fictilem, et marmoream edidit, aliasque præterea ex argilla fictas, in Collegii Romani Museo asservari ait, quas omnes vel pedibus laborantium, vel navigantium potius vota fuisse putat, Dianæ seu Veneri suscepta,

¹ Vid. Fabrett. Inscript. 471, 472—Bina pariter pedum marmorum paria, in uno lapide insculpta, ab eodem exhibita videmus, cum hac inscriptione;

LICINIA. PHILETE.

PRO. SALVTE. SVA. ET. SVOR.

D. S. P.

quam

quam nautæ præsertim, tanquam maris Dominam invocare consueverunt. In cujus rei testimonium, Pedem quoque votivum, eximio opere e succino fictum, adducit, cum hac inscriptione.

D. M.

VENERI. SS. FELICI

CONSERVATRICI. MATRIQVE. DEVM.

CVPIDINI. COELESTI. C. CAESTIANUS¹.

Hanc vero eandem, de donis tabulisque votivis, superstitionem, Romæ etiam hodie, perinde ac in urbe veteri, vigere, alio quodam libello demonstravi; quod quidem a Bonannio ipso, jam confirmari video; qui de his veterum donariis disputans, eorumque exempla varia proferens, hanc deinde clausulam adjungit; “ Talem Eth-
“ nicorum morem etiamnum ubique imitantur,
“ sed veræ religionis significatu, Christi fideles;
“ qui marinis undis jactati, Deiparæ, tanquam
“ propitiæ maris stellæ, opem implorant; ac
“ præsertim in Adriatico, ex quo cum littus te-
“ nuerint, non raro nudis pedibus, ad sacram
“ Ædem Lauretanam, peregrinantur sua vota

¹ Mus. Kircher. p. 68, 69. Bina quoque pedum paria, in marmore quodam insculpta, et INVICTE CELESTI VRANIAE dicata, idem Bonannius commemorat. p. 78.

“ soluturi;

“ soluturi; ibique in Tabellis pericula expressa
“ relinquunt¹.”

S E C T. VI.

DE Tigridis imagine ænea, quam ultimo loco hic exposui, nihil equidem, quod liquet, dicere habeo. Attamen quia opere antiquo nec invenuto perfecta esse videtur, ad reliquas Tabulæ hujus figuras eam adjungere libuit, ut locum saltem vacuum implere posset. Hanc bestię rabidæ figuram, ore hiantē, uberibusque pendentibus, quæ clypeum item Gorgonis ore insignitum, conspectui quasi hominum objicit, quum ferocitatem terroremque præ se ferat, ad usum aliquem militarem spectasse conjicerem, nisi quod in bellico Romanorum apparatu, nulla istiusmodi figura, signumve, vel a scriptoribus memoratum, vel in monumentis descriptum reperitur. At vero haud scio, an ad Bacchi forsitan sacra imagunculam nostram respectum aliquem habere credamus; quem quidem Deum Tigribus præcipue domandis celebrem, nec nisi Tigribus junctis, curru vehi solitum cognovimus.

¹ Ibid.

*Jam Deus e curru quem summum texerat uvis,
Tigribus adjunctis aurea lora dabat¹.*

Hanc vero rem aliis, quibus otium majus, aut
conjectandi follertia felicior obtigerit, contem-
plandam considerandamque relinquo.

¹ Ovid. De Amand. l. 1. 549.

T A B U L A XXI.

Gemma hujus Tabulæ prima, Byzantis effigiem præ se fert, a quo urbs Byzantium condita traditur; quemque inter inclytos prisce ævi Heroas a veteribus celebratum invenimus¹. Ætatem ejus nonnulli ad secula plane heroica, atque Argonautarum tempora referunt; quos ad regnum etiam ejus appulisse Diodorus scribit². Alii autem verisimilius, eum Megarensium clas- sis præfectum fuisse dicunt, coloniamque inde ad oræ maritimæ oppidum deduxisse, quod antea Lygos, sed, a conditoris nomine, Byzantium deinceps appellatum est; idque circa Olympiada tricesimam accidisse, Josia scilicet Hierosolymis et Tullo Hostilio Romæ regnante, declarant³.

Sed de Byzantis origine atque ætate quicquid statuendum fuerit, Byzantinos certe eum, tanquam urbis suæ conditorem semper agnovisse, ef-

¹ Vid. Jac. Gronov. Thes. Antiqu. Græc. Vol. 2. c. 29.

² Τῆς δ' Ἀργοναύτας κατὰ εἴμα τῆ πόντος γενομένης, προσπλεῦται τῇ γῇ, βασιλεύοντι τότε τῆς χώρας Βύζαντος. ἀφ' οὗ καὶ τὴν πόλιν τῶν Βυζαντίων ὠνομάθαι. Diod. Sic. l. 4. p. 252. Edit. Hanov.

³ Vid. Geo. Cedren. Compend. Historiar. Edit. Par. p. 112. A. it. Stephan. de Urbib. in Byzant. it. Scalig. in Euseb. Chron. it. Plin. l. 4. xi.

figiemque ejus in nummis suis signasse, constat. Caninius, inter illustrium imagines, Byzantis effigiem, nomenque simul in nummo quodam æneo signatum protulit; cui ex altera parte Prora navis insculpta erat; quod eum classe istuc advectum, ac coloniæ deductorem esse indicare videtur¹. Alterum etiam nummum, huic omnino similem, et Byzantis pariter effigie ac nomine signatum, Fulv. Ursinus edidit²: quorum quidem uterque cum gemma nostra mirifice consentit, eandemque prorsus imaginem exhibet; eundem oris habitum, *barbam, galeam, et cristam quoque crinibus defluentibus* ornatum: neque alio omnino habitu, Goltzius, Gronovius, Harduinus effigiem ejus, in nummis exhibuerunt, quam tamen diademate semel redimitam, Vaillantius se vidisse declarat³.

Horum igitur nummorum auctoritate, Gemmam nostram Byzantis imaginem præ se ferre, colligimus. Quod Byzas autem, urbis Byzantii conditor, vel ad postrema Romani Imperii secula, habitus fuerit, a Claudiano discimus; qui in Eutropium consulem invehens, quod duobus illustrissimis urbis istius conditoribus, ille quoque

¹ Vid. Canin. Iconograph. Tab. 35. ² Vid. Illustr. Imagin. Tab. 40.

³ Vid. Numismat Græc. inter Urbium Illustr. p. 305.

ab adulatoribus, tertius adjungeretur, ita indigna-
bundus queritur;

quod tertius urbis
Conditor: hoc Byzas, Constantinusque videbunt'?

Sculpturæ denique præstantiam quod attinet;
imago ipsa opere, ut mihi videtur, antiquissimo,
atque a Græco olim Artifice, in Achate nitido,
eximie insculpta est, ejusdemque prorsus magnitu-
dinis, ac figura ejus ectypa, quam hic delineatam
damus.

S E C T. II.

Gemma secunda, et sculpturæ artificio, et la-
pidis ipsius pulchritudine insignis, Herma-
phodriti, opinor, supra pellem caprinam humi
recumbentis effigiem nobis offert, cujus brachi-
um dextrum ad arborem alligatum est. Ex al-
tera parte Satyrus, genibus in terram flexis, Her-
maphroditi vestem avellere, corpusque denudare
videtur; et perspecto rei miraculo, vel in ca-
chinnum erumpere, vel præ admiratione, ad cœ-
lum ora convertere: ex altera parte, Faunus,

¹ Claud. in Eutrop. 2. v. 83.

genibus item flexis, in prodigio eodem contemplando defixus hæret.

Hanc figurarum descriptionem, ad fabulam fortasse aliquam, iis temporibus notam, alludere credamus; qua Satyrus, Faunusque, pronum in Venerem genus, mulierem, sub arbore dormientem, se offendisse credentes, eam statim ad arborem, libidine inflati, alligasse, sed corpore demum nudato, Hermaphroditum invenisse finguntur. Notissima illa quidem Salmacis fabella est, de Hermaphroditorum origine ac nomine, quos Ovidius ita describit.

*Nec duo sunt et forma duplex, nec fœmina dici,
Nec puer ut possint; neutrumque et utrumque videntur*¹.

Illud tamen nequaquam fabulosum aut commentitium, ut Valerianus ait, habendum est, “ utriusque naturæ homines inveniri, qui partem inter se utramque peragant; cujusmodi sunt populi, supra Nasamonas, confinesque illis Maclias, Calliphanis testimonio satis cogniti——ubi severa lege cautum, ut quem malint sexum eligant, altero si abutantur, capitali supplicio puniendi². ”

¹ Ovid. Metam. l. 4. 378.

² Pier. Valerian. Hieroglyph. l. 18. p. 135.

Quod

Quod Hermaphroditi autem, apud omnes fere gentes, atque omni ætate revera extiterint, a scriptoribus antiquis, tam Græcis quam Latinis, memoriæ proditum est. Diodorus eos, inter *humani generis monstra* a nonnullis recenferi, scribit; raro in lucem editos, *et interdum mala, interdum bona portendentes*. *Quid ortus Androgyni, inquit Cicero, nonne fatale quoddam monstrum fuit?* Plinius dein, *gignuntur, inquit, et utriusque sexus, quos Hermaphroditos vocamus, olim Androgynos vocatos, et in prodigiis habitos, nunc vero in deliciis*¹. Quippe statuas eorum e marmore fingere effigiesque in gemmis insculpere solebant, quarum quidem duas, antiquo opere atque eximia arte fictas, vel hodie etiam extantes, alteram Romæ in Villa Borghesia, alteram Florentiæ, in nobilissimo Etruriæ Ducis Museo, vidi; utrasque sane inter præstantissima sculpturæ veteris monumenta merito numerandas; Florentinam autem istam, e Pario marmore fictam, qui in hisce rebus intelligunt Hermaphroditum illum nobilem esse credunt, quem Plinius Policlis opuse esse declarat². At non antiquorum modo testi-

moniis

¹ Diod. Sic. l. 3. p. 215. Edit. Hanov. it. Cic. De Divin. 1. 41. it. Plin. Hist. Nat. l. 7. 3. vid. etiam xi. 49.

² Plin. ib. 34. 8. Vid. etiam Museum Florent. a Gorio edit. Tab.

moniis, sed exemplis aspectuque ipso, hac nostra ætate, Hermaphroditos esse cognovimus. In oppidis enim nostris ex Africa nuper hominem vidimus, qui signa utriusque sexus propria, in se plane conjuncta habuit; ita tamen, ut neuter eorum perfectus, sed eo penitus modo confusus apparuerit, quem ab Ausonio descriptum legimus.

*Concretus sexu, sed non perfectus utroque;
Ambiguae veneris, neutro potiundus amoribus.*

Gemma nostra ex eo Onychum Arabicarum genere esse videtur, quas Plinius *nigras* esse dicit, *candidis zonis*². Quasque Itali hodie Nicolos et Cameos vocant. Quippe lapis ipse niger, vena quadam candida, quasi zona cinctus est, e qua imagines ipsæ exsculptæ finguntur³.

40, 41. Hermaphroditorum quoque imagines in Gemmis insculptas, in alio ejusdem Musei volumine videre licet. Tab. 82. item inter Gemmas a Dominico Rosli Romano editas, Vol 3. Tab. x.

¹ Epigr. 100.

² Hist. Nat. 37. 6.

³ In gemmis hisce, quibus strata seu venæ diversis coloribus erant, hoc antiquis usitatissimum esse cognovimus, ut stratum lapidis nigrum, fundi sive radicis loco usurparent, et in vena deinde candida figuras plerumque totidem, quot commode excipere poterat, cælando effingerent: ita ut opus ipsum, e nigro candidum exsurgens, eminentius pulchriusque ob colorum varietatem, appareret.

S E C T. III.

Gemma tertia, Parthorum Regis cujusdam imaginem exhibet; eo plane habitu atque insignibus ornatam, quibus Principes isti, cum in gemmis, tum in nummis insculpti cernuntur¹. At vero aliam quoque huic nostræ confimilem et fere eandem, Baudelotium in lucem antea edidisse video: quam, perinde ac nostram, in Achate litteris Parthicis inscripto, et in anuli formam confecto, insculptam, atque omnium, quas in eo genere viderat, pretiosissimam pulcherrimamque esse declarat².

Medorum equidem Parthorumque veterum Reges, vestium Regalium splendore, ornatuque poene foemineo, omnium maxime, gavisos constat. Nam faciem, oculosque pigmentis illinere, comasque ascititias, in cincinnos varios contortas,

¹ Montfauc. Antiqu. V. 3. l. 2. c. 14. it. Supplem. V. 3. l. 2. c. 1.

² *Siquis, inquit Baudelotius, litteras Parthicas in hac gemma inscriptas explicare posset: eas lucis certe aliquid ad gentis Parthicæ historiæ allaturas, necesse est.* [Utilité des Voyages. V. 1. p. 309.] Sed litteras istas, tanquam deperditas plane, atque inexplicabiles ab eruditis censerî reperio. [Vid. Montfauc. Supplem. ibid.] Neque pauculas fane istas in gemma nostra incisas, si explicabiles essent, aliud omnino quidpiam, ac Regis ipsius nomen, indicaturas fuisse arbitror.

inaures, monilia et armillas gestare solitos legimus : ita enim Xenophon, *Astyagem Medum, atque ita fere Plutarchus Surenam, Parthorum ducem* describit ; eumque ornandi morem Parthos a Medis accepisse dicit¹.

Quod Parthorum autem Regum imagines in gemmis sæpe insculptæ essent, atque eo prorsus habitu, quo ipsi revera ornari solerent, ex Plinio discimus : qui ad Trajanum e Bithynia scribens, “ se servulum quendam apud se tenere dicit, qui
“ a Pacoro, Parthiæ rege aufugisset, secumque
“ gemmam attulisset, quæ Pacori imaginem, et
“ quibus insignibus ornatus fuisset, insculptam
“ habebat: gemmam autem ipsam, aut vi aut
“ furto a Servulo ablatam, Plinius se requirere
“ ait, ut eam ad Trajanum mitteret².” Itaque gemmam nostram, non tam ob sculpturæ pulchritudinem, qua sese tamen facile commendare posset, quam ob rei ipsius raritatem, æstimabilem esse, constat : quippe quam Romæ olim uti videmus, Proconsules ipsi possidere cupiissent, dignamque, quæ ad imperatorem muneri mitteretur, existimassent.

¹ Vid. Xenoph. de Cyri Institut. p. 19. Edit. Oxon. et Plutarch. in Vita Craffi. p. 537. F.

² Epist. l. x. ep. 16. Edit. Elsev.

S E C T. IV.

Gemma quarta, Prusiae, Bithyniae Regis caput, opere antiquo in Carneola eximie insculptum praebet. Principis hujus effigiem, inter Illustrium imagines a Fulv. Urfino collectas, in nummo quodam argenteo impressam cernimus; quam Jo. Faber, qui imagines istas commentario illustravit, se in *aliis quoque nummis, una cum Prusiae ipsius nomine, itemque in gemmis anularibus insculptam* vidisse declarat¹.

Tres istiusmodi nummos, Prusiae nomine inscriptos, Begerus edidit². Qui diversis licet temporibus, atque a diversis civitatibus percussi, omnes tamen similitudinem quandam inter sese, ac eundem oris habitum ostendunt; nostramque ideo gemmam nonnisi Prusiae imaginem exhibere confirmant.

Res ejus gestae ab Historicis plerisque celebrantur. Sed non tam ob bella, victoriasque contra alias gentes, celebris, quam propter obsequium erga Romanos servile atque abjectum, infamis erat. Natura sane versatilis, crudelis, atque

¹ Vid. Fulv. Urfin. Imagin. 119. et Fabri Comment. p. 69.

² Thesaur. Brandeb. Vol. 1.

infidus esse traditur: qui Hannibalem, jam senem admodum, atque ad se profugum, ni veneno sese prius ipse occidisset, Romanis traditurus esset¹. Antiocho enim devicto, et Perseo Macedone, cujus sororem in matrimonio duxerat, captivo Romam ducto, Romanorum potentiam usque eo extimuisse fertur, “ ut pileatus et capite raso obviam ire Legatis, libertumque se Populi Romani dicere soleret; et Romæ quæque quum veniret in curiam, summittere se, et osculo limen curiæ contingere; et Deos servatores suos, senatum appellare².

Appianus eum *facie illiberali, ac statura pusilla* fuisse scribit³. At sculptores isti veteres, quorum ars, perinde ac Pictorum, ornatiores ferre omnia, ac pulchriora, quam natura ipsa fert, reddere solet, in gemma etiam nostra, jure suo usi sunt, venustumque eum potius quam deformem finxerunt. Quippe faciem ei juvenilem ac barbatulam hic tributam cernimus: qua quidem barbula, sed pro diverso ætatis gradu, paullulum interdum crassiore, in nummis, opinor, omnibus insignitus apparet.

¹ Liv. l. 39. 50.

² Liv. l. 45. 44. Appian in Mithridat. prope init.

³ App. ibid.

SECT. V.

GEmmam quintam, Sexti Chæronensis, Plutarchi Nepotis, effigiem exhibere conjicio. Philosophi enim potius quam Imperatoris imaginem præ se ferre videtur; et nummum etiam antiquum, confimili plane effigie signatum, Spornius in lucem edidit, cui litteris Græcis, SEXTI nomen inscriptum est; quod ad Sextum omnino Chæronensem, M. Aurelii Præceptorem, referendum esse contendit; idque ex nummi ipsius fabrica, barbæque etiam forma confirmari arbitratur¹.

Neque mirum fane censerî potest, quod in Sexti hujus memoriam nummi post mortem ejus percussi essent; quem tanto in honore apud Imperatorem illum fuisse accepimus, ut *una jus dicere soleret*². De hoc autem Sexto viros doctos inter sese disceptare video, an idem cum eo fuerit, qui Empiricus dictus est, cujusque opera adhuc nonnulla restant. Sed Chæronensem nostrum ab Empirico prorsus diversum, neque Pyr-

¹ Miscell. Erud. Antiqu. Sect. 4. p. 140.

² Vid. Suid. in Sexto. a L. Vero quoque M. Aurelii in Imperio socius, Sextus noster unice dilectus esse dicitur. Capitolin. in L. Vero. c. 2.

rhoniæ, ut Suidas censet, sed Stoicæ sectæ additum esse constat; quod cum a Capitolino¹, tum ab Imperatore præsertim ipso significari videtur; qui ea omnia enumerans, quæ a Sexto didicisset, hoc quoque adjungit; “quod neque iracundiæ, “neque ullius omnino perturbationis indicium “edere, sed istiusmodi affectibus penitus immu- “nis, suorum tamen omnium amantissimus esse “deberet².” Quod quidem præceptum nonni- si e Stoicorum scholis manasse perspicuum est.

S E C T VI.

Gemma sexta, Omphalis effigiem, Herculis insignibus ornatam, ostendit. Omphale enim, oris sui forma, Herculem ita subegisse, ac jussis suis obsequentem reddidisse fertur, ut clavam ejus pellemque leoninam ipsa sibi sumens, eum colo et calathio ac cultu muliebri instructum, in triumpho quasi ducere soleret. In quam quidem fabellam Poetas sæpe veteres illudentes invenimus.

¹ In M. Aurel. c. 3.

² Vid. M. Aurel. de rebus suis. l. 1. c. 9.

*Ipsa capit clavamque gravem, spoliūque leonis¹.
Cultibus Alciden instruit illa suis².*

Thraso etiam iste Terentianus, quum Thaidi sese submittere constituisset, ita se excusat;

Qui minus huic, quam Hercules servivit Omphali³?

Sed hæc Omphalis historia pervulgata fane atque a Poetis fere omnibus celebrata est⁴: itaque hoc tantum adjungere libet; hanc ejus effigiem in Carneolo pulcherrimo, atque opere antiquo, insculptam esse.

S E C T. VII.

Gemma septima, Matidiæ Augustæ caput exhibet, quæ Marcianæ, Trajani sororis filia fuit, atque Augustæ cognomen Senatus consulto obtinuit; Trajanumque deinde avunculum, una cum Plotina uxore, ad Parthicum bellum

¹ Ovid. Fast. 2. 325. ² Ib. 315. ³ Eunuch. Ac. v. 8. 3.

⁴ Ab Ovidio fuse exposita est, in Deianiræ Epist. v. 100. Ejusque imago, his ipsis insignibus ornata, cum in Græcorum veterum nummis, tum in gemmis etiam persæpe insculpta reperitur. Vid. Beger. Thes. Brandeb. V. 1. 100. it. Thes. Palat. 274. it. Domenich. Rossi. Gemm. V. 2. Tab. 101. &c.

comitata est. Duas ea filias reliquit, Matidiam et Sabinam, Hadriano postea Imperatori nuptam; qui Socruī divinos honores tribuisse, atque *aromatica populo, anniversario parentalium die*, donasse traditur¹. Nummi in honorem ejus percussi in rarissimis numerantur; omnes vero quos mihi videre contigit, eundem plane oris habitum, comarumque ornatum, ac quem in gemma nostra cernimus, præ se ferunt²; quem quidem ætatis ejus consuetudini congruentem esse, ex statuis eorum temporum muliebribus apparet³. Quarum comæ, veluti a Poetis describuntur, in altum ita exstructæ erant, ut mulieres ipsæ a fronte quam a tergo altiores conspicerentur.

*Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Ædificat caput; Andromachen a fronte videbis,
Post minor est: credas aliam*⁴.

¹ Æl. Spartian. in Adrian. c. x. et 19.

I. O. M.

CAESIA. P. F.

MAXIMA

SACERDOS

DIVAE

MATIDIAE.

² Vid. Vaillant. Patin. Beger. Vol. 2. 653. &c.

³ Montfauc. Antiq. Vol. 3. l. 1. c. 12.

⁴ Juven. S. 6. 501. — *Celsæ procul aspice frontis honores*

Suggestumque comæ — Stat. Sylv. 1. 113.

Matidiæ autem imagines in nummis utcunque raræ, in gemmis tamen rariores esse videntur: nam præter hanc unam, haud aliam uspiam, vel in libris descriptam, vel in Museis asservatam me vidisse memini. Hoc ejus caput in lapide Prasio, seu Smaragdite, insculptum est; quem Itali vulgo Prasma, nonnulli Smaragdi matrem appellant.

S E C T. VIII.

Gemma octava, Faustinae senioris, Antonini Pii uxoris imaginem, in Carneola insculptam præ se fert. De qua Capitolinus, “tertio, inquit, anno imperii sui Faustina ux-
“orem perdidit: quæ a Senatu consecrata est,
“delatis Circensibus atque Templo, et Flamini-
“cis, et statuis aureis atque argenteis¹.” In nummis, quorum plurimi adhuc restant, Faustinae hujus imago hoc eodem capitis ornatu semper fere instructa cernitur; capillis nimirum in orbiculos varios, supra verticem capitis, eleganter admodum convolutis.

¹ Cap. 6.

SECT. IX.

Gemma nona, Mercurium, symbolis suis omnibus fere instructum, præfert; Virga scilicet, alis, marsupio, ariete, et Gallo Gallinaceo. Virgam ad usus sane varios ab eo adhibitam legimus: hac enim somnos vel inferre vel adimere, animasque vel ad Inferos deducere vel evocare solebat.

*Tum Virgam capit: hac animas ille evocat Orco
Pallentes; alias sub tristia tartara mittit;
Dat somnos adimitque, et lumina morte resignat¹.*

Hanc ipsam Virgulæ formam, serpentum mutuis amplexibus ornatam, germanum Antiquorum caduceum fuisse legimus; quo Legati nimirum, ad pacem inter hostes conciliandam missi, instructi semper incedebant². *Hic complexus anguium*, inquit Plinius, *et efferatorum concordia, causa videtur esse, quare exteræ gentes caduceum*

¹ Virg. Æn. 4. 242.

Tu pias lætis animas reponis

Sedibus, virgaque levem coerces

Aurea turbam——

Hor. Od. 1. 1. x.

² Ὁ Φορεῖν εἰώθασιν οἱ περὶ τῶν τοιούτων τῆς λόγης ποιούμενοι, καὶ διὰ τέτε τυγχάνουσι παρὰ τοῖς πολεμίοις ἀσφαλείας. Diod. Sic. l. v. 341. Edit. Han.

*in pacis argumentis, circumdata effigie anguium fecerint*¹. Hæc igitur Virga, veluti proprium caduceatoris symbolum, Mercurio Deorum nuntio, attributa est: quem Ovidius caduciferum; Arnobius, *affabilium Colubrarum gestatorem*, appellat².

*Hinc se sustulerat paribus Caducifer alis*³.

Alæ autem illi datæ esse putantur, non quia *Jovis nuntius aut caduceator*, sed quia *lingua celeri ac prompta, vocisque potens* erat⁴: utque nihil *sermone velocius* esse, indicaretur. *Pennas*, inquit Isidorus, *habere fingitur, quia citius verba discurrunt, alasque ei in capite et pedibus significare, volucrem ferri per aera sermonem*⁵. Hinc verba etiam ipsa ab Homero, *alata* appellantur⁶.

Marfupium deinde ei, tanquam negotiantium Deo, lucrique conficiendi auctori, tributum est; ita enim apud Plautum ipse munera sua describit.

*Nam vos quidem id scitis concessum et datum
Mibi esse ab aliis Diis, nuntiis præsim et lucro*⁷.

¹ Hist. N. l. 29. 3.

² Con. Gent. l. 4.

³ Ovid. Met. 2. 708.

⁴ Scimus autem Mercurium vocis et sermonis potentem. Macrobi. Sat. 1. 12.

⁵ Isidor. Orig. l. 8. xi.

⁶ Ἐπεὰ πτερόεντα. Odyss. 1. 122.

⁷ Amphit. Prol.

Atque in eundem sensum Inscriptiones quasdam antiquas, MERCVRIO NEGOTIATORI ac NVNDI-
NATORI, dicatas invenimus¹.

Aries quoque in Gemmis hisce ei sæpe adjunctus est; quo pecudis istius curam quandam præcipuam eum gerere significatur; hinc Hesiodus eum, *pecus omne in stabulis, animo volenti augere*, declarat; *boum armenta, caprarum, oviumque lanigerarum greges*². Pausanias item statuam ejus æneam, in via qua ad Lechæum Corintho ibatur, positam esse dicit, cui *aries appositus erat, quod greges ille omnium maxime tueri atque augere existimabatur*³.

Gallum denique Gallinaceum, veluti excubi-
arum et vigilantiaæ symbolum, ei quoque sacrum esse cognovimus⁴; ut avis scilicet hujus admonitu, negotiatores præcipue omnes intelligerent, se non sine industria ac vigilantia Mercurium sibi propitium reddere, lucrumque acquirere posse. Lapis ipse Amethystus est; quem quidem non-

¹ Gruter. p. 55. Reines. Claff. I. 80. Φασὶ δ' αὐτὸν καὶ μέτρα καὶ σταθ-
μὰ καὶ τὰ ἐκ τῆς εὐπορίας κέρδη πρῶτον ἐπινοῆσαι. — Diod. Sic. ibid.

² Εσθλή δ' ἐν σταθμοῖσι σὺν Ἑρμῇ ληϊδ' ἀέξειν
Βυκολίας ἀγέλας καὶ αἰπόλια πλάττει αἰγῶν,
Ποίμνας εἰροπόκων οἶων, θυμῷ γε θέλυσσιν. Theog. 444.

³ Ὅτι Ἑρμῆς μάλιστα δοκεῖ θεῶν ἐφορᾶν καὶ αὖξιν ποίμνας. &c. l. 2. c. 3.

⁴ Vid. Montfauc. Antiqu. Vol. I. l. 3. c. 8.

nulli, ingenium industriamque hominibus addere crediderunt¹. Atque ob eam fortasse causam a priscorum istorum superstitione haud alienam, Mercurium nostrum in hac potissimum gemma insculptum esse conjicere licet.

S E C T X.

Gemma decima, miram quandam figurarum quasi confusionem exhibet; hominis videlicet faciem, seu personam Scenicam, Pavonem, Sceptrum, Elephantem: quid autem Elephas proboscide sublatum teneat, haud mihi sane perspicuum est. Huic autem Gemmæ, alias quasdam confimiles prorsus, et in eruditorum Museis asseratas, et in libris sæpe descriptas animadverti: quæ quidem omnes symbolicum, ut aiunt, seu ænigmaticum quiddam continere, judicantur. Faciem certe illam, viri docti Socratis effigiem esse declarant: eamque cum figuris istiusmodi conjunctam, nonnulli in Amuletorum eorum numero reponunt, quæ vim quandam magicam habuisse credebantur². Alii vero, quod probabile magis videtur, Gemmas hujus generis omnes

¹ Vid. Gemmar. Hist. edit. ab Adrian. Toll. l. 2. c. 34.

² Vid. Gemm. Antich. Da Roffi. Vol. 2. Gemm. 20, 21.

ad Socratis memoriam celebrandam, inventas esse, atque in ejusdem honorem, in anulis gestari solitas, existimant¹.

Etenim caput istud *calvum fronte turgido, naso simo, aspectuque taurino*, Socratis proculdubio imaginem præ se fert; quem Silenis Satyrisque per similem accepimus². Quippe de hac Socratis persona, Alcibiades, in Symposio Platonis, sermonem satis longum habere fingitur, in quo, cum permulta in vultum ejus Silenicum jocus esset, ita demum progreditur; “at vero
“nescio, Convivæ, an aliquis unquam vestrum
“imagines eas perspexerit, quæ in animo ejus,
“feria tractantis et sese penitus aperientis, lateant: ego profecto eas aliquando perspexi,
“quæ mihi quidem ita divinæ atque aureæ, et
“pulchræ mirabilesque visæ sunt, ut quicquid
“jubeat Socrates, id illico faciendum statuerim³.” Quocirca haud scio, an lapidis hujus figuræ ad eum ipsum sermonem respectum aliquem habeant; quodque Alcibiades ibi verbis, hoc idem, Gemma nostra figuris indicare reperiatur.

Etenim vultus iste, ut dixi, Silenicus, os So-

¹ Vid. Jo. Chifflet. de Gemmis Socratis imagine cælati. p. 18.

² Platon. Oper. Vol. 3. p. 216, 221. Edit. Par.

³ Ibid. p. 216.

cratis exhibet; reliquæ vero figuræ, *imagines eas divinas pulchrasque*, quæ in animo ejus latuisse dicuntur. Pavo nempe, avium pulcherrima, virtutis ejus pulchritudinem denotat; Sceptrum ejusdem majestatem, dignam quæ omnibus imperet; Elephas, eam animi firmitatem roburque, quo cunctis mortalibus præstitit. Atqui hac pariter ratione, Gemma hæc Philosophica, non ad Socratem modo celebrandum, ex quo omnes Philosophorum sectas manasse constat, sed ad Stoicorum doctrinam illustrandam præcipue spectare judicetur; qui sapientem scilicet, omnibus virtutibus artibusque instructum, solumque formosum, fortem, ac Regem etiam esse, prædicabant.

*Si dives, qui sapiens est,
Et sutor bonus, et solus formosus, et est Rex.*

*Sapiens operis sic optimus omnis
Est Opifex: sic Rex solus¹.*

Vultus enim Socratis, sapientem indicat: quem pavo formosum; elephas, fortem, sceptrum, Regem esse declarat.

¹ Hor. Sat. l. 1. 3. v. 124, 132.

SECT. XI.

Gemma item undecima, prorsus symbolica est; in qua primum globulum; deinde ex eo quasi exfurgens, Cornu-copiæ; tum Gallum, in fruges a cornu oblatas invadere paratum, videmus. Hæc eadem Galli imago in aliis etiam gemmis sæpe insculpta reperitur; gubernaculo interdum, aut cornu-copiæ insiftens; aut Mercurio, ut modo ostensum est, tanquam symbolum adjuncta. At vero soli quoque perinde ac Mercurio, Gallus sacer erat, *quia solis nempe ortum cantu nuntiat*¹.

*Quinetiam Gallum, noctem explaudentibus alis, Auroram clara consuetum voce vocare*².

Hunc enim Veteres naturæ solaris, omnium animalium maxime, participem esse crediderunt; *excitandis in opera mortalibus, somnoque rumpendo genitum; qui nec solis ortum, uti Plinius ait, incautis patitur obrepere*³. Hinc effigiem ejus,

¹ Ἡλίας δὲ ἱερόν φασιν τὸν ὄρνιθα, καὶ ἀγγέλλειν ἀνιέναι μέλλοντι τῷ ἡλίῳ.
l. 5. c. 25.

² Lucret. l. 4. 714.

³ Hist. N. x. 21.

tanquam

tanquam excubiarum symbolum, Mercurio supra adjunctam vidimus, ut Mercatores, in lucro conficiendo, vigiles atque alacres esse admonerentur: cui consentaneum fane illud est, quod ab hac etiam gemma indicari videtur; scilicet *e terra, quam globulus iste denotat, nonnisi hominum industria ac vigilantia, abundantiam, frugumque copiam procreari posse.*

S E C T. XII.

DUodecima, Caput nobis fane incognitum, in lapide opaco, salignei coloris, insculptum, offert: figura autem ipsa, ex capitis ornatu, et sculpturae genere, Ægyptiæ cujusdam mulieris, seu Deæ potius, effigiem esse conjicerem: Etenim simulachra Isis nonnulla, opere Ægyptiaco, et eodem plane ornatu, a Kircherō exhibita cernimus¹.

S E C T. XIII.

DEcima tertia, opere etiam antiquo atque Ægyptiaco esse apparet: at quale nobis alitis genus exhibeat, haud ita certum est. Ean-

¹ Vid. Kirch. Oedip. Ægypt. Tom. 3. 498, 500.

dem plane avis formam, in Obelisco Pamphilio, sæpius descriptam animadverti; quam Kircherus, Hyeroglyphicorum istorum interpres diligentissimus, Ibim cirratam appellat¹. Nostra autem avis ex anserum potius, anatumve genere esse videtur: sculptorque profecto, si Ibim in animo fingendam habuerit, nonnisi imperite aut negliger eam finxisse censendus est.---Avis autem ipsa, floresque itidem hinc inde enascentes, item ac in alio lapide supra vidimus, e vena, seu zona candida, cui Achates nitidus substratus est, exsculpuntur. At vero in gemmis ejusmodi omnibus, sculptoris ingenium coarctari, nec quid ipse velit, sed quid venæ istius natura admittat, fingere omnino, necesse est: ita ut opus ipsum, venustum licet ac speciosum, raro tamen exquisitum, atque omni parte, absolutum reperi-amus.

S E C T. XIV.

Gemma decima quarta, Lapis Chalcedonius est, cærulei coloris, rotundus, globulique ad instar dimidiati convexus, cui litteris majusculis ac quadratis inscribitur, TRIVMPHVS QVA-

¹ Obelisc. Pamphil. p. 489, 495.

DORVM; quem, Romæ olim repertum, una cum reliqua mea rerum veterum supellectile, inde deportandum curavi: in pomparum sane Triumphalium descriptionibus, phalerarum interdum *frenorumque equinorum, auri bullis, gemmisque nitentium*, splendor luxusque a scriptoribus celebrantur;

Dumque auro phalæ, gemmis dum frenare nident¹.

Atque hinc lapidem nostrum ad frenorum Triumphalium ornatum pertinuisse conjicio: nam ad triumphi usum aliquem adhibitum eum fuisse, inscriptio declarat; atque ad frenorum præcipue decus, res ipsa ostendere videtur. Quippe in foramen, quod, per centrum lapidis ductum, vacuum jam apertumque restat, claviculum olim quendam, capite forsitan aurato, insertum fuisse, arbitror, qui lapidem ipsum cum frenis connec-teret².

M. Aurelium, de Marcomannis, Sarmatis, Vandalis, Quadisque etiam triumphasse legi-

¹ Claudian. Epig. 20. de zona equi Regii.

² Sed ad alium quoque usum hic lapis adhiberi potuisse videtur; scilicet, ut statuæ fortasse alicujus in triumpho portatæ paludamentum aut lacernam fibulæ vice humero annecteret: quod quidem gemma aliqua aut lapide pretioso fieri solitum esse, ex statuarum militarium ornatu conjectare licet.

mus¹: At vero in numismate quodam antiquo, maximi moduli, Numerianum, Quadrigis Triumphalibus vectum cernimus, cum hac eadem epigraphe, TRIVMPHVS QVADORVM². In cuius triumphi memoriam, numisma istud percussum fuit: atque in ejusdem etiam ornatum, lapidem olim nostrum comparatum esse probabile est: quod litterarum item ipsarum forma, a perfecta scribendi ratione nonnihil immutata, atque istorum temporum consuetudini accommodata confirmare videtur.

¹ Jul. Capitolin. c. 17.

² Vid. Numism. Max. Mod. 246.

T A B U L A XXII.

HÆC Mumia Ægyptiaca, de qua jam dicturus sum, ab homine nobili, Georgio Townshend, navis bellicæ in classe Regia præfecto, in Angliam haud dudum deportata, atque Academiæ Cantabrigiensi donata est. Qui nativa quadam in hanc Academiam benevolentia commotus, nihil habuit antiquius, quam ut hoc insigne *κελευθριον*, ac vetustatis fere ultimæ monumentum, tanquam perpetui hospitii pignus, in ea musarum sede collocaret, quam pater ejus, vir summus, beneficiis ornaverat; quamque fratres, fratrumque filii, moribus, studiis, exemplisque jam præsentibus ornant.

In hac autem Mumia describenda, mihi quidem, neque de antiquo isto cadavera condiendi ritu, neque de hodierno eorundem statu, neque de cryptis eis subterraneis et mirabilibus, in quibus olim reposita, atque hodie reperta sunt, differere propositum est: etenim ista omnia a rerum Ægyptiarum interpretibus, atque a peregrinantibus præsertim accurate descripta, et in multis libris exposita habemus; ad quos lectorem om-

nino referendum cenſeo¹. Quamobrem nihil mihi aliud jam relictum videtur, quam Mumiae noſtræ effigiem, atque ornatum hominibus curioſis in conſpectum dare, et quicquid in ea ſingulare, præcipuumque fuerit, illud quam breviter exponere atque illuſtrare.

Hæc igitur Tabula, Mumiae thecam ſeu loculum, figuris quibuſdam ſymbolicis atque Hieroglyphicis pictum exhibet: in quo cadaver ſcilicet, Ægyptiorum more, bitumine, baſſamis, atque aromatibus conditum, repositum erat. Loculus vero ipſe nihil fere, a ceteris ejusdem generis diverſum, nobis offert. Ex duabus ligni Sycaminei partibus conſtat; utriſque in eum modum artiſcioſe excavatis, ut inter ſeſe deinde conjunctæ, cadaveris ipſius formam ac magnitudinem juſtam capere, et ab omni aeris acceſſu ac damno conſervare poſſent. Atque hoc loculorum genus, ob conficiendi pingendique artiſcium, omnium ſane pretioſiſſimum, nec niſi nobilioribus ditioribuſve dicatum traditur.

Hujusmodi vero loculi, non ad corporis modo figuram excipiendam intus accommodati, ſed ex-

¹ Vid. Kircher. Oedip. Ægypt. Vol. 3. p. 387. Syntagm. XIII De Mumiiis. — it. Itinera Petri de Valle, Thevenot, Le Brun, Shaw, Pocock, Perry——

tra quoque ad defuncti ipsius effigiem ac similitudinem ita conformati erant, ut facies ex ligno efficta, et coloribus item picta, germanamejus imaginem præ se ferret. Quos quidem loculos, ita ornatos atque instructos, Ægyptii non modo in sepulchris magnifice exstructis, sed domi etiam in conclavibus ad eum usum consecratis, ordine quemque suo erectos, ad parietem collocare consueverunt¹. In quo munere fungendo, duplicem illi sane finem spectasse videntur; primum, ut debitos mortuis honores cultumque præstarent; deinde ut ambitioni et familiæ splendori confu-lerent; ac vetustas hæc majorum suorum imagines, feriemque longam ac nobilem posteris tra-derent².

In his defunctorum imaginibus, seu Mumia-
rum loculis quiddam oblongum atque acumina-
tum, barbæ quasi loco, a mento plerumque pen-
dere videmus: quod tamen a nullo, quantum

¹ Οἱ προσήκοντες ποιῆναι ξύλινον τύπον ἀνθρωποειδέα, ποιησάμενοι δὲ ἐσεργύνῃσι τὸν νεκρὸν, καὶ καὶ ἀκλήσαντες ἔτω, θησαυρίζουσι ἐν οἰκήματι θηκάῳ, ἵσάντες ὀρθὸν πρὸς τοῖχον. ἔτω μὲν τὰ πολυελέσσια σκευάζουσι νεκροῖς. Herod. l. 2. c. 66.

Condiunt Ægyptii mortuos et eos servant domi. Cic. Tusc. Quæst. l. 45.

² Διὸ καὶ πολλοὶ τῶν Αἰγυπτίων ἐν οἰκήμασι πολυελέσι φυλάττοντες τὰ σώματα τῶν προγόνων, καὶ ὅσιν ὀρώσι τὰς γενεαῖς πολλὰς τῆς ἐαυτῶν γενέσεως προβλεψήκειτας. &c. Diod. Sic. l. 1. p. 82.

memini, Mumiarum harum interprete, vel explicatum, vel omnino memoratum animadverti. Quicquid autem fuerit, non ad barbam certe exprimendam adhibitum esse, liquet; quia figuris promiscue omnibus, cum foeminarum et virorum, tum Deorum etiam, hoc idem affixum reperitur: quod quidem non nisi symboli vice appositum esse, sensumque aliquem reconditum habuisse, perspicuum est. Bonannius, auctor sane eruditus, qui Ægyptiorum Idolorum figuras quasdam, hoc eodem symbolo instructas, exposuit, illud Perseæ folium esse dicit¹; arboris, Ægypto propriæ, ac Isidi præcipue consecratae; atque ad omnes ideo solennitates pompasque sacras adhibitæ; cujusque effigiem in obeliscis, mensa Isiaca, reliquisque Ægyptiorum monumentis sæpissime incisam, observare licet². *De stirpibus Ægyptiis*, inquit Plutarchus, *Perseam omnium maxime Isidi sacram esse aiunt, propterea quod fructus ejus cordis, et folium linguae speciem præ se ferat*³. Si hæc igitur rei interpretatio admittenda est, haud alio consilio Ægyptii, folii hujus figuram Mumiis hisce affixisse, viden-

¹ Museum. Kircher. p. 34.

² Vid. Kircher. Oedip. Ægypt. Vol. 3. p. 129, 130. it. Obel. Pamphil. p. 360, &c.

³ De Isid. et Osirid. p. 378. c.

tur,

tur, quam ut Isidem facilius conciliarent, atque ad cadaverum horum tutelam allicerent.

Ex hac loculorum ornandorum inventione, et sculpturæ et picturæ origo deducta, atque in alias gentes derivata esse videtur: apud Græcos enim, quos artium suarum primordia ab Ægypto duxisse constat, statuæ istæ Hermææ, omnium proculdubio antiquissimæ, quarum nonnullæ etiam hodie extant, ad loculorum horum formam modulumque plane effictæ esse apparent: Quippe nihil aliud erant, ac Deorum hominumve capita, trunco ligneo aut lapideo oblongo, atque a summo ad imum leniter decrescenti, imposita. At vero Græcorum ingenium acre intra has sculpturæ angustias haud diu coarctari potuit; sed naturam ducem sequens, reliqua quævis corporis membra, e marmore pariter fingere, atque ad vitæ ipsius similitudinem, omnesque ejus actiones et gestus summo artificio accommodare cœpit. Ægyptii contra, rei licet hujus inventores, at priscam tamen eam artis simplicitatem, vix unquam penitus deseruisse videntur: nam etiamsi corporis humani formam, membris suis omnibus instructam, perinde ac Græci, e ligno aut lapide accurate satis exprimere didicissent, at gestum ei liberum aliquem aut naturalem haudquaquam tribuere

tribuere potuerunt; sed Mumiarum suarum exemplaria in animis usque tenentes, statuis suis brachia, lateribus fere adhærentia, pedesque prorsus conjunctos, et quasi fasciis colligatos, affingere solebant.

Mumiæ hujus figura eadem prorsus est, ac reliquarum omnium, quas in libris passim descriptas videmus. Siquidem asphaltis, balsamis, aromatibusve condita, et multiplici linteorum, fasciarumque ordine, alio super alium, a capite usque ad pedes involuta erat; atque hæc deinde involucra, alio rursus velamine, sive tunica linea, pulchre depicta, et Deorum, bestiarum, symbolorumque formis variis ornata, penitus obtegebantur. Dentes ejus omnes in maxilla superiore firmiter adhuc inherentes reperiuntur: quod vero singulare et prodigii fere loco habendum, anteriores seu incisores, non acuti illi quidem atque ad incidendum apti, sed perinde ac maxillares, lati plane atque obtusi sunt. At vero ex hoc omni apparatu, ac condiendi diligentia, nihil fere intra loculum jam integrum restat, præter calvariam et ossa, atque integumentis superioris particulas quasdam, imaginibus pictis insignitas, quas in proxima Tabula descriptas damus. Reliquæ quævis corporis partes, una cum balsamis, fasciis,

fasciis, involucris, vetustate jam absumptæ, atque in pulverem ac putredinem redactæ sunt. Egregium sane vanitatis Ægyptiæ monumentum! quæ cum Deo ipso pugnare, artisque inventa naturæ legibus opponere; ac corpus humanum e pulvere excitatum, atque in pulverem reversurum, ab interitu conservare præ se ferebat.

Amicus meus, supra laudatus, Guilielmus Heberden, M. D. hanc cadaverum Ægyptiorum condituram, haud tanto quidem artificio, neque tanto aromatum apparatu, quanto curata esse traditur, revera effectam fuisse putat. Etenim si vel aromata, priscis istis temporibus cognita, vel cadavera ipsa, Mumiasve, ut dicuntur, considerabimus, simpliciorum quandam operis peragendi rationem, nec nisi pauca admodum medicamenta adhibita esse intelligemus.

Maxima unguentorum veterum pars nihil aliud erant, ac olea, in quibus herbæ seu flores odoriferi infusi essent: quæ, ad cadavera Ægyptiorum more condienda, haud multum valere poterunt. Aromata vero, pretiosa saltem ista, atque ad hunc usum accommodata, in India solummodo ultima nascuntur, nec in Ægyptum facile deportari possent: quorum pleraque etiam veteribus istis incognita esse apparent, propterea quod

nec a Medicis nec Physicis antiquis memorata sint. Diodorus tamen Cinnamomum in hoc condiendi munere usurpatum esse scribit¹: at Cinnamomum, Cleopatrarum ætate, inter pretiosissima gazarum regiarum *κειμηλια* recensitum, atque una cum auro, smaragdis, et margaritis, a Regina ista jam moritura, in monumento suo repositum legimus²: quod usum certe ejus rarissimum, nec Pollinctoribus istis familiarem fuisse, ostendit.

Myrrha tamen, quæ in Æthiopia, atque Opobalsamum, quod in Arabia nascitur³, in hoc fortasse ritu usurpari possent. Sed Opobalsamum, ob raritatem pretiumque ejus, haud magna copia, aut vulgo adhibitum esse, probabile est. At vero ex Mumiis omnibus, quæ jam extant, quæque a peregrinantibus descriptæ sunt, perspicuum fere videtur, nullum omnino medicamenti genus, præter Asphaltum, seu bitumen merum, quod in multis lacubus fluitans reperitur, vel resinam quandam e cedro stillantem, in hac conditura locum habuisse.

Joannes Nardius, medicus in primis celebris, quum multas hujusmodi Mumias, e fasciis suis

¹ L. 1. p. 82. Edit. Hanov.

² Plutarch. in Vit. M. Anton. p. 950. Edit. Paris.

³ Vid. Prosp. Alpin. de Balsamo.

evolutas, examinasset, ac summa diligentia dissectuisset, se nihil prorsus, præter Gummi seu Asphalti glebularum quasdam concretas invenisse dicit¹. Neque aliud item quidquam Pocockius noster, peregrinator curiosus atque eruditus, in Mumiis istis, quas perscrutatus est, se animadvertisse declarat². Mumiam denique nostram, pretiosissima licet condiendi ratione curatam, nullum tamen aromatum, odorumve genus, præter bitumen merum redolere aut exhibere invenimus.

Quod vero de Cadaveribus hisce Diodorus scribit, nimirum tanto ea artificio semper condita fuisse, ut *pristinam hominis cujusque effigiem speciemque singula retinerent, et vel palpebrarum ac superciliarum pili integri manerent*³; nequaquam verum esse potest, sed de loculo potius cadaveris quam de cadavere ipso intelligendum; quippe cadaver multiplici fasciarum integumento, a capite usque ad pedes ita penitus involutum erat, ut nulla ejus pars omnino conspici posset.

Herodotus contra, hanc rem ita plane, ut gesta erat, exponere videtur. “ Cerebro enim visceribusque detractis, cadaver per dies septua-

¹ Vid. Kircher. Oedip. Ægypt. Vol. 3. p. 397.

² Vid. Pocock Travels l. 5. c. 5.

³ Vid. Diodor. ibid.

“ ginta nitro penitus mersum jacuisse dicit ; car-
 “ nemque ita omnem a nitro isto maceratam ab-
 “ sumptamque esse, ut nihil præter cutem atque
 “ ossa relinqueretur¹.” Quippe nitri ejus Ægyp-
 tiaci naturam, eandem esse cognovimus ac salis
 ejus, quod ex herbarum perustarum cineribus
 effici solet, cujus ea quidem vis est, ut carnem
 facile quamlibet absumere queat. Atque hoc pro-
 fecto ex Mumiis, quæ jam restant, omnibus, ve-
 rum esse confirmatur; quæ nihil aliud esse viden-
 tur, ac germani hominum sceleti, piceo quodam
 liquore aut bitumine illiti, fasciisque pice item il-
 litis involuti².

Atque hinc perspicere licet, quam vana ac
 inutilis, de virtutibus Mumiarum medicis, opinio
 ista fuerit, qua tanquam omni aromatum genere
 onustæ, ac medicinarum omnium valentissimæ
 per gentes venditabantur. Qua quidem fama in-
 ductus Gallorum Rex, Franciscus primus, nul-
 lum unquam iter, absque Mumia frustulis quibus-
 dam, suscepisse fertur³.

¹ L. 2. c. 86. Ed. Lond.

² Vir eruditus atque ingeniosus, Tho. Shaw D. D. *nihil fere carnis, partiumve muscularium* in Mumiis hisce reperiri dicit. See Travels into Ægypt. p. 424.

³ Hoffman, de Medicam. Officin,

Quinetiam Herodotus, cadaverum horum cerebrum per nares extrahi solitum, scribit¹. Sed haud tantam a Pollinctoribus istis diligentiam, corporisque lacerandi religionem adhibitam esse, credibile est. Nam Mumiae nostrae caput abscissum fuisse apparet; cujus ea pars, quae cum collo ac vertebris conjuncta fuisset, gypso jam penitus oblita reperitur: quumque cerebri adeo per occipitis foramen extrahendi, via longe commodior data esset, hanc eos potissimum secutos esse, verisimile videtur. Calvaria item, quae medicamentis repleri solita traditur, in hoc tamen cadavere vacua prorsus relicta est.

Pocockius, fascias Mumiarum lineas, *putridas semper atque adustas* reperiri ait, idque *calidae seu ustivae aromatum naturae* adscribit²; quae tamen nullam istiusmodi vim habere certissimum est. Hæc igitur fasciarum adustio ac putredo vel vetustati tribuenda, vel inde potius provenisse putanda est, quod in bitumen fortasse liquidum ac fervens immersæ fuissent. Herodotus enim, fascias hæc gummi illitas esse, narrat³. Attamen nonnullæ fasciarum nostrarum particulae, quæ intus, ut videtur, a bituminis istius vi

¹ Herodot. ibid.

² Vid. Pocock's Travels ibid.

³ Herodot. ibid.

ac calore remotæ latuissent, colorem adhuc pristinum et nativum fere retinent.

Ob has potissimum rationes, Vir ille ingeniosus, quem honoris causa modo nominavi, Pollinctores Ægyptios, vafrum hominum genus, quo artem suam extollerent, de sumptu ejus atque apparatu magnificentiora longe, quam res ipsa ferebat, prædicare solitos, existimat.

T A B U L A XXIII.

IN hac Tabula, integumentum Mumiae exterioris particulam, variis figuris ornatam, cernimus; quæ de pectore cadaveris ad genua pertinuerat; quæque a pulvere ac fordibus purgata, coloribus adhuc vividis et quasi recentibus nitescit. In summa picturæ parte, cadaveris secandi et condiendi ratio a pictore quodammodo adumbrata est: in qua tamen Anubis, Ægyptiorum Deus, capite canino, medici partes agere, et secandi munus obire videtur. A sinistro cadaveris latere, ut Diodorus scribit, *loco prius a scriba juxta ilia designato, carnem lapide acuto Æthiopico secare*, vel lege vel more constitutum erat¹: atque in hac positura Anubis, manu jam ad secandum sublata, depictus est.

Sed et mensa quoque, cui cadaver impositum est, itemque vascula ista infra mensam posita, in Deorum item formas, Canopi et Cercopithecii, efficta esse apparent: quibus figura etiam muliebris, hinc et inde adjuncta, Isim fortasse ipsam, quasi operis totius præsidem, denotat. Qua quidem figurarum designatione, hanc cadavera

¹ Diod. Sic. l. 1. p. 82.

condiendi

condiendi ac conservandi artem, divinam plane esse, nec nisi Deorum inventioni attribuendam, indicari conjicio.

Quod autem memorabile magis videtur; instrumentum istud, quod Anubis, jam corpus dissecturus, manu tenet, germanam lapidis ejus Æthiopici effigiem exhibet, quem, cultelli semper vice, ad hoc munus adhibitum esse legimus; cujus sane formam a nullo, quod sciam, auctore veteri descriptam habemus.

Hieroglyphicas figuras quod attinet, cum omnis earum intelligentia jam diu deperdita ac deplorata plane videatur, ignorantiam potius meam confiteri libet, quam aliorum conjecturas, ingeniosas licet, at vanas certe coactasque adoptare. Illud solummodo verisimile esse puto, quod a Kircherō, in rebus Ægyptiacis investigandis, omnium diligentissimo, traditum est. Figuras videlicet istiusmodi omnes, quales, ex utraque tabellæ hujus parte, in variis ordinibus sive zonis collocatæ, ac sibi mutuo obversæ stant, Deorum illorum imagines esse, qui Averrunci præcipue, seu malorum propulsatores habebantur¹; quorum-

¹ Infra hanc Sex Averrunca Numina intra tres zonas ponuntur, quorum custodiæ corpus commissum est; uti laquei, quos manibus tenent, quibus adversarum potestatum vim ligare dicuntur, monstrant, &c. Oedip. Ægypt. Vol. 3. p. 413.

que tutelæ Ægyptii mortuos suos potissimum commendare consueverunt: quosque flagellis propterea, laqueisque instructos videmus, ut malos Dæmones, in defunctorum corpora insultare conantes, vel abigere vel colligare possent¹.

S E C T. II.

PRæter integumentum linei particulam istam modo descriptam, aliud quoque ejusdem fragmentum restat, ad pedes fere Mumiae pertingens, at unica tantum imagine insignitum, quam in hac etiam Tabula expressam videmus. Hanc autem Osiridis imaginem esse puto; quem, tanquam supremum mundi Opificem ac Rectorem ab Ægyptiis veneratum esse constat; ut globus; capiti ejus impositus, indicare videtur; quo quidem

¹ In imo figurarum harum ordine, duo canes flagellis instructi pinguntur; quos in alia item Mumia, eodem fere modo depictos Kircherus protulit, atque ita interpretatur. "In tertia zona, inquit, duo canes occurrunt, flagellis instructi, quibus Anubici seu Mercuriales Genii indicantur, quorum vigilantiae corpus commissum indicabatur. De quibus, in Obelisco Pamphilio, consule Hierogrammatismum de cane." Kircher. Ibid. p. 416.

symbolo, in Obelisco pariter Flaminio, Osiris instructus reperitur¹. Hujus igitur effigiem, ob eam, quam diximus, causam, in Mumiae nostrae integumento, atque augustiori sane forma, depictam esse, credibile est; ut hunc quoque, summum Deum, perinde ac Numina ista Averrunca, ad cadaveris custodiam attraherent..

¹ Vid. Kircher. Oedip. Ægypt. Vol. 3. p. 236, 237.

F I N I S.

E R R A T A.

Praef. p. x. line 16. pro tedium. lege, tedium. p. xii. lin. ult. pro descenderet. leg. descenderit.
 P. 1. l. 11. pro illesæ. leg. illasæ. p. 5. l. 16. pr. Amethy. leg. Amethystos. p. 8. l. 13. pro adveni. leg. advena. p. 20. l. 13. p. exerit. leg. exemit. p. 21. l. 8. pr. s leg. is. p. 47. l. 8. pr. cujulibet. leg. cujuslibet. p. 49. l. 10. pr. refer ndam. leg. referendam, p. 51. Not. 1. pr. bestiar. leg. vestiar. p. 88. l. 17. Not. 2. pr. iste. leg. istæ p. 108. l. 20. Not. 1. pr. Egos leg. Egor. p. 111. l. 3. pr. in auri. leg. inauri. p. 111. l. 19. pr. quæro tundioribus. leg. quæ rotundioribus. p. 130. l. 20. Not. 1. pr. φερί. leg. φερί. p. 138. l. 4. pr. sculapium. leg. Æsculapium. ib. l. 16. pr. des leg. Ædes. p. 152. l. 8. pr. in sculptum. leg. insculptum. p. 155. l. 7. pr. perviligio. leg. pervigilio. p. 163. l. 20. Not. 3. pr. Valerianus. leg. Aurelianus. p. 209. l. 24. Not. 2. pr. aliz. leg. alex. p. 230. l. 2. pr. tate. leg. atate. p. 230. l. 6. pr. eo um leg. eorum. p. 244. l. 4. pr. turgido. leg. turgida. p. 248. l. 3. pr. Hyeroglyph. leg. Hieroglyph.

Books printed for *Richard Manby* and *Henry Shute Cox* on
Ludgate-Hill.

1. **T**H E History of the Life of Marcus Tullius Cicero, in
3 Vol. 8vo. 3d. Edit.

2. The Epistles of M. T. Cicero to M. Brutus, and of Brutus to Cicero: With the Latin Text on the opposite Page, and English Notes to each Epistle. Together with a prefatory Dissertation, in which the Authority of the said Epistles is vindicated, and all the Objections of the Reverend Mr. Tunstall particularly considered and confuted.

3. A Letter from Rome, shewing an exact Conformity between Popery and Paganism: Or the Religion of the present Romans, derived from that of their Heathen Ancestors. The fifth Edition. To which are added, 1st, A prefatory Discourse, containing an Answer to all the Objections of the Writer of a popish Book, entitled, The Catholic Christian instructed, with many new Facts and Testimonies, in farther Confirmation of the general Argument of the Letter. And 2, A Postscript, in which Mr. Warburton's Opinion concerning the Paganism of Rome is particularly considered.

These three by Conyers Middleton, D. D. Principal Library-Keeper of the University of Cambridge.

4. The Rights of War and Peace, in three Books. Wherein are explained the Law of Nature and Nations, and the principal Points relating to Government; written originally in Latin, by the learned Hugo Grotius, and translated into English. To which are added, all the large Notes of Mr. J. Barbeyrac, Professor of Law at Groningen, and Member of the Royal Academy of Sciences at Berlin. fol.

5. The Dictionary historical and critical of Mr. Peter Bayle. The second Edition, carefully collated with the several Editions of the Original; in which many Passages are restored, and the whole greatly augmented; particularly with a Translation of the Quotations, from the most eminent Writers in various Languages: To which is prefixed the Life of the Author. Revised corrected and enlarged by Mr. Des Mai-zeaux, Fellow of the Royal Society. In five Vol. folio.

6. Stonehenge, a Temple restored to the British Druids.

7. Abury,

Books printed for *Richard Manby* and *Henry Shute Cox*.

7. Abury, a Temple of the British Druids, with some others, described. Wherein is a more particular Account of the first and patriarchal Religion, and of the peopling the British Islands.

8. Palæographia Britannica : Or Discourses on Antiquities in Britain. N°. 1. Origines Roystonianæ ; or, an Account of the Oratory of Lady Roisia Foundress of Royston, discovered at Royston, in August 1742.

These three by William Stukely, Rector of All-Saints in Stamford.

9. Marmor Estonianum ; seu Dissertatio de Sella Marmorea votiva Estoniæ in Agro Northamptoniensi conservatâ. Authore J. Nixon, A. M.

10. The Procedure, Extent and Limits of human Understanding. The 3d Edition with Corrections and Amendments 8vo.

11. Things divine and supernatural conceived by Analogy with Things natural and human. By the Author of the Procedure &c. 8vo.

12. A Book of Architecture, containing Designs of Buildings and Ornaments. By J. Gibbs. The 2d Edit. Fol.

13. Rules for drawing the several Parts of Architecture, in a more exact and easy Manner than has been heretofore practised, by which all Fractions, in dividing the principal Members and their Parts are avoided. By J. Gibbs. The 2d Edit. fol.

14. An Answer to the Reverend Mr. Warburton's divine Legation of Moses, in three Parts. In which are considered, 1st, Some of his Quotations from the Ancients. 2d, His Manner of Reasoning : And, 3d, His Notion of moral Obligation. By Thomas Bott, A. M. Rector of Spixworth, Norfolk.

15. A Review of the Passage in Tully's first Tusculan Disputation concerning Pherecydes's Notion of a Future Existence, or a Vindication of Pherecydes from Mr. Warburton's Charge of his being the Inventor of the Atheistical Notion of the TO EN. By Thomas Bott, M. A. Rector of Spixworth, Norfolk.

723
495

